

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2022

“ขอเขียนเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดน เวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของ เครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว”

กัญต์ นามืองรักษ์
คณะรัฐศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

 Part of the [Anthropology Commons](#), and the [Sociology Commons](#)

Recommended Citation

นามืองรักษ์, กัญต์, “ขอเขียนเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดนเวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของเครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว” (2022). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 6677.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6677>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

“ขอเป็นเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดนเวลาในการเคลื่อนไหว
ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของเครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว”



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“Let Us Be the Corrupted Youths in the Thai History”: The Coevalness and
Deconstruction of Temporal Boundary in the High-School Students’ Political
Movement from the “Bad Student” Network’s Campaigns



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Sociology and Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

“ขอเป็นเด็กแถวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดนเวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของเครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนแถว”

โดย

นายกันต์ นาเมืองรักษ์

สาขาวิชา

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ)

กันต์ นาเมืองรักษ์ : “ขอเป็นเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรู้
 ถอนเขตแดนเวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของ
 เครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว”. (“Let Us Be the Corrupted Youths in the Thai
 History”: The Coevalness and Deconstruction of Temporal Boundary in
 the High-School Students’ Political Movement from the “Bad Student”
 Network’s Campaigns) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ทำการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ประวัติศาสตร์ของ
 สังคมไทยจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงเวลาที่กลุ่มนักเรียนเลวได้สร้างขึ้นในสังคมไทยผ่านแคมเปญ
 และกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้มโนทัศน์ “การร่วมเวลา” และ “เขตแดน
 เวลา” ที่เกิดจากการบรรจบกันของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้พลวัตของ “ความเป็นสังคม” แบบ
 สมัยใหม่ที่แยก “ความเป็นประวัติศาสตร์” และ “ความเป็นประวัติการณ์” ออกจากกัน และใช้
 ชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบันที่ใช้จุดยืนทางสังคมของผู้ถูกศึกษาอย่างกลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วม
 เป็นวิธีวิทยาหลักในการสืบเสาะกระบวนการทางสังคมและเล่าผ่านการเขียนวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้

จากการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ ของกลุ่มเครือข่ายนักเรียนเลวและแนว
 ร่วม ผู้วิจัยได้ทำการเล่าออกมาเป็น 3 บท โดยการใช้การข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา 3 แบบเป็น
 แกนในการเล่า ได้แก่ ความทรงจำของการเป็นนักเรียน การต่อสู้สิทธิเสรีภาพเหนือเรือนร่างของ
 นักเรียน และสถานะของนักเรียนในฐานะเยาวชนในการเมืองระดับชาติ อันสะท้อนถึงการร่วมอดีต
 ปัจจุบัน และอนาคตในการต่อสู้ทางการเมืองร่วมสมัย ซึ่งกลุ่มนักเรียนเลวได้ใช้กลวิธีและทรัพยากร
 ต่างๆ ในการเคลื่อนไหวได้อย่างโดดเด่น จนทลาย “พรมแดนเวลา” ของการเติบโตทางความคิด
 เกี่ยวกับความเป็นผู้เยาว์แบบอนุรักษจารีตนิยมในวัฒนธรรมไทยได้สำเร็จ ซึ่งมีนัยยะสำคัญต่อ
 แนวคิดเรื่องความก้าวหน้าทางสังคม แต่ก็ทำให้เห็นถึงการแบ่งช่วงเวลาที่เข้มข้นขึ้นในสังคมไทย
 ไปด้วย ส่งผลให้ความเป็นผู้เยาว์กลายเป็นวาระทางการเมืองในสังคมไทยไปโดยสมบูรณ์

สาขาวิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2565 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280011224 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

KEYWORD: Coevalness, Temporal Boundary, Historicity/Historicity, Sociality,
Social Time, Political/Social Movement, 'Bad Student'

Gan Namuangrak : “Let Us Be the Corrupted Youths in the Thai History”:
The Coevalness and Deconstruction of Temporal Boundary in the High-
School Students’ Political Movement from the “Bad Student” Network’s
Campaigns. Advisor: Asst. Prof. KEERATI CHENPITAYATON

This thesis studies how the ‘Bad Student’ movement and associates, through their campaigns, activism and public engagement have changed Thai society’s perception of social time. Using the concepts of “Coevalness” and “Temporal Boundary” which emerge from the convergence of various sociations under the dynamicity of ‘Modern Sociality’ that bifurcated “Historicity” and “Historicity” from each other, the researcher employs 'Institutional Ethnography' as the main research methodology which emphasizes the social standpoint of ‘Bad Student’ to examine the social process and narrativize the socialities of Thai political contestation.

From the examination, the researcher narrativizes through 3 themes of “memories”, “bodies & disciplines” and “social status of childhood” which represent the coevalness of the past, present and future respectively. This in detail shows how the 'Bad Student' have organized and designed their campaigns and activities so they can overcome the "temporal border" about the conservative conception of childhood and have significant implications for ‘social progress’. But in turn, their activism has intensified the temporal polarization and completely politicized the issue of childhood in contemporary Thai society.

Field of Study: Sociology and
Anthropology

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ถือกำเนิดด้วยการบรรจบกันของหลากหลายสถานการณ์ ทั้งในทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนไม่ได้คาดคิดแม้แต่น้อยว่ามันจะออกมาในรูปแบบที่ผู้อ่านทุกท่าน (หวังว่าจะมี) ได้เห็นอยู่นี้ และก็ไม่น่าแปลกใจที่เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วจะรู้สึกว่างานชิ้นนี้มีความเสียดทาน (Friction) จากองค์ประกอบหลายๆ อย่างที่ปรากฏในงาน อย่างไรก็ตามวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แม้ในระหว่างการทำจะผ่านความไม่แน่นอนในหลากหลายรูปแบบก็ตาม

ความสำเร็จครั้งนี้ผู้เขียนต้องขอขอบคุณเหล่านักเรียนเลวที่ได้สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนทำงานวิจัยชิ้นนี้ออกมา ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.กิริติ ชื่นพิทยธรที่ได้คอยทุ่มเทแรงงานทางปัญญาเพื่อเปิดพื้นที่การพัฒนา "ตัวตนทางวิชาการ" และชี้แนะการทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้อย่างสุดกำลังให้แก่ผู้เขียน ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ท่านอื่นๆ ที่แม้ในความไม่แน่นอนต่างๆ ก็ยังให้โอกาสให้ผู้เขียนมาจนสุดทาง ขอขอบคุณพี่เกมส์ พี่จ๊อบ เลิฟ และเพื่อนๆ สหายนิสิตทุกคนที่ได้ร่วมเส้นทางทางความคิดด้วยกันและให้กำลังใจต่อกันมาตลอด ขอขอบคุณคณาจารย์ทั้งในภาคและนอกภาคทุกท่านที่รับฟัง ตอบข้อสงสัยและให้คำแนะนำในการทำงานวิชาการแก่ผู้เขียนอยู่เสมอ ขอขอบคุณพี่ตองที่คอยรับเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ของหลักสูตรและการทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ และสุดท้ายนี้ผู้เขียนต้องขอขอบคุณพ่อแม่ที่คอยเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจและแสดงความเป็นห่วงเป็นใยมาโดยตลอดแม้จะไม่ค่อยเข้าใจว่าผู้เขียนได้ทำวิจัยอะไรนักก็ตาม แต่ลูกชายคนนี้ขอยืนยันว่างานชิ้นนี้ถือเป็นผลผลิตทางความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวดอง (Kinship) ที่ตัวผู้เขียนมีให้ต่อพ่อแม่และครอบครัวของเราได้อย่างดีที่สุดแล้ว

หวังอย่างยิ่งว่างานชิ้นนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ โดยเฉพาะในประเด็นสิทธิเสรีภาพของเยาวชน

กันต์ นาเมืองรักษ์

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1	1
บทนำ (Introduction).....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ (Background & Significance).....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Objectives).....	6
1.3 คำถามวิจัย (Research Questions).....	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย (Scope of Research)	6
1.5 คุณูปการที่ได้รับ (Contributions).....	7
1.6 คำศัพท์สำคัญและนิยามเบื้องต้น (Keywords & Basic Definitions).....	7
1.7 ภาพรวมของวิทยานิพนธ์ (Overview).....	7
บทที่ 2	9
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Relevant Concepts and Theories).....	9
2.1 “เวลา/กาลภาวะ” ในสังคมศาสตร์ (Time/Temporality in Social Science).....	10

2.1.1 เวลาในฐานะปัญหาทางญาณวิทยา: เขาวงกตของเวลาในสังคมวิทยา (Time as Epistemological Problem: Sociological Labyrinth).....	11
2.1.2 เวลาในฐานะปัญหาทางภววิทยา: มุมกลับจากฝั่งมานุษยวิทยา (Time as Ontological Problem: Anthropological Lesson).....	18
2.1.3 ทบทวน “การแบ่งแยกกาลเทศะ” ภายในสังคมศาสตร์ (Rethinking “TimeSpace” in Social Science).....	24
2.2 ความข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา (Temporal Sociation).....	26
2.2.1 ความเป็นสังคมและสภาวะสมัยใหม่ (Sociality and Modernity).....	26
2.2.2 เขตแดนเวลา (Temporal Boundary).....	29
2.2.3 การร่วมเวลา (Coevalness).....	35
2.3 สรุปการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี (Conceptual & Theoretical Summary).....	39
บทที่ 3	42
ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology).....	42
3.1 แนวทางการวิจัย: ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography).....	43
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล (Data Collection Methods).....	47
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis).....	47
3.4 ขอบเขตการเล่า: จุดยืนทางสังคมแบบนักเรียนเลว (Scope of Narrative: Social Standpoint of ‘Bad Student’).....	49
บทที่ 4	52
เริ่มทำความรู้จักกับ “กลุ่มนักเรียนเลว” (และแนวร่วม)	52
4.1 ประวัติของกลุ่มโดยสังเขป	52
4.2 การวิจัยศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนเลวและเยาวชนแนวร่วมที่มีอยู่ก่อนหน้านี้.....	56
บทที่ 5	63
การตั้งคำถามกับ “อดีต”: การทบทวนประสบการณ์ความเป็นผู้เยาว์ในระบบการศึกษาไทย.....	63
5.1 โรงเรียนและสถานศึกษาไทยในฐานะ “เขตแดนทางสังคมแบบอำนาจนิยม”	63

5.2 “นักเรียนเลว” ในฐานะจิตวิญญาณ: การสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหัวขบถใน สังคมไทย.....	68
5.3 ระบบการศึกษาไทยที่ถูกแซ่แข่งในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป: พลวัตเชิงโครงสร้างของการชำระ ความทรงจำเกี่ยวกับระบบการศึกษาไทย.....	71
5.4 สรุป: บาดแผลของอดีตที่ “ทุกคน” ต้องช่วยกันเพื่อก้าวผ่าน	74
บทที่ 6	77
การต่อสู้กับ “ปัจจุบัน”: เรือนร่างของผู้เยาว์และความเป็นอำนาจนิยมในสังคมไทย	77
6.1 ระเบียบทรงผมและเรือนร่างของนักเรียน: การประกอบสร้างตัวตนของผู้เยาว์ของระบอบ อำนาจนิยม.....	77
6.2 เว็บไซต์นักเรียนเลวและสื่อสังคมออนไลน์: การสร้างเขตแดนเวลาแบบใหม่เพื่อการต่อรองเชิง อำนาจ	82
6.3 การปะทะกันของระบอบการร่วมเวลา: พรมแดนเวลาแบบอนุรักษจารีตนิยมที่กำลังเสื่อมถอย	86
6.4 สรุป: ความพยายามช่วงชิงความเป็นปัจจุบันในระบบการศึกษาและสังคมไทย	88
บทที่ 7	91
การกลายเป็น “อนาคต”: การเมืองของสถานะผู้เยาว์ในสังคมไทย	91
7.1 สถานะผู้เยาว์ในเรื่องเล่าแบบราชาชาตินิยมไทย: ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของ “นักเรียน” ใน อดีต.....	92
7.2 การอุปถัมภ์ของเยาวชน “รุ่นโบว์ขาว” และการแตกขั้วทางเวลาในสังคมไทย.....	95
7.3 นกหวีด ธงชาติ และอนุสาวรีย์: ความเป็นสารัตถะทางประวัติศาสตร์กระแสหลักที่เสื่อมสลาย	99
7.4 ประชาธิปไตยและการเรียนรู้: สังคมไทยและการเติบโตทางการเมืองที่ถูกเหนี่ยวรั้ง	102
7.5 สรุป: ที่ทางทางการเมืองของผู้เยาว์ในสังคมไทย	105
บทที่ 8	108
บทสรุป: ความเป็นผู้เยาว์และการเติบโตของสังคมไทย	108
บรรณานุกรม.....	120

ประวัติผู้เขียน..... 130



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1: กาลเทศะของสังคมศาสตร์ตะวันตกแบบคลาสสิก.....	24
ตาราง 2: กรณีศึกษาในงานวิจัย	49



สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพ 1: การขึ้นปราศรัยครั้งแรกของ “เมนู” ในการชุมนุม #มอชองัดข้อเผด็จการ วันที่ 24 ส.ค. 2563.....	1
ภาพ 2: ป้ายกลาง “เผด็จการที่แรกของพวกเราคือโรงเรียน”.....	64
ภาพ 3: รายการ “ถกถาม ตอนที่ 2” ที่มินิ แคนนำกลุ่มนักเรียนเลว ได้เข้าไปร่วมรายการ.....	66
ภาพ 4, 5: ความเห็นของ “อดีตนักเรียน” จากช่องความเห็นของรายการตอนดังกล่าว.....	67
ภาพ 6: ปกหนังสือ “นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแสนดี” ทั้ง 3 ฉบับ (เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา).....	69
ภาพ 7: ชื่อและคำบรรยายเกี่ยวกับกลุ่มนักเรียนเลวในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์.....	70
ภาพ 8: ลำดับเวลาการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาไทยของสื่อ The Modernist.....	72
ภาพ 9, 10: กิจกรรม #เลิกบังคับหรือจับตัด.....	78
ภาพ 11: กรณีนักเรียนในวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯถูกบังคับแต่งเครื่องแบบเพื่อทำพิธีกรรมออนไลน์.....	80
ภาพ 12: ป้ายแคมเปญ #1ธันวาคอกลาเครื่องแบบ.....	83
ภาพ 13, 14: หน้าเว็บไซต์ของกลุ่มนักเรียนเลวระหว่างการดำเนินแคมเปญ #1ธันวาคอกลาเครื่องแบบ.....	84
ภาพ 15: การรายงานข่าวผู้ปกครองแจ้งความบุคลากรโรงเรียนที่ลงโทษเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกินกว่าเหตุ.....	85
ภาพ 16: นโยบายปฏิรูประบบการศึกษาของพรรคก้าวไกล.....	89
ภาพ 17, 18: อัลบั้มภาพกิจกรรมการเดินขบวน กปปส. ในวันที่ 22 ม.ค. 2557.....	94
ภาพ 19, 20: กิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองในโรงเรียนช่วงวันที่ 17-18 สิงหาคม 2563.....	96
ภาพ 21: ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในอัลบั้มรูปที่มีเยาวชนถ่ายรูปร่วมกับ กปปส. วันที่ 19 ส.ค. 2563.....	97
ภาพ 22, 23: การปรากฏตัวของ “นักเรียนดี” ในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ช่วงปี พ.ศ.2563.....	98

ภาพ 24: การพกนหวีดของนักเรียนผู้ร่วมเข้าชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันที่ 19 ส.ค. 2563 100

ภาพ 25: เวทีในการชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันที่ 5 ก.ย. 2563..... 100

ภาพ 26: ภาพกิจกรรม #กูจะเป็นเพศอะไรก็เรื่องของกู ในวันที่ 18 มิ.ย 2564 101

ภาพ 27: เวทีตีเบตนโยบายการศึกษาก่อนการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566..... 112



บทที่ 1

บทนำ (Introduction)

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ (Background & Significance)



ภาพ 1: การขึ้นปราศรัยครั้งแรกของ “เมนู” ในการชุมนุม #มอของัดข้อเผด็จการ วันที่ 24 ส.ค. 2563

ที่มา: <https://freedom.ilaw.or.th/en/node/1050>

ทำไมนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปลูกฝังค่านิยมของการเป็น “คนดี” ของรัฐไทยผ่านระบบการศึกษา จึงออกมาแสดงเจตจำนงต่อต้านสิ่งดังกล่าวโดยการสถาปนาตนเองเป็น “นักเรียนเลว” ในสังคมไทย ทำให้เกิดคำถามที่ว่า “นักเรียนเลว” เลวอย่างไรในเรื่องเล่าของสังคมไทย นักเรียนเหล่านี้ได้พยายามสถาปนา “เวลาทางสังคม” ใหม่ของสังคมไทยโดยใช้กลยุทธ์ เทคนิค และปฏิบัติการต่างๆ ในการรื้อถอนเขตแดนเวลาในสังคมไทยร่วมสมัยอย่างไรบ้าง และความคิดทางสังคมใดจะช่วยให้เราศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างเข้าอกเข้าใจ ...ตลอดมาสังคมไทยเรามากจะมีความ

เข้าใจพื้นฐานมาช้านานว่า “เด็กคือผ้าสีขาว” เหมือนกับชุดนักเรียนในภาพข้างต้น โดยเครื่องแต่งกายดังกล่าวถือเป็นมรดกต่อเยาวชนที่ถูกส่งต่อมานานในสังคมไทย แต่ในภาพข้างต้นเราจะเห็นได้ว่านักเรียนคนในภาพนั้นได้ทำการขึ้นเวทีในมือเพื่อปราศรัยทางการเมือง ซึ่งทำให้เธอถูกกล่าวหาเป็น ‘เด็กก้าวร้าว’ ทั้งที่เยาวชนเองก็มีสิทธิในการชุมนุมและแสดงออกทางการเมืองตามกฎหมาย จึงเกิดคำถามที่ว่าในวังวนความขัดแย้งทางการเมืองร่วมสมัย เยาวชนมีสถานะและที่ทางอยู่ตรงไหนของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะกับนักเรียนรุ่นหลังๆ ที่ถูกอบรมสั่งสอนอยู่ภายใต้วัฒนธรรมแบบอนุรักษจารีตนิยม (Reactionary-Conservatism)¹ ผ่านระบอบอำนาจนิยมที่ทำงานอยู่ในสถานศึกษาและสังคมไทยอย่างเข้มข้นจากการปกครองของรัฐบาลเผด็จการตั้งแต่การรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 โดยการนำของกลุ่ม “นักเรียนเลว” ที่ได้ตั้งคำถามกับมรดกของระบอบอำนาจนิยมในระบบการศึกษาไทย ซึ่งได้เชื่อมโยงกับปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมืองในระดับต่างๆ จนเปลี่ยนแปลงความคิดเรื่อง “การเติบโต” (ซึ่งมีนัยยะถึง “วุฒิภาวะ”) ในสังคมไทยไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

ตั้งแต่การรัฐประหารรัฐบาลพรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเมื่อปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้ประสบกับปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในที่ถือได้ว่าเป็นรอบที่เคียดแค้นและยึดเยื้อที่สุดเท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่² จนในปัจจุบันเวลาก็ได้ผ่านมาเกือบ 20 ปี เรายังคงเห็นได้ว่าสังคมไทยโดยภาพใหญ่หลังการจากไปของรัฐบาลทักษิณ (และรัฐธรรมนูญฉบับปี 40) นั้นถูกทำให้ไม่สามารถเจริญเติบโตทางการเมืองต่อได้จากการวนเวียนอยู่กับความขัดแย้งในช่วงเวลาที่กล่าวถึงนี้ ซึ่งได้ส่งผลถึงองคาพยพของการพัฒนาในด้านต่างๆ ของประเทศ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ไม่เพียงแต่จะหยุดพัฒนาเท่านั้น แต่ยังถดถอยลงจากความบกพร่องของตัวระบบ ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และการครอบงำจากรัฐบาลทหารอีกด้วย (เช่น ค่านิยม 12 ประการ) ในขณะที่ปัญหาทางสังคมใหม่ๆ ทั้งแบบเร่งด่วนอย่างการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจากวิกฤตการระบาดของ COVID-19 ปัญหาระยะกลางอย่างสงคราม

¹ หมายถึงกลุ่มคนที่ต้องการรักษาสถานภาพทางสังคมของตัวเองที่สามารถผูกขาดอภิสิทธิ์จากโครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทยโดยไม่พิจารณาวิธีการ ซึ่งแตกต่างจากอุดมการณ์อนุรักษนิยมโดยทั่วไปที่ยังเชื่อวิถีทางของความดี (Merit) ที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตในแบบของตน (โดยไม่นำความดีดังกล่าวไปใช้ในทางที่ผิดเหมือนกลุ่มแรก) ดูเพิ่มเติมได้ใน

plato.stanford.edu/entries/conservatism/#BurCon

² อ้างอิงจากรายละเอียดที่ ศ.ดร.เกษียร เตชะพีระให้ไว้ในปาฐกถา “สาธารณรัฐจำลองกับเสมือนสมบูรณาญาสิทธิ: สองแนวโน้มฝังแฝงที่ขัดแย้งกันในระบอบราชาธิปไตยรัฐธรรมนูญไทย” เมื่อปี พ.ศ. 2564 คือ “นายกฯ 6 คน มีรัฐประหาร 2 ครั้ง มีรัฐธรรมนูญ 4 ฉบับ มีมือใหญ่ก่อกำหนดด้านรัฐบาล 9 รอบ และมีกระปะทะ ปราบปราม สลายการชุมนุม 5 ยก” อ่านฉบับเต็มได้ที่

<https://www.bbc.com/thai/thailand-57576928>

การค้าระหว่างมหาอำนาจ ความพร้อมในด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารต่อการแข่งขันในเวทีโลก และปัญหาใหญ่ที่ค่อยๆ กระจันเข้ามาอย่างสังคมสูงวัย (Aging Society) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของเมืองใหญ่ (ทั้งฝุ่น PM 2.5 ที่เผชิญในปัจจุบัน จนไปถึงการยกระดับของน้ำทะเลอันเป็นผลจากภาวะโลกร้อน) ก็ได้เข้ามาเร่งเร้าถึงความกังวลต่อสิ่งที่คนรุ่นถัดไปที่ต้องผ่านระบบการศึกษาที่บกพร่องเหล่านี้ยิ่งตามมีตามเกิดจะต้องขับเคลื่อนสังคมไทยต่อไปในอนาคตหลายสิบปีข้างหน้า จะต้องเผชิญและแบกรับอีกด้วย

ท่ามกลางการคับคูลของปัญหาเหล่านี้คือความคับแค้นใจของเหล่า ‘ผู้เยาว์’ (Minor) หลากหลายกลุ่มในสังคมไทยต่อการจัดการและเยียวยาปัญหาจำนวนมากที่เกิดภายในระบอบและสถาบันการศึกษาที่ถูกครอบงำโดย ‘ผู้ใหญ่’ (Big Man) และ ‘ผู้ยิ่งใหญ่’ (Great Man) ฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมที่ได้ขีดเส้น “พรมแดนเวลา” (Temporal Border) ให้แก่คนรุ่นหลังซึ่งสะท้อนผ่านกระบวนการเวียนอยู่กับปัญหาซ้ำเดิมในสังคมไทยโดยเฉพาะในโรงเรียน (เช่น ความรุนแรงในโรงเรียน การเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา ไปจนถึงสุขภาพของผู้เรียนทั้งในทางจิตใจและกายภาพ) นั่นก็ได้บ่มเพาะความรู้สึกไม่พอใจในหมู่เยาวชนชนทุกๆ รุ่นที่ผ่านมา และกรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่จากกระบวนการ “ตุลาการภิวัตน์” (The Judicialization of Politics)³ อันไม่เป็นธรรมอย่างที่ซ้ำรอยกับการตัดสินยุบพรรคไทยรักไทยในปี พ.ศ. 2549 ก็เป็นสัญญาณต่อพวกเขาว่าในช่วงสิบกว่าปีมานี้ว่ารัฐไทยในอิทธิพลของ ‘ผู้ยิ่งใหญ่’ เหล่านี้เป็นปัจจัยหลักในการผลิตซ้ำสถานการณ์ทางสังคมที่มาตอกย้ำถึงปัญหาเหล่านี้มันไม่ได้คิดที่จะใส่ใจกับเวลาของชีวิตที่พวกเขาเสียไปแล้วแม้แต่น้อย ทำให้คนรุ่นนี้จำนวนไม่น้อยได้แสวงหาคำอธิบายต่อความซ้ำรอยที่ไม่ควรค่าแก่การอดทนสำหรับพวกเขาต่อไปได้

คำประกาศ “ให้มันจบที่รุ่นเรา” ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษาในรอบปี พ.ศ. 2563 นี้จึงเปรียบเสมือนภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่คนรุ่นใหม่แสดงเจตจำนงที่จะ “ปฏิเสธรกร่วมเวลา” (Fabian 2014) กับเผด็จการและมรดกของระบอบอำนาจนิยมต่อจากนี้ไป ซึ่งบ่งบอกให้เห็นถึงเส้นขอบฟ้าความหวังของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ของผู้เคลื่อนไหวทุกคน อันรวมไปถึงกลุ่ม “นักเรียนเลว” ผู้ยังไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งระดับชาติเนื่องจากยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนดังกล่าวนั้นจัดวางตนเองท่ามกลางกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้อย่างไร และนักเรียนผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะจะสามารถปฏิเสธรกร่วมเวลากับสิ่งที่ตนเองยังไม่ได้รับอนุญาตให้มีบทของตัวเองบนเวทีนั้นได้อย่างไร

³ จาก ‘ตุลาการภิวัตน์’ ถึง ‘นิติสงคราม’: สงครามไม่มีวันแล้วเสร็จของปึกขาวไทย (www.the101.world/judicialization-of-politics-and-lawfare)

ขณะที่สังคมไทยได้ต่อสู้เพื่อที่จะหลุดพ้นแนวคิดแบบ “ราชาชาตินิยม” (Royal Nationalism) อันเป็นมรดกที่ยังตกค้างจากยุคก่อนสังคมไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ (ธงชัย วินิจจะกุลและคณะ 2555) ในแวดวงสังคมศาสตร์ตะวันตกปัญหาเรื่องบทบาทของเวลาในการสร้างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์สมัยใหม่นั้นได้กลายเป็นปัญหาที่สร้างความสับสนุ่นวายเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความไม่ลงรอยกันภายในสาขาและนอกสาขากันอย่างแพร่หลาย โดยปัญหาดังกล่าวมีที่มาจากโลกทัศน์ยุคอาณานิคม-สภาวะสมัยใหม่ (Modernity/Coloniality) ซึ่งทำให้แต่ละสาขาทางสังคมศาสตร์ได้สถาปนา “กาลเทศะ” (TimeSpace) ในการศึกษาของตนเองขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นช่องว่างทางญาณวิทยา (Epistemology) ของแต่ละแนวคิดทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับโครงสร้างและตัวกระทำกรของเวลาที่มีทั้งในแง่ปริมาณ (โครงสร้างการใช้เวลาของกลุ่มคนในสังคม) และในแง่คุณภาพ (เช่น ความรีบเร่งของการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่) หรือปัญหาความคลุมเครือของ “ความเป็นประวัติ” (Historical) ในแวดวงนักสังคมศาสตร์สายที่ทำการประวัติศาสตร์ และการค้นพบของนักมานุษยวิทยาถึงช่องว่างทางภววิทยา (Ontology) ของวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ (Historical Culture) ที่เกี่ยวข้องกับระบบการคิดเกี่ยวกับเวลาและคุณค่าเกี่ยวกับเวลาแต่ละรูปแบบในวัฒนธรรมต่างๆ ทั่วโลกที่มีความหลากหลายและโดนกดทับโดยโลกทัศน์ทางเวลาแบบตะวันตก

จากปัญหาของระบอบเวลาดังกล่าว ทำให้นักสังคมศาสตร์ร่วมสมัยได้มีความพยายามทำงานข้ามขอบเขตเดิมๆ ของสาขาตนเพื่อที่จะก้าวข้ามกาลเทศะที่แบ่งแยกแต่ละสาขาออกจากกัน แต่กระนั้นก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องถกเถียงปัญหาของช่องว่างระหว่างสาขาดังกล่าวกันในระดับอภิปรายอันเป็นการพยายามสืบเสาะและระบุเงื่อนไขความจำเป็นของสิ่งต่างๆ ในโลก ซึ่งมโนทัศน์ “ความเป็นสังคม” (Sociality) คือส่วนหนึ่งในความพยายามดังกล่าวที่ดูจะสามารถเป็นมโนทัศน์กลางที่คอยเชื่อมโยงความไม่ลงรอยทางญาณวิทยาและภววิทยาภายในสาขาต่างๆ ของสังคมศาสตร์ได้ อันนำไปสู่ความเข้าใจ “เวลา” ในลักษณะองค์รวมที่ไม่แบ่งแยกทางสาขามากขึ้น และทำให้นักสังคมศาสตร์นอกตะวันตกสามารถทำความเข้าใจจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่อยู่นอกเหนือจากบริบทสังคมตะวันตกได้ดีขึ้น ซึ่งสำหรับสังคมไทยที่มีลักษณะยังไม่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สมัยใหม่แล้วนั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จำเป็นในการตรวจสอบจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่กำลังก่อตัวขึ้นอยู่ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทยปัจจุบัน

ความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่ (Modern Sociality) นั้นทำให้ประสบการณ์และความคิดเกี่ยวกับเวลาของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยการสถาปนาระบบความคิดเรื่องเวลาแบบเส้นตรงที่ “อดีต” “ปัจจุบัน” “อนาคต” (“Past”, “Present”, “Future”) กลายเป็นหมวดหมู่

เวลาแบบสากล ซึ่งระบบคิดเวลาแบบสมัยใหม่ดังกล่าวก็ได้แพร่ขยายออกไปทั่วโลกพร้อมพลวัตของการขยายตัวของตลาดและระบบทุนนิยม ทำให้เกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือ “ความเป็นประวัติการณ์” (Historicity) กับความรู้สึกนึกคิดทางประวัติศาสตร์หรือ “ความเป็นประวัติศาสตร์” (Historicality) อันเป็นเงื่อนไขทางความคิดสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถทำความเข้าใจการกระทำทางสังคมของมนุษย์ในกาลเทศะอื่นๆ ของประวัติศาสตร์ที่ต่างไปจากบริบทของตน หรือแม้แต่เชื่อมโยงตัวตนของตัวเองเข้ากับตัวตนของผู้อื่นในเชิงประวัติศาสตร์ได้ดังที่อย่างน้อยที่สุดเรามักจะได้ประจักษ์ถึงปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมดังกล่าวด้วยประวัติศาสตร์ชาตินิยม (National History) แบบต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วโลก

โดยเมื่อได้พิจารณากาลเทศะของการแบ่งความเป็นประวัติศาสตร์ออกมาจากความเป็นประวัติการณ์ด้วยแนวคิดทางสังคมวิทยาของเกออร์ก ซิมเมล (Georg Simmel) ที่เสนอว่าความเป็นสังคมในฐานะความเป็นองค์รวมทางสังคมเป็นสิ่งที่เราสามารถแจกแจงแยกแยะได้จากลักษณะของ “การข้องเกี่ยวทางสังคม” (Sociation) แบบต่างๆ ที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (Fitzi 2020) ซึ่งในทางระบบการคิดเกี่ยวกับเวลาและประวัติศาสตร์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว ทำให้สามารถพิจารณาได้ว่า “เขตแดนเวลา” (Temporal Boundary) เป็นสิ่งที่อุบัติขึ้นจากการบรรจบกัน (Convergence) ของการข้องเกี่ยวทางสังคมที่ทำให้เกิดการสืบเนื่องเชิงประวัติการณ์ (Succession of Historicity) ในขณะที่ “การร่วมเวลา” (Coevalness) เป็นสิ่งที่อุบัติขึ้นตามกันมาจากการบรรจบกันของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการสืบเนื่องเชิงประวัติศาสตร์ (Succession of Historicality) ในการข้องเกี่ยวทางสังคมของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมหนึ่งๆ

และการจะเข้าถึงรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลาได้นั้นก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการนิยาม “รูปแบบทางสังคม” (The Social) ของการศึกษาได้อย่างมีขอบเขตที่แน่ชัด ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้จำเป็นต้องทำด้วยวิธีการแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งผสมผสานหลากหลายสกุลและสำนักเข้าด้วยกัน โดยการใช้ทัศนแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบัน (Institutional Ethnography) ประกอบกับวิธีการขยายกรณี (Extended-Case Method) เพื่อทำการแสดงให้เห็นถึงการสร้างจุดยืนของกลุ่มนักเรียนในการเข้ามาจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับรัฐไทยในปัจจุบันผ่านระบบการศึกษาเสียใหม่ และใช้ชาติพันธุ์วรรณาเรื่องเล่า (Narrative Ethnography) ในกระบวนการเล่าเรื่องของงานที่ทำให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจ ‘จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบนักเรียนเล่า’ ในการประกอบสร้างการรับรู้เวลาทางสังคมแบบใหม่ของสังคมไทยได้มากที่สุด ทั้งนี้ในงานก็จะมีการกล่าวถึงและวิเคราะห์หัวเรื่องเล่าและวาทกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของนักเรียนเล่า

โดยผู้วิจัยทั้งในฐานะนักวิชาการทางสังคมศาสตร์และประชาชนคนหนึ่งหวังว่างานชิ้นนี้นั้นจะสามารถช่วยเปิดพื้นที่ที่จะช่วยสร้างบทสนทนา (Dialogue) ในสังคมไทยเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและการสร้างสังคมแบบใหม่ที่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเยาวชนสามารถมีตำแหน่งแห่งที่ของตนเองภายในสังคมอย่างถูกต้องคล่องธรรมได้เสียที

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Objectives)

- 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานะของเวลาทางสังคมของ “ความเป็นผู้เยาว์” ในสังคมไทยโดยใช้กิจกรรมทางการเมืองของกลุ่ม “นักเรียนเลว” เป็นกรณีศึกษา
- 2) เพื่อปรากฏฐานการวินิจฉัยทางจริยธรรมเกี่ยวกับเวลาทางสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยร่วมสมัยโดยใช้กรอบคิดที่ปรากฏในงานชิ้นนี้เป็นจุดเริ่มต้น

1.3 คำถามวิจัย (Research Questions)

- 1) การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนมัธยมภายใต้การนำของกลุ่มนักเรียนเลวนั้นได้ก่อกำเนิดมาจากจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบไหน และอยู่บนตำแหน่งแห่งที่ใดภายในภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยร่วมสมัย
- 2) จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบ “นักเรียนเลว” นี้มีความหมายอย่างไรต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.4 ขอบเขตการวิจัย (Scope of Research)

งานชิ้นนี้สนใจที่จะศึกษาเรื่องเล่าที่ปรากฏขึ้นในปฏิบัติการทางการเมืองของนักเรียนเลวที่ผูกโยงกับ “กาลเทศะ” ของสังคมไทยอยู่ 3 แบบ ได้แก่

- 1.) อดีต (Past): ความทรงจำต่อระบบการศึกษาไทย
- 2.) ปัจจุบัน (Present): การต่อสู้เพื่อสิทธิเหนือเรือนร่าง
- 3.) อนาคต (Future): การปักหมุดหมายสถานะของผู้เยาว์ในการเมืองระดับประเทศ

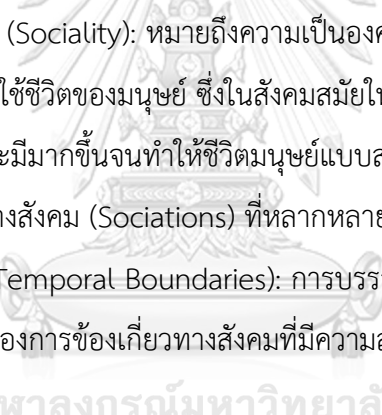
ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น สื่อ (ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์) และงานเขียนทางวิชาการที่มีอยู่ก่อนหน้าแล้ว

1.5 คุญูปการที่ไ้รับ (Contributions)

- 1) ไ้แนะนำแนวคิดและปูทางการศึกษาเวลาทางสังคมในวงวิชาการสังคมศาสตร์ไทย
- 2) เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบทสนทนาของการร่วม “เปลี่ยนผ่าน” ทางสังคมให้เป็นไปอย่างสันติ มีอารยะและวุฒิภาวะ โดยเฉพาะในภาคส่วนของรัฐ
- 3) แนะนำและศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมที่ชื่อ “นักเรียนเลว” หรือ “เยาวชนรุ่นโบว์ขาว” เพื่อเติมเต็มภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยร่วมสมัย

1.6 คำศัพท์สำคัญและนิยามเบื้องต้น (Keywords & Basic Definitions)

ในส่วนนี้ผู้วิจัยของอธิบายคำศัพท์และนิยามมโนทัศน์ที่ใช้งานวิจัยชิ้นนี้โดยสังเขป ซึ่งเค้าโครงความเข้าใจ การอธิบายขยายความ และความเกี่ยวพันระหว่างมโนทัศน์ดังกล่าวในงานวิจัยชิ้นนี้จะถูกทบทวนอย่างเป็นกิจจะลักษณะในบทต่อไป

1. ความเป็นสังคม (Sociality): หมายถึงความเป็นองค์รวม (Totality) ของการข้องเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในการใช้ชีวิตของมนุษย์ ซึ่งในสังคมสมัยใหม่พลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะมีมากขึ้นจนทำให้ชีวิตมนุษย์แบบสมัยใหม่มีรูปแบบการปฏิสัมพันธ์หรือการข้องเกี่ยวทางสังคม (Sociations) ที่หลากหลายนับไม่ถ้วน
2. เขตแดนเวลา (Temporal Boundaries): การบรรจบกันของพื้นที่ทางประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากชุดของการข้องเกี่ยวทางสังคมที่มีความสลักสำคัญในเชิงประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์  ภาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. การร่วมเวลา (Coevalness): การบรรจบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดการนิยามความรู้สึกนึกคิดทางประวัติศาสตร์ที่ตรงกัน

1.7 ภาพรวมของวิทยานิพนธ์ (Overview)

งานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะที่เฉพาะตัวหลายประการ ทั้งในแง่แนวคิดทฤษฎีและการถ่ายทอดเนื้อหา ดังที่จะเห็นได้ในบทที่ 2 อันเป็นบทต่อไปว่าจะมีการทบทวนวรรณกรรมเชิงแนวคิดทฤษฎีแบบที่เริ่มจากประเด็นปัญหาแล้วนำไปสู่การปูพื้นใหม่แล้วสังเคราะห์กรอบคิดทางมโนทัศน์ใหม่ ส่วนการอธิบายถึงวิธีวิทยาในบทที่ 3 จะเป็นการสังเคราะห์ทัศนะต่างๆ ของชาติพันธุ์วรรณาแต่ละสาย เพื่อที่จะนำมาใช้ในการวิจัยและประมวลผลข้อมูลชั้นต่างๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่บทที่ 4 เป็นบทที่ใช้แนะนำกลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วม พร้อมกันนั้นก็จะเป็นบทที่ทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการที่

เขียนถึงเพื่อให้เห็นภาพรวมขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับบริบทและพลวัตที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

เนื้อหาหลักของงานวิจัยชิ้นนี้คือบทที่ 5-7 จะมีลักษณะการถ่ายทอดเนื้อหาแบบขยายสเกลการวิพากษ์เชิงโครงสร้างไปในแต่ละบท โดยการเล่าในแต่ละบทจะเน้นการถ่ายทอดรูปแบบการร่วมเวลาเป็นสำคัญ คือ

บทที่ 5 จะกล่าวถึงการตั้งคำถามต่ออดีตที่ (เกือบจะ) ทุกคนมีส่วนร่วมกันคือ ประสบการณ์การเป็นนักเรียนในระบบการศึกษาไทยของตัวเอง ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ที่ให้แต่ละคนแบ่งปันประสบการณ์และบาดแผลของตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่กับถอดบทเรียนเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ของระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียนไปสู่สังคมไทยโดยภาพกว้าง

บทที่ 6 จะฉายภาพถึงการต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยมในปัจจุบันของกลุ่มนักเรียนเลวบนสมรภูมิที่ดุเดือดที่สุดคือบนเรือนร่างของนักเรียนเอง และความพยายามที่จะนิยาม “ปัจจุบัน” ใหม่ของนักเรียนเลวเพื่อต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยม พร้อมกับการถอดรื้อวาทกรรมที่รัฐใช้ในการควบคุมเรือนร่างของนักเรียน

บทที่ 7 จะขยายสเกลไปการเมืองระดับมหภาค โดยเน้นไปที่สถานะของ “ผู้เยาว์” และความเป็นการเมืองที่ตามมาของสถานะดังกล่าวซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลหลังจากการออกมาเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลว ซึ่งความเป็นการเมืองของสถานะดังกล่าวทำให้เกิดการแตกขั้วทางเวลาในสังคมไทยที่แหลมคมกว่าเดิมยิ่งกว่าครึ่งไหนๆ

และบทที่ 8 จะเป็นการสรุปภาพใหญ่ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผ่านการพิจารณาว่าในเนื้อหาหลักที่ผ่านมา (บทที่ 5-7) การเคลื่อนไหวของนักเรียนเลวได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการร่วมเวลาในสังคมไทยในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและการเมืองนี้อย่างไรบ้าง โดยใช้การสังเคราะห์เชิงปรัชญาผ่านจุดยืนแบบ “นักเรียนเลว” เพื่อวิพากษ์กระบวนทัศน์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับ “การเติบโตทางสังคม” ของคนในสังคมไทยปัจจุบัน

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Relevant Concepts and Theories)

ในงานวิจัย “ขอเป็นเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดน เวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของเครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว” นี้มีแนวคิดทางทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักๆ คือ ความคิดเกี่ยวกับเวลาและความเป็นประวัติศาสตร์ (Time & Historicity) มโนทัศน์ว่าด้วยความเป็นสังคม (Sociality) ซึ่งเป็นฐานความคิดของเขตแดนเวลา (Temporal Boundary) และการร่วมเวลา (Coevalness) ที่ปรากฏในหัวข้อของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ โดยผู้วิจัยได้แจกแจงเนื้อหาของทบทวนวรรณกรรมออกเป็นดังนี้

2.1 “เวลา/กาลภาวะ” ในสังคมศาสตร์

- 2.1.1 เวลาในฐานะปัญหาทางญาณวิทยา: เขาวงกตของเวลาในสังคมวิทยา
- 2.1.2 เวลาในฐานะปัญหาทางภววิทยา: การสะท้อนจากฝั่งมานุษยวิทยา
- 2.1.3 ทบทวนการแบ่งแยก “กาลเทศะ” ภายในสังคมศาสตร์

2.2 ความข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา: การประกอบสร้างองค์ประธานทางประวัติศาสตร์ในโลกสมัยใหม่

- 2.3.1 ความเป็นสังคมและสภาวะสมัยใหม่
- 2.3.2 เขตแดนเวลา
- 2.3.3 การร่วมเวลา

2.3 สรุปการทบทวนวรรณกรรม

2.1 “เวลา/กาลภาวะ” ในสังคมศาสตร์ (Time/Temporality in Social Science)

เวลา/กาลภาวะ (Time/Temporality) นั้นถือเป็นประเด็นที่เป็นเวทีในการถกเถียงให้ค่านิยามและคำอธิบายของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลไม่ว่าจะในบริบทของศาสตร์ใดก็ตามแสดงให้เห็นว่าเวลานั้นเป็นภาระอันสากลต่อภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งในพื้นที่ทางวิชาการของสังคมสมัยใหม่ที่มีการแบ่งแยกความเชี่ยวชาญ (Specialization) กันไปตามแต่ละสาขาและพื้นที่การค้นคว้าวิจัยก็ยังคงสะท้อนถึงการเป็นภาระอันสากลของประเด็นเรื่องเวลาเช่นเดียวกัน และในทางสังคมศาสตร์สมัยใหม่นั้นก็มีนักคิดผู้โด่งดังหลายคนที่พยายามจะนำแนวคิดเกี่ยวกับเวลาเข้ามาในโครงการทางปัญญาความรู้ของพวกเขา โดยเฉพาะเอมิล ดูร์ไคม์ (Emile Durkheim; 1858-1917)⁴ และสำนักดูร์ไคม์เมียน⁵ รวมไปถึงนักคิดนอกแคว้นสำนักที่ได้รับอิทธิพลอย่างพิถีพิถัน โซโรคิน (Pitirim Sorokin; 1889-1968) กับโรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert Merton; 1910-2003)⁶ ฯลฯ ซึ่งได้นำเสนอมนทัศน์ “เวลาทางสังคม” (Social Time/Temporality) ขึ้นมาเพื่อใช้ในการศึกษาทางสังคมวิทยา (และมานุษยวิทยา) ขณะที่ยังอีกด้านหนึ่งเวลาก็เป็นโจทย์ที่สำคัญในกรอบคิดทางทฤษฎี (Theoretical Framework) ของนักคิดทางสังคมหลายๆ คน เช่น คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx; 1818-1883) จอร์จ เฮอริสเบิร์ก มัด (George Herbert Mead; 1863-1931) และสังคมวิทยาสำนักปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Sociology) ฯลฯ อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะทำการทบทวนความคิดเกี่ยวกับเวลาทางสังคมที่ผ่านมาไว้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁴ งานการศึกษาสังคมของดูร์ไคม์ที่ใช้เวลาเป็นองค์ประกอบหนึ่งนั้นมีหลายงาน แต่ที่งานที่มีกฤตอังงที่สุดคือ *The Elementary Forms of Religious Life* (1912) และรองลงมาคือ *On Some Primitive Forms of Classification* (1903) ที่เขียนร่วมกับมาร์เซลล์ โมสส์ (Marcel Mauss; 1872-1950) นักมานุษยวิทยาผู้เป็นหลานชายของเขา

⁵ ตัวอย่างงานที่สำคัญของสำนักดูร์ไคม์เมียน ได้แก่ *Essay on Time: A Brief Study of the Representation of Time in Religion and Magic* (1999:1905) ขององอริ ฮูแบร์ (Henri Huber; 1872-1927) *The Collective Memory* (1980;1950) ของโมริส ฮาล์บวาชส์ (Maurice Halbwachs; 1877-1945), *The Spectrum of Social Time* (1961:1958) ของจอร์จ เกออร์วิช (Georges Gurvitch; 1894-1965)

⁶ โซโรคินนั้นเป็นอาจารย์คนหนึ่งของเมอร์ตันที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (แต่เป็นที่ประจักษ์ว่าเมอร์ตันนั้นได้รับอิทธิพลจากพาร์สันซึ่งเป็นคู่แข่งทางวิชาการของโซโรคินมากกว่า) ซึ่งสองคนนี้ได้เขียนงานเกี่ยวกับเวลาทางสังคมก่อนที่จะแยกย้ายไปเขียนงานของตนเองดังต่อไปนี้ *Social Time: Methodological and Functional Analysis* (Sorokin & Merton 1937), *Sociocultural Causality, Space, Time: A Study of Referential Principles of Sociology and Social Science* (Sorokin 1943) และ *The Self-Fulfilling Prophecy* (Merton 1948)

2.1.1 เวลาในฐานะปัญหาทางญาณวิทยา: เขาวงกตของเวลาในสังคมวิทยา (Time as Epistemological Problem: Sociological Labyrinth)

ปัญหาของเวลาในทฤษฎีสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาคลาสสิกผู้ที่พยายามบุกเบิกเอาความคิดเรื่องเวลามาใช้ในการศึกษาสังคม อย่างเป็นระบบแรกๆ คือเอมิล ดูร์ไกม์ (Emile Durkheim) ซึ่งหนึ่งในใจความสำคัญของแนวคิด ทฤษฎีของดูร์ไกม์ (Durkheimian School) นั้นอยู่ที่ความเป็นส่วนรวม (Collective) ของสังคม มนุษย์ โดยดูร์ไกม์ได้เริ่มบุกเบิกโดยการแยกเวลาทางสังคมออกจากเวลาทางดาราศาสตร์ (Astronomical Time) อันเป็นเวลาที่ถูกค้นพบจากการศึกษาธรรมชาติของโลกที่มีความสัมพันธ์กับ เทววัตถุ (Astronomical Object) ในท้องฟ้า ซึ่งดูร์ไกม์ที่ได้รับฐานคิดเกี่ยวกับเวลาจากนักปรัชญา ยุคภูมิธรรมอย่างอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant; 1724-1804) นั้นได้ให้ความสำคัญกับ ธรรมชาติของเวลาทางสังคมที่มีลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Time) และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ในการใช้ชีวิตของผู้คน ต่างจากเวลาทางดาราศาสตร์ที่มีลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Time) และเป็นวัตถุวิสัย (Objective) สูง แต่ดูร์ไกม์ก็ยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างเวลาทางสังคมที่ลักษณะเชิงคุณภาพกับเวลาเชิงปริมาณดังกล่าวอย่างที่เราจะสามารถเห็นได้ จากเครื่องมือทางเวลาอย่างปฏิทิน (Calendar) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้งบอกรับถึงการข้ามผ่านของเวลา เชิงปริมาณ แต่ก็ยังมีการบ่งชี้โอกาสตามเวลาทางสังคมต่างๆ เช่น วันสำคัญทางสังคมและ วัฒนธรรม เทศกาล ฯลฯ โดยดูร์ไกม์ได้ชี้ว่าเวลาทางสังคมในที่ต่างๆ มักจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา เป็นอย่างสูง ซึ่งจะสอดคล้องกับกรณีของสังคมตะวันตกคือการที่ผู้นำในการจัดทำปฏิทิน เช่น ปฏิทิน เกรกอเรียน (Gregorian Calendar) ขึ้นมาคือองค์กรทางศาสนาอย่างคริสตจักรเอง

หลังจากการบุกเบิกของดูร์ไกม์ นักสังคมศาสตร์ทั้งที่เป็นศิษย์หรือเพื่อนร่วมงานจนไปถึงคนที่ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีของเขาก็ได้พยายามที่จะปรับปรุงกรอบคิดเพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะ ของเวลาแบบต่างๆ ภายในสังคมให้ได้มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างสำคัญได้แก่ โซโรคิน (Sorokin) กับเมอร์ตัน (Merton) นั้นได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมโดยเฉพาะในแง่ของสัญญาณที่ทำให้เวลาทาง สังคมของส่วนรวมมีความหมายทางสังคมและสร้างความเป็นจังหวะในการใช้ชีวิต และเกอร์วิช (Gurvitch) ที่พยายามจะจำแนกความซับซ้อนของเวลาที่แต่ละกลุ่มทางสังคมได้เผชิญและนำลักษณะ ทางเวลาเหล่านั้นมาปะทะกันในโครงสร้างสังคมระดับที่ใหญ่ขึ้นมา จนทำให้เกิดลำดับชั้นของเวลาใน สังคม แม้ว่าในทางภววิทยา (Ontology) และญาณวิทยา (Epistemology) ของเวลาทางสังคมแบบ

สำนักดิวริ่งจะยังมีที่ทางให้บุกเบิกต่อไป แต่ในทางจักรวาลวิทยา (Cosmology) นั้นได้มาถึงทางตัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่าเป็นเพราะแนวคิดแบบดิวริ่งมองสังคมเป็นองค์รวม (Totality) ในลักษณะเป็นโครงสร้างที่แข็งที่จางเกินไป ทำให้การพยายามอธิบายกาลภาวะที่หลากหลายไปตามประสบการณ์ของผู้คนไม่สามารถลงรอยกับกรอบคิดภาพใหญ่ของทฤษฎีแบบดิวริ่งได้ (ฐานนิดาบุญวรรณ 2563, 42-51) ความไม่ลงรอยของภาพแทนทางเวลาดังกล่าวถูกเรียกว่า “ความขัดแย้งในตัวเองของเวลาทางสังคม” (Antinomy of Social Time) โดยโซโรคินกับเมอร์ตันได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนอันร้ายแรงที่สุดของทัศนะเกี่ยวกับเวลาของสำนักดิวริ่งคือเวลาเชิงประจักษ์ (Empirical Time) อันมีลักษณะเชิงปริมาณแบบบริสุทธ์ที่สำนักดิวริ่งสามารถใช้อ้างอิงในทางโครงสร้างได้นั้นไม่มีอยู่จริง (เพ็งอ้าง, 57) และมีความจำเป็นที่จะต้องอ้างอิงสัญญาของสังคมอยู่เสมออย่างที่ศักราชและลำดับเดือนของปฏิทินนั้นก็เป็นที่ถูกกำหนดตามความอำเภอใจของผู้จัดทำหรือผู้มีอำนาจ

จากปัญหา “ความขัดแย้งในตัวเองของเวลาทางสังคม” นี้เอง ทำให้ต่อมาวิลเลียม โกรซแซง (William Grossin; 1914-2005) หนึ่งในศิษย์แควดวงสำนักดิวริ่งจึงพยายามจะหาทางออกจากด้วยการเสนอใช้คำว่า “Temporality” ในงานเขียนของเขา โดยโกรซแซงได้ให้คำจำกัดความแก่คำนี้ไว้ว่า “เวลาจำเพาะ” (เพ็งอ้าง, 75) ซึ่งคำจำกัดความดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนจากการศึกษาเวลาในงาน *Le travail et le temps* (1969) ของเขาที่วิจารณ์การผลิตแบบยุคอุตสาหกรรมที่เครื่องจักรและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเวลาของคนจนกระทั่งได้เปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเวลาของผู้ที่ทำงานอยู่ในระบบไปในที่สุด โดยโกรซแซงได้นำทัศนะเกี่ยวกับเวลาในมุมมองปรัชญาขององรี แบร์กซง (Henri Bergson; 1859-1941) นักปรัชญาฝรั่งเศสผู้เลื่องชื่อในสมัยนั้นที่ได้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับเจตจำนงเสรี ความสร้างสรรค์ และประสบการณ์เกี่ยวกับช่วงเวลา (Duration) ของมนุษย์ และปรัชญาแบบปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ของจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดจากฝั่งอเมริกาผู้วางรากฐานให้กับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) มาเป็นส่วนประกอบในการวางกรอบคิดเรื่องเวลาจำเพาะของเขาด้วย ซึ่งจากทั้งหมดนี้จะทำให้เราเห็นได้ว่า โกรซแซงนั้นต้องการที่จะพลิกรากฐานความเข้าใจธรรมชาติเกี่ยวกับเวลาจากมุมมองของโครงสร้างที่แข็งตัวของดิวริ่งมาสู่มุมมองของปัจเจกหรือผู้กระทำการที่ประสบกับเวลาในหลากหลายรูปแบบไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม อันทำให้การพิจารณาเวลาจำเพาะของโกรซแซงนั้นเป็นไปในรูปพหุพจน์คือ Temporality เสมอ

นอกจากโทษแข่งในแวดวงสังคมวิทยาฝรั่งเศสแล้ว ในแวดวงนักคิดภาษาเยอรมัน⁷ก็มีการนำเสนอมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับ Temporality เช่นกัน โดยต้นธารคือสำนักปรัชญาแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ของเอ็ดมุนด์ ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl; 1859-1938) ที่ต่อมา อัลเฟรด ชุตซ์ (Alfred Schütz; 1899 – 1959) ได้นำปรัชญาของฮุสเซอร์ลไปวางรากฐานให้แก่สังคมวิทยาสาขายปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Sociology) ที่มีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่ของสังคมวิทยาความรู้⁸ แต่บุคคลผู้มีอิทธิพลสำคัญในการสร้างความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับเวลาแบบปรากฏการณ์วิทยามากที่สุดในแวดวงมนุษยศาสตร์คือศิษย์ของฮุสเซอร์ล มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger; 1889-1976) ผ่านงานเขียนทางปรัชญาชิ้นเอกของเขาที่มีชื่อว่า *Being and Time* (2010[1927]) ซึ่งงานดังกล่าวมีใจความอยู่ที่การทำความเข้าใจตัวตนของมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของความเป็นความตาย (Mortality) โดยไฮเดกเกอร์นั้นได้ให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ทางเวลาของการใช้ชีวิตที่มีความตายเป็นขีดจำกัด (Finitude) ร่วมของมนุษย์ทุกๆ คน และการเป็นขีดจำกัดของความตายนั่นก็ได้เป็นเงื่อนไขเริ่มต้นในการเปิดเผยโครงสร้างต่างๆ ของประสบการณ์เกี่ยวกับเวลาการมีชีวิตของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน

โดยงานดังกล่าวนี้มีส่วนสำคัญมากต่อการก่อตัวของกระแสความคิดแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ในเวลาต่อมา และยังนำไปสู่การพัฒนาของสังคมวิทยาสำนักปรากฏการณ์วิทยาที่ใช้ทัศนะทางปรัชญาของไฮเดกเกอร์เป็นจุดตั้งต้นในการเริ่มทำสังคมวิทยาในรูปแบบที่ต่างออกไปจากของชุตซ์ (Aspers 2010; Aspers and Kohl 2013; Elster 2017; Nielsen and Skotnicki 2019)⁹ โดยข้อถกเถียงหลักของสังคมวิทยาสาขายปรากฏการณ์วิทยาแบบไฮเดกเกอร์ (Heideggerian Phenomenology) คือการที่สังคมวิทยาของการกระทำนั้นยังเน้นการมองผู้กระทำการเป็นปัจเจกที่เป็นเอกเทศจากสังคมมากเกินไป และเสนอให้นักสังคมวิทยาทบทวนสถานะความเป็นสังคม (Sociality) ของผู้กระทำการและเวลาทางสังคมที่มีความหลากหลายไปตามบริบททางสังคมและ

⁷ โลกภาษาเยอรมันโดยทั่วไปมักหมายถึง เยอรมนี ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ และลิตเทินสไตน์

⁸ โดยชุตซ์ได้ผสมผสานปรัชญาปรากฏการณ์วิทยากับโครงการสังคมวิทยาแบบเน้นไปที่ปฏิบัติการทางสังคมของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) จากนั้นปีเตอร์ แบร์เกอร์และโทมัส ลุกมันน์ (Peter Berger & Thomas Lukmann) ก็ได้นำงานของชุตซ์มาพัฒนาจนสมบูรณ์ในงาน *The Social Construction of Reality* (1966)

⁹ สาเหตุที่งานของไฮเดกเกอร์ได้เฟื่องถูกนำมาปรับใช้เมื่อไม่นานมานี้ ผู้เขียนเห็นว่าสาเหตุหลักมาจากจุดยืนทางการเมืองของตัวไฮเดกเกอร์เองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ชาตินิยมเยอรมันและพรรคนาซีอย่างสูง จุดยืนทางการเมืองนี้เองที่ทำให้งานของเขาถูกตั้งแง่และเป็นที่ถูกเถียงถึง “ความเป็นนาซี” และ “ความเกลียดชังต่อยิว” อย่างมากจึงไม่ค่อยถูกนำมาต่อยอดทางวิชาการอย่างแพร่หลายมากนัก

วัฒนธรรมที่จัดวางตัวตนของมนุษย์ต่อเงื่อนไขสากลต่างๆ ของชีวิตอย่างเช่นความตายในแบบที่แตกต่างกันเสียใหม่

สำหรับการถกเถียงทางทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย ผู้มีอิทธิพลที่ทำให้เวลากลับมาเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างคำอธิบายทางสังคมศาสตร์เป็นที่แพร่หลายอย่างมากคือแอนโทนี กิดเด็นส์ (Anthony Giddens; 1938-Present) นักสังคมวิทยาชาวบริติชที่พยายามวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่มโดยรวมที่ผ่านมาของทฤษฎีสังคมตั้งแต่การก่อตั้งสาขาวิชาสังคมวิทยาในยุคสมัยใหม่เป็นต้นมา โดยในงาน *Central Problems in Social Theory* (1979) เขาได้บรรยายว่าประเด็นเรื่องเวลาที่มีความใกล้ชิดอย่างมากกับปัญหาเรื่องความเปลี่ยนแปลงและเสถียรภาพของสังคมสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามฐานคิดเชิงอุดมการณ์เรื่องความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นกิดเด็นส์ก็ได้กล่าวไว้ว่าเราจำเป็นต้องระมัดระวังที่จะไม่ถือว่าความเปลี่ยนแปลงกับเวลานั้นเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันอยู่เสมอ โดยปัจจุบันเราจะเห็นถึงการเคลื่อนไหว (Movement) ของเวลาทางสังคมจากกระบวนการผลิตและการผลิตซ้ำทางสังคม (Social Production & Reproduction) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสถาบันทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของโลกสมัยใหม่อย่างรัฐมีบทบาทอย่างมากในการเชื่อมต่อกระบวนการเหล่านี้ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ผ่านระบบทุนนิยมอันเป็นกลไกการขับเคลื่อนการผลิตที่เด่นชัดที่สุดในสังคมร่วมสมัย และการทำให้กลายเป็นกิจวัตรของเวลา (Routinization) ของชีวิตผู้คนในสังคมสมัยใหม่ภายใต้การผลิตแบบอุตสาหกรรมถือเป็นกระบวนการที่สะท้อนถึงการผลิตซ้ำทางสังคมได้ดีที่สุด

แม้ในงานเขียนต่อๆ มาของกิดเด็นส์ที่วางรากฐานทฤษฎีการก่อโครงสร้าง (Structuration Theory) นั้นจะไม่ประสบความสำเร็จในการตอบปัญหาเรื่องธรรมชาติของเวลาในการอธิบายทางสังคมศาสตร์นัก แต่การชี้ประเด็นเกี่ยวกับเวลาของเขาก็ได้สร้างกระแสให้เกิดความหันเหเข้าสู่เวลา (Temporal Turn) ในเวลาต่อมา ทำให้ในปัจจุบันนักสังคมศาสตร์ได้ศึกษาเวลาอย่างเป็นวงกว้างมากขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรเวลา (Time Allocation) และการใช้เวลา (Time Use) ของคนในสังคมอย่างบันทึกประจำวันและผ่านข้อมูลดิจิทัลเกี่ยวกับพฤติกรรมในโลกออนไลน์อันทำให้เห็นถึงโครงสร้างและลำดับชั้นของช่วงเวลาในชีวิตประจำวันของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ทั้งชีวิตการทำงาน ครอบครัว และเวลาว่าง (Cornwell, Gershuny, and Sullivan 2019) หรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเวลาในแง่มุมและภาคส่วนทางสังคมต่างๆ ที่มีหลากหลายประเด็นและมุมมอง เช่น ความเหลื่อมล้ำในการบริหารจัดการเวลาอันเป็นผลมาจากความไร้อำนาจของเศรษฐกิจที่ส่งผลไปยังชีวิตครอบครัวของลูกจ้าง (Gerstel and Clawson 2018) หรือผู้

ไร้อำนาจต่อรอกับกรอบเวลาของสถาบันและนโยบายรัฐ (Elliott, McKelvy, and Bowen 2017; Tate 2020) ความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองทางอนาคตของสังคมผ่านความคาดหมายที่คนในแต่ละภาคส่วนมีต่อสถานการณ์ทางสังคม (Bryant 2020) ไปจนถึงการถกเถียงถึงความสัมพันธ์ทางเวลาที่สังคมมนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความคิดที่ว่าด้วยยุคมนุษย์สมัย (Anthropocene) ที่ทำให้เราเห็นถึงความซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์ทางเวลาระหว่างวัฒนธรรมของมนุษย์และธรรมชาติผ่านหลักฐานและการตีความทางโบราณคดี (Edgeworth 2021)

การเปิดพื้นที่ทางความรู้นี้เองที่ทำให้เกิดการศึกษาวงศาทางสังคมในหลากหลายแนวทางอย่างมาก แต่กระนั้นการวิจัยเกี่ยวกับเวลาในสังคมศาสตร์ก็ยังไม่นำไปสู่การสร้างความรู้ที่เข้าใจที่เป็นระบบอย่างที่ควรนัก ตรงกับข้อคิดเห็นของบาร์บารา อัดัม (Barbara Adam) ผู้บุกเบิกการศึกษาและวิจัยสังคมวิทยาเวลาว่า “ไม่มีใครที่มีจุดสนใจเหมือนกัน ทุกคนต่างก็มีคำถามของตัวเอง ไม่มีนักทฤษฎีคนไหนที่เห็นตรงกันว่าเวลาสำคัญกับทฤษฎีสังคมอย่างไร ...[และ]ไม่มีแม้แต่ป้ายบอกทางที่สามารถบอกวิธีการปรับตัวให้รอดจากเขาวงกตแห่งความโกลาหลทางความคิดนี้ได้” (Adam 1990, 14-15) ซึ่งพ้องไปกับปัญหาเชิงญาณวิทยาของเวลาที่พบได้ในการทำงานสายสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ อันเป็นอีกสาขาของสังคมศาสตร์ที่มีความเกี่ยวโยงกับเวลาอย่างลึกซึ้ง

ปัญหาของเวลาในสังคมวิทยาประวัติศาสตร์

สังคมวิทยาประวัติศาสตร์ (Historical Sociology) ในปัจจุบันถือเป็นสาขาของสังคมวิทยาที่มีรากฐานวิธีวิทยาและประเด็นการศึกษามาจากงานของมาร์กซ์ (Marx) และเวเบอร์ (Weber) เป็นหลัก โดยในแวดวงสังคมวิทยาอเมริกันได้ความสนใจอย่างแพร่หลายหลังมีงานศึกษาตัวอย่างที่สำคัญปรากฏออกมาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970-1980 เช่น ชุดงานสายวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจการเมืองโลกหรือ “ระบบโลก” (World Systems Analysis) ของอิมมานูเอล วอลเลอ์สไตน์ (Immanuel Wallerstein 1974, 1980, 1989; Hopkins and Wallerstein 1982) งานศึกษาการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ในยุโรปของชาร์ลส์ ทิลลี่ (Charles Tilly 1975) หรืองาน States and Social Revolutions (1979) ที่ศึกษาการปฏิวัติของประเทศต่างๆ เจริญเปรียบเทียบของเธดา สกอคพอล (Theda Skocpol) ซึ่งจุดเด่นของงานในกระแสเหล่านี้มักเป็นการต่อยอดประเด็นจากงานทฤษฎีสังคมคลาสสิกของมาร์กซ์และเวเบอร์เกี่ยวกับพัฒนาการและการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศตะวันตก

โดยงานเหล่านี้มักมีที่มาจาก “งานเชิงประวัติศาสตร์” ในยุโรปซึ่งสังคมศาสตร์นั้นไม่ได้แบ่งแยกขาดจากกันเหมือนในวงวิชาการภาษาอังกฤษเสียทีเดียว¹⁰ ดังเช่นสกอตคพอลนั้นได้รับแนวคิดมาจากแนวคิดการต่อสู้ทางชนชั้นของมาร์กซิสต์ ส่วนวอลเลอร์สแตินนั้นนอกจากทฤษฎีแนวมาร์กซิสต์ก็ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) และแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์แบบสำนักอ็อนนาลส์ (The Annales School) ของฝรั่งเศสที่ยืมใช้แนวคิดเรื่อง “โครงสร้าง” (Structure) จากสังคมศาสตร์มาใช้จนสามารถศึกษาประวัติศาสตร์แบบ “Longue durée” (Long-Term หรือ ระยะเวลา) ที่เชื่อมโยงเชิงโครงสร้างในหลากหลายสเกลจนสามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมและอารยธรรมที่กินระยะเวลายาวนานได้ ซึ่งวอลเลอร์สแตินก็ได้รับแนวทางนี้มาปรับปรุงและขยายขอบเขตจนกลายเป็นแนวทางการวิเคราะห์ระบบโลกในเวลาต่อมา ในขณะที่ทิลลีนั้นได้รับอิทธิพลแบบเวเบอร์เรียนจาก อ็อตโต ฮินเซ (Otto Hintze) และสไตน์ รอคแคน (Stein Rokkan) นักวิชาการสังคมศาสตร์ในเยอรมนี โดยเฉพาะฮินเซซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์การบริหารรัฐกิจที่ให้ออกเสียงว่าสงครามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเร่งก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ที่ผูกขาดความรุนแรง (ตามข้อเสนอของเวเบอร์) ทำให้ทฤษฎีการก่อตัวของรัฐที่ทิลลีเสนอมีแนวโน้มตีความการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ตามสำนักคิดที่มองว่ารัฐเกิดจากสงคราม (The Bellicist Theory of State Formation) มากเป็นพิเศษ (Ertman 2017)

วิลเลียม ซีเวลล์ จูเนียร์ (Sewell Jr 1990, 2005) ได้ให้ข้อสังเกตว่า งานสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ของทั้งสามนั้นมีการใช้รูปแบบเวลาที่แตกต่างกันไป 2 ชั่วโมงเวลาแบบนามธรรมหรือแบบทดลอง (Experimental Time) อันมีลักษณะแบบเดียวกับห้องทดลองของนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และเวลาแบบที่มีเหตุผลเชิงอัตวิทย์หรือเชิงฟังก์ชัน (Teleological/Functional time) ซึ่งงานของสกอตคพอลมีลักษณะแบบชั่วคราวสูง งานของวอลเลอร์สแตินเป็นตัวแทนของชั่วหลัง ในขณะที่งานของทิลลีนั้นอยู่ระหว่างสองชั่วแต่เอียงไปทางแบบฟังก์ชันมากกว่า (จนกระทั่งงานต่อๆ ไปมีลักษณะการใช้เวลาแบบทดลองมากขึ้น) ซึ่งซีเวลล์วิจารณ์ว่าเวลาทั้งสองแบบนี้ไม่ได้ใส่ใจต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เท่าใดนัก เขาจึงได้เสนอเวลาแบบที่ 3 คือ

¹⁰ ในฝั่งยุโรปภาคพื้นทวีปมักจะเรียกด้วยศัพท์กว้างๆ ว่า “Human Science” (สามารถแปลได้ว่า “มนุษยศาสตร์” ที่มักจะใช้เป็นคำแปลของ “Humanities” ในภาษาไทยแบบทางการ อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อการพัฒนาระบบมหาวิทยาลัยของไทยในช่วงสงครามเย็น) โดย Human Science นั้นมักจะมีนัยยะถึง “ศาสตร์แห่งศีลธรรม” (Moral Science) ด้วย และเป็นจุดที่น่าสนใจว่าปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งได้รับการศึกษาระดับสูงในฝรั่งเศสได้แปลคำดังกล่าวว่า “ธรรมศาสตร์” จึงเป็นที่มาของชื่อ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง” (The University of Moral and Political Sciences) ที่ได้ถูกก่อตั้งขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ.2475

เวลาเชิงกระบวนการของเหตุการณ์ (Eventful Temporality) ที่โอบรับความเกี่ยวโยงต่อเนื่องของ เหตุการณ์และบทบาทของวัฒนธรรมที่มีต่อความรู้สึกนึกคิดผู้คนในประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้เรามอง เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้หลากหลายมิติและมุมมองมากขึ้น และส่งผลให้นักสังคมวิทยาสามารถ พิจารณาถึงความเป็นไปทางประวัติศาสตร์อื่นๆ จากการมองเห็น “จุดหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญ” (Critical Juncture) ที่ตัวแปรทางสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้แปรเปลี่ยนไปจนทำให้การเปลี่ยนแปลงเชิง โครงสร้างทางสังคม

ข้อเสนอของซีเวลล์ดังกล่าวทำให้เกิดการตื่นตัวในการใช้เรื่องเล่า (Narrative) เข้ามาในการ อธิบายทางสังคมมากขึ้น อันสอดคล้องกับงานของมาร์กาเรต ซอมเมอร์ (Margaret Somers 1994) ที่เสนอถึงการวิเคราะห์ “อัตลักษณ์เรื่องเล่า” (Narrative Identity) โดยการพิจารณาลำดับชั้นของ เรื่องเล่าในระดับต่างๆ ตั้งแต่ชีวิตปัจเจก สถาบัน อภิมหาเรื่องเล่า (Master/Meta-Narrative) และ ระดับมหันตทัศน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ซึ่งทำให้เราเห็นถึงปฏิบัติการทางสังคมผ่านเวลาของผู้กระทำกรในหลากหลายระดับร่วมกัน และโดยเฉพาะการประกอบสร้างตัวเลือกทางสังคมภายใต้ สถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ของผู้มีอำนาจทางสังคมในระดับต่างๆ ไปพร้อมๆ กันอีกด้วย ในขณะที่ งานของแอนดรูว์ แอบบอตต์ (Andrew Abbott 2001) ได้นำแนวทางแบบเรื่องเล่านี้มาสร้างเป็นวิธี วิทยาในการทำความเข้าใจกระบวนการของกิจกรรมและการกระทำทางสังคมผ่านการสนทนากับงาน สังคมวิทยาเชิงปริมาณกระแสหลักที่มีลักษณะใช้สถิติสูง ซึ่งนำมาสู่การบรรจบกันระหว่างวิธีวิทยาการ ทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่แต่ละช่วงต่างก็มีที่ทางของตัวเองในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับ ความเป็นจริงทางสังคม โดยญาณทัศนะเหล่านี้ได้นำมาสู่แนวคิด “การพึ่งพาวิถีทาง” (Path- Dependence) ที่พิจารณาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทำให้แบบแผนเส้นทางประวัติศาสตร์แบบหนึ่งๆ ว่าเป็น ‘ความคงทน’ (Durability) ในการกำหนดทางเลือกของสังคมได้อย่างไร และทำให้เกิดการพัฒนา แนวทางการศึกษาแบบสถาบันเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Institutionalism) ที่ได้ควมรวมการ พิจารณาเวลาแบบเชิงลึก (เช่น จังหวะ ความถี่ ลำดับขั้นตอน) เข้ามาสร้างคำอธิบาย โดยรูปแบบ การศึกษาดังกล่าวถือเป็นที่ยอมรับมากในการศึกษาการเมืองเชิงเปรียบเทียบและเศรษฐศาสตร์การเมือง (ตัวอย่างเช่น Thelen 1999; Pierson 2004)

นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับเวลาเชิงกระบวนการของเหตุการณ์ของซีเวลล์ยังทำให้จับ เน้นบทบาทของวัฒนธรรมในการศึกษาสังคมวิทยาประวัติศาสตร์อีกด้วย จนนำมาสู่การศึกษา วัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Culture) อย่างจริงจัง ตั้งแต่การศึกษาบทบาทของปฏิทินใน การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์เข้ากับชีวิตประจำวันของผู้คน ไปจนถึงการศึกษาความทรงจำรวมหมู่หรือ

ความทรงจำทางสังคม (Collective/Social Memory) และยังมี การเชื่อมโยงถึงบทบาทของ กระบวนการทางปริชานซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ โดยผู้บุกเบิกในฟิลด์ดังกล่าว นี้ก็ดังเช่นเอเวียทาร์ เซรูบาเวล (Eviatar Zerubavel 1999, 2003) ที่ได้ศึกษาถึงกระบวนการทางปริชาน (Cognitive Process) ของการก่อเป็นรูปเป็นร่างของเวลาทางสังคม (หรือการ “ปั้นอดีตเป็น ตัว”) ผ่านกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การสร้างการรับรู้เวลา (Time Reckoning) ตั้งแต่การสร้างโครงการอ้างอิงเกี่ยวกับเวลาที่มีผลต่อปฏิบัติการทางสังคมของคนใน สเกลใหญ่ (เช่นระบบ GMT ในอดีตและการเปลี่ยนมาใช้ระบบ UTC ในปัจจุบัน) หรือในระดับที่เล็ก ลงมาอย่างปฏิทินของรัฐบาล ไปจนถึงการสร้างและจัดวางเรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีตและพิธีกรรมการ ระลึกทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่การสืบทอดบรรพบุรุษของตน

จนถึงจุดนี้เราจะเห็นได้ว่าบทบาทของเวลาในงานสายสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ (และทฤษฎี สังคมวิทยา) มีทิศทางในการพิจารณาคุณภาพหรือ “ความตื่นลึกลับบางอย่าง” (Textuality) ของเวลาซึ่ง นำมาสู่การสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและมีทิศทางที่หลากหลาย (Multi-Directionality) มากขึ้นเรื่อยๆ แต่ทั้งนี้เราจะเห็นจุดอ่อนได้ว่างานส่วนใหญ่ นั้นมักไม่มีความลุ่มลึก ขององค์ความรู้มากนักเนื่องจากการมีการเข้าถึงเวลาจากหลากหลายวิธีวิทยาที่ค่อนข้างเป็นอิสระจาก กัน นอกจากนี้งานสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ยังติดอยู่ในชาตินิยมเชิงวิธีวิทยา (Methodological Nationalism) อยู่ไม่มากนักน้อย จนกระทั่งปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 มาจึงเริ่มปลดแอกตนเองออกมา ได้ ซึ่งวอลเลอ์สไตน์ (Wallerstein 1996) ได้ชี้ให้เห็นว่าเกิดจากข้อจำกัดของตัวสาขาวิชาสังคมวิทยา ที่ถูกจำกัดอยู่แค่ในการศึกษาเฉพาะพลวัตของสังคมสมัยใหม่ (ที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นหมุด หมายหลัก) เท่านั้น ทำให้เกิดการจำกัดกรอบคิดเรื่องเวลาในแบบที่ถูกครอบงำอย่างมากโดยโลกทัศน์ แบบสมัยใหม่ของสังคมตะวันตก ซึ่งผู้วิจัยเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัญหาเรื่องเวลาใน มุมมองแบบภววิทยาที่เป็นองค์รวมมากกว่านี้ ซึ่งนำมาสู่เนื้อหาส่วนต่อไปอันเป็นการทบทวนความคิด เรื่องเวลาจากมุมมองแบบมานุษยวิทยา

2.1.2 เวลาในฐานะปัญหาทางภววิทยา: มุมกลับจากฝั่งมานุษยวิทยา (Time as Ontological Problem: Anthropological Lesson)

จากปัญหาที่พบในฝั่งสังคมวิทยา ความไม่ลงรอยทางเวลาก็สะท้อนอยู่ในฝั่งมานุษยวิทยา เช่นกัน โดยปัญหาดังกล่าวได้ถูกเปิดเผยอย่างชัดเจนที่สุดในงาน *Time and the Other: How*

Anthropology Makes Its Object (2014[1983]) ของโจฮันเนส เฟเบียน (Johannes Fabian) ที่วิพากษ์ถึงบทบาทของเวลาในการสร้างความรู้ทางมานุษยวิทยาผ่านการทำให้ชาติพันธุ์วรรณาอย่างเข้มข้นที่สุด โดยก่อนหน้าที่เขาจะเริ่มโครงการเขียนหนังสือเล่มนี้นั้นเฟเบียนเป็นนักศึกษามานุษยวิทยาในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยชิคาโกซึ่งถูกครอบงำโดยอิทธิพลของทฤษฎีการเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ (Modernization Theory) ของทาลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons; 1902–1979) อันเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางสังคมโดยมีอารยธรรมตะวันตก (หรือพูดอย่างเจาะจงคือสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น) เป็นแบบอย่าง และฐานคิดเกี่ยวกับอารยธรรมดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ทางเวลาในลักษณะหนึ่งที่วัฒนธรรมของชาวตะวันตกยึดถือ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการเล่าประวัติศาสตร์เชิงวิวัฒนาการของอารยธรรมแบบมีลำดับขั้น (Stageism) ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ล่าสัตว์เก็บของป่า (Hunter-Gatherer) ที่อาศัยตามอยู่ที่ “ก้นดง” ต่างๆ นั้นถือว่าเป็นพวก “ป่าเถื่อน” (Savage) และ “ล้าหลัง” (Primitive) สำหรับผู้คนในสังคมตะวันตกที่มองว่าตัวเองอยู่ในสังคมที่อยู่ในลำดับขั้นทางประวัติศาสตร์ที่ก้าวหน้ากว่ามาก และมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่นักมานุษยวิทยาศึกษาเปรียบเสมือน “ฟอสซิลที่มีชีวิต” (Living Fossil) ซึ่งเฟเบียนมองว่านอกจากจะไม่ลงรอยกับโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกศึกษาแล้ว นักมานุษยวิทยาผู้ติดอยู่ในโลกทัศน์ดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะเบียดขับโลกทัศน์ทางเวลาของผู้ที่ถูกศึกษาไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ส่งผลทำให้เมื่อนักมานุษยวิทยา ‘เขียน’ งานชาติพันธุ์วรรณาเผยแพร่สู่สาธารณะ ชาติพันธุ์ผู้ที่ถูกศึกษาจะถูกรับรู้ในฐานะ “ความเป็นอื่น” (The Others) ทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกอยู่เสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็น “การปฏิเสธการร่วมเวลา” (Denial of Coevalness) อย่างชัดเจน

โดยในงานดังกล่าวเฟเบียนได้เริ่มวิพากษ์กระบวนทัศน์ของมานุษยวิทยาจากไอเดียเกี่ยวกับ “เวลาสากล” และ “ประวัติศาสตร์สากล” (Universal History) ของวัฒนธรรมตะวันตกที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นด้วยโลกทัศน์และความเชื่อแบบจูเดโอคริสเตียน (Judeo-Christian Tradition) โดยเริ่มจากประวัติศาสตร์การช่วยให้พ้นบาป (History of Salvation) และตามมาด้วย “ตำนาน-ประวัติศาสตร์ของเหตุผล (Myth-History of Reason)” ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นของมานุษยวิทยาอย่างวรรณกรรมของ “นักเดินทางทางปรัชญา” (Philosophical Traveller) นั้นก็ได้มีส่วนร่วมสำคัญต่อการก่อตัวของวัฒนธรรมทางความคิดดังกล่าว จนสุดท้ายเวลาก็ได้ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งธรรมชาติ (Naturalize) ผ่าน “ประวัติศาสตร์วิวัฒนาการ” (History of Evolution) ซึ่งทำให้มานุษยวิทยากายภาพ (Physical Anthropology) ได้เริ่มกลายเป็นกระบวนทัศน์นำในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์นอกสังคมตะวันตก (และลัทธิเผ่าพันธุ์ (Racism) ก็ได้รับความชอบธรรมจาก

วิทยาศาสตร์ที่แฝงอยู่ในสาขาวิชาอื่น) เวลาเชิงวิวัฒนาการ (Evolutionary Time) ที่มีทิศทางสังคมก็ถูกควบรวมภายใต้ป้าย “วิวัฒนาการทางสังคม” (Social Evolution) ก็ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของญาณวิทยาของสังคมศาสตร์ ซึ่งมานุษยวิทยาเชิงสังคมวัฒนธรรมที่ได้เริ่มก่อตัวขึ้นในฐานะสาขาของงานวิชาการที่มาพร้อมกับการพัฒนาวิธีวิทยาอย่างการทำชาติพันธุ์วรรณา ก็ได้รับอิทธิพลดังกล่าวเช่นกัน

เฟเบียนได้ชี้ว่าหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการวินิจฉัยถึงสถานะทางเวลาของสิ่งต่างๆ คือ ระยะห่าง (Distance) และนักมานุษยวิทยาก็สร้างระยะห่างไม่ว่าจะเป็นในทางเวลาหรือพื้นที่ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเป้าหมายการศึกษาในงานเขียนของตนอย่างเห็นได้ชัด โดยพวกเขาได้จำแนกว่ามีเวลาอยู่ 3 ประเภทที่ผูกผสานกันอยู่ในการทำงานของนักมานุษยวิทยา อันได้แก่

- 1.) เวลาเชิงกายภาพ (Physical Time): อันเป็นเวลารูปแบบเดียวกับที่นักฟิสิกส์สนใจ
- 2.) เวลาเชิงรูปแบบ (Typological Time): คือเวลาเชิงสัญลักษณ์ อันเป็นเวลาที่นักมานุษยวิทยาใช้แยกแยะลำดับชั้นของความหมายหรือนัยยะเชิงสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนชาติพันธุ์ (Ethnic Community) มีต่อผู้ที่อยู่อาศัย โดยการนับระยะเวลา (Intervals) ระหว่างเหตุการณ์และกิจกรรมทางสังคมจำเป็นต้องใช้การแยกแยะเวลาในประเภทนี้
- 3.) เวลาร่วมอัตวิสัย (Intersubjective Time): หมายถึงเวลาที่นักมานุษยวิทยาได้เข้าไปร่วมประสบการณ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตนศึกษา อันเป็นเวลาเกี่ยวกับการก่อร่างของความรู้แบบ “ปฏิบัติการสื่อสาร” ของนักมานุษยวิทยา

จากเวลา 3 ประเภทนี้เฟเบียนได้ชี้ว่าการร่วมเวลานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องถูกสร้างขึ้นผ่านการสื่อสาร (ซึ่งแน่นอนว่าต้องควบรวมเวลา 2 ประเภทก่อนหน้านั้นด้วย) ต่อเวลาร่วมอัตวิสัยเพื่อที่นักมานุษยวิทยาจะสามารถผลิตงานออกมาได้ ซึ่งถ้าเราพิจารณาถึงจุดนี้ก็จะเห็นได้ว่าความรู้ทางมานุษยวิทยาที่สะสมมาในบริบทยุคอาณานิคมหรือจักรวรรดิ (หรือแม้แต่ในช่วงสงครามเย็น) นั้นถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่ศึกษาที่มักจะเป็นฝ่ายชนชั้นปกครองนั้นมักจะ “ล้มเหลว” ในการร่วมเวลากับกลุ่มคนที่ถูกศึกษาด้วยเงื่อนไขของการสื่อสารภายใต้บริบทของการกดขี่ที่การสร้างระยะห่างทางสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานนั่นเอง

นอกจากนี้การปิดกั้นการร่วมเวลานั้นไม่ได้เกิดกับกลุ่มคนผู้ที่ถูกศึกษาเท่านั้น แต่ยังเกิดกับตัวนักมานุษยวิทยาที่ต้องกดทับมิติทางอัตชีวประวัติ (Autobiographical Aspect) ของตัวเองเอาไว้ผ่านการบรรยายตัวเองจากมุมมองในฐานะบุคคลที่สาม (ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าตกอยู่ในสภาวะแปลกแยกเชิงตัวตนแบบหนึ่ง) เนื่องจากจำเป็นที่จะต้องยึดติดกับ “ความเป็นปัจจุบันเชิงชาติพันธุ์วรรณา”

(Ethnographic Present) ที่จำเป็นต้องเสนอผู้ที่ถูกศึกษาในแบบที่คงสภาวะเดิมไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงว่างานเขียนของนักมานุษยวิทยานั้นเป็นการสื่อสารภายในระหว่างนักมานุษยวิทยาในฐานะผู้เขียนและผู้อ่านในแวดวงของเขาเท่านั้น (อย่างที่ระเบียบการทำแผงผังหรือแผนที่ และการทำตารางเวลานั้นเป็นเทคนิคทางความรู้ของชาวตะวันตกที่มีการศึกษา) โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกศึกษาไม่ได้ร่วมอยู่ในบทสนทนาดังกล่าว ทำให้เกิดการขีดเส้นแบ่งอาณาเขตพื้นที่การสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบโดยวงการมานุษยวิทยา อันนำไปสู่การสร้างอคติเกี่ยวกับ “กรอบเวลาอื่น” (Allochronism)¹¹ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะเห็นได้จากการแปะป้ายด้วยคำเรียกต่างๆ เช่น “โบราณ” “ป่าเถื่อน” “หยาบคาย” หรือแม้แต่ “วิญญาณนิยม” (Animism) ก็ยังมีอคติดังกล่าวแฝงอยู่ ทำให้จุดนี้เฟเบียนได้สรุปว่า อคติ “กรอบเวลาอื่น” นั้นถือผลผลิตโดยตรงจากการปฏิเสธที่จะร่วมเวลาต่อกลุ่มชาติพันธุ์ของนักมานุษยวิทยา

แม้ว่าการเสนอบทวิพากษ์เกี่ยวกับการร่วมเวลาของเฟเบียนนั้นจะทรงอิทธิพลต่อความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำมานุษยวิทยากับเวลาในแวดวงมานุษยวิทยาหลังจากนั้นก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าจะนำไปสู่การหาทางออกนัก อย่างที่เควิน เบิร์ธได้บรรยายไว้ว่า:

“...น่าเสียดายนักที่แม้เขา (เฟเบียน) จะได้ออกมาชี้ให้เห็นถึงปัญหาแล้ว แต่วงการมานุษยวิทยาก็ไม่ได้จัดการกับมันอย่างจริงจัง และแทนที่จะต่อสู้กับปัญหาของเวลาตรงๆ วงการมานุษยวิทยาส่วนมากก็หันไปให้ความสำคัญกับแง่มุมทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียด แทนหลังจากที่หนังสือของเฟเบียนได้ออกมา ถึงทางออกนี้จะแสดงให้เห็นถึงการบิดเบี้ยวทางเวลาที่ถูกก่อร่างขึ้นโดยวาทศิลป์ของความเป็นปัจจุบันเชิงชาติพันธุ์วรรณนา แต่มันก็ไม่ได้จัดการกับตรรกะทางวัฒนธรรมที่กำหนดการนึกคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวงวิชาการโลกตะวันตก แน่นนอนว่าประวัติศาสตร์เองก็เป็นศาสตร์ที่เป็นโจทย์ต่อตรรกะทางเวลาไม่แพ้มานุษยวิทยา ดังนั้นการแทนที่ความเป็นปัจจุบันเชิงชาติพันธุ์วรรณนาด้วยประวัติศาสตร์นั้นก็ เป็นเพียงแค่การผลิตเปลี่ยนสิ่งที่มีที่มาจากตรรกะแบบเดียวกัน และโดยแท้จริงแล้วปัญหา เรื่องของเวลานั้นไม่ได้อยู่ภายในเพียงแค่มานุษยวิทยาเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของโครงการทางความรู้หลังยุคภูมิธรรมของยุโรปทั้งหมดด้วย เฟเบียนนั้นได้ถ่อมตนเกินไปในโครงการของเขา” (Birth 2017, 2)

¹¹ “Allochronism” นั้นเป็นกรอบคิดที่ดัดแปลงคำว่า “Allochronic” ของธรณีวิทยา (Geology) ซึ่งใช้กล่าวถึงเวลาของชั้นดินที่มีลักษณะเป็นชั้นๆ อันเกิดจากการทับถมของชั้นดินตามสภาพแวดล้อมของโลกในแต่ละยุค จึงทำให้ดินในแต่ละชั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันจนสามารถจัดลำดับได้ว่าชั้นดินใดเกิดในยุคใด

จากตรงนี้จะทำให้เราเห็นได้ว่าโจทย์ของการร่วมเวลามีความจำเป็นที่จะต้องจัดการปัญหาเรื่องเวลาโดยผ่านการควมรวมมุมมองอื่นที่นอกไปจากมานุษยวิทยาในบริบทของงานของเพเบียนด้วย โดยในงานข้างต้นเบิร์ธได้ยกตัวอย่างถึงงานศึกษาเวลาทางชีวภาพ (Biological Time) ของยุงที่รับรู้เวลาด้วยความชื้นในอากาศ ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับแรงงาน (Labour) ของชาวตริเนแดดในยุคอาณานิคมที่ไม่เข้าใจวิธีการคิดเกี่ยวกับการขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม และกรณีอื่นๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่า “กรอบเวลารวม” (Homochronism) นั้นได้ทำให้เรา “บอดทางเวลา” (Time Blind) ต่อเวลาในรูปแบบเหล่านี้ อย่างที่มนุษย์ไม่รับรู้ถึงเวลาเชิงนิเวศแบบเดียวกับที่ยุงรับรู้หรือเวลามาตรฐานของนาฬิกาและปฏิทินที่ทำให้เวลาถูกกลืนกลายเป็นนิคม (Colonization of Time) และนำไปสู่การสร้างสิ่งที่เรียกว่าแรงงานขึ้นมาในตลาด จนไปถึงปัญหาของเวลาแบบดังกล่าว เมื่อนักฟิสิกส์ตั้งแต่ไอน์สไตน์ได้รับรู้ว่าการเวลาในอวกาศนั้นดำเนินไปอย่างสัมพันธ์ ซึ่งกรอบเวลารวมที่นักสังคมศาสตร์ได้ยึดถือในปัจจุบันนั้น แม้จะได้พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวทางเวลาในแบบเรื่องเล่าผ่านประวัติศาสตร์ความก้าวหน้า แต่ก็ได้บดบังเวลาทางสังคมแบบอื่นๆ ที่ต่างไปจากแบบสมัยใหม่ที่โลกตะวันตกมีอำนาจนำอีกด้วย

จนถึงจุดนี้เราจะเห็นได้ว่า การร่วมเวลานั้นเป็นโจทย์เชิงภววิทยาทางเวลาของผู้กระทำการอย่างชัดเจน ซึ่งผู้กระทำการดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นปัจเจกแต่อย่างใด (ไม่ว่าจะ Homo Economicus หรือ Homo Sociologicus ก็ตาม) แต่ผู้กระทำการสำหรับมานุษยวิทยาแล้วอยู่ภายในองค์ภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทที่ถูกศึกษาเสมอ และในหลายๆ ครั้งก็อาจเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่าปัจเจกชน เช่น บริษัท ชาติ องค์กรต่างๆ หรือแม้แต่สิ่งไม่ใช่มนุษย์ก็ได้ เช่น โครงสร้างพื้นฐานของรัฐ (State Infrastructure) เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสารสนเทศ สัตว์ป่ากับสัตว์เลี้ยง หรือกระทั่งเชื้อโรคจุลินทรีย์ในตัวมนุษย์เองที่ทำให้ระบบต่างๆ ในร่างกายของเรายังฟังก์ชันหรือก็ทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ซึ่งต่างก็มีความเกี่ยวพันต่อตัวมนุษย์ในหลากหลายระดับและรูปแบบ โดยความเข้าใจถึงองค์ภาพต่างๆ เหล่านี้ผ่านองค์ความรู้แบบสมัยใหม่จะเป็นตัวกำหนดความเป็นผู้กระทำการของมนุษย์ต่อการสร้างทางเลือกว่าจะต้องการจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในรูปแบบไหน เช่น วิกฤตการแพร่ระบาดต่อโควิด 19 ที่ผ่านมามีให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างระบบสาธารณสุขที่ดีกว่านี้ในหลากหลายที่ในโลก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์แพทยานูวัตร์ (Medicalization) ที่ถูกให้ความสำคัญอย่างแพร่หลายในโลกปัจจุบัน และการเห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงระบบดังกล่าวไม่ว่าจะในระดับมาตรการของการกักตัวหรือการป้องกันโรคโดยการฉีดวัคซีน

ก็ตาม สำหรับผู้เขียนแล้วความเป็นผู้กระทำการทางสังคมของมนุษย์จึงแยกไม่ออกจากอุดมการณ์ได้ โดยเฉพาะในวัฒนธรรมทางเวลาและประวัติศาสตร์

ในงานปริทัศน์มานุษยวิทยาของความเป็นประวัติศาสตร์ของชาร์ลส์ สเตวาร์ต (Charles Stewart 2016) ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การรับรู้ว่าเวลาดำเนินไปอย่างไรของมนุษย์นั้นมีความแตกต่างออกไปตามแต่ละสังคมวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ ดังที่เห็นได้จากตัวอย่างการศึกษาชนเผ่านูเออร์ (Nuer) ของอีแวนส์-พริตชาร์ด (Edward E. Evans-Pritchard) ที่มีเวลาของฤดูกาลเป็นตัวบ่งบอกถึงการสับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมของเผ่า หรือการจำแนกสังคมร้อน-เย็น (Cold & Hot Societies) ของโคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) ที่กล่าวถึงการตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคมในระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการศึกษาการรับรู้เวลาของแต่ละวัฒนธรรมในเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวได้กลายเป็นประเด็นที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสังเคราะห์มโนทัศน์ความเป็นประวัติศาสตร์ที่กระจัดกระจายเหล่านี้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่นักมานุษยวิทยาตะวันตกยุคก่อนหน้าได้ยอมรับเงื่อนไขความเป็นมนุษย์ (Anthropologically Given) แบบคับแคบของวัฒนธรรมตัวเองและมักมีสมมติฐานว่าทุกสังคมมีการตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับประวัติศาสตร์อยู่แล้ว ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ประวัติศาสตร์อันคับแคบที่ถูกกรองด้วยอันตวิทยาความก้าวหน้าทางเหตุผลของมนุษยชาติในแบบตะวันตกนั้นได้ทำให้เกิดการปฏิเสธการร่วมเวลาตั้งแต่ระดับญาณวิทยา (การสร้างองค์ความรู้) ไปจนถึงระดับภววิทยา (จริยธรรมและการเมือง) อย่างที่ถูกวิพากษ์โดยเฟเบียนในเวลาต่อมา

สเตวาร์ตได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวจะแก้ได้นักมานุษยวิทยาที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำปรัชญาให้มากกว่านี้ ซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นถึงงานของนักปรัชญาประวัติศาสตร์ที่มักทำมานุษยวิทยาเชิงปรัชญา (Philosophical Anthropology) ไปพร้อมๆ กันด้วย เช่น ไรนฮาร์ท โคเซลเลค (Reinhart Koselleck) ปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur) และฟร็องซัวส์ ฮาร์ทอก (François Hartog) เป็นต้น โดยนักปรัชญาเหล่านี้ได้พยายามสร้างกระบวนทัศน์การอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบทางการคิดเชิงประวัติศาสตร์ของมนุษย์แบบต่างๆ คือ โคเซลเลคได้ใช้อรรถศาสตร์ (Semantics) ของมโนทัศน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่เป็นจุดเริ่มต้น ในขณะที่ริเคอร์ใช้ความสามารถในการใช้เรื่องเล่าตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นแกนหลัก ส่วนฮาร์ทอกใช้ปรากฏการณ์วิทยาของเวลาเป็นวิธีวิทยาหลัก ซึ่งถือว่าเป็นบทสนทนาที่จำเป็นสำหรับนักมานุษยวิทยาประวัติศาสตร์ที่เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการเมืองของเวลา (Chronopolitics) และระบอบ

ทางเวลาแบบตะวันตก (Western Chronocracy) ที่กำลังครอบงำจิตสำนึกทางเวลาและประวัติศาสตร์ของสังคมโลกในปัจจุบันผ่านระบบทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ (Kirtsoglou and Simpson 2020) และสำหรับผู้วิจัยแล้วมุมมองแบบมานุษยวิทยามีศักยภาพอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมศาสตร์เห็นถึงรายละเอียดของการต่อสู้และการต่อรองกับอำนาจจากการนิยามเวลาของระบอบทางการเมืองในปัจจุบัน

2.1.3 ทบทวน “การแบ่งแยกกาลเทศะ” ภายในสังคมศาสตร์ (Rethinking “TimeSpace” in Social Science)

ตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา นักสังคมศาสตร์ในหลากหลายสาขาก็เริ่มที่จะตั้งคำถามถึงรากฐานของการผลิตองค์ความรู้แบบเดิม (หรือ “แบบคลาสสิก”) ของสาขาตัวเองมากขึ้นเรื่อยๆ (ซึ่งงานของเพเบียนถือได้ว่าเป็นหนึ่งในตัวอย่างนั้น) อันเป็นผลมาจากวิกฤตของการนิยามและแบ่งปริมาตรของการศึกษาวิจัยของแต่ละสาขาในสังคมศาสตร์ที่ถูกส่งทอดมาตั้งแต่การสร้างความสำเร็จทางวิชาการ (Academic Specialization) ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งวอลเลอร์สไตน์ (Wallerstein 1998, 1996) ได้ทำการอธิบายการแบ่งแยกสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ดังกล่าวด้วยแนวคิด “กาลเทศะ” (TimeSpace) ที่ถือเป็นตัวอ้างอิงในการจัดวางปรากฏการณ์และองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ ผู้เขียนได้นำมาสรุปโดยแบ่งออกเป็น 2 มิติคือ มิติเชิงปรากฏการณ์และมิติเชิงองค์ความรู้ ซึ่งจากงานของวอลเลอร์สไตน์สามารถชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ตะวันตกแบบคลาสสิกถูกจัดวางในกาลเทศะแบบต่างๆ ดังนี้

แกนของกาลเทศะ	พื้นที่: ตะวันตก	พื้นที่: นอกตะวันตก
เวลา: อดีต (Past)	ประวัติศาสตร์ [เฉพาะกรณี]	ตะวันออกศึกษา [เฉพาะกรณี]
เวลา: ปัจจุบัน (Present)	รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา [สากล]	มานุษยวิทยา [เฉพาะกรณี]

ตาราง 1: กาลเทศะของสังคมศาสตร์ตะวันตกแบบคลาสสิก

จากตารางดังกล่าวจะเห็นถึงความผิดปกติคือ มีเพียงสาขาวิชาในช่องตะวันตก-ปัจจุบันเท่านั้นที่ถือว่าเป็นสังคมศาสตร์ที่มองหาคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นสากล (Nomothetic) ในขณะที่ช่องอื่นๆ นอกนั้นเป็นการอธิบายแบบเฉพาะกรณี (Idiographic) ทั้งหมด ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

อุดมการณ์ความก้าวหน้าที่อารยธรรมตะวันตกได้สามารถเข้าสู่ “สภาวะสมัยใหม่” หลังจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์และยุคภูมิธรรม โดยปริณทผลของความก้าวหน้าเชิงองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมสมัยใหม่ ในอารยธรรมตะวันตกได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 ปริณทผล คือ ปริณทผลทางการเมืองเป็นภาระหน้าที่ของสาขารัฐศาสตร์ ปริณทผลทางเศรษฐกิจของสาขาเศรษฐศาสตร์ และปริณทผลทางประชาสังคมของสาขาสังคมวิทยา ส่วนอารยธรรมนอกตะวันตกมักจะไม่มีการแบ่งแยกกระหว่าง 3 ปริณทผลนี้ ซึ่งตะวันออกศึกษา (Oriental Studies) จะเป็นการพยายามหาคำอธิบายว่าทำไมอารยธรรมตะวันออกบางแห่ง เช่น อารยธรรมอาหรับ อารยธรรมจีน อารยธรรมอินเดีย ฯลฯ ถึงยังไม่เกิดความก้าวหน้าทางอารยธรรมแบบที่สังคมตะวันตกบรรลุ จึงพยายามอธิบายผ่านแกนเวลาของอดีต

ส่วนสาขามานุษยวิทยาได้รับมอบหมายให้ศึกษาสังคมวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากนั้น (โดยเฉพาะในดินแดนอาณานิคม) ทั้งหมดผ่านสภาพการณ์ปัจจุบันที่พวกเขา ‘ถูกค้นพบ’ โดยนักสำรวจชาวตะวันตก ทำให้สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแม้จะถูกจัดอยู่ในทะเลของปัจจุบันเหมือนกัน แต่ก็ยังเป็น “ความเป็นปัจจุบัน” ที่แตกต่างกัน ซึ่งในสังคมวิทยาที่ศึกษาพลวัตอันหลากหลายภายในสังคมตะวันตกจึงได้เผชิญความเป็นปัจจุบันในหลากหลายรูปแบบจนนำมาสู่ความยุ่งเหยิงของนิยามเวลาในฐานะวัตถุการศึกษา ในขณะที่มานุษยวิทยาเกิดการแข่งแย้งจนมีลักษณะเป็นสัมพัทธ์นิยม (Relativism) แทนอันสะท้อนผ่านความเป็นปัจจุบันเชิงชาติพันธุ์วรรณาและการปฏิเสธการร่วมเวลาตามมาดั่งที่เฟย์เยนได้เผชิญ

ความเปลี่ยนแปลงต่อกาลเทศะทางการสร้างองค์ความรู้ได้เกิดขึ้นอีกครั้งหลังช่วงสงครามเย็นที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทนำในฐานะผู้นำของมหาอำนาจโลกตะวันตกแทนกลุ่มประเทศยุโรปที่บอบช้ำหนักจากสงคราม ทำให้เกิดกลุ่มวิชาใหม่เช่น อาณาบริเวณศึกษา (Area Studies) และการพัฒนาศึกษา (Development Studies) เพื่อที่ตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของกลุ่ม “ประเทศโลกที่สาม” (Third World Countries) ภายใต้การแข่งขันในการเป็นมหาอำนาจโลกกับสหภาพโซเวียตในขณะนั้น (เราจึงเห็นได้ถึงร่องรอยการแบ่งภูมิภาคของโลกออกเป็นบริเวณต่างๆ ด้วยเหตุผลเชิงภูมิรัฐศาสตร์แบบสงครามเย็น) ซึ่งเป็นการพยายามผสมผสานใช้วิธีการจัดระเบียบองค์ความรู้แบบตะวันตกเข้าไปอธิบายและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านนโยบายรัฐในสังคมต่างๆ ทั่วโลก (ในกรณีของไทยเช่น; เก่งกิจ กิติเรียงลาภ 2562) ทำให้สังคมศาสตร์สาขาต่างๆ ได้เริ่มที่จะขยายความสนใจของตัวเองไปในกาลเทศะที่ต่างจากเดิม ดังที่เราจะเห็นในสาขาสังคมวิทยา

ประวัติศาสตร์ในเนื้อหาส่วนที่ 2.1.1 ในขณะที่นักมานุษยวิทยาตะวันตกก็หันกลับมาสนใจกาลเทศะที่ใกล้ตัวอย่างเมืองและสถาบันภายในสังคมตะวันตกเองมากขึ้น

การแบ่งแยกกาลเทศะทางความรู้ดังกล่าวนั้นถือเป็นสิ่งที่สะท้อนไปกับปัญหาของการสร้างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่แต่ละมุมมองเชิงญาณวิทยาและภววิทยาของสาขาต่างๆ ที่ดำเนินไปคนละทิศคนละทางกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็ยังเป็นมรดกตกทอดที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาจนถึงปัจจุบัน ดังที่เราจะเห็นได้จากการเติบโตของพื้นที่การอภิปรายเชิงทฤษฎีและการวิจัยของงานสังคมศาสตร์สายหลังอาณานิคม (Post-colonialism) และสายต้านอาณานิคม (Decoloniality) ในช่วงไม่กี่ทศวรรษหลังมานี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกระบวนทัศน์ขององค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์แบบใหม่ที่มีมุมมองทางภววิทยาและญาณวิทยาสอดคล้องกัน ซึ่งเป็นปริมณฑลทางอภิปรัชญา (Metaphysics) อันเป็นสาขาทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะถึงความจำเป็นพื้นฐาน (Necessity) ของสรรพสิ่ง

2.2 ความข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา (Temporal Sociation)

จากการทบทวนปัญหาของเวลาที่ผ่านมามีทั้งในระดับญาณวิทยาและภววิทยา จะเห็นได้ว่าถ้านักสังคมศาสตร์จะสามารถสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับเวลาที่มีนัยยะครอบคลุมได้ก็จำเป็นที่จะกล่าวถึงรากฐานทางอภิปรัชญาในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของทุกสาขาในสังคมศาสตร์ให้ได้เสียก่อน ซึ่งโดยจุดนี้ผู้เขียนขอเสนอ “ความเป็นสังคม” (Sociality) ในฐานะมโนทัศน์กลางของสังคมศาสตร์ที่ต่างๆ ตามการเสนอของวอลเลอร์สไตน์เข้าด้วยกันให้เป็นฐานคิดในงานชิ้นนี้

2.2.1 ความเป็นสังคมและสภาวะสมัยใหม่ (Sociality and Modernity)

ความเป็นสังคมนั้นไม่ได้ถือเป็นมโนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ที่ใหม่แต่อย่างใด เราสามารถพบเห็นร่องรอยของมโนทัศน์ดังกล่าวในงานของนักสังคมวิทยาคลาสสิกอย่างเกออร์ก ซิมเมล (Georg Simmel; 1858-1918) หรือนักสังคมศาสตร์ภาคพื้นทวีปยุโรปอื่นๆ โดยเฉพาะนักคิดที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาสายปรากฏการณ์วิทยาที่ทำมานุษยวิทยาเชิงปรัชญาไปในตัว ซึ่งมักมีประเด็นผูกโยงกับการกระทำและปฏิบัติการทางสังคมของปัจเจก ทำให้ความเป็นสังคมโดยดั้งเดิมจึงถูกทำให้เป็น “ทฤษฎีการกระทำทางสังคม” (Theory of Social Action) เท่านั้น (ตัวอย่างเช่น Tuomela 2007; Salice and Schmid 2016) ซึ่งถ้ามองจากมุมมองการวิพากษ์ของวอลเลอร์สไตน์แล้วยังถือว่าติดอยู่

ในกาลเทศะของปัจจุบันเสียมาก จึงทำให้ขาดการพิจารณามิติเชิงประวัติศาสตร์ของความเป็นสังคมไป

ในงานปรัชญาสังคมของไมเคิล อี บราวน์ (Brown 2014) ที่ได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการใช้มโนทัศน์ความเป็นสังคมในการเชื่อมโยงสาขาต่างๆ ของมนุษยศาสตร์ได้เสนอว่า ความเป็นสังคมนั้นเป็นความสามารถที่จะข้องเกี่ยว (Association) ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่างๆ ซึ่งมักปรากฏอยู่ในภายในกิจกรรม/การ (Affairs) ของผู้คนเสมอ จึงพิจารณาได้ว่า ความเป็นสังคมนั้นเป็นคุณลักษณะเชิงภววิทยาของมนุษย์อันปรากฏอยู่โดยทั่วไป (Immanent) ที่ไม่สามารถลดทอนได้ (Irreducible) แต่มโนทัศน์ความเป็นสังคมดังกล่าวก็มีนิยามที่ไม่ชัดเจนนัก หรืออาจกล่าวได้อีกแง่ว่าเป็นคุณลักษณะที่ต่อต้านการถูกนิยามได้อย่างสมบูรณ์ โดยในหมู่นักมานุษยวิทยาได้ให้ความเห็นที่หลากหลายกันไปต่อการนิยามมโนทัศน์ดังกล่าว เนื่องจากความเป็นสังคมนั้นผูกติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ซึ่งมีธรรมชาติที่ซับซ้อนอย่างมาก รวมไปถึงการข้องเกี่ยวระดับภววิทยากับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Remme and Sillander 2017) ทั้งในมิติทางชีววิทยา มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะในสเกลไหนก็ตาม ซึ่งต่างก็เป็นสิ่งที่เราไม่อาจคาดเดาได้ถึงพลวัตในระยะยาว เช่นการวิวัฒนาการ โดยเฉพาะด้วยนิยามของพันธุศาสตร์ด้านกระบวนการเหนือพันธุกรรม (Epigenetics) ที่ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้อง ความเป็นสังคมจึงจำเป็นต้องถูกพิจารณาในบริบทของการศึกษาเป็นหลัก (Long and Moore 2013; Amit 2015)

ผู้เขียนจึงขอเสนอว่าให้พิจารณา “ความเป็นสังคม” (‘Sociality’) ในฐานะมโนทัศน์เชิงสมมุติ (Hypothetical Concept) ที่เราสามารถเอาไว้ใช้กล่าวถึงความเป็นองค์รวม (Totality) ของชีวิตมนุษย์อันจำเป็นที่จะต้องข้องเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย (หรือแม้กระทั่งหลังความตายก็ตาม ในรูปแบบความเชื่อและศาสนาต่างๆ) ในขณะที่เราสามารถใช้มโนทัศน์ดังกล่าวในระดับสเกลที่เล็กลงมา (‘socialities’) ทั้งในเชิงวิพากษ์หรือเชิงวิเคราะห์ในการพิจารณาชุดความสัมพันธ์เชิงคุณค่าและความสัมพันธ์ระหว่างมิติต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ได้

เพราะฉะนั้นสำหรับผู้วิจัยแล้ว สภาวะสมัยใหม่จึงกลายเป็นหมุดหมายสำคัญในการเคลื่อนตัวเชิงพลวัตของความเป็นสังคมของมนุษย์ ดังเช่นในงานของเซเยอร์ (Sayer 2002) ที่นำความคิดเรื่องความเป็นสังคมมาพิจารณาถึงพลวัตของโลกสมัยใหม่แบบตะวันตกที่ระบบทุนนิยมเป็นตัวขับเคลื่อนซึ่งทำให้เราเห็นถึงการขยายตัวของพลวัตทางสังคมในระดับโลกที่เข้มข้นและด้วยอัตราการเร่งที่รวดเร็วย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนในโลก (Rosa 2013) และทำให้สังคมตะวันตกได้ประสบและคาดหวัง

กับความแปลกใหม่ (Novelty) ที่ขยายตัวตามพลวัตของตลาดและการค้าขาย ซึ่งทำให้สังคมตะวันตกเกิดการสร้างความสมเหตุสมผล (Rationalization) เพื่อตอบรับต่อพลวัตที่ขยายตัวออกไปอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นต่อการเกิดของรัฐ สถาบันทางสังคมใหม่ๆ ความคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมือง ไปจนถึงการล่าอาณานิคม

เกออร์ก ซิมเมลนั้นก็ถือเป็นหนึ่งในนักสังคมวิทยาคลาสสิกที่ถือได้ว่ามีงานเขียนที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงแบบสมัยใหม่นี้ โดยภายในงานของตัวเอง ซิมเมลใช้คำว่า “การข้องเกี่ยวทางสังคม” (‘Sociation’) ในการกล่าวถึงรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในสถานการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมอันหลากหลายผ่าน “รูปแบบต่างๆ ของชีวิต” (Forms of Life) อันเป็นแกนกลางขององค์ประจักษ์ที่ตระหนักและใคร่ครวญถึงคุณค่าความหมายของตัวเอง ซิมเมลจึงได้ยอมรับความเป็นสังคมในฐานะอภิปรัชญาเชิงสังคม (Sociological Metaphysics) ของชีวิตมนุษย์ (Harrington and Kemple 2012) ซึ่งทำให้เราสามารถทำความเข้าใจได้ว่าความเป็นสังคมคือบ่อเกิดในการทำความเข้าใจความซับซ้อนของชีวิตมนุษย์ในบริบทต่างๆ และบริบทดังกล่าวย่อมหมายถึงประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน โดยซิมเมลมีทัศนะว่าโดยท้ายที่สุดแล้วประวัติศาสตร์สำหรับมนุษย์ชาตินั้นเป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจ (Make Sense) ได้ด้วยการที่มนุษย์สามารถใช้วิถีวิทยาทางความรู้แบบต่างๆ มาประกอบสร้างความเข้าใจปฏิสัมพันธ์หรือการข้องเกี่ยวทางสังคมของมนุษย์ผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เคยเกิดขึ้นเองได้ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวนี้ก็ช่วยเสริมสร้างการสะท้อนคิดทางสังคม (Social Reflexivity) ของผู้ศึกษาเองอีกด้วย

จากการพิจารณาปรากฏการณ์วิทยาของความเป็นสมัยใหม่ในสังคมตะวันตกทำให้กล่าวได้ว่าความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่นั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการตระหนักถึงจิตสำนึกทางเวลาแบบใหม่ของมนุษยชาติ ซึ่งอารยธรรมตะวันตกมักจะแสดงออกมาในฐานะความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ (Historical Progress) ที่เกิดจากการแตกหักทางสังคมเชิงเวลา (Temporal-Social Divergence) แบ่งออกเป็น “อดีต” (Past) อันหมายถึงประสบการณ์ทางสังคมที่ผ่านไปแล้ว “ปัจจุบัน” (Present) ที่กำลังดำเนินอยู่ในทุกชั่วขณะ (Immediacy) และ “อนาคต” (Future) ที่ยังมาไม่ถึงหรือคลิบคลานเข้ามา (To Come) เพราะฉะนั้นจนถึงจุดนี้เราจึงสามารถนิยามความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่ได้ว่าเป็น “ความเป็นสังคมแบบพลวัตเชิงขยาย” (Extensive Dynamic Sociality)

แต่ทั้งนี้เราก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความเป็นสมัยใหม่นั้นในรูปแบบปรากฏการณ์ที่สังคมมนุษย์ได้เผชิญในปัจจุบันนี้ก็มิได้ต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะการล่าอาณานิคม การกดขี่ขูดรีดในรูปแบบ

ต่างๆ สงคราม ฯลฯ อันเป็นการลดทอนหรือปฏิเสธ “ความเป็นมนุษย์” อันเป็นฐานคิดของนักคิดยุค
 ภูมิธรรม (Enlightenment) อันเป็นต้นธารของกระแสทางความคิดของสังคมสมัยใหม่ของสังคมยุโรป
 ในยุคการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่เป็นต้นมา ซึ่งทำให้เราเห็นถึงกระบวนการต่อสู้ขัดขืน (Struggle)
 ของความเป็นสังคมย่อยในระดับต่างๆ ที่ถูกพลวัตของความเป็นสังคมของสังคมตะวันตกที่ขยายตัวไป
 ทั่วโลกกลืนกิน การขยายตัวที่มีสังคมตะวันตกเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) ดังกล่าวจึงไม่เป็น
 เพียงแต่ทำให้เกิดการแตกหักทางเวลาอย่างเดียวนั้น แต่เกิดการควมรวมทางสังคมเชิงพื้นที่
 (Spatial-Social Convergence) ให้มาอยู่ภายใต้ความเป็นสังคมแบบเดียวกันที่ขยายตัวตามพลวัต
 ของโลกสมัยใหม่อีกด้วย แม้ว่าการควมรวมดังกล่าวจะไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจจนเกิดความ
 เหลื่อมล้ำในประสบการณ์ทางเวลาและการรับรู้ประวัติศาสตร์ระหว่างสังคมต่างๆ ก็ตาม (ซึ่งจุดนี้จะ
 กล่าวโดยรายละเอียดในส่วนต่อไป)

จากการทบทวนสถานะของความเป็นสังคมไปพร้อมกับปัญหาทางญาณวิทยาและและภ
 วิทยาของสังคมศาสตร์ในเนื้อหาส่วนที่ 2.1 ก็จะสามารถมองได้ว่ามนุษย์ภายใต้พลวัตแบบสมัยใหม่นั้น
 ได้ถูกแบ่งหมวดทางประวัติศาสตร์ (Historical Categories) 2 แบบที่มีลักษณะเด่นอย่างชัดเจนคือ
 1.) ความเป็นประวัติศาสตร์ (Historicity) อันเป็นประสบการณ์เชิงเวลาที่ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ที่มี
 พลวัตการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และ 2.) ความเป็นประวัติศาสตร์ (Historicity) อันเกี่ยวข้องกับ
 กับความรู้สึกนึกคิดเชิงเวลาของมนุษย์ที่มีการตระหนักถึงคุณค่าความหมายของประสบการณ์ที่เปลี่ยน
 ผ่านไปเรื่อยๆ ในการใช้ชีวิต เราจึงสามารถทำความเข้าใจได้ว่าความเป็นประวัติศาสตร์คือสิ่งที่วาง
 เงื่อนไขเชิงญาณวิทยาต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ไม่ว่าจะในรูปแบบของการวาง
 โครงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ (Ricoeur 1980) ความทรงจำที่แต่ละคนก็จะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน
 ออกไปด้วยปัจจัยของความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคล หรือแม้แต่วาระการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์
 แบบสมัยใหม่โดยชุมชนนักประวัติศาสตร์ร่วมสมัยก็ถือว่าเป็นรูปแบบของความเป็นประวัติศาสตร์แบบ
 รวมหมู่ (Collective Historicity) ได้เช่นกัน

2.2.2 เขตแดนเวลา (Temporal Boundary)

ตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่/ความเป็นพื้นที่
 (Space/Spatiality) ก็เป็นที่แพร่หลายในสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อย่างก้าวกระโดด อันเป็นผล
 จากการหาทางออกให้กับปัญหาของโครงการทางความรู้แบบสมัยใหม่ที่โดนนักคิดหลังโครงสร้างนิยม

และหลังสมัยใหม่นิยมวิพากษ์อย่างรุนแรงตั้งแต่ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ว่าเป็นโครงการทางความรู้ที่บิดเบือนการรับรู้ “ความเป็นจริง” ของสังคมจากระบอบของผู้เชี่ยวชาญของรัฐที่มองว่าองค์ความรู้ที่รัฐมีอยู่นั้นสะท้อนถึงความเป็นจริงอย่างเที่ยงตรง กล่าวอีกแบบคือมีลักษณะที่แน่นอนและคงทนหรือ “สากล” ต่อสภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆ ซึ่งการหันมาศึกษาพื้นที่นั้นในทางหนึ่งเป็นความพยายามที่จะหาแนวทางในการสร้างคำอธิบายถึงพลวัตรของสังคมใหม่ๆ ทั้งในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม พร้อมกันนั้นยังเป็นความพยายามที่จะหาความเป็นไปได้ใหม่ๆ ของสังคมผ่านการสร้างองค์ความรู้ในมุมมองความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของโลกร่วมสมัยอีกด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ของเมือง (City/Urban) ดังที่เราจะเห็นได้จากงานขององรี เลอเฟบวร์ (Henri Lefebvre; 1901-1991) เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey; 1935-Present) ดอรีน แมสซี (Doreen Massey; 1944-2016) เป็นต้น

การหันมาสนใจถึงพื้นที่ (Spatial Turn) ของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงไม่น้อยในแนวคิดเชิงปรัชญาและทฤษฎีที่เกี่ยวกับประเด็นของพื้นที่ โดยมโนทัศน์ “เขตแดน (Boundary)” เองก็เป็นหนึ่งในมโนทัศน์เชิงพื้นที่ที่ได้รับการทบทวนเป็นอย่างมากตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษ 1990 ซึ่งมีที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์เชิงพื้นที่ของคนอย่างมหาศาลท่ามกลางโลกาภิวัตน์ (Globalization) และในแวดวงสังคมศาสตร์นั้น มโนทัศน์ดังกล่าวก็ได้ใช้ถูกนำไปศึกษาความไม่เท่าเทียม การแบ่งแยกและการเคลื่อนย้ายระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทางสังคมในมิติทางสังคมต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม พื้นที่หรือภูมิประเทศ หรือแม้แต่ในด้านภูมิปัญญา ความรู้และความเชี่ยวชาญ (อย่างที่จะเห็นได้ในงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษา) ซึ่งถูกสำรวจในแง่มุมมองของทฤษฎีสำนักรต่างๆ ทั้งแนวคิดมาร์กซิสต์ แนวคิดหลังอาณานิคม แนวคิดสตรีนิยม และควีร์ เป็นต้น

ในงานของลามองต์และโมลนาร์ (Lamont and Molnár 2002) ได้ทำการสำรวจถึงขอบเขตและลักษณะการใช้มโนทัศน์นี้ภายในสังคมศาสตร์ โดยรายละเอียดสำคัญคือในสังคมแต่ละภาคส่วนและแต่ละระดับนั้นจะมีกระบวนการ “สร้างเขตแดน (Boundary-Work)” เพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (Social Position) ของปัจเจก กลุ่ม และองค์กรของตัวเองในรูปแบบต่างๆ เช่น การนิยามตัวตนและแบ่งกลุ่มทางสังคมภายในชุมชนที่รวมผู้คนจากพื้นเพทางเชื้อชาติ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไปจนถึงการสถาปนาวิทยาการสาขาใหม่ให้เป็นสถาบันผ่านการใช้ทั้งวาทศิลป์และวาทกรรมเชิงทฤษฎี วิธีวิทยา และพื้นที่การศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐ เป็นต้น และพวกเขาได้ออกมาให้ข้อสังเกตว่าในสังคมปัจจุบันเราจะสามารถจัดประเภทของเขตแดน

ได้เป็น 2 แบบคือ เขตแดนเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Boundary) และเขตแดนทางสังคม (Social Boundary) โดยเขตแดนเชิงสัญลักษณ์นั้นมักจะปรากฏให้เห็นอยู่ในรูปแบบของสัญลักษณ์ต่างๆ ในการใช้ชีวิตของเรา เช่น สัญลักษณ์และป้ายจราจร บัตรประจำตัว เส้นพรมแดนบนแผนที่ เครื่องมือทางการเงินอย่างธนบัตรหรือบัตรเครดิต หรือแม้แต่หนังสือสัญญาและใบประกาศนียบัตร ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้มักจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงขอบเขตของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ตัวผู้ถือครองจะสามารถมีส่วนร่วมภายในพื้นที่ทางสังคมได้ ในหลายๆ ครั้งเขตแดนทั้งสองประเภทนี้ก็มักจะเข้ามาพัวพันและทับซ้อนกันอย่างลึกซึ้ง (โดยเฉพาะในบริบททางอำนาจและการเมือง เช่น การข้ามพรมแดนประเทศ) และผลรวมของปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ก็จะนำไปสู่การก่อตัวของเขตแดนทางสังคมในที่สุด

และเขตแดนทางสังคมที่มีอยู่มากมายในโลกปัจจุบันนี้ย่อมมีนัยยะต่อประสบการณ์และความนึกคิดเกี่ยวกับเวลาของผู้คนเช่นกัน ตัวอย่างใกล้ตัวอันหนึ่งที่ชัดเจนก็คือเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับดินแดนของประเทศไทย (ธงชัย ธงชัย วินิจจะกุล 2556) เช่น เรื่องเล่าการเสียดินแดนของประเทศไทยที่มักจะเล่าว่าเราโดนชาติมหาอำนาจตะวันตกแย่งชิงเอา “ดินแดนประเทศราช” ของประเทศไทยในขณะนั้นไปอย่างไรและกี่ครั้งบ้าง ซึ่งนอกจากจะเป็นการเล่าที่พยายามจะสร้างความเป็นปึกแผ่นต่อชาติตะวันตกที่เคยเป็นผู้ล่าอาณานิคมในยุคสมัยนั้นแล้ว ยังสถาปนาถึงความเหนือกว่าของชาติไทยต่อชาติรอบข้างที่มีสถานะเป็นเพียงประเทศราชของไทยอีกด้วย และการสถาปนาระบบคุณค่าภายในเรื่องเล่าของประเทศไทยนี้ก็ได้นำไปสู่ทัศนคติเกี่ยวกับการแบ่งแยกลำดับชั้นทางชาติพันธุ์ที่ยังคงมีพลวัตอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เขตแดนกับความเป็นสังคมในมิติเวลาและประวัติศาสตร์: ข้อถกเถียงทางทฤษฎี

ฟิลลิป เจ เอธิงตัน (Philip J. Ethington) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันนั้นได้สังเกตว่าในโลกร่วมสมัย ทั้งในแวดวงสาธารณสุขและวิชาการต่างก็ใช้อุปนัยทางพื้นที่ในการบรรยายกาลภาวะ (Temporality) และประวัติศาสตร์อย่างมีนัยยะสำคัญจำนวนมาก เอธิงตันจึงนำเสนอทฤษฎีประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ (Spatial Theory of History) อันมีใจความสำคัญคือ “ทุกการกระทำของมนุษย์นั้นทั้งอยู่ภายในบริบทพื้นที่และประกอบสร้างพื้นที่ อดีตคือชุดของเทศะที่ประกอบขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ และประวัติศาสตร์คือแผนที่ของเหล่าเทศะดังกล่าว”¹² (Ethington 2007, 465)

¹² ต้นฉบับคือ “All human action takes and makes place. The past is the set of places made by human action. History is a map of these places.” (เน้นตัวเอียงโดยต้นฉบับ) ซึ่งในบทความเอธิงตันได้เน้นนัยยะ (Sense) ของศัพท์กรีก

โดยเขาขยายความว่า ‘แผนที่’ ในประโยคนั้นเป็นการชี้ถึงของความเป็นไปได้ของวิธีคิดการทำแผนที่ (Cartography) ที่วิทยาการที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคตจะสามารถทำได้ (อย่างที่ปัจจุบันคนที่เข้าถึงระบบอินเตอร์เน็ตจะสามารถใช้แผนที่ดิจิทัลดูประวัติการจราจรในช่วงเวลาต่างๆ ได้) ซึ่งเอ็งตันนั้นได้พยายามชี้ให้เราเห็นว่าผู้ทำประวัติศาสตร์นั้นในแง่หนึ่งก็เหมือนผู้ทำแผนที่ แต่เป็นแผนที่ที่ทำให้เราเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งโครงสร้าง บริบท สถานการณ์ และสาเหตุผลลัพธ์ของการกระทำที่เกิดขึ้นและดำเนินไปพร้อมๆ กันอย่างต่อเนื่อง

โดยเอ็งตันได้ชี้ต่อว่าการรับรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ และยิ่งในโลกสมัยใหม่นั้นมีเงื่อนไขมาจากประสบการณ์ผ่านพื้นที่ทั้งสิ้น ซึ่งนักคิดผู้ฉายให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ในแง่พื้นที่โดดเด่นที่สุดก็คือเกออร์ก ซิมเมล (Georg Simmel) และ ‘เขตแดน (Boundary)’ นั้นเป็นหนึ่งในโมโนทัศน์หลักที่มีความสำคัญอย่างมากต่อความเข้าใจพื้นที่แบบซิมเมล ตามที่ซิมเมลเคยเสนอไว้ว่า “เขตแดนไม่ใช่สิ่งที่ข้อเท็จจริงทางพื้นที่ที่มีผลทางสังคม แต่เป็นข้อเท็จจริงทางสังคมที่เผยตัวออกมาในเชิงพื้นที่ต่างหาก” (Simmel 1997, 143) ทำให้ในแง่นี้เราสามารถทำความเข้าใจได้ว่า ความเป็นพื้นที่ (Spatiality) นั้นไม่ใช่สิ่งที่เราสามารถทำความเข้าใจอย่างสัมบูรณ์ (Absolute Space) แบบพิลิกัส (ยุคก่อนไอน์สไตน์) ได้ แต่เป็นสิ่งที่เราทำความเข้าใจบนรูปแบบการปฏิสัมพันธ์หรือการข้องเกี่ยวทางสังคมแบบต่างๆ อันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่บ่งชี้ถึงพลวัตของความเป็นสังคมของมนุษย์ (และสิ่งอื่นๆ ที่นอกเหนือมนุษย์) ผ่านมุมมองเชิงพื้นที่ ยิ่งถ้าเราทำความเข้าใจว่าตัวตนของเราเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากผลรวมของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เราก็สามารถกล่าวได้อย่างรวบรัดที่สุดว่า “ตัวเรานั้นต่างก็เป็นเขตแดนกันทั้งนั้น” (Ibid, 353)

ความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนอย่างที่ซิมเมลได้นำเสนอมาในแง่นี้ได้พลิกการทำทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีระหว่างสังคม พื้นที่ และเวลาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้เราเห็นว่าการรับรู้ความเป็นพื้นที่และเวลานั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างมาจากพลวัตทางสังคมของเราเสียมากกว่า ซึ่งความเป็นสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์/ข้องเกี่ยวทางสังคมอันถือเป็นสภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์รับรู้และปฏิบัติจากการมีอัตวิสัยร่วม (Intersubjectivity) และนำไปสู่การประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางทางสังคมแบบต่างๆ ในแต่ละบริบท โดยเอ็งตันได้นำข้อคิดของซิมเมลเกี่ยวกับเขตแดนมาพิจารณาพร้อมกับจุดยืนทางเวลาแบบ “ปัจจุบันสภาวะ” (Presentism) อัน

“topos” ของคำว่า Place ผู้วิจัยจึงตัดสินใจแปลคำดังกล่าวว่า “เทศะ” ที่หมายถึงทั้งสถานที่ (Place) ตำแหน่งแห่งที่ (Location) การวางตัว (Position) และพื้นที่ (Space)* ได้ *เฉพาะกรณีของนัยยะของ “เทศะ” เพราะตามพัฒนาการทางภาษาแล้วคำว่า Space ในภาษาอังกฤษจะมีรากมาจากคำว่า “spatium” ของละตินซึ่งโดยทั่วไปผู้วิจัยจะแปลเป็น ‘พื้นที่’ แทน เียงอรณนี่เป็นเพียงการชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องทางนัยยะเท่านั้น

สอดคล้องงานจารีตทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับกระแสปรัชญาชีวิต (Lebensphilosophie)¹³ ที่มีอิทธิพลสำคัญอยู่ที่เวลาการใช้ชีวิต (Lived Temporality) ของมนุษย์ โดยมีใจความสำคัญว่าเราสามารถจัดวางการเปลี่ยนแปลงที่แสดงถึงการเปลี่ยนผ่านของเวลาไว้ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอันเจาะจงที่เรารับรู้ได้ในปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งมุมมองทางปรัชญาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นพลวัตที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่สามารถสืบที่มาจากที่ไปทางสังคมได้ ทำให้นำไปสู่ความเข้าใจประสบการณ์ทางเวลาและประวัติศาสตร์ของมนุษย์ในที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่งๆ ในฐานะ “ความเป็นประวัติศาสตร์” ของความเป็นสังคมที่ก่อให้เกิดเขตแดนต่างๆ ที่แสดงออกจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ และเอริงตันเรียกสิ่งนี้ว่า “เทศะ” (Topos ‘Place’)

เทศะถือเป็นตำแหน่งที่ตั้ง (Location) ที่แสดงให้เห็นถึงชุดของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์ได้ประกอบสร้างในชีวิตซึ่งจะถูกผูกมัดด้วยวัตถุสภาวะ (Materiality) ของแต่ละเทศะ ร่องรอยกับบันทึกในรูปแบบวัตถุสภาวะอันหลากหลายต่างก็เป็นสิ่งที่ถือกำเนิด คงอยู่ และแปรสภาพไปตามช่วงเวลาต่างๆ แม้ว่ามันจะถูกให้กำเนิดหรือแปรสภาพจากการกระทำของมนุษย์หรือไม่ก็ตาม ซึ่งสามารถปรากฏออกมาทั้งในรูปแบบของสัญญาณ ภาพ เสียง จนไปถึงแสง (เช่น แสงของดวงดาวสำหรับนักดาราศาสตร์) โดยจากข้างต้นเราจะเห็นนัยยะสำคัญว่า ประวัติศาสตร์นั้นถือเป็นเทศะที่เกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจากเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในหลากหลายลักษณะผ่านช่วงเวลาที่เราสามารถเห็นการเข้ามาตัดผ่าน ทับซ้อน และช่วงชิงระหว่างเขตแดนต่างๆ กันอย่างมากมาย ซึ่งหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ในแนวคิดนี้คือการพยายามแยกแยะ จัดแจง และประมวลชุดของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในเทศะต่างๆ เหล่านี้ และจัดวางความเป็นประวัติศาสตร์ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่เราต้องการจะศึกษาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถทำความเข้าใจ (Comprehensible) ได้

เอ็ดเวิร์ด คาซี (Edward S. Casey) นักปรัชญาสายปรากฏการณ์วิทยาได้ขยายความในข้อเขียนปริทัศน์ว่าเขตแดนนั้นเปรียบเสมือนลักษณะจำเพาะ (Parameter) ของสังคมหนึ่งๆ ทั้งในเชิงพื้นที่และเวลา (Casey 2007, 508) เพราะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ มีกฎเกณฑ์กติกาทางเวลา อยู่เสมอทั้งในแง่ของจังหวะ ความถี่ ช่วงเวลา ฯลฯ กฎเกณฑ์ทางสังคมดังกล่าวนี้นอกจากประกอบสร้างและผลิตซ้ำเขตแดนเวลาแล้วยังถือเป็นเงื่อนไขในการกำหนดอุบัติการณ์ของเขตแดน (Boundary Event) ที่ส่งผลให้เกิดการนิยามความสำคัญ (Significance) ของความเป็น

¹³ Lebensphilosophie (‘Philosophy of Live’) เป็นกระแสปรัชญาในเยอรมันช่วงยุคปลายศตวรรษที่ 18 โดยนักคิดคนสำคัญในกระแสนี้คือ วิลเฮล์ม ดิลเธย์ (Wilhelm Dilthey; 1833-1911) ผู้เป็นนักปรัชญาประวัติศาสตร์สายการตีความ (Hermeneutics) ที่มีอิทธิพลสูงคนหนึ่ง โดยกระแสทางปรัชญานี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของนักคิดสาย Vitalism ในโลกตะวันตกอย่างองรี แบร์กซงที่ฝรั่งเศส วิลเลียม เจมส์ (William James; 1842-1910) จากสำนักปรัชญาปฏิบัตินิยมในอเมริกา (America Pragmatism) หรือ กระทั่งมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ในภายหลัง ซึ่งชิมเมเองก็ถือเป็นนักคิดผู้หนึ่งในกระแส Lebensphilosophie นี้

ประวัติการณ์ที่มีให้แก่ชุดของปรากฏการณ์หรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ค้ำชีย์ก็ได้แยก
 นัยยะระหว่างเขตแดนกับพรมแดน (Border) ออกจากกัน โดยเขตแดนเป็นสิ่งที่ยืดหยุ่นและมีช่องทาง
 ในการเข้ามาแทรกตัวได้ ในขณะที่พรมแดนนั้นมีลักษณะที่ต้องการควบคุม จำกัด หรือปิดกั้นขอบเขต
 การเคลื่อนไหวอันสามารถเปรียบเทียบได้ว่าพรมแดนนั้นเปรียบได้กับเขตแดนที่คอยกำกับและควบคุม
 การใช้ชีวิตของเราอย่างเข้มงวด ซึ่งในมิติทางเวลานั้นหมายถึงการจำกัดความเป็นไปได้ของผู้กระทำ
 การทางสังคมต่อประวัติศาสตร์ที่ตนเองมีส่วนร่วมได้ (ยิ่งถ้าพิจารณาในแง่อัตชีวประวัติ) โดยตัวอย่าง
 ของพรมแดนที่มีอิทธิพลต่อชีวิตที่ผู้เขียนคิดว่าฉายภาพได้ชัดเจนก็คือการต้องห้ามขึ้นเรือในเรือจำ เพราะ
 นอกจากเรือจำจะจำกัดการเคลื่อนไหวของชีวิตคนผู้หนึ่งทั้งในมิติของเวลาและพื้นที่แล้ว เมื่อ
 ผู้ต้องขังนั้นได้รับการปล่อยตัวออกไปก็ยังคงมีประวัติการณ์เรือจำติดตัวผ่านทะเบียนราษฎร (อัน
 เป็นสัญญาที่บ่งชี้ถึงพรมแดนในอีกขอบเขตหนึ่งได้) ไปจนถูกสังคมตีตราให้มีมลทิน (Stigmatization)
 นำไปสู่การถดถอยของเขตแดนทางสังคมในการใช้ชีวิตของอดีตผู้ต้องขังเองอีกด้วย เช่น สิทธิเสรีภาพ
 ในการเคลื่อนย้าย หรือการไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้ เป็นต้น ซึ่งทำให้ปัจเจกชนหรือ
 กลุ่มทางสังคมหนึ่งๆ ถูกตี “พรมแดนทางเวลา” (Temporal Border) ในชีวิตของพวกเขาขึ้นมา จาก
 ตรงนี้เราจะกล่าวได้อย่างกว้างที่สุดว่า ทุกสังคมที่เราอาศัยอยู่นั้นต่างก็ประกอบไปด้วยพรมแดนทาง
 เวลาที่แต่ละสังคมไม่อาจก้าวข้ามผ่านไปโดยง่ายอยู่เสมอ อย่างเช่นประวัติศาสตร์ยุคนาซีของเยอรมนี
 อันเป็นบาดแผลที่ส่งผลต่อนโยบายความมั่นคงของประเทศตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองรวมถึง
 หลังจากรวมชาติในปี ค.ศ.1990 เป็นต้นมา¹⁴

จากข้ออภิปรายทั้งหมดข้างต้นทำให้เราสามารถระบุเขตแดนเวลาได้จากการเชื่อมต่อ
 (Connect) เทชะของประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความตระหนัก (Concern) ถึงคุณค่าภายใต้
 ความเป็นสังคมในสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ทางสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งเมื่อเราได้นำทัศนะของลา
 มองต์และโบลนาร์เกี่ยวกับเขตแดนเชิงสัญญาและเขตแดนทางสังคมมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดทฤษฎี
 ประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่แล้ว เราจะสามารถสรุบบรูปแบบของการประกอบสร้างเทชะทางประวัติการณ์
 ได้ออกเป็น 2 แบบคือ เขตแดนเวลาที่สะท้อนถึงการบรรจบของชุดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงเวลาที่

¹⁴ จนกระทั่งการรุกรานทางการทหารของรัสเซียต่อยูเครนตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมาก็ทำให้เยอรมนีภายใต้
 รัฐบาลใหม่ของนายกรัฐมนตรีโอลัฟ ช็อลทซ์ (Olaf Scholz) ได้ตระหนักถึงความไม่มั่นคงทางภูมิรัฐศาสตร์ของยุโรปที่เสี่ยงต่อภัย
 สงครามจนนำไปสู่การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของนโยบายความมั่นคงของเยอรมนีครั้งใหญ่ที่สุดตั้งแต่หลังจบสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งการ
 ตัดสินใจทางนโยบายครั้งนี้ของรัฐบาลเยอรมันสะท้อนกับข้อคิดเห็นของยูวาล โนอาห์ ฮารารี (Yuval Noah Harari) นักประวัติศาสตร์
 ชาวอิสราเอลซึ่งให้ความเห็นต่อสถานการณ์ปัจจุบันในใจความทำนองว่า “ถึงเวลาที่เยอรมนีควรจะปลดโซ่ตรวน
 จากอดีตสมัยนาซีของตัวเองเสียที” (ฟังรายละเอียดทั้งหมดได้ที่ <https://youtu.be/yQqthbvYE8M?t=1724>)

สืบเนื่องผ่านพลวัตการเปลี่ยนแปลง และพรมแดนเวลาที่บ่งชี้ถึงขอบเขตการปะทะกันระหว่างชุดการ
 ข้องเกี่ยวทางสังคมที่ต่างกัน นำไปสู่ปฏิบัติการของเขตแดนที่มีความสลักสำคัญต่อชุมชนทางสังคม
 วัฒนธรรมหนึ่งๆ ซึ่งทั้งสองแบบนี้ต่างก็อาศัยประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์จริง (Historical
 Actuality) ในการบ่งชี้กระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น

2.2.3 การร่วมเวลา (Coevalness)

จากเนื้อหาส่วน 2.1.2 และ 2.1.3 จะเห็นได้ว่าปัญหาการปฏิเสธการร่วมเวลา (Denial of
 Coevalness) เป็นเกิดจากการแบ่งกาลเทศะของความเป็นสังคมในแต่ละสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์
 เราจึงมีความจำเป็นที่จะต้องวางกรอบมโนทัศน์การร่วมเวลาลงในฐานคิดของความเป็นสังคมที่ถูกทำ
 ความเข้าใจผ่านกระบวนการทัศน์ในการอธิบายเนื้อหาส่วน 2.2.1 เสียใหม่ ซึ่งทำให้เราเห็นได้ว่า
 ความสำคัญของ “ความรู้สึกนึกคิด” ของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ซึ่งได้ตระหนักถึงความเป็นไปได้ของ
 การขับเคลื่อนพลวัตทางสังคม ซึ่งหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญของมนุษย์ในการถ่ายทอดอารมณ์
 ความรู้สึกผ่านช่วงเวลาทางสังคมที่เปลี่ยนผ่านไปนี้คือ “เรื่องเล่า” (Narrative) โดยหนึ่งในรูปแบบ
 ของเรื่องเล่าที่มีความสลักสำคัญต่อสังคมสมัยใหม่มากที่สุดคือประวัติศาสตร์

หนึ่งในนักคิดทางประวัติศาสตร์ที่ฉายภาพความเกี่ยวพันระหว่างเรื่องเล่าและประวัติศาสตร์
 ได้เป็นอย่างดีที่สุดคือเฮย์เดน ไวต์ (Hayden White; 1928-2018) นักประวัติศาสตร์ผู้สนใจและ
 ศึกษาการทำประวัติศาสตร์นิพนธ์ของนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่จนทำให้เกิดการหันเหความสนใจไปสู่
 ภาษา (Linguistic turn) ในแวดวงประวัติศาสตร์ โดยงานที่สร้างชื่อให้แก่ไวต์คือ *Metahistory: The
 Historical Imagination in Nineteenth-century Europe* (2014[1973]) นั้นได้แสดงให้เห็นว่า
 การทำประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ (ไม่ว่าจะมีอาชีพหรือสมัครเล่นในมาตรฐานของวงการ
 ประวัติศาสตร์ในยุคของไวต์ก็ตาม) นั้นคือการเล่าถึงบทเรียนจากอดีตกาลที่มีนัยยะทางจริยธรรมอย่าง
 เปิดเผย ผิดกับการทำประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในบริบทที่ไวต์ได้เขียนงานเล่มนี้ที่ให้ความสำคัญกับการ
 รวบรวมข้อเท็จจริงและการสร้างภววิสัย (Objectivity) ของความรู้ทางประวัติศาสตร์ผ่านเครื่องมือ
 และระเบียบวิธีที่เคร่งครัดโดยไม่ได้ใส่ใจว่าตัวเองทำประวัติศาสตร์อยู่บนอคติหรืออุดมการณ์แบบไหน
 และอะไรบ้าง

การพยายามสร้างความเป็นภววิสัย (Objectivity) ของการทำประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในสหรัฐ
 อเมริกาช่วงนั้นเป็นผลมาจากความพยายามยกระดับความเป็นศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ในช่วง

ปลายศตวรรษที่ 19 ให้ตัวเอง ‘เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น’ ด้วยการพยายามพาตัวเองไปอยู่ในมาตรฐานเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ และเลือกที่จะยอมรับ (Take It for Granted.) การใช้วิทยาการจัดระเบียบเวลา (Chronology) แบบคริสเตียนที่ “ดูเป็นสากล” ของโลกตะวันตกขณะนั้นในการสำรวจและบรรยายทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีผลทำให้วงการประวัติศาสตร์อเมริกันกระแสหลักในยุคของไวต์ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์อนุรักษนิยม และได้ใช้การขาดความเป็นภววิสัยเป็นข้อกล่าวหาในการต่อต้านประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่กระแสหลักด้วย (เช่น ประวัติศาสตร์ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ) การศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไวต์ถือเป็นการท้าทายประวัติศาสตร์กระแสหลักโดยตรง ด้วยการเสนอให้เห็นว่าแท้จริงแล้วประวัติศาสตร์ไม่สามารถเข้าถึงความเป็นภววิสัยที่ทำได้ เพราะเครื่องมือหลักที่นักประวัติศาสตร์ใช้อย่างภาษาและวาทกรรม (Discourse) นั้นเป็นเพียงระบบอุปลักษณ์ (Tropology) ของวัฒนธรรมตะวันตกเท่านั้น ซึ่งทำให้นักประวัติศาสตร์ยอมทำงานอยู่ภายใต้อคติและอุดมการณ์ของสัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้เสมอ สิ่งที่ไวต์ทำคือการเรียกร้องให้นักประวัติศาสตร์อาชีพยอมรับถึงข้อจำกัดของตนเองและรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการสร้างความโปร่งใสให้แก่จุดยืนและการทำงานของตัวเองตั้งแต่ต้น ซึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาสายอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ของยุโรปที่เริ่มได้แผ่อิทธิพลในแวดวงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงนั้นที่มีทัศนะว่ามนุษย์นั้นจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบต่อกรรมสิทธิ์ภาพของตนเอง ความเกี่ยวพันของประเด็นทางจริยธรรมในการทำประวัติศาสตร์ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในงานของไวต์มาตั้งแต่ Metahistory จึงถือว่าไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่อย่างใด แม้ไวต์มักจะถูกกล่าวหาจากแวดวงประวัติศาสตร์ร่วมสมัยว่าเป็นนักประวัติศาสตร์สายหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) หรือพวกสัมพัทธนิยม (Relativism) มากกว่าก็ตาม (ตามไท ตามไท ดิลกวิทยรัตน์ 2563, 380-383)

โดยจากญาณทัศนะ (Insights) ของไวต์นี้เองที่ปอล ริเกอร์ได้นำพิจารณาประเด็นของเวลาต่ออย่างลึกซึ้ง โดยเขาได้เขียนงานชุด Temps et Récit (Time and Narrative) จำนวน 3 เล่ม (1983-1985) เพื่อจะใช้แนวคิดเรื่องเล่าในการแก้ปัญหา “ช่องว่างของเวลา” (Aporias) ระหว่างเวลาเชิงจักรวาลวิทยา (Cosmological Time) และเวลาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Time) ซึ่งริเกอร์มองว่า ประวัติศาสตร์ในฐานะเรื่องเล่านั้นมีความแตกต่างกับวรรณกรรมเรื่องแต่ง (Fiction) อันเป็นเรื่องเล่าอีกแบบหนึ่งอย่างมีนัยสำคัญคือประวัติศาสตร์นั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการผูกมัดของประเด็นทางจริยธรรมไปได้ อันเป็นไปในสองทางคือ ประการแรก นักประวัติศาสตร์นั้นจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต และประการที่สอง นักประวัติศาสตร์จำเป็น

ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ต่อคนที่ร่วมสมัยกับเขาซึ่งจิตสำนึกอันเกิดจากเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์นั้นย่อมส่งอิทธิพลต่อการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย จุดนี้เองทำให้ผู้เขียนเห็นว่าการวางโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของประวัติศาสตร์นิพนธ์อีกต่อไป แต่ยังเป็นปฏิบัติการทางการเมืองอีกด้วย และริเกอร์ได้เสนอว่า การวางโครงเรื่องของนักประวัติศาสตร์นั้นถือเป็นปฏิบัติการเชิงประพันธ์ศิลป์ (Poetics) อันมีความหมายแฝงจากรากของคำนี้คือ Poiesis ที่หมายถึงการกระทำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลวัตของการวางโครงเรื่องในฐานะการกระทำที่มีความสร้างสรรค์ (Creativity) ทั้งในทางสุนทรียะและทางจริยธรรมอยู่ในตัวตั้งแต่แรก (คงกฤษ คงกฤษ ไตรยวงศ์ 2563, 250)

จากข้อถกเถียงและประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมในการทำประวัติศาสตร์ของไวต์และริเกอร์นั้น จะทำให้เราสังเกตได้ว่าประวัติศาสตร์ในฐานะเรื่องเล่านั้นได้แฝงระบบการคิดเชิงคุณค่าอะไรบางอย่างแก่ผู้ฟังหรือผู้รับรู้เสมอ ตัวอย่างเช่นการเล่าประวัติศาสตร์แบบสมัยใหม่ที่เน้นย้ำถึงความก้าวหน้าของมนุษยชาตินั้นมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านการสะท้อนคิดบทเรียนจากอดีตที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมและปฏิบัติการทางสังคมที่ต่อยอดถึงรูปแบบทางเวลาที่เน้นความเป็นเส้นตรง (Linearity) อันเป็นฐานคิดของประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่นักสังคมศาสตร์ที่ศึกษาเวลาทางสังคมในสังคมร่วมสมัยได้วิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก โดยในจุดนี้ยานเซน (Jansen 2015) ก็ได้ชี้ว่าเราจำเป็นต้องนำการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ของเวลาตามกรอบคิดแบบเฮเกลที่ริเกอร์ใช้ ออกจากการเล่าเรื่องเช่นกัน เพราะนัยยะ (Sense) ของการเล่านั้นไม่ได้มาจากมนุษย์ที่มีอัตวิสัย (Subjectivity) แบบเดียวที่เป็นสากล แต่เป็นความเป็นอัตวิสัยที่ขึ้นอยู่กับบริบทของการก่อตัวเชิงอัตวิสัยที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย (Telos) ของแต่ละอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน อันจะนำไปสู่เวลาหลากหลายรูปแบบ (Heterogenous Temporality) ที่ถูกเล่าออกมาอีกด้วย

จนถึงจุดนี้เราจะเห็นได้ว่าแนวทางเรื่องเล่านั้นสามารถนำไปสู่การสร้างความเข้าใจทางเวลาในหลากหลายรูปแบบ อันสะท้อนได้จากตั้งแต่กระแสแนวคิดหลังสมัยใหม่เป็นต้นมา ความคิดเกี่ยวกับการทำประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) ก็เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการก่อตัวของหลากหลายสำนักในแวดวงประวัติศาสตร์นิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์คนผิวดำ (Black History) ประวัติศาสตร์หลังอาณานิคม (Postcolonial History) ประวัติศาสตร์จุลภาค (Microhistory) ไปจนถึงประวัติศาสตร์สตรีนิยมและเคียวีร์ (Feminist & Queer History) โดยผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแตกแขนงวิธีการทำประวัติศาสตร์คือความเป็นสังคมของเรื่องเล่าที่ต่างก็หลากหลายไปตามความเป็นอัตวิสัยที่ถูกก่อตัวขึ้นตามพลวัตในโลกร่วมสมัย ซึ่งต่างก็มาบรรจบรวมตัวกันในฐานะ

เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ทวงความยุติธรรมให้แก่กลุ่มและชนชั้นผู้ที่ถูกทำให้เสียเปรียบในสังคมสมัยใหม่ต่างๆ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการปลดอนุสาวรีย์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การกดขี่คนผิวดำในพื้นที่สาธารณะจำนวนมากในกระแสการเคลื่อนไหว Black Lives Matter (BLM: “ชีวิตคนดำ[ก็]มีความหมาย”) อันเป็นผลกระทบที่ตามมาจากการเสียชีวิตของจอร์จ ฟลอยด์ (George Floyd) จากสาเหตุขาดอากาศหายใจโดยการลงมืออย่างพลการของเจ้าหน้าที่ตำรวจเมืองมินนีอาโพลิส (Minneapolis) ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ.2020 นั่นถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดต่อปัญหาเกี่ยวกับการร่วมเวลา เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวได้จุดกระแสการตั้งคำถามต่อมรดกของประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคมและการเหยียดชาติพันธุ์ของสหรัฐอเมริกาอย่างหนักหน่วงและกว้างขวาง จนนำไปสู่ปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งปฏิบัติการทางสังคมดังกล่าวได้สะท้อนถึงความพยายามในการประกอบสร้างการร่วมเวลาแบบใหม่ในสังคมอเมริกาที่ตระหนักถึงมรดกตกทอดเกี่ยวกับความรุนแรงที่คนผิวดำถูกกระทำทั้งในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏการณ์การปลดอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นนี้ได้กลายเป็นโจทย์อันท้าทายสำหรับแวดวงประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก¹⁵ และตัวผู้เขียนเห็นว่านักสังคมศาสตร์โดยทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า พื้นที่ และเวลานั้นก็จำเป็นที่จะต้องมึบทบาทในการทบทวนและไกล่เกลี่ยถึงสถานะทางประวัติศาสตร์ของการกดขี่ที่ยังปรากฏให้เห็นในโลกร่วมสมัย (ไม่ว่าจะมีความคิดเห็นอย่างไรต่อปฏิบัติการ “การร่วมเวลา” นี้ก็ตาม)

กระบวนการไกล่เกลี่ย (Reconciliation) สิ่งที่เคยเกิดขึ้นและสิ่งที่ถูกทอดทิ้งมาในประวัติศาสตร์นั้นย่อมหนีไม่พ้นคำถามเกี่ยวกับ ‘ความจริง’ ซึ่งมีหลากหลายระดับและมุมมอง และกระบวนการการสร้างการร่วมเวลานี้ก็จำเป็นที่จะต้องให้คนภายในสังคมสร้างบทสนทนาเกี่ยวกับความจริงที่เกิดขึ้นกันเสียใหม่ ซึ่งความจริงที่ว่านี้เราไม่อาจจะสามารถทำความเข้าใจตามกระแสความคิดแบบประวัติศาสตร์ตะวันตกที่อดีตเป็นแค่สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วผ่านพ้นไปได้ แต่ยังคงต้องทำความเข้าใจในแง่ของประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่กลุ่มคนผู้ไร้อำนาจรัฐหรือไร้เสียง (Subalterns) ยังต้องเผชิญอยู่ไม่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนหน้าของพวกเขาอีกด้วย เจ็อนไซประสบการณ์เช่นนี้คือ “ความเป็นข้อเท็จจริง” (Facticity) ของความเป็นประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปจากเรื่องเล่าประวัติศาสตร์แบบ

¹⁵ “As monuments fall, how does the world reckon with a racist past?” [เมื่ออนุสาวรีย์ล้มลง โลกจะนึกถึงประวัติศาสตร์การเหยียดชาติพันธุ์อย่างไร?] (www.nationalgeographic.com/history/article/confederate-monuments-fall-question-how-rewrite-history)

เส้นตรงของตะวันตก (Stewart 2016) อย่างที่ เราจะเห็นตัวอย่างของกระแสการเคลื่อนไหวของ BLM ข้างต้นซึ่งแม้จะยุคล่าอาณานิคมจะสิ้นสุดและเข้าสู่สังคม ‘หลัง’ อาณานิคมแล้ว แต่ความเป็นประวัติศาสตร์ของคนผิวสีที่ถูกกดขี่ก็ยังคงวนเวียนกลับมาผ่านการใช้ชีวิตของพวกเขาจากรุ่นสู่รุ่นอยู่เสมอ

ความเป็นประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ได้สะท้อนถึงโครงสร้างทางเวลาของรูปแบบการมีชีวิตที่ติดอยู่ในเขตแดนทางสังคมหนึ่งๆ ของผู้คน ทำให้เราเห็นว่าปฏิบัติการเชิงเขตแดนหรือการสร้างเขตแดนทางสังคมที่สามารถผลิตซ้ำโครงสร้างทางเวลาของภูมิภาคนี้ทางสังคมแบบเดิมนี้เองที่เปรียบได้กับพรมแดนเวลาในการใช้ชีวิตของผู้คนแต่ละกลุ่ม ทั้งในแง่ของเขตแดนที่นำไปสู่การบรรจบกับจุดเชื่อมต่อ (Node) ใหม่ๆ หรือถูกปิดกั้นพรมแดนของความเป็นไปได้ของประสบการณ์ ซึ่งมีนัยยะสำคัญต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติของเวลาทั้งในเชิงสังคมและเชิงสัญญา โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางเวลาเชิงสัญญามักจะเห็นได้ชัดในปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์ที่ผู้มีอำนาจด้อยกว่าถูกกดทับจากการเขียนประวัติศาสตร์ของผู้มีอำนาจเหนือกว่าเสมอ ดังที่เราจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ชาตินิยม (National History) และผลลัพธ์ทางการเมืองจากการเขียนประวัติศาสตร์ดังกล่าวอย่างสงครามและการรุกรานทางทหารที่ยังพบเห็นได้ในปัจจุบัน

จากบทอภิปรายทั้งหมดข้างต้น จะทำให้เห็นได้ว่าการร่วมเวลาถือเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่สำคัญในการสร้าง “การสืบเนื่องเชิงประวัติศาสตร์” ที่เกิดจากการบรรจบกันทางสังคมเชิงพื้นที่ให้แก่อัตลักษณ์ต่างๆ สามารถเข้ามาเป็น ‘ผู้กระทำการทางเวลา (Temporal Agency)’ ต่อสังคมในรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมหนึ่งๆ ได้ ไม่ว่าจะผ่านการประกอบสร้างเขตแดนเวลาด้วยสัญญาจากปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่เดิมหรือการประกอบสร้างความเป็นสังคมแบบใหม่โดยใช้เครื่องมือหรือเทคนิคทางสังคมใหม่ๆ ซึ่งแต่ละแบบต่างก็ต้องอาศัยวัตถุดิบเพื่อให้เกิดการปรากฏเชิงเขตแดนเวลาที่คงตัวทั้งสิ้น

2.3 สรุปการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี (Conceptual & Theoretical Summary)

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่ผ่านมาเราจะเห็นว่าเมื่อเราพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและประวัติศาสตร์ผ่านความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่แล้วนั้น เราจะสามารถกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่พยายามแสดงออกถึงคุณค่าบางอย่างผ่านการตั้งคำถาม สืบเสาะร่องรอย ค้นหาหลักฐาน ตีความความเชื่อมโยงสอดคล้อง

ของหลักฐานต่างๆ และทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นใน บริบททางสังคมหนึ่งๆ ตามช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เกิดขึ้นในบริบทจากชุดของหลักฐานนั้นๆ ซึ่งความเป็นบริบท (Contextuality) ดังกล่าวที่ผู้ทำประวัติศาสตร์ (ไม่ว่าจะในฐานะปัจเจก กลุ่ม หรือทั้งชุมชนก็ตาม) พยายามจะประกอบสร้างขึ้นมาและจับใจความ (Apprehend) นั้นมักจะถูกแสดงออกมาในรูปแบบของการจัดลำดับระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ (Historical Periodization) อันเป็นโจทย์สำคัญที่ปรากฏขึ้นและได้รับการถกเถียงกันอย่างมากใน แวดวงทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ (Historical Theory) ร่วมสมัย (Beverage and Lorenz 2013)

โดยนักสังคมศาสตร์ (หรือ ‘มนุษย์ศาสตร์’) อย่างผู้วิจัยนั้นสามารถขอยความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่ย่อยออกมาเป็นหน่วยๆ ในการวิเคราะห์ความเกี่ยวพันทางสังคมระหว่างตัวแสดงทางสังคมที่หลากหลาย หลักฐานต่างๆ (ไม่ว่าจะเกิดจากหรือถูกดัดแปลงจากฝีมือมนุษย์หรือไม่ก็ตาม) และ ปฏิบัติทางสังคมในปริมาตรสาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยขอเรียกหน่วยการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า “การข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา” (Temporal Sociation) ที่สามารถปรากฏออกมาได้ในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ (Historical Narratives) ที่เกิดจากการทำความเข้าใจซีรี่ส์ของ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ความทรงจำ (Memories) ทั้งในระดับปัจเจกและสังคมที่รวมไปถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอย่างพิธีการระลึกถึง (Commemorative Events) หรือวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ในปฏิทินเช่น วันปลดแอกชาติ วันระลึกการปฏิวัติ ฯลฯ ไปจนถึง การคาดเดา (Speculation) หรือทำนาย (Prediction) ทิศทางของอนาคตในระดับต่างๆ ซึ่งการข้องเกี่ยวเชิงเวลาเหล่านี้ทำให้เราได้เห็นถึงช่วงชั้นของ “กิริยาเชิงเวลา” (Temporal Modality) ของ ความเป็นสังคมแบบย่อยต่างๆ ที่ถูกครอบงำภายใต้ระบอบเวลาแบบตะวันตกที่อดีต ปัจจุบัน และ อนาคตมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบต่อเนื่องกัน

จากข้อพิจารณาดังกล่าวจะทำให้เราเห็นได้ว่า “อนาคต” นั้นโดยแท้แล้วคือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แบบสมัยใหม่ที่คาดหวังต่อสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือยังไม่เกิดขึ้นก็เช่นกัน โดยเก่งกิจ กิติเรียงลาภ (2565) ได้ชี้ให้เห็นว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ “ไร้สถานที่” (Atopos) ในประสบการณ์ทางเวลาของมนุษย์ที่มีเพียงอดีตตระหนักรู้แค่นั้นในช่วงขณะ ‘ปัจจุบันที่ผ่านมา’ และ ‘ปัจจุบันที่กำลังดำเนินไป’ เท่านั้น ความเป็นประวัติศาสตร์ของอนาคตจึงหมายถึงศักยภาพของคนในสังคมในการจินตนาการ ความเป็นไปได้ (Virtuality) ที่วาดหวังถึงจุดบรรจบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ อันทำให้เกิดความเป็นประวัตินิยามใหม่ขึ้นมาจริงๆ (Actuality) ไม่ว่าจะในฐานะของความใฝ่ฝันถึงยูโทเปียหรือความวิตกกังวลถึงดิสโทเปียก็ตาม และผู้เขียนเห็นว่าประชาธิปไตยโดยแท้จริงแล้วคือความรู้สึกนึกคิดของ

ผู้คนในสังคมที่ไฝ่ฝันถึงการอยู่ในสังคมที่ทุกคนสามารถมีชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันถือเป็นความรู้สึกนึกคิดทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับแนวร่วมผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองฝ่ายก้าวหน้าที่คนจำนวนไม่น้อยได้มีส่วนร่วมอย่างที่เราได้เห็นถึงตัวเรื่องเล่าภายในปฏิบัติการทางการเมืองต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 เป็นต้นมา

โดยจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะสรุปภาพรวมจากนิยามมโนทัศน์สำคัญต่างๆ ของโครงทางความคิด (Conceptual Framework) ของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ได้ดังนี้

- 1.) การข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลา (Temporal Sociation): คือปฏิบัติการสร้างการข้องเกี่ยวทางสังคมในรูปแบบหนึ่งๆ ที่มีผลต่อการนิยามความเป็นประวัติศาสตร์ในสังคม ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ทางสังคมบางอย่าง ตัวอย่างเช่น ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่นำไปสู่กระบวนการผลิตองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่ยึดโยงความเป็นคนไทยกับความเป็นประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ไทยผู้ยิ่งใหญ่ โดยอาศัยหลักฐานเช่น พงศาวดารอนุสรณ์ต่างๆ ของกษัตริย์และราชวงศ์ งานเขียนของชนชั้นปกครองจารีต เป็นต้น ซึ่งมาพร้อมกับการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้น้ำหนักกับความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นหลัก
- 2.) เขตแดนเวลา (Temporal Boundary): “การสืบเนื่องเชิงประวัติศาสตร์” คือจุดบรรจบระหว่างความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่และความเป็นประวัติศาสตร์ ทำให้คนได้ประสพรับรู้ถึงผลลัพธ์ของชุดของการข้องเกี่ยวทางสังคมอย่างที่มีนัยเป็น ไม่ว่าจะเป็ผลลัพธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมก็ตาม ซึ่งเมื่อมีการปะทะและการบรรจบระหว่างความเป็นสังคมที่ต่างกันก็จะทำให้เกิดรู้สึกถึงผลลัพธ์ที่มีความสลักสำคัญแบบใหม่ที่ย่อมจะกล่าวได้ว่าเกิด “อุบัติการณ์ทางเขตแดน” ที่ทำให้สังคมพ้นไปจาก “พรมแดนเวลา” แบบเดิมๆ ที่เคยมีอยู่
- 3.) การร่วมเวลา (Coevalness): “การสืบเนื่องเชิงประวัติศาสตร์” คือจุดบรรจบระหว่างความเป็นสังคมแบบสมัยใหม่และความเป็นประวัติศาสตร์ หมายถึงมีบทจุดบรรจบระหว่างอัตลักษณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างความหมายทางสังคมของประวัติศาสตร์ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันระหว่างอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ทั้งนี้การร่วมเวลายังเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการประพันธ์ศิลป์ (Poetical Process) ที่จะทำให้เกิดการสะกด (Articulation) ถึง “จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์” (Historical Consciousness) ของกลุ่มผู้ที่เข้ามามีการข้องเกี่ยวทางสังคมต่อกันอีกด้วย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

ผู้วิจัยนิยามว่าวิทยานิพนธ์ “ขอเป็นเด็กเลวในประวัติศาสตร์ไทย”: การร่วมเวลาและการรื้อถอนเขตแดนเวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมผ่านแคมเปญของเครือข่ายกลุ่ม “นักเรียนเลว” นี้เป็นงานสังคมวิทยาเชิงตีความ (Interpretive Sociology) ที่มีเป้าหมายหลักในการทำความเข้าใจและตีความหมายที่เกิดขึ้นจากกรณีการศึกษามาสู่ข้อถกเถียงทางวิชาการและปริณิถนสาธารณะ โดยงานชิ้นนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบชาติพันธุ์วรรณาที่ใช้ฐานคิดมาจากแนวทางชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบัน (Institutional Ethnography) ที่ใช้จุดยืนทางสังคม (Social Standpoint) ของผู้กระทำทางสังคมเป็นฐานในการมองปรากฏการณ์ และการขยายกรณี (Extended-Case Method) ที่พิจารณาไปที่ชุดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปรากฏการณ์ทางสังคม (การเคลื่อนไหวของนักเรียนชั้นมัธยม) ที่เกิดขึ้นกับปัจจัยเชิงสถาบันต่างๆ ทั้งในวัฒนธรรมการเมือง สื่อ โดยอาศัยการทำชาติพันธุ์วรรณาเรื่อง/การเล่าในการเข้าหา รวบรวม และเรียบเรียงข้อมูลในการวิจัยผ่านช่องทางต่างๆ โดยมีสื่อออนไลน์ การรายงานข่าว และการวิจัยของนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่สนใจการเคลื่อนไหวทางสังคมรอบนี้เป็นแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์

เป้าหมายหลักของงานชิ้นนี้คือการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบกับการรื้อสร้างเขตแดนเวลา (Temporal Boundary) และรูปแบบการร่วมเวลา (Coevalness) ของสังคมไทยที่ตัวเครือข่ายกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับนักเรียนมัธยมอย่างกลุ่มนักเรียนเลวได้เข้ามาแทรกแซงผ่านปฏิบัติการทางการเมืองที่ผ่านมา ซึ่งพวกเขาได้ผลิตสร้างปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่เข้ามาไกล่เกลี่ย (Reconcile) “กาลเทศะ” (TimeSpace) ของรัฐไทยในปัจจุบันที่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์แบบราชาชาตินิยม (Royal Nationalism) ที่ฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมได้ผลิตซ้ำผ่านปฏิบัติการของสถาบันทางสังคมที่พวกเขาควบคุมอยู่ โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการขยายความแนวทางและวิธีการในการทำและเขียนวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่การพยายามสร้างบทสนทนา (Dialogue) ระหว่างผู้เขียน ผู้อ่าน แวดวงวิชาการและสาธารณชน โดยผู้วิจัยมีหน้าที่ในการเกลาชุดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยและเปิดพื้นที่ทางความคิดผ่านการสร้าง

บทสนทนาในงานชิ้นนี้ เพื่อที่จะให้ชุดความคิด อารมณ์ความรู้สึก และตัวปรากฏการณ์ทางสังคม การเมืองที่กำลังดำเนินไปในปัจจุบันได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีอารยะที่สุด

3.1 แนวทางการวิจัย: ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography)

ชาติพันธุ์วรรณาถือเป็นวิธีวิทยาเชิงคุณภาพที่ถูกใช้มากในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จึงทำให้วิธีวิทยานี้เกิดการแตกแขนงเป็นแนวทางหรือสายต่างๆ มากมายซึ่งถูกปรับไปตามบริบทที่ถูกนำไปใช้ โดยในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ผสมผสานวิธีคิดของสำนักและแนวทางการทำชาติพันธุ์พนธ์ในแบบต่างๆ โดยมีสำนักคิดชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบันเป็นแนวทางหลักและใช้แนวทางย่อยอื่นๆ มาเป็นส่วนเสริมในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

3.1.1 แนวทางชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบัน (Institutional Ethnography)

ชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบันเป็นแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยโดโรธี สมิธ (Dorothy Smith) นักสังคมวิทยาสตรีนิยมชาวแคนาดา ซึ่งเธอได้กล่าวแรงจูงใจในการพัฒนาแนวทางการวิจัยแบบดังกล่าวว่า “ทำไมสังคมศาสตร์ต้องมาอธิบายพฤติกรรมของผู้คน (และอธิบายให้ใคร?) แทนที่จะอธิบายพฤติกรรมของเศรษฐกิจ ของสังคม หรือกระบวนการทางการเมืองให้แก่ผู้คน โดยเฉพาะเมื่อสิ่งเหล่านี้เข้าไปควบคุมจัดการหรือทำให้ชีวิตของผู้คนยุ่งเหยิง” (Smith 1999, 32) แนวทางการทำวิจัยของสมิธจึงอยู่ที่การทำความเข้าใจรูปแบบทางชีวิตทางสังคมและกระบวนการสร้างรูปแบบของชีวิตโดยเฉพาะแบบที่สร้างความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างกลุ่มคนตั้งแต่แรกผ่านการสืบเสาะกระบวนการเชิงสถาบันทางสังคม นโยบาย และเศรษฐกิจและเชื่อมโยงการวิเคราะห์กระบวนการเหล่านี้ไปสู่การอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชีวิตทางสังคมของผู้คน

โดยแนวทางการทำวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบันนั้นมีความเกี่ยวโยงอย่างลึกซึ้งกับ “ทฤษฎีจุดยืน” (Standpoint Theory) ที่สมิธเองมีส่วนร่วมอย่างมากในการพัฒนาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 ซึ่งเธอได้ใช้ทัศนะของมาร์กซ์มาผสมผสานกับแนวคิดแบบสตรีนิยมเสนอว่าญาณวิทยาในฐานะธรรมชาติของความรู้และกระบวนการสร้างความรู้เป็นสิ่งที่ถูกวางอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (Socially-Situated) หมายความว่าความรู้นั้นก่อตัวขึ้นเพื่อตอบรับการใช้ประโยชน์ของกลุ่มคนที่มีจุดยืนภายในระบอบทางสังคมหนึ่งๆ เสมอ ซึ่งกระบวนการผลิตความรู้ที่ผ่านมานั้นมองข้าม

ประสบการณ์และชีวิตทางสังคมของผู้หญิง (และคนชายขอบกลุ่มอื่นๆ) เป็นอย่างมาก สมิธจึงได้พัฒนาแนวทางชาติพันธุ์วรรณาแบบดังกล่าวเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่คนที่ถูกผลกระทบจากกระบวนการทำให้เป็นชายขอบนั้นสามารถนำไปสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้จริง และสามารถสร้างบทสนทนาระหว่างผู้ได้รับผลกระทบทางสังคมในแต่ละทำเลต่างๆ ซึ่งทำให้นำไปสู่การสร้างงานวิจัยที่ก่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Solidarity Research) ได้อีกด้วย (Nichols and Guay 2022)

แนวคิดการขยายกรณี (Extended-Case Method)

แนวคิดการขยายกรณีหรือการทำชาติพันธุ์วรรณาเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural-Relationist Ethnography) ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยไมเคิล บูราวอย (Michael Burawoy 1998, 2009, 2017) โดยเขาอาศัยจากประสบการณ์ที่บูราวอยได้มีโอกาสไปทำชาติพันธุ์วรรณาของแรงงานในโรงงานหรือไซต์อุตสาหกรรมในหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนผ่านของหลายๆ สังคมในโลก ทั้งในแชนเปียงช่วงปลดแอกจากการเป็นอาณานิคม สหรัฐอเมริกาที่เขาอยู่ในช่วงเริ่มเข้าสู่การก่อตัวของระบอบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ฮังการีและรัสเซียในช่วงสิ้นสุดสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวทำให้บูราวอยได้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้การครอบงำของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้ค้ารายใหญ่ที่สุดในโลกในฐานะมหาอำนาจในระบอบการเมืองโลกและการพัฒนาระหว่างประเทศ (ผ่านอิทธิพลในการกำหนดนโยบายขององค์การพัฒนาระดับนานาชาติ เช่นธนาคารโลกและ IMF) จึงทำให้เขาพยายามนำประสบการณ์การทำชาติพันธุ์วรรณาเหล่านี้มาอธิบายผ่านการใช้ชุดความคิดของทฤษฎีมาร์กซิสต์

โดยบูราวอยได้บรรยายว่าแนวทางแบบการขยายกรณีนั้นมี 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ 1.) การขยายไปสู่การสังเกตการณ์เชิงลึก 2.) การขยายไปสู่บริบทเชิงกว้าง 3.) การขยายจากกระบวนการระดับเล็กไปสู่พลวัตขนาดใหญ่ และ 4.) การขยายขอบเขตการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี (Burawoy 1998) ซึ่งซิริตต์ได้เสนอโดยใช้กรณีของเขาเองเป็นตัวอย่างว่าขั้นตอนดังกล่าวสามารถปรับเปลี่ยนให้ยืดหยุ่นขึ้นได้ตามธรรมชาติของการวิจัยของตน และอาจไม่จำเป็นที่จะต้องดำเนินตามแนวคิดการทำวิทยาศาสตร์แบบคาร์ล ปอปเปอร์ (Karl Popper) กับอิมเร ลาคาทอส (Imre Lakatos) ที่วางความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อยู่บนการให้เหตุผลเชิงนิรนัยตามแนวทางทฤษฎีที่มีอยู่กับโครงการวิจัย อันเป็นแนวทางที่บูราวอยใช้กับจารีตแบบทฤษฎีมาร์กซิสต์ ทำให้เราสามารถนำแนวทางหรือวิธีคิดในการทำวิจัยแบบ

อื่น เช่น การใช้เหตุผลเชิงจรรยา (Abduction) เข้ามาในการเสนอคำอธิบายในงานวิจัยได้ (Schritt 2022)

จากการอภิปรายที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวทางการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับภววิทยาที่เน้นกระบวนการทางสังคมที่ต่อเนื่องและญาณวิทยาที่เน้นสร้างกรอบเชิงวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงสอดคล้องกันในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมจากระดับจุลภาคไปสู่ระดับมหภาคอย่างต่อเนื่อง และทั้งสองแนวทางก็ยิ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของการสะท้อนคิด (Reflexivity) ในตัวผู้วิจัยอีกด้วย โดยในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องสืบเสาะถึงกระบวนการและพลวัตทางสังคมต่างๆ ทั้งในระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สถาบัน และโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจบริบททางสังคมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในกระแสการเคลื่อนไหวของนักเรียนมัธยมตั้งที่เราได้เห็นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นภาระที่ตัวผู้วิจัยไม่สามารถทำด้วยตนเองทั้งหมดได้อย่างน่าพอใจนัก จึงจำเป็นที่จะต้องนำงานเขียนวิชาการหรืองานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะงานที่ศึกษาในทางประวัติศาสตร์มาใช้เป็นหลักฐานเชิงทฤษฎีในการเขียนงานชิ้นนี้

3.1.2 ขาดิพนธ์วรรณนา/นิพนธ์ของเรื่องเล่า (Narrative Ethnography)

ขาดิพนธ์วรรณนาเรื่องเล่าเป็นแนวทางการทำขาดิพนธ์วรรณนาที่ให้ความสนใจไปยังมิติทางสังคมของเรื่องเล่า (Gubrium and Holstein 2008, 250) โดยมองว่าเรื่องเล่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาและถูกเล่าออกมาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม เพราะเรื่องเล่านั้นถือเป็นปฏิบัติการทางภาษาที่ตัวผู้เล่าจำเป็นที่จะต้องใช้ความพยายามในการเรียบเรียงออกมาเป็นการแสดงออกเพื่อให้ถูกรับรู้ โดยผู้รับฟังหรือผู้ที่เฝ้าถามเรื่องราวจากผู้เล่า การทำขาดิพนธ์วรรณนาเรื่องเล่ามักจะให้ความสนใจไปที่ 1.) สภาพแวดล้อมของการเล่า (Narrative Environment) และ 2.) การควบคุมเรื่องเล่า (Narrative Control) โดยอย่างแรกนั้นเป็นการตระหนักถึงเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ทำให้การเล่าเรื่องเล่าหนึ่งๆ นั้นเป็นไปได้ ในขณะที่การควบคุมเรื่องเล่านั้นก็มิตผลลัพท์ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ (สำหรับการวิจัย) เพราะดังที่กล่าวไปแล้วว่าการเล่าเรื่องนั้นเป็นปฏิบัติการทางภาษา การจะเล่าเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาเชื่อมต่อดีเรียง (Coherent) กันครบถ้วนนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความพยายามและพลังงานไม่น้อย หลายๆ ครั้งที่คนรอบข้างผู้เล่าหรือแม้แต่ผู้วิจัยเองก็ต้องมีส่วนร่วมในการดึงเรื่องเล่านั้นออกมา ในอีกทางหนึ่งสถาบันทางสังคมเองก็มีส่วนสำคัญในการควบคุมเรื่องเล่าที่ถูกเล่าออกมา เนื่องจากผู้เล่าในฐานะมนุษย์หรือกลุ่มทางสังคมเองก็เป็นผลผลิตของสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งคอยกำกับความ

เป็นไปได้ของการแสดงออก เรื่องราว และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมอย่างการเล่าออกมา เช่นกัน ยิ่งถ้าเป็นการวิจัยในประเด็นที่ละเอียดอ่อนก็เป็นไปได้สูงที่ตัวผู้วิจัยเองก็จำเป็นที่จะต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมากในการตั้งเรื่องเล่าออกมาทั้งในเชิงจังหวะ (Timing) และทิศทาง (Direction) เหมือนดังที่นักประวัติศาสตร์ทำกับเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือที่นักโบราณคดีทำตั้งแต่การขุดค้นแหล่งโบราณคดีของพวกเขา

ทั้งนี้ “Narrative Ethnography” เองก็มีอีกความหมายหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอแปลความว่าเป็น “ชาติพันธุ์นิพนธ์การเล่า” ซึ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างเรื่องเล่าจากการทำงานภาคสนามแบบสะท้อนคิดของนักวิจัย โดยนัยยะการทำชาติพันธุ์นิพนธ์แบบดังกล่าวได้รับการถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนที่สุดในงานของเอช แอล กูดอลล์ (Goodall 2000) ซึ่งต่อมาแนวคิดชาติพันธุ์นิพนธ์การเล่าดังกล่าวก็ได้นำมาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการทำ “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” (Autoethnography) อันเริ่มเกิดมาจากการผสมผสานวิธีคิดแบบชาติพันธุ์วรรณนาเข้ากับการทำอัตชีวประวัติเข้าด้วยกันและกูดอลล์เองก็มีส่วนร่วมอย่างมากในกระแสการเคลื่อนไหวการทำวิจัยโดยใช้วิธีวิทยานี้

สำหรับผู้วิจัยแล้วการแบ่งสองนัยยะนี้เป็นผลมาจากมุมมองเชิงวิพากษ์ที่ตัวผู้วิจัยมีต่อวัตถุประสงค์การศึกษาของตน โดยชาติพันธุ์วรรณนาเรื่องเล่าจะเน้นการวิพากษ์ไปที่บริบทของเรื่องเล่าที่ถูกศึกษากล่าวได้ว่าเป็น ‘การวิพากษ์สู่ภายนอก’ (External Criticality) ในขณะที่ชาติพันธุ์นิพนธ์การเล่าจะเน้นการวิพากษ์ไปที่การเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์ของนักวิจัยเอง (ถือเป็นการโต้ตอบต่อการสร้างความเป็นปัจจุบันเชิงชาติพันธุ์วรรณนาขึ้นมาของนักมานุษยวิทยา) กล่าวได้ว่าเป็น ‘การวิพากษ์สู่ภายใน’ (Internal Criticality) ต่อบทบาทและปฏิบัติการสร้างองค์ความรู้ของผู้วิจัยเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้เป็น “คนแปลกหน้า” (Stranger) ในการนำเสนอองค์ความรู้เสียเอง (และผู้เขียนพิจารณาว่ามุมมองดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการทำอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้)

โดยในการทำวิจัยชิ้นนี้ผู้เขียนขอเสนอมุมมองเชิงวิพากษ์จากภายใน (Immanent Criticality) อันเป็นการวิพากษ์ผ่านการพิจารณาสถานะการประสบความเป็นสังคมที่ทุกคนในฐานะกลุ่มทางสังคมต่างก็เผชิญเหมือนกัน¹⁶ อันสอดคล้องกับแนวทางชาติพันธุ์วรรณนาเชิงสถาบันที่ผู้เขียนใช้เป็นฐานคิดในการเขียนผ่านจุดยืนของตัวละครหลักของการศึกษา ซึ่งหมายถึงการเขียนชาติ

¹⁶ ผู้เขียนยอมรับว่ามุมมองการวิพากษ์ดังกล่าวได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบการวิพากษ์ของทฤษฎีวิพากษ์สำนักแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School) ที่เรียกว่า “การวิพากษ์จากภายใน” (Immanent Critique) (Antonio 1981) แบบเดียวกับที่งานของโรซ่า (Rosa 2013) ใช้ แต่ตัวผู้วิจัยในงานชิ้นนี้ไม่ได้วิพากษ์จากจุดยืนพื้นฐานทางปรัชญาที่หนักแน่นเหมือนนักคิดสำนักดังกล่าวแต่อย่างใด ถึงแม้จะมีแรงจูงใจเชิงจริยธรรมในการทำวิจัยชิ้นนี้ก็ตาม

พันธู์วรรณผ่านมุมมองการเล่าความเป็นสังคม (Narrativizing the social) ในแบบของ “นักเรียน เลว” ตามกิริยาเชิงเวลาแบบต่างๆ สิ่งที่ผู้วิจัยทำการแปรประสบการณ์ของกลุ่มนักเรียนเลวและ แนวร่วมมาสู่การเล่าในงานเขียนชิ้นนี้เพื่อสร้างชุมชนของตัวบท (Textual Community) ขึ้นมา และ แน่นอนว่าผู้วิจัยเองก็พิจารณาตัวเองในฐานะกลุ่มทางสังคมที่ผ่านประสบการณ์แบบเดียวกันและเป็น ผู้ที่เริ่มก่อชุมชนของตัวบทที่เป็นกิจลักษณะทางวิชาการใหม่นี้ขึ้นเช่นกัน

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล (Data Collection Methods)

ในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยมีวิธีการหลักในการเก็บข้อมูลอยู่ 2 แบบที่ทับซ้อนกันคือ

1.) การวิจัยสื่อดิจิทัล (Digital Media Research)

ผู้วิจัยใช้การวิจัยดังกล่าวนี้เพื่อดึงเนื้อหาข้อมูลแบบภาพ เสียง วิดีโอ ข้อความ (Discourse) หรือแม้แต่มีม (Meme) ในสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะในโซเชียล เพื่อที่จะนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ ใช้ในแคมเปญการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเลวที่มีจุดประสงค์ทางสังคมและการเมือง ที่เด่นชัด รวมไปถึงการโต้ตอบอย่างต่อเนื่อง (Simultaneously) ต่อเนื้อหาดังกล่าวซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ โดดเด่นของโซเชียล

2.) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเอกสารที่ผู้วิจัยรวบรวมในการทำงานชิ้นนี้มี 2 รูปแบบหลักด้วยกัน คือ 1.) เอกสาร วิชาการที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเยาวชนและการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองของพวกเขาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา และ 2.) เอกสารที่เผยแพร่โดยสื่อมวลชนเช่น การรายงานข่าว งานคอลัมน์นิสต์ ไป จนถึงงานเขียนเชิงวรรณกรรม (ในความหมายกว้าง) ที่มีนัยยะสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของ นักเรียนในปัจจุบัน เช่น งานเขียนของเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล (2563)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีการใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ 2 แนวทาง คือ

3.3.1. การวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative Analysis)

การวิเคราะห์เรื่องเล่าในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ทั้งเนื้อหาและสภาพแวดล้อมของการเล่าเพื่อที่จะทำความเข้าใจรูปแบบของปฏิสัมพันธ์หรือการข้องเกี่ยวทางสังคมในกระแสการเคลื่อนไหวของนักเรียนเลว (และคนรุ่นโบว์ขาว) ในฐานะที่เป็นผู้กระทำทางเวลาที่แสดงออกถึงภาพของอุดมคติทางสังคมของการศึกษาแบบใหม่ที่แตกต่างจากภาพที่มีอยู่ดั้งเดิมในระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน และนำเสนอประสบการณ์และความคาดหวังที่ผู้เกี่ยวข้องกับกระแสการเคลื่อนไหวมีต่ออดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชนของสถาบันการศึกษาของไทยโดยการใช้แนวทางชาติพันธุ์พจน์เรื่องเล่าในแต่ละบท

3.3.2 การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

ในการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองย่อมมีการใช้วาทกรรม (และสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง) ในการสร้างเนื้อหาการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการวิเคราะห์วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระแสการเคลื่อนไหวที่ปรากฏในสื่อต่างๆ นั้นมีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจนัยยะทางสังคมต่างๆ ของปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวนี้ โดยผู้วิจัยจะใช้แนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์วาทกรรมในฐานะสิ่งที่ส่งผ่านความหมายของการแสดงออกทางการเมืองที่เกี่ยวข้องในกระแสการเคลื่อนไหวนี้เป็นหลัก และสืบรอยกระบวนการทางสังคมที่ทำให้วาทกรรมต่างๆ ได้อุบัติขึ้นมาโดยมีความหมายอย่างที่มีนัยใช้ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวผ่านการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างวาทกรรมต่างๆ ที่มีมิติทางการเมือง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ของมันเอง

โดยโจทย์หลักในกระบวนการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มนักเรียนเลวในงานวิจัยมีดังนี้

- 1.) สถานะ “ความเป็นนักเรียน” ของสังคมไทยนั้นตกอยู่ในเขตแดน/พรมแดนทางเวลาที่ประกอบไปด้วยความเป็นประวัติศาสตร์และความเป็นประวัติศาสตร์แบบใด
- 2.) แรงจูงใจกับสภาพแวดล้อมใดของกลุ่มนักเรียนเลวที่ได้ออกมาทำการท้าทายเรื่องเล่าที่คอยสร้างการรับรู้เขตแดนเวลาแบบดังกล่าว และกลุ่มได้มีการพยายามสร้างรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมในมิติเวลาอย่างไรในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้เกิด “การร่วมเวลา” (Coevalness) ระหว่างนักเรียนเพื่อท้าทายเขตแดนและพรมแดนทางเวลาที่เป็นอยู่

3.4 ขอบเขตการเล่า: จุดยืนทางสังคมแบบนักเรียนเลว (Scope of Narrative: Social Standpoint of 'Bad Student')

ในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยนั้นได้พยายามที่จะทำการถ่ายทอด “จุดยืนทางสังคมแบบนักเรียนเลว” ใน การทำความเข้าใจความเป็นประวัติการณ์และความเป็นประวัติศาสตร์ของ “ผู้เยาว์” ในสังคมไทย ผ่าน ‘จุดโฟกัสทางสังคม’ ของปฏิบัติการและกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มนักเรียนเลวได้ออกแบบและสร้าง ชื่อเสียงทางสาธารณะให้แก่กลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งการเล่าแต่ละจุดโฟกัสดังกล่าวเปรียบเสมือน เป็น ‘กรณีศึกษา’ ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเรกินกับเบคเกอร์ (Ragin and Becker 1992) ได้ จำแนกกรณีศึกษาออกเป็น 4 ประเภทคือ (1) สิ่งที่ถูกค้นพบ (2) วัตถุ (3) สิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (4) ตัวชนแบบแผน ซึ่งทำให้การนิยามกรณีศึกษาของงานวิจัยปัจจุบันจึงมีความใกล้เคียงกับ (3) “กรณีศึกษาในฐานะสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น” (Cases as Made) มากที่สุด เพราะกรณีศึกษาตาม การนิยามแบบดังกล่าวในแต่ละกรณีนั้นถูกสร้างมาจากการผสมผสานระหว่างความเข้าใจในเชิงทฤษฎี และเชิงประจักษ์ที่ไม่สามารถแยกขาดได้อย่างสิ้นเชิง และนัยสำคัญของตัวกรณีนั้นถือกำเนิดมาจากการตีความผ่านกรอบคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้วางไว้เป็นหลัก (กิริติ กิริติ ชื่นพิทยาธร 2562)

โดยในการเล่าในงานวิจัยชิ้นนี้ (บทที่ 5-7) ผู้เขียนนั้นจะออกแบบกิริยาเชิงเวลา (Temporal Modality) ของแต่ละการข้องเกี่ยวทางสังคมในการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลว (และแนวร่วม) ตามการแจกแจงในตารางด้านล่างนี้ ทั้งนี้ในบทที่ 4 ผู้วิจัยจะทำการปูพื้นเกี่ยวกับที่มาที่ไปของกลุ่ม นักเรียนเลวตั้งแต่แรกเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเบื้องหลังทางสังคม (Social Background) ของกลุ่มใน สถานการณ์ของสังคมไทยร่วมสมัย

กิริยาเชิงเวลา	ปฏิบัติการ	หน่วยการวิเคราะห์	ธีม
อดีต	การตั้งคำถามต่อมรดกของระบบการศึกษาไทย	ความทรงจำ	ประวัติการศึกษา
ปัจจุบัน	การต่อต้านระบอบอำนาจนิยมในสถาบันการศึกษา	เรือนร่าง (และพฤติกรรม)	การใช้อำนาจเหนือเรือนร่างผู้เยาว์
อนาคต	บทสนทนาเกี่ยวกับความเป็นการเมืองของผู้เยาว์	สถานะทางสังคม	บทบาททางการเมืองของเยาวชนในสังคมไทย

ตาราง 2: กรณีศึกษาในงานวิจัย

3.1.1 ความทรงจำ: การตั้งคำถามต่อ “อดีต” (Past)

ทุกคนย่อมเคยผ่านประสบการณ์การเป็นนักเรียนในระบบการศึกษาไทยมาก่อน ซึ่งในหลายๆ ครั้งจะพบเห็นได้ว่าทางกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นมีความพยายามที่จะทำให้ผู้รับฟังเสียงของพวกเขาที่ไม่ได้มีแค่ในนักเรียนในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้ใหญ่ที่เป็น “อดีตนักเรียน” ในระบบการศึกษาไทยอีกด้วย ซึ่งทำให้กลุ่มนักเรียนเหล่านั้นได้สร้างกระบวนการทัศนในการเล่าเรื่องเพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมในการตั้งคำถามและทบทวนประสบการณ์การเป็นนักเรียนในระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันแบบข้ามรุ่นและเปลี่ยนเป็นเสียงการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มและพันธมิตรจากกลุ่มที่นอกเหนือไปจากนักเรียนในปัจจุบันได้

3.1.2 เรือนร่าง: การต่อสู้กับ “ปัจจุบัน” (Present)

เรือนร่างนั้นถือเป็นประเด็นสำคัญที่ทางกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นได้ทำการกล่าวถึงในกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่ม ดังที่เราจะเห็นได้จากแคมเปญที่สร้างการรับรู้ตัวตนของกลุ่มในสังคมสาธารณะ แรกๆ อย่าง #เลิกบังคับหรือจับตัด และประเด็นนี้เองก็ยังคงมีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมของกลุ่มมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีประเด็นย่อยได้แก่ ทรงผม เครื่องแบบ/เครื่องแต่งกาย ความรุนแรงทางกายภาพและเพศ ซึ่งสะท้อนการก่อร่างรูปแบบการสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐไทยผ่านบุคลากรของสถาบันการศึกษาอย่างครูและผู้เยาว์ (รวมถึงไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างผู้ปกครอง) และมีส่วนอย่างมากในการประกอบสร้างความเป็นประวัติศาสตร์ที่ประชิดกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้ทางกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นได้พยายามที่จะสร้างวิถีการต่อสู้แบบใหม่เพื่อสร้างความชอบธรรมในการช่วงชิงอำนาจในการกำหนด “ปัจจุบัน” มาสู่ตัวเยาวชนเองให้ได้มากที่สุด

3.1.3 สถานะ: อนาคต (Future) ทางการเมืองของความเป็นผู้เยาว์

ในสังคมไทยที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่ย่อมไม่อาจคาดได้ว่าการชุมนุมครั้งใหญ่หน้ากระทรวงศึกษาของกลุ่มนักเรียนจากหลากหลายสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้จากการจัดตั้งของพวกเขาเอง และกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะ (เช่น บนท้องถนนและสถานที่ราชการ) ก็เป็นเขตแดนทางสังคมอีกแห่งที่กลุ่มนักเรียนแสดงให้เห็นถึงการรื้อถอนรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมในสังคม และยังเป็นการต่อรองความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านบทบาทของสถานะผู้เยาว์และนักเรียนในพื้นที่สาธารณะอีกด้วย โดยในบทนี้ผู้เขียนจะทำการสืบเสาะถึงที่มาที่ไปทางความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานะของเยาวชนกับการเมืองระดับชาติของสังคมไทยโดยภาพรวม ซึ่งทำให้

เราได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งแห่งที่ของสถานะผู้เยาว์ในการรับรู้ทางการเมืองของสังคมไทยที่เกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 นี้



บทที่ 4

เริ่มทำความรู้จักกับ “กลุ่มนักเรียนเลว” (และแนวร่วม)

4.1. ประวัติของกลุ่มโดยสังเขป

“นักเรียนเลว” ได้เริ่มขึ้นจากการตั้งบัญชีบนแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ภายใต้ชื่อกล่าวในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 ของ “ลภณพัฒน์ หวังไพสิฐ” หรือ “มิน” หนึ่งในนักเรียนระบบโฮมสคูลที่ลาออกจากโรงเรียนตามคำของคุณครูในโรงเรียนหลังจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเหนือเรือนร่างภายในโรงเรียนของตนเอง โดยมินนั้นได้ตั้งบัญชีทวิตเตอร์นี้ขึ้นเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารและกระบอกเสียงให้กับเพื่อนนักเรียนที่ตกเป็นเหยื่อของระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียนหลายๆ กันนี้ และด้วยเหตุดังกล่าวก็ทำให้กลุ่มได้ขยายตัวขึ้นในระยะเวลาไม่นานจนได้สร้างบัญชีผ่านแพลตฟอร์มเพชบุ๊คในเดือนต่อมา ชื่อกลุ่ม “นักเรียนเลว” นั้นมีที่มาและได้รับแรงบันดาลใจมาจากหนังสือ ‘นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแสนดี’ (2563) ของ “เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล” อดีตนักเรียนผู้เป็นนักกิจกรรมเยาวชนรุ่นก่อนหน้าจากกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท ซึ่งมินก็เคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเป็นทำหน้าที่เป็นเลขานุการของกลุ่มดังกล่าวมาก่อนที่จะตั้งกลุ่มนักเรียนเลว โดยคำแนะนำตัวในบัญชีทวิตเตอร์ของกลุ่มว่า “ผลผลิตที่ผิดพลาดจากระบบการศึกษาที่แสนดี” นั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นขบถต่อภาพตัวแทนของนักเรียนในระบอบคุณค่าแบบอนุรักษจารีตนิยมที่นักเรียนที่ตินั้นจะต้องเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของผู้อาวุโสเสมอ และต้องยอมรับอยู่ในกฎระเบียบของผู้มีอำนาจบารมี ไม่ตั้งคำถาม ไม่สงสัยต่อตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของตนเองภายใต้ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กิจกรรมสาธารณะแรกที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับกลุ่มนักเรียนเลวก็คือแคมเปญ “เลิกบังคับหรือจับตาด” ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2563 ที่ “เบญจมาภรณ์ นิवास” หรือ “พลอย” นักเรียนหญิงผู้เป็นหนึ่งในแกนนำของกลุ่มในขณะนั้นได้ไปทำกิจกรรมประท้วงเชิงสัญลักษณ์บริเวณสยามสแควร์ โดยทำการปิดปากตัวเองด้วยเทปและแขวนป้ายเชื้อเชิญให้คนที่เดินสัญจรบริเวณสยามสแควร์เข้ามาตัดผมของเธอ อันทำให้เกิดกระแสการตอบรับอย่างรวดเร็วในโลกออนไลน์ โดยในโซเชียลมีเดีย นั้น แฮชแท็ก #เลิกบังคับหรือจับตาด ได้พุ่งทะยานติดอันดับเทรนด์ในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ภายในไม่กี่ชั่วโมง ซึ่งต่อมาทางพลอยในตัวแทนกลุ่มได้ให้สัมภาษณ์ว่าแคมเปญนี้ถือเป็นการสะท้อนความรุนแรงที่ทั้ง

ชัดเจนและมีนัยยะทางอำนาจต่อสิทธิเสรีภาพของมนุษย์คนหนึ่งเหนือร่างกายตัวเองของระบอบอำนาจนิยมในระบบการศึกษาไทยที่แม้กฎกระทรวงจะยกเลิกการบังคับระเบียบทรงผมแบบเดิมแล้วแต่วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมดังกล่าวก็ยังดำเนินมาจนถึงปัจจุบันโดยนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถขัดขึ้นได้

จากนั้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 กลุ่มนักเรียนเลวก็ได้ขยับบทบาทของตัวเองเข้ามาในการประท้วงทางการเมืองกระแสหลักตามขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับชาติ อย่าง “คณะประชาชนปลดแอก” (เดิมคือกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก”) และ “คณะราษฎร 2563” มากขึ้น โดยในช่วงเดือนดังกล่าวทางกลุ่มได้เริ่มแคมเปญชักชวนนักเรียนทั่วประเทศให้ประดับโบว์ขาวบนเครื่องแต่งกายของตนเพื่อร่วมแสดงสัญลักษณ์ทางการเมืองในการต่อต้านรัฐบาล จนในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ทางตัวแทนกลุ่มได้ไปปราศรัยในการชุมนุมของคณะประชาชนปลดแอกที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งทำให้ทางกลุ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

จุดเปลี่ยนของกลุ่มที่ได้เปลี่ยนบทบาททางการเมืองของตนเองจริงๆ ได้เกิดขึ้นในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ที่ทางกลุ่มก็ได้เป็นหัวหอกในการจัดการชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการภายใต้แฮชแท็ก **#เลิกเรียนไปกระทรวง** หลังจากการคุกคามนักเรียนที่แสดงออกทางการเมืองในโรงเรียนต่างๆ หลายจังหวัดทั่วประเทศเพื่อขับไล่นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้นให้พ้นจากตำแหน่งและเสนอข้อเรียกร้องการปฏิรูปการศึกษาที่นักเรียนมีส่วนร่วม ซึ่งได้รับผลตอบรับจากสื่อมวลชนและโลกออนไลน์เป็นอย่างมาก จากการชุมนุมครั้งนั้นได้ทำให้กลุ่มนักเรียนเลวสามารถตั้งตัวเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะและความสำคัญในตัวเองได้สำเร็จ และได้ขยายตัวกลายมาเป็นภาคีเครือข่ายของกลุ่มนักกิจกรรมภายในสถานศึกษาระดับมัธยมในที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และในพื้นที่ภูมิภาค เช่น เกียมอุดมไม่ก้มหัวให้เผด็จการ (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา) บอดินไม่อินเผด็จการ (โรงเรียนบดินทรเดชา) ภาคีนักเรียน KKC (โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น) นักเรียนล้านนา (โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่) เป็นต้น ทำให้เราจะเห็นได้ว่านักเรียนเลวได้แปรสถานะขององค์กรตัวเองไปเป็นแพลตฟอร์มร่วมสำหรับการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายนักเรียนที่ต่อต้านระบอบเผด็จการและอำนาจนิยมในโรงเรียน

อีกหนึ่งกิจกรรมทางการเมืองที่มีชื่อเสียงของกลุ่มคือการจัดเวทีติเบตระหว่างมิน แกนนากลุ่มในฐานะตัวแทนนักเรียนกับนายณัฏฐพลท่ามกลางมือบ **#หนูรู้หนูมันเลว** ในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ทำให้ทางกลุ่มได้รับการจับตามองจากสื่อกระแสหลักในฐานะ

กลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมืองเยาวชนที่มีพลวัตในตัวเองที่น่าตื่นตาตื่นใจอย่างมาก ทางกลุ่มจึงอาศัยกระแสสังคมดังกล่าวในการออกไปเดินสายสร้างพื้นที่ข่าวให้กับกลุ่มและขอเรียกร้องทางการเมืองของตนโดยการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนสำนักต่างๆ เช่น วอยซ์ทีวี เวิร์คพอยท์ เดอะสแตนด์การ์ด ไทยรัฐ ฯลฯ

นับตั้งแต่การชุมนุมขับไล่ นายฉัตรพลเป็นต้นมา บริเวณหน้ากระทรวงศึกษาธิการก็ได้กลายเป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมทางการเมืองประจำที่สำคัญของกลุ่มนักเรียนแล้ว โดยทางกลุ่มก็ได้เปิดประเด็นที่เป็นปัญหาที่เกิดจากระบบอำนาจนิยมในสถานศึกษาของรัฐมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหาความรุนแรงทางกายภาพและทางเพศ รวมไปถึงการกดทับเพศสภาพในสถานศึกษา ในขณะที่เดียวกันทางกลุ่มก็ได้ไปเข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมทางการเมืองกระแสหลักของกลุ่มคณะประชาชนปลดแอกและคณะราษฎรในช่วงกระแสการชุมนุมขึ้นสูงอย่างต่อเนื่องอีกด้วย เช่น กิจกรรม **#แก้ได้ถ้าแก้รัฐธรรมนูญ** ในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 จนกระทั่งจัดการชุมนุมใหญ่เองอย่าง **#บ้ายบายไดโนเสาร์** ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการยกระดับประเด็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มไปสู่การเมืองระดับมหภาค เพื่อแสดงให้เห็นว่าชีวิตของเยาวชนนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเมืองในทุกมิติและที่ตัวเยาวชนเองก็ควรที่จะมีสิทธิเสรีภาพในการพูดถึงการเมืองในระดับที่ใหญ่กว่าชีวิตประจำวันในฐานะนักเรียน และอีกกิจกรรมที่สร้างชื่อให้กับกลุ่มคือ **#1ธันวาคมอกลาเครื่องแบบ** ซึ่งเป็นกิจกรรมที่รณรงค์ให้นักเรียนทั่วประเทศได้แสดงออกทางสัญลักษณ์โดยการแต่งชุดไปรเวทเข้าเรียนในวันเปิดเทอมดังกล่าวเพื่อให้ยกเลิกการบังคับการแต่งเครื่องแบบชุดนักเรียน

ในอีกด้านหนึ่งตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ทางกลุ่มก็ได้เปิดเว็บไซต์ badstudent.co เพื่อเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์หลักในการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของระบบการศึกษาและสถาบันการศึกษา ซึ่งมีทั้งข้อมูลที่ได้รับการแจ้งมาจากนักเรียนผู้เป็นแนวร่วมของกลุ่ม (เช่น ความรุนแรงในโรงเรียนจากบุคลากรทางการศึกษา) และข้อมูลอันเป็นผลมาจากการรวบรวมการตอบรับของแนวร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เช่น แคมเปญการแต่งชุดไปรเวทไปโรงเรียน แคมเปญการประท้วงด้วยการนัดวันหยุดเรียนออนไลน์ จนมาถึงการรณรงค์ล่ารายชื่อผู้สนับสนุนร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้เรียนในปัจจุบัน แม้การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวบนพื้นที่สาธารณะจะลดความเข้มข้นและซาลงไปพร้อมกับกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับมหภาคจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ระลอกถัดมา แต่ทางกลุ่มนักเรียนเลวก็ยังทำการเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์อยู่ตลอด เช่น การรับเรื่องร้องเรียนและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่โดนละเมิดสิทธิในที่ต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงการเผยแพร่เหตุการณ์ละเมิดสิทธิของนักเรียนในที่ต่างๆ เพื่อให้เกิดแรงกดดันทาง

สังคม การผลิตเนื้อหาวิพากษ์การศึกษาหรือการแสดงออกผ่านงานศิลปะเพื่อเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิเสรีภาพของนักเรียน และก็มีการทำกิจกรรมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์อยู่เป็นระยะๆ เช่น กิจกรรมขบวนไพร่ทหน้ากระทรวงศึกษาธิการ การประท้วงการเรียนออนไลน์ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้วิจัยกับเครือข่ายกลุ่มนักเรียนแล้ว

เนื่องจากในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนใช้แนวทางวิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงสถาบันเป็นแนวคิดหลักในการทำการวิจัย ตัวผู้วิจัยจึงมองว่าตนเองมีหน้าที่ที่ต้องชี้แจง (Explicate) ถึงประสบการณ์ ความสัมพันธ์ และจุดยืนที่มีการเคลื่อนไหวของเครือข่ายกลุ่มนักเรียนแล้วไว้ใน ณ ที่นี้ เพื่อที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าตัวผู้วิจัยนั้นมีโอกาสที่จะมีอคติต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าวในสายตาของผู้อ่านแบบใดได้ และมีข้อจำกัดอะไรบ้างในการทำการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีผลทำให้วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีลักษณะออกมาเป็นเช่นนี้

ผู้วิจัยนั้นถือว่าตัวเองเป็นแนวร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนแล้ว เพราะโดยประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้เขียนที่เป็น “อดีตนักเรียน” ของระบบการศึกษาไทยใน ‘โรงเรียนต่างจังหวัด’ ที่มีปัญหาทั้งในแง่ของคุณภาพและการถูกเลือกปฏิบัตินั้นเห็นด้วยกับจุดยืนของกลุ่มนักเรียนแล้วที่วาระระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันมีปัญหาและมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่อย่างแท้จริง โดยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของเยาวชนต้องได้รับการปกป้องในสถานศึกษาอย่างแข็งขันและหลักการทางประชาธิปไตยนั้นถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างถ้วนหน้า ทั้งในแง่ของกระบวนการ (เช่น การมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้) ไปจนถึงในแง่เนื้อหาทางการเมือง (เช่น เสรีภาพในการแสดงออก ความอดทนอดกลั้นทางการเมือง เป็นต้น) ผู้เขียนจึงทำการสนับสนุนการเคลื่อนไหวและข้อเรียกร้องทางการเมืองของเครือข่ายกลุ่มนักเรียนที่ดำเนินไปในแนวทางดังกล่าวอย่างถึงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น การเข้าร่วมและสังเกตการณ์การประชุมของกลุ่มในช่วงปี พ.ศ. 2563 การบริจาคเงินให้แก่กลุ่มเป็นครั้งคราว (เท่าที่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจของผู้เขียนจะเอื้ออำนวย) และการติดตามและการแชร์แคมเปญออนไลน์ของกลุ่มทางแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เป็นต้น

โดยทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับตัวกลุ่มหรือแกนนำกลุ่มเท่าใดนัก มีเพียงการพูดคุยกับแกนนำกลุ่มรุ่นแรก (เช่น มินและพลอย) อย่างไม่เป็นทางการไม่กี่ครั้งเท่านั้น เนื่องจากงานชิ้นนี้เป็นการศึกษาหลังพ้นจากกระแสสูงของการเคลื่อนไหว (Post-popular Movement) ไปแล้วซึ่ง

ทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มไม่ได้เข้มข้นเท่าช่วงที่เป็นกระแสสังคมแล้ว ข้อมูลส่วนมากที่ผู้วิจัยรวบรวมมาและใช้ในการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของกลุ่มจึงมาจากแหล่งข้อมูลในสื่อสาธารณะเสียมากกว่า ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในทางกายภาพและดิจิทัล ผู้วิจัยจึงเขียนงานนี้ออกมาโดยพยายามใช้มโนทัศน์มาจับปรากฏการณ์และวิเคราะห์พลวัตทางสังคมที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเพื่อทำให้ผู้เขียนเห็นถึงจุดยืนการวิพากษ์สังคมไทยของกลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วมผ่านความเข้าใจของผู้เขียนเป็นหลัก

4.2 การวิจัยศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนเลวและเยาวชนแนวร่วมที่มีอยู่ก่อนหน้า

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะในยุคที่การเคลื่อนไหวของนักเรียนนักศึกษาเฟื่องฟูมากช่วงพุทธศตวรรษ 2510 มาจนถึงยุคเผด็จการภายใต้รัฐบาลทหารของประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2557-2566) นั้นมักจะมีตัวแสดงหลักเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ในขณะที่นักเรียนระดับมัธยมมีบทบาทที่เป็นรองกว่ามากในการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองทั้งในแง่การเคลื่อนไหวพลและการจัดตั้งองค์กร (Lertchoosakul 2021; Anamwathana and Thanapornsanguth 2023) โดยหลังจากพุทธศตวรรษ 2540 ที่การเมืองไทยมีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ ‘ยุคใหม่’ ที่เสียงของกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้าเข้ามามีบทบาทอย่างมากในระบอบการเมืองผ่านการเลือกตั้งและการเมืองมวลชน (หรือ “การเมืองประชานิยม” ในบางทัศนะ) อันเป็นผลลัพธ์จากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยส่วนใหญ่อีกก็ค่อนข้างนิ่งมาก (ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าเกิดจากกระบวนการทางประชาธิปไตยในระบบที่ถูกปิดกั้นน้อยกว่ายุคก่อนๆ) จนเริ่มมาฟื้นตัวอีกครั้งหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 แต่กระนั้นก็ยังมีลักษณะที่กระจายตัว (Fragmentary) ดังเช่นกลุ่มเสรีธรรมศาสตร์เพื่อประชาธิปไตย (LLTD) กลุ่มดาวดิน กลุ่มเสรีนทรี ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในขณะที่กลุ่มเคลื่อนไหวของนักเรียนมัธยมที่พอจะมีชื่อเสียงอยู่บ้างคือ “กลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท”

การก่อตัวขึ้นของกลุ่มนักเรียนเลวนั้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นการสะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างระบบการศึกษาและสถาบันการศึกษาของไทยที่ล้าหลังและไม่มีพัฒนาการในการดำเนินพันธกิจทางการศึกษาอย่างที่ควรจะเป็นมายาวนานนับหลายสิบปี ทั้งยังถูกฝังรากด้วยความเป็นอำนาจนิยมอันเป็นมรดกของระบบมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ซึ่งได้มาปะทะกับคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันที่เติบโตมากับสภาพแวดล้อมทางสังคมร่วมสมัยที่พื้นที่ทางสังคมได้ขยายกว้างออกไปด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารแบบ

ใหม่ที่ต่างนำปริณิษยศาสตร์ส่วนตัวของปัจเจกมาพบกันได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนที่เจริญเติบโตและอาศัยในเขตเมืองที่มีระบบสาธารณูปโภครองรับเทคโนโลยีเหล่านี้ ซึ่งในแพลตฟอร์มการสื่อสารในปัจจุบันอย่างโซเชียลมีเดียได้เปิดโอกาสให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถมีพื้นที่ทางสังคมของตัวเองในการแลกเปลี่ยนความเห็นและประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้โดยง่าย ดังที่จะเห็นได้ว่ามีหนึ่งในผู้ก่อตั้งกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นก็ได้ใช้จุดเด่นของแพลตฟอร์มดังกล่าวในเริ่มต้นกิจกรรมทางสังคมและการเมืองของกลุ่มนักเรียนแล้ว นอกจากนี้เราจะเห็นได้จากการทำงานของเว็บไซต์ของกลุ่มอันสะท้อนให้เห็นถึงทักษะทางเทคโนโลยีของเยาวชนกลุ่มนี้ที่ได้ช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ๆ จากการใช้ทักษะทางเทคโนโลยีเหล่านี้อีกด้วย

หลังจากการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนหลังจากเหตุการณ์การตัดสินใจพรรคอนาคตใหม่โดยศาลรัฐธรรมนูญอันเป็นพาดพิงสุดท้ายต่อความไม่โปร่งใสในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2563 ทำให้ฐานเสียงคนรุ่นใหม่ของพรรคออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองเพื่อต่อต้านความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจาก ‘ระบอบเผด็จการอำพราง’ นี้อย่างกว้างขวาง และนักเรียนมัธยมก็ถือเป็นหนึ่งในกลุ่มที่ร่วมออกมาเคลื่อนไหวด้วย โดยงานที่ศึกษากระแสการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของนักเรียนมัธยมที่เริ่มจากการประท้วงปี พ.ศ. 2563 แรกๆ คืองานของกนกรัตน์ เลิศชูสกุลอันได้แก่บทความภาษาอังกฤษ *The White Ribbon Movement (2021) และสงครามเย็น(ใน)ระหว่างโบว์ขาว (2564)*¹⁷ โดยงานแรกเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ของผู้ร่วมชุมนุม โดยเฉพาะนักเรียนมัธยมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ ส่วนงานภาษาไทยเป็นงานเขียนกึ่งวิชาการที่ใช้แนวทางการศึกษาแบบมานุษยวิทยาการเมืองและประวัติศาสตร์การเมืองเชิงเปรียบเทียบในการสื่อสารโลกทัศน์และมุมมองทางสังคมการเมืองของคนรุ่นใหม่ให้แก่สังคมไทยในวงกว้าง ทำให้งานนี้จัดได้ว่าเป็นงานสังคมศาสตร์เพื่อสาธารณะ (Public Social Science) อย่างชัดเจนงานหนึ่ง โดยงานวิชาการอื่นๆ ที่ตามมาเกี่ยวกับการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมช่วงรุ่นปัจจุบัน (ที่มักจะถูกเรียกตามกระแสโลกสากลว่า GenZ หรือรุ่นโบว์ขาวในงานของกนกรัตน์ที่พิจารณาบริบทของไทย โดยเฉพาะ) ก็มีได้แก่ งานศึกษามุมมองของนักเรียนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในปัจจุบัน (Thanapornsanguth and Anamwathana 2022) งานศึกษาการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของนักเรียน (วศิน ปั่นทอง 2564) หรืองานสำรวจปฏิบัติการเรื่องเล่าของกลุ่มนักเรียนเคลื่อนไหวอย่างนักเรียนแล้ว โดยเฉพาะ (รับขวัญ ธรรมบุษดี 2564) รวมไปถึงงานศึกษาประสบการณ์ความเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่

¹⁷ เรียงลำดับโดยวันที่ได้รับการเผยแพร่ โดยงานแรกตีพิมพ์ทางออนไลน์ในเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนงานหลังได้ถูกจัดพิมพ์ออกมาในเดือนเมษายน

ของเยาวชนชายขอบ (Bolotta 2021) ซึ่งมีธีมและประเด็นทางวิชาการที่ผู้เขียนจะขอนำมาอภิปราย โดยเบื้องต้นดังนี้

1. ภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมือง

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองนั้นถือเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนรุ่นใหม่อันรวมไปถึงเยาวชนทั้งในระดับมัธยมและอุดมศึกษาออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยในหลายงานที่ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองของเยาวชนโดยส่วนมากก็ได้ให้ข้อมูลดังกล่าวตรงกัน (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล 2564; วศิน ปั่นทอง 2564; อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และ ชุตติเดช เมธิชุตติกุล 2564; Thanapornsanguth & Anamwathana 2022) ซึ่งส่วนมากมักเกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางครอบครัวของตัวเยาวชนเองที่ได้รับวิบากกรรมทางเศรษฐกิจ บ้างก็เมื่อตั้งแต่ช่วงรัฐบาลทหารของประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ขึ้นสู่อำนาจ บ้างก็มาจากผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจของวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งนี้แม้การทำกิจกรรมทางการเมืองของเยาวชนบางส่วนจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองโดยแรกเริ่มก็ตาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็มีท่าทีที่ผ่อนปรนให้มากขึ้น อันเป็นผลลัพธ์ของการได้รับผลกระทบจากการบริหารเศรษฐกิจและความเสี่ยงทางสาธารณสุขของรัฐบาลที่ทำให้ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงสิ่งที่เยาวชนที่เคลื่อนไหวต้องการจะสื่อสารไปยังรัฐ

นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอีกด้วย เพราะตั้งแต่พลเอกประยุทธ์ขึ้นมามีอำนาจจากการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2557 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในประเทศไทยก็มีที่ว่าจะจะถ่างตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในแง่ของความมั่งคั่งเชิงสินทรัพย์และปัจจัยการผลิต ซึ่งชนชั้นนำทางเศรษฐกิจที่ถือครองความมั่งคั่งมหาศาลเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะทำการผูกขาดผ่านการเป็นพันธมิตรกับชนชั้นปกครองฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมที่มีเครือข่ายของสถาบันกษัตริย์ กองทัพ และกลุ่มทุนชนชั้นนำไทยเป็นผู้ถืออำนาจนำ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2562; Hewison 2021; Pathmanand 2021) และด้วยวิกฤตของไวรัส COVID-19 นี้เองที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำอันเกิดขึ้นจากความไร้ประสิทธิภาพและความเป็นการเมืองของรัฐราชการที่แอบอิงอยู่กับผลประโยชน์ของชนชั้นนำอนุรักษ์จารีตนิยมนี้อยู่ในสภาพที่เปื่อยเปลือยอย่างถึงที่สุด (อภิชาติ สถิตนิรามัย 2564, 111-115) ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้สอดประสาน (Synergize) กับความเหลื่อมล้ำทางการเมืองอย่างแหลมคมจากระบอบการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2560 ที่ถูกร่างและออกแบบโดยรัฐบาลทหารของประยุทธ์ซึ่งทำให้ฝ่ายบริหารมีอิสระสูงแต่กลับถูกตรวจสอบได้ยากจนนำไปสู่การคอร์รัปชันได้ง่าย และในวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 นั้นไม่เพียงทำให้คนทั่วไปเห็นถึงความ

เปลี่ยนแปลงของความเหลื่อมล้ำที่สั่งสมมาในอดีตเท่านั้น แต่ยังเห็นไปถึงความเหลื่อมล้ำในปฏิบัติการของรัฐโดยตรงอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัส การบริหารจัดการวัคซีนและเครื่องมือทางการแพทย์รวมถึงสินค้าสาธารณสุขอย่างหน้ากากอนามัย ไปจนถึงนโยบายการเยียวยาทางเศรษฐกิจในภาคส่วนอุตสาหกรรมต่างๆ ของประเทศ

ด้วยภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่เหลื่อมล้ำเช่นนี้เองที่ทำให้เยาวชนจำนวนไม่น้อยเห็นวาทกรรมภายใต้สถาบันทางสังคมและกลไกต่างๆ ของรัฐที่ถูกครอบงำไปด้วยอุดมการณ์อนุรักษนิยม (Reactionary-Conservatism) เช่นนี้ไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่พวกเขาที่จำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ในความเสี่ยงและความท้าทายที่หลากหลายรูปแบบในอนาคตอย่างเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความล่าช้าของการพัฒนาหรือความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ และอีกมากมายได้ ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าวเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนตั้งแต่การที่พรรคอนาคตใหม่ได้รับความนิยมในหมู่คนรุ่นใหม่ในช่วงการเลือกตั้งสามัญที่ผ่านมา เนื่องจากพรรคได้ชูนโยบายการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองต่างๆ ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและการสร้างรัฐสวัสดิการเพื่อลดทอนความเหลื่อมล้ำที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวเปรียบได้กับการนำเสนอทางเลือกในการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์อนาคตที่คนรุ่นใหม่ของสังคมไทยต้องการเป็นอย่างยิ่งในเวลานี้

2. พลวัตทางสังคมผ่านโลกดิจิทัล

ในบริบททางสังคมปัจจุบันนี้ยากนักที่จะปฏิเสธได้ว่าเทคโนโลยีข้อมูลและสารสนเทศรูปแบบใหม่ได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะกับคนวัยหนุ่มสาวไม่ว่าจะเป็นรุ่นที่โตมากับการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตอย่างคนยุคมิลเลนเนียล (ช่วงอายุประมาณ 23-40 ปี) ที่ถือเป็นกลุ่มคนที่ได้ทดลองและปรับตัวเข้ากับโลกดิจิทัลอย่างเต็มที่ที่เป็นกลุ่มแรกๆ และคนรุ่น GenZ (ช่วงอายุประมาณ 10-22 ปี) ที่กลายเป็นรุ่นที่โตมาท่ามกลางโลกออนไลน์และการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มตัวจริงๆ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศแบบใหม่นี้เองที่เปลี่ยนความเป็นผู้กระทำการในการรับรู้ข้อมูลจากตัวแสดงในเชิงรับ (Passive Agent) มาเป็นตัวแสดงในเชิงรุก (Active Agent) ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับตัวข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น ทำให้เราอนุมานได้ว่าความเป็นสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวก็แตกต่างไปจากรูปแบบที่เคยมีมาในอดีตไปอย่างมากเช่นกัน อีกทั้งยังมีผลต่อการรับรู้ทางเวลาของตัวแสดงในพื้นที่ของแพลตฟอร์มการสื่อสารเหล่านี้อีกด้วย ดังที่เราจะเห็นได้จากการใช้แฮชแท็กในแพลตฟอร์มสื่อดังกล่าวเพื่อพยายามที่จะขับเคลื่อนวาระทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ (Sinpeng 2021)

จากการสำรวจในงานวิจัยของวศิน (2564) นั้นได้ชี้ว่าเยาวชนไทยในปัจจุบันมีพฤติกรรมการติดตามข่าวสารทางการเมืองด้วยตัวเองอย่างตั้งใจ และมักจะมีการนำประเด็นทางสังคมต่างๆ ที่ปรากฏในข่าวมาพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนของตัวเอง โดยมีอัตรามากกว่ากับครอบครัวอย่างมีนัยยะสำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมพลเมืองในหมู่นักเรียนผู้ที่เผชิญปัญหาภายใต้บริบททางสังคมแบบเดียวกันจากปัจจัยเชิงสถาบัน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มเยาวชนก็ยังพยายามที่จะติดต่อและเชื่อมหากับกลุ่มเยาวชนด้วยกันในพื้นที่ทางกายภาพที่แตกต่างกันออกไปผ่านโลกออนไลน์อีกด้วย เครือข่ายนักเรียนต่างๆ อย่างเช่นกลุ่มนักเรียนเลวคือตัวอย่างเชิงประจักษ์ของกลุ่มก้อนทางสังคมในแบบดังกล่าว นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนก็ยังใช้แพลตฟอร์มของระบบออนไลน์เหล่านี้ในการทำกิจกรรมทางการเมืองโดยการใช้ประโยชน์จากกลไกต่างๆ ของตัวแพลตฟอร์มต่างๆ อีกด้วย เช่นแฮชแท็ก (Hashtag: #) การไลฟ์วิดีโอ และการจัดรายการพูดและถกเถียงทางออนไลน์

ในภาพกว้างของการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้เราจะเห็นได้ว่าแพลตฟอร์มและกลไกของโลกออนไลน์เหล่านี้ได้ทำให้เกิดการปลดล๊อคเงื่อนไขและการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่กิจกรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่คนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะเยาวชนนั้นจะสามารถมาร่วมสร้างบทสนทนาและฉันทามติทางการเมืองในกลุ่มของตนเองได้ ซึ่งทำให้เกิดการเปิดทางเลือกและการสร้างความเป็นไปได้ในการต่อต้านวัฒนธรรมอำนาจนิยมและการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในแบบที่พวกเขาคาดหวัง และนอกจากจะเป็นพื้นที่ในการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองให้แก่พวกเขาแล้ว โลกออนไลน์ยังเป็นคลังรวบรวม (Repertoire) ข้อมูลที่ช่วยให้พวกเขาได้เข้าถึงตัวอย่างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cultural Exemplars) ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมต่อต้านอำนาจนิยมอีกด้วย ทั้งยังเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกับพวกเขาเข้ากับกลุ่มผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมเหล่านี้เพื่อสร้างพันธมิตรทางสังคมการเมืองขึ้นมา ตัวอย่างที่สำคัญคือกลุ่มพันธมิตรชานม (Milk Tea Alliance) ที่ได้เชื่อมกลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมืองรุ่นใหม่ในฮ่องกง ไต้หวัน ไทย (ส่วนมากเป็นระดับนักศึกษามหาวิทยาลัย) และเมียนมาร์ (หลังจากการรัฐประหารของมินอ่องลาย) ที่ต่อต้านอิทธิพลของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนอันเป็นตัวแทนของระบอบอำนาจนิยมภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย ซึ่งทำให้เราเห็นเขตแดนทางสังคมแบบใหม่ที่ได้สร้างการร่วมเวลาระดับข้ามชาติภายในหมู่คนรุ่นใหม่ด้วยกันผ่านโลกออนไลน์นี้

3. การรื้อสร้างทางวัฒนธรรม

หนึ่งในลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ผ่านมาของเยาวชนโดยเฉพาะระดับนักเรียนมัธยมคือการต่อต้านและรื้อสร้างวัฒนธรรม ในบริบทปัจจุบันที่อุดมการณ์อนุรักษ์จารีตนิยมยังเป็นใหญ่อยู่ในสังคมไทย ‘ความเป็นอาวุโส (Seniority)’ นั้นถือเป็นคุณสมบัติหลักที่ยังเห็นได้ทั่วไป

อย่างชัดเจน อย่างที่เราจะได้เห็นตามสำนวนคำพังเพยต่างๆ เช่น “เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด” หรือคติพจน์ “เราควรเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะเขาอาบน้ำร้อนมาก่อน” เป็นต้น และยิ่งในสถาบันรัฐต่างๆ นั้นจะยิ่งเห็นถึงการฝังรากลึกของความเป็นอาวุโสได้ชัดผ่านแนวคิด ‘ผู้ใหญ่ผู้น้อย’ แม้แต่ในกลไกเชิงสถาบันอย่างการเลื่อนลำดับชั้นในตำแหน่งหน้าที่ในสถาบันรัฐต่างๆ ด้วยรากฐานทางความคิดวัฒนธรรมของอายุ (Aging Culture) ดังกล่าวนั้นทำให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่โดยทั่วไปนั้นถือจัตวาอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ที่ ‘ด้อยกว่า’ ผู้อาวุโสอย่างเป็นลำดับชั้น (Hierarchically Positioning) ในเขตแดนทางสังคมของรัฐไทยอยู่เสมอ

หนึ่งในทำเลที่ตั้ง (Locations/Sites) ที่เกิดการรื้อสร้างวัฒนธรรมของอายุเป็นอย่างมากในหมู่เยาวชนคือสถานศึกษาหรือโรงเรียนซึ่งถือเป็นสถานที่ที่พวกเขาถูกกำหนดให้ดำเนินกิจกรรมประจำวันในฐานะนักเรียนอย่างเข้มข้นที่สุด โดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเยาวชนกับผู้อาวุโสภายใต้อุดมการณ์อนุรักษ์จารีตนิยมนั้นมักจะมองว่าเยาวชนคือผู้ที่ต้องตาม ‘เจริญรอยตาม’ ผู้ที่มาก่อนตลอดเวลา ซึ่งทำให้เยาวชนหรือ ‘ผู้น้อย’ ในสังคมไทยถูกบีบบังคับให้ประพฤติตัวตามวิสัยทัศน์ทางสังคมหรือ ‘โอวาทของผู้ใหญ่’ ที่คับแคบอยู่เรื่อยมา โดยในงานของรับขวัญ (2564) นั้นได้ชี้ถึงการพยายามปลดแอกวัฒนธรรมโดยการสร้างเรื่องเล่าต่อต้าน (Counter-Narrative) อำนาจของความเป็นอาวุโสในสังคมไทยผ่านปฏิบัติการต่างๆ เช่น การแต่งเพลง “หน้าที่ของผู้ใหญ่” เพื่อมาล้อเลียนกับเพลง “หน้าที่ของเด็ก” และปฏิบัติการของการแต่งกายอย่างการติดโบว์ขาวตามแคมเปญของกลุ่มนักเรียนเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง หรือการแต่งชุดไปรเวทแทนชุดนักเรียนในโรงเรียนชั้นนำต่างๆ ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัดเพื่อรื้อสร้างคุณค่าทางสังคมที่ถูกประกอบสร้างบนร่างกายของนักเรียนมาตลอดหลายทศวรรษ ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็นการแสดงออก (Performance) ถึงการต่อต้านระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียนของกลุ่มเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม และรับขวัญได้ชี้ว่าปฏิบัติการทางสังคมดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนการซักซ้อมรูปแบบ (Rehearsal) ถึงวัฒนธรรมพลเมืองในหมู่พวกเขาเองผ่านการประกอบสร้างและเขียนเรื่องเล่าใหม่ลงในสิ่งที่พวกเขาประสบในชีวิตประจำวันอย่างประจักษ์แจ้งต่อประสบการณ์ตรงของพวกเขาเอง

ในอีกด้านหนึ่งงาน Belittled Citizens ของกิวเซเปเป้ โบล็อตต้า (Bolotta 2021) ได้ศึกษาความเป็นเด็ก (Childhood) โดยการทำชาติพันธุ์วรรณาเยาวชนชายขอบ กล่าวคือเด็กในชุมชนสลัมของกรุงเทพได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่า เยาวชนชายขอบเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะถูกวางระยะทางสังคมให้ห่างจากความเป็นไทยมากกว่าเยาวชนในครอบครัวทั่วไป (โดยเฉพาะระดับชนชั้นกลางขึ้นไป) และการเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ไม่มีใครหรือหน่วยงานไหนเป็นสถาบันเจ้าภาพหลัก (Principal

Institution) ในการค้ำจุนและเลี้ยงดู (Parenting) พวกเขา ทำให้พวกเขาจำเป็นที่จะต้องเปิดรับ
 ไอเดียเกี่ยวกับความเป็นเด็กจากหลายๆ หน่วยทางสังคมทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐและหน่วยงานข้ามชาติ
 ที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาเป็นฐานคิดในการใช้ชีวิตพวกเขาเอง ซึ่งทำให้เกิดสภาวะกระจัดกระจาย
 ทางตัวตน (Existential Fragmentation) และการสรรค์สร้างดัดแปลงตัวตน (Creative Self-
 Reformation) ในหมู่เยาวชนชายขอบนี้ และชี้ให้เห็นด้วยว่าความเป็นเด็กชายขอบดังกล่าวที่ถูก
 ประกอบสร้างขึ้นจากคติของการเลี้ยงดูที่หลากหลายนั้นได้ทำให้เราเห็นข้อจำกัดของการนิยามความ
 เป็นผู้ใหญ่และความเป็นเด็กของรัฐไทยท่ามกลางความท้าทายที่สภาวะโลกาภิวัตน์มีต่ออุดมคติแบบ
 อนุรักษจารีตนิยมไทยเหล่านี้ไม่ว่าจะจากเยาวชนชายขอบ เยาวชนโดยทั่วไป หรือคนไทยกลุ่มอื่นๆ ที่
 ต้องการที่จะหลุดพ้นจากการ “ทำให้เป็นผู้เยาว์” (Infantilisation) ภายใต้เงาของผู้ใหญ่ (และ ‘ผู้
 ยิ่งใหญ่’) โดยชนชั้นปกครองอนุรักษจารีตนิยมมาอย่างยาวนาน และกลุ่มเยาวชนและแนวร่วมเหล่านี้
 เองที่ได้ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อที่จะนำสังคมไทยให้ก้าวพ้นไปจากสภาวะที่ถูกเหนี่ยวรั้งจน
 ไม่เติบโตนี้ในที่สุด



บทที่ 5

การตั้งคำถามกับ “อดีต”: การทบทวนประสบการณ์ความเป็นผู้เยาว์ในระบบ การศึกษาไทย

ตั้งแต่ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนเลวตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา คนหลายๆ คนโดยเฉพาะ “ผู้ใหญ่” ในสังคมไทยนั้นอาจจะเกิดคำถามที่ว่าเราควรจะทำ ความเข้าใจการแสดงออกที่ไม่พอใจต่อสังคมของเยาวชนระดับนักเรียนมัธยมผ่านปรากฏการณ์ดังกล่าว นี้ได้อย่างไร ซึ่งผู้ใหญ่เหล่านี้อาจจะตอบได้บ้างไม่ได้บ้างไปตามความสามารถและปัจจัยทางสังคม ต่างๆ แต่ความประสบความสำเร็จของการเคลื่อนไหวของเยาวชนเหล่านี้จากการก่อตัวขึ้นมาของแนวร่วมทั้งที่เป็นนักเรียนและไม่ใช่นักเรียนนั้นจนสามารถขึ้นมามีอิทธิพลทางสังคมได้นั้นถือเป็นประเด็นที่ยังไม่ได้ถูกนำมาพิจารณาอย่างจริงจังนัก ซึ่งทำให้ผู้เขียนสนใจว่าปฏิบัติการทางสังคมของกลุ่ม “นักเรียนเลว” ในฐานะที่เป็นกลุ่มตัวแทนนักเรียนที่เคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นประสบความสำเร็จในการสร้างแนวร่วมนี้ได้อย่างไร และเงื่อนไขทางสังคมแบบใดกันที่ทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนเลวประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากุญแจที่จะไขและเชื่อมโยงคำตอบของคำถามเหล่านี้เข้าด้วยกันนั้นอยู่ที่ “ความทรงจำ” (Memory) ของผู้คนในสังคมที่มีต่อระบบการศึกษาไทย

โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการสืบเสาะว่ากลุ่มนักเรียนเลวมีกวิธีทางเรื่องเล่า (Narrative Strategies) และใช้ทรัพยากรทางสังคม (Social Resources) แบบใดบ้างเพื่อทำให้คนในสังคมไทยให้มาเห็นถึงความสำคัญ การเห็นชอบ หรือกระทั่งการมีส่วนร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเมืองของพวกเขา โดยเฉพาะกระบวนการที่สร้าง “เรื่องเล่า” ในการเคลื่อนไหวเพื่อทำให้ผู้ใหญ่ที่ได้รับฟังเรื่องเล่าได้ตั้งคำถามถึงมรดกของระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้ผู้รับสารได้ออกมาแบ่งปันประสบการณ์ถึงเรื่องเล่าดังกล่าวในแบบของตน จนนำมาสู่การทบทวนความทรงจำหรือประสบการณ์ทางการศึกษาของคนในสังคมไทยในเชิงวิพากษ์และก่อให้เกิด “จิตสำนึกแบบนักเรียนเลว” ขึ้นมา

5.1 โรงเรียนและสถานศึกษาไทยในฐานะ “เขตแดนทางสังคมแบบอำนาจนิยม”

โรงเรียนนั้นไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่ที่เยาวชนจะได้รับองค์ความรู้พื้นฐานที่สังคมมองว่าจำเป็นจากการบริหารจัดการของรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เยาวชนแต่ละคนได้เรียนรู้การเข้าสังคมกับหมู่คนที่เขาไม่รู้จักรักมักคั่นอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนนั้นเปรียบเสมือนเขตแดนทางสังคมของเยาวชนที่รัฐจัดให้ไว้และคอยกำกับดูแลเพื่อให้เยาวชน “เติบโตมาอย่างถูกต้อง” ภายใต้การดูแลของบุคลากรทางการศึกษา แต่จากการสำรวจของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2561 ได้รายงานว่าเยาวชนไทยกว่า 600,000 คนมีประสบการณ์ได้รับความรุนแรงในโรงเรียน ไม่ว่าจะจากบุคลากรของโรงเรียนหรือนักเรียนด้วยกันเองก็ตาม¹⁸ ปัญหาความรุนแรงภายในสถานศึกษาดังกล่าวนั้นได้สะท้อน “ความไม่เป็นประชาธิปไตย” ในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งเยาวชนที่ผ่านประสบการณ์ดังกล่าวได้พยายามที่จะทำความเข้าใจ นิยาม และตั้งคำถามถึงสิ่งที่ตัวได้ประสบมาในสถาบันและระบบการศึกษาไทย แล้วจึงได้คำตอบที่ภาพข้างล่างนี้แสดงให้เห็น



ภาพ 2: ป้ายกลาง “เผด็จการที่แรกของพวกเขา คือโรงเรียน”

ที่มา: <https://www.bbc.com/thai/thailand-53837728>

แม้ในระยะแรกๆ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนในช่วงปี พ.ศ. 2563 จะเริ่มมาจากเหตุการณ์การตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ก็ตาม โดยในระลอกแรกมีการชุมนุมของเยาวชนในโรงเรียนสองแห่งคือ การชุมนุม **#เกียมอุดมไม่ก้มหัวให้เผด็จ**

¹⁸ “เด็กทั่วโลกกำลังเผชิญความรุนแรงในโรงเรียน ไทยปีละ 600,000 ราย”

(<https://www.tcijthai.com/news/2018/02/scoop/8545>)

การ ของนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา¹⁹ และ **#กระท่อมใหญ่จะไฟว์เผด็จการ** ของนักเรียนโรงเรียนศึกษานารีวิทยา²⁰ ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศสภาวะฉุกเฉินจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 จนในช่วงเดือนสิงหาคมต่อมาหลังจากเริ่มมีการผ่อนคลายมาตรการทางสาธารณสุขลงก็ได้มีการจัดชุมนุมในโรงเรียนอีกหลายแห่ง เช่น โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย โรงเรียนบดินทรเดชา โรงเรียนสตรีวิทยา ไปจนถึงโรงเรียนในจังหวัดหัวเมืองอื่นๆ เช่น นครสวรรค์ สงขลา ขอนแก่น ได้มีการทำกิจกรรมทางการเมืองภายในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นเสรีภาพที่ได้รับรองตามรัฐธรรมนูญ²¹ แต่กลับถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐคุกคามทั้งจากบุคลากรฝ่ายความมั่นคงและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนเอง²² จึงทำให้กลุ่มกิจกรรมทางการเมืองระดับเยาวชนก็ได้เริ่มเคลื่อนและขยายประเด็นทางการเมืองไปสู่ปริมาณพลทางสังคมที่ใกล้ชิดพวกเขาอย่างสถานศึกษาและตัวระบบการศึกษาไทยอย่างรวดเร็ว

ป้ายข้อความประท้วงในภาพ 1 ดังกล่าวนี้ได้ถูกขูในการชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2563 หลังจากที่เยาวชนที่ได้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองก่อนหน้านี้ถูกคุกคามโดยเจ้าหน้าที่รัฐผ่านสถาบันการศึกษาที่เยาวชนสังกัดอยู่ โรงเรียนไม่ใช่สถานที่ที่ปลอดภัยจากความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการได้รับการรองรับสิทธิเสรีภาพของเยาวชน กรณีการคุกคามทางการเมืองเหล่านี้จึงเป็นแสดงว่าในสังคมไทยนั้นโรงเรียนเป็นเขตแดนทางสังคมที่สามารถถูกอำนาจของระบอบเผด็จการแทรกแซงได้ทุกเมื่อ ข้อความข้างต้นจึงเป็นแสดงออกถึงความเข้าใจของตัว “นักเรียน” ผู้ถือว่าความเป็นอำนาจนิยมหรือการใช้อำนาจแบบเผด็จการในสังคมไทยนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่ประสบพบเจอเพียงแคในปริมาณพลทางการเมืองเช่นในระบบการเมืองที่เป็นทางการ (เช่น การเลือกตั้ง รัฐสภา และการทำงานขององค์กรอิสระอย่างศาลรัฐธรรมนูญ) เท่านั้น แต่โรงเรียนนั้นคือสถานที่แรกที่รัฐสามารถสถาปนาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างต่อเยาวชนได้ ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวมาพร้อมความรุนแรงจากรัฐในหลากหลายรูปแบบและช่องทางการใช้อำนาจของระบอบเผด็จการในสังคมไทย ทั้งในความหมายในแง่การคุกคามโดยตรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจของบุคลากรทางการศึกษาอย่างครูและผู้อำนวยการโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นอย่างในฐานะผู้ยอมรับหรือเป็นตัวแทนการใช้อำนาจของระบอบอำนาจนิยมเสียเอง และในแง่ความเป็น

¹⁹ ที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1781666>

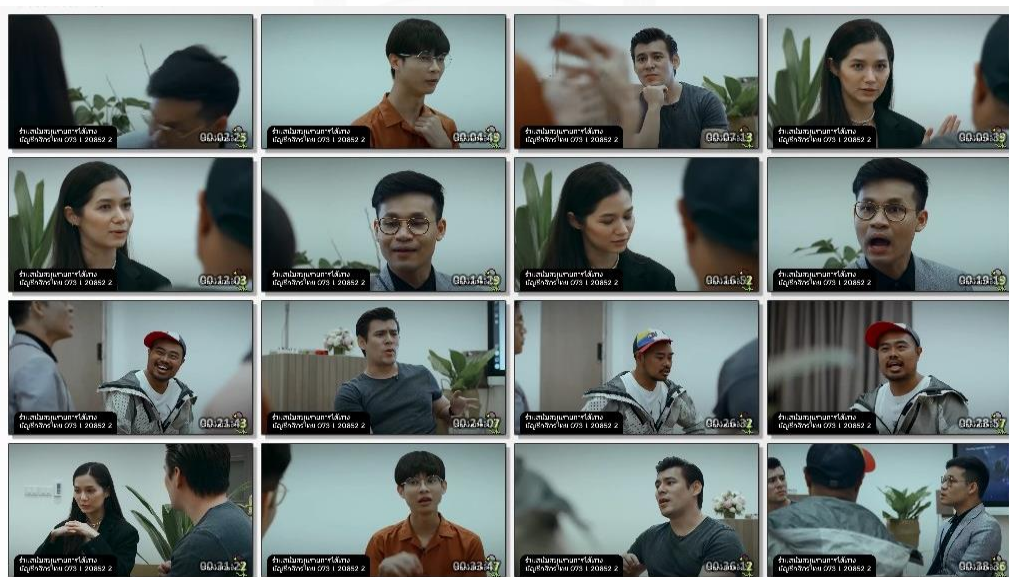
²⁰ ที่มา: <https://voicetv.co.th/read/e4cx7svnO>

²¹ ดูรายละเอียดได้ใน <https://tthr2014.com/archives/16264>

²² <https://www.bbc.com/thai/thailand-53886779> และสามารถดูรายละเอียดการคุกคามเพิ่มเติมได้ที่ <https://freedom.ilaw.or.th/node/836>

การเมืองที่เยาวชนได้รับผลกระทบจากนโยบายและการบริหารจัดการของรัฐโดยที่พวกเขาไม่มีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่พวกเขาได้รับการปฏิบัติจากภาครัฐอีกด้วย

ความเป็นการเมืองดังกล่าวนั้นสามารถสะท้อนได้ผ่านการระลึกความทรงจำทางสังคมร่วมกัน โดยในรายการ “ถกถาม ตอนที่ 2: ปัญหาอำนาจนิยมในโรงเรียน นักเรียนเลว นักเรียนดี คืออะไร” อันเป็นรายการในแพลตฟอร์มยูทูบของวิญญู วงศ์สุรวัฒน์ (จอห์น) และนำโดยลภณพัฒน์ หวังไพสิฐ (มิน) แกนนำกลุ่มนักเรียนเลว คุณจักรกฤต โยมพะยอม (ครูทอม) คุณไวโอเลต วอเทียร์ (วี) ดารา นักแสดง และคุณคณาธิป สุนทรรัักษ์ (ครูลูกกอล์ฟ) เป็นผู้เข้าร่วมรายการถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของบทสนทนาการทบทวนมรดกของระบบการศึกษาไทย ซึ่งแต่ละคนยกเว้นมินถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาไทยและเข้าสู่การทำงานแล้วก็ได้เล่าและทบทวนถึงชีวิตการเป็นนักเรียนของตนเองที่เผชิญความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป เช่น มินจะเน้นไปที่ประเด็นเรื่องทรงผมอันเป็นประเด็นแรกที่ทำให้ตัวเองเริ่มตั้งคำถามกับความสมเหตุสมผลของกฎระเบียบของสถานศึกษา และคุณวีก็เป็นประเด็นทรงผมเช่นเดียวกัน เพียงแต่จะมีมิติทางเพศอย่างความเป็นองค์ประธานของเด็กผู้หญิงวัยรุ่นที่ความมั่นใจในรูปลักษณ์ของตัวเองเป็นสิ่งสำคัญด้วย ส่วนคุณกอล์ฟก็จะเป็นประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศสภาวะในฐานะที่ตนเป็นเพศทางเลือกตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียน ในขณะที่คุณจอห์นและครูทอมนั้นก็จะเป็นการเล่าถึงประสบการณ์ช่วงการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาของตัวเองที่ต้องเผชิญกับระบบโซตัส (SOTUS) ที่มีลำดับชั้นอำนาจตามความอาวุโสของนักศึกษา (รุ่นพี่-รุ่นน้อง) ในคณะหรือภาควิชา

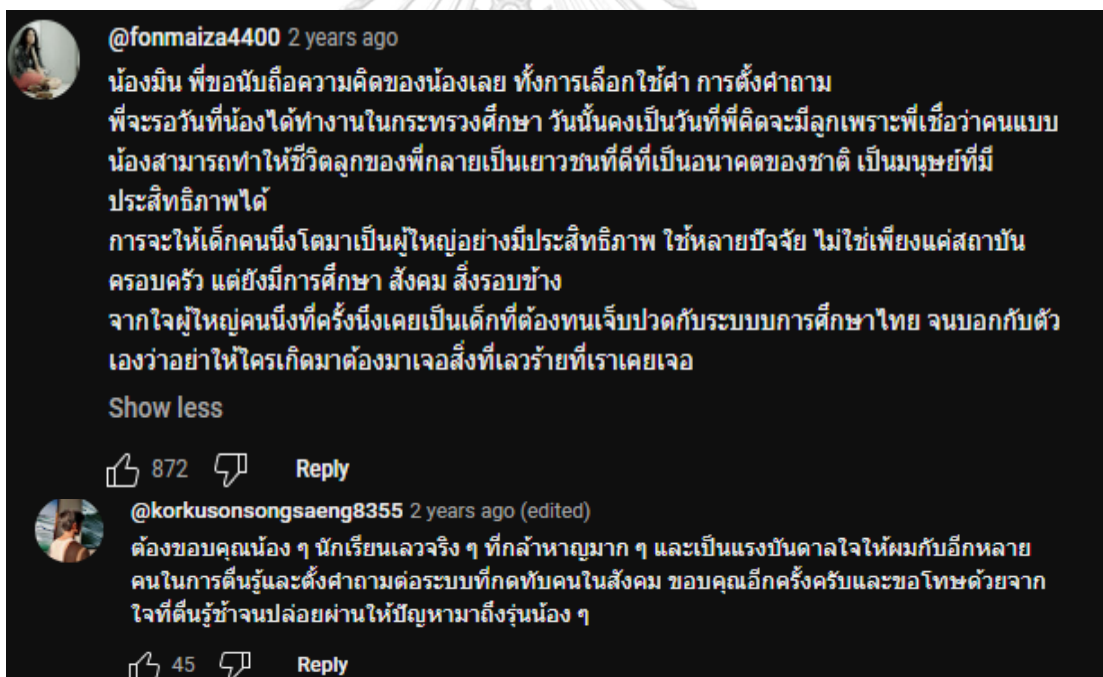


ภาพ 3: รายการ “ถกถาม ตอนที่ 2” ที่มิน แกนนำกลุ่มนักเรียนเลว ได้เข้าไปร่วมรายการ

ลิงค์รับชมรายการ: <https://youtu.be/7JbLMS35Afo>

แม้ประสบการณ์ที่พบเจอจะแตกต่างกันไปในแต่ละบริบททางสังคมทั้งในเชิงเวลาและสถานที่ แต่ทุกคนต่างก็รับรู้ถึงสิ่งที่ตัวเองได้เผชิญคือปัญหาเชิงโครงสร้างของระบอบอำนาจนิยมของสังคมไทย ที่ฝังรากลึกในสถาบันการศึกษาอย่างยาวนานจากทั้งครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจนถึง ระดับอุดมศึกษาในชื่อของระบบโชดต์สมาหลายรุ่นจนไม่มีใครตั้งคำถาม ทำให้เมื่อเยาวชนรุ่นปัจจุบัน ขึ้นมาแสดงความไม่พอใจกลับถูกมองว่าเป็นคนที่ก้าวร้าวต่อสังคมเสียแทนและถูกแปะป้ายว่าเป็น “นักเรียนเลว” ในปัจจุบัน ทั้งที่สิ่งที่มินและเพื่อนๆ ทำในช่วงแรกเริ่มคือการออกมาตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของการใช้อำนาจในระบบและสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผลตามสิทธิที่ปัจเจกแต่ละคนควรจะได้รับตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น

นอกจากนี้ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนไหวของนักเรียนเลวคือการที่มีคนออกมาทบทวนประสบการณ์ของตัวเองในสมัยยังเป็นนักเรียนของตัวเองและแสดงออกในโลกออนไลน์ โดยในช่องความเห็นของรายการดังกล่าวก็มีดังเช่น



ภาพ 4, 5: ความเห็นของ “อดีตนักเรียน” จากช่องความเห็นของรายการตอนดังกล่าว

โดยความคิดเห็นบนนั้นจะเห็นได้ว่าผู้แสดงความคิดเห็น (ที่ดูเหมือนจะเป็นผู้หญิง) ได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดทางเวลาในหลากหลายทิศทาง ซึ่งผู้แสดงความคิดเห็นได้วางโครงการเล่าไปที่ความคาดหวังถึงอนาคตของสังคมที่มินในฐานะแกนนำกลุ่มนักเรียนเลวได้กำลังขับเคลื่อนไปและจึงปิดท้ายด้วยการแสดงออกถึงความระลึกถึงประสบการณ์ความเจ็บปวดของตนเองในสมัยที่เป็นนักเรียนเพื่อเป็นการสร้างน้ำหนักให้แก่การเล่าความคาดหวังของตนเอง ในขณะที่ความคิดเห็นล่างที่

เป็นเพศชายนั้นเน้นการวางโครงอยู่ที่สถานะปัจจุบันของผู้แสดงความคิดเห็นซึ่งเพิ่งตระหนักและได้เริ่มตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนแล้ว โดยทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่าทั้งสองความคิดเห็นดังกล่าวเป็นตัวอย่างของการแสดงถึงความคาดหวังที่ก่อตัวขึ้นจากบทสนทนาที่เกิดขึ้นในรายการที่ ‘นักเรียนแล้ว’ ในปัจจุบันอย่างมีนัยเป็นผู้สร้างวาระหลัก (Main Agenda) ในกระบวนการสนทนาของรายการ ทำให้ผู้รับชมได้เห็นถึงศักยภาพของการสร้าง “บทสนทนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”

บทสนทนาและความคิดเห็นจากสาธารณชนที่เกิดขึ้นในรายการดังกล่าวนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการข้องเกี่ยวทางสังคมระหว่างเยาวชนรุ่นปัจจุบันกับรุ่นก่อนหน้าที่มีประสบการณ์ทางตรงต่อระบอบอำนาจนิยมในระบบการศึกษาไทยด้วยตัวเอง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในรายการดังกล่าวถือเป็นการเปิดพื้นที่เชิงระนาบให้คนต่างรุ่นเข้ามาเล่าถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีประสบการณ์ดังกล่าวร่วมกันของผู้เข้าร่วมแต่ละคนในรายการ ซึ่งการออกมาเล่าเรื่องประสบการณ์ในระบบการศึกษาไทยดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นถึงเจือปนของเชิงญาณวิทยาของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของคนรุ่นใหม่ในไทยที่อยู่เบื้องหลัง “เรื่องเล่าความเป็นนักเรียน” ในระบบการศึกษาไทยที่เชื่อมโยงร้อยเรียงประสบการณ์ที่ต่างบริบททางสังคมในแต่ละพื้นที่ แต่ก็ร่วมบริบทชีวิตเดียวกันจากการกำกับและควบคุมของรัฐและระบบราชการไทย จนนำมาสู่การสะกด (Articulation) ประสบการณ์ดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของคนรุ่นใหม่ และก่อตัวเป็นจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แบบใหม่ในฐานะ “นักเรียนแล้ว” ที่ประกอบไปด้วยทั้งนักเรียนในปัจจุบันและอดีตนักเรียนที่ต่อต้านระบอบอำนาจนิยมภายในระบบการศึกษาไทยไปในที่สุด

CHULALONGKORN UNIVERSITY

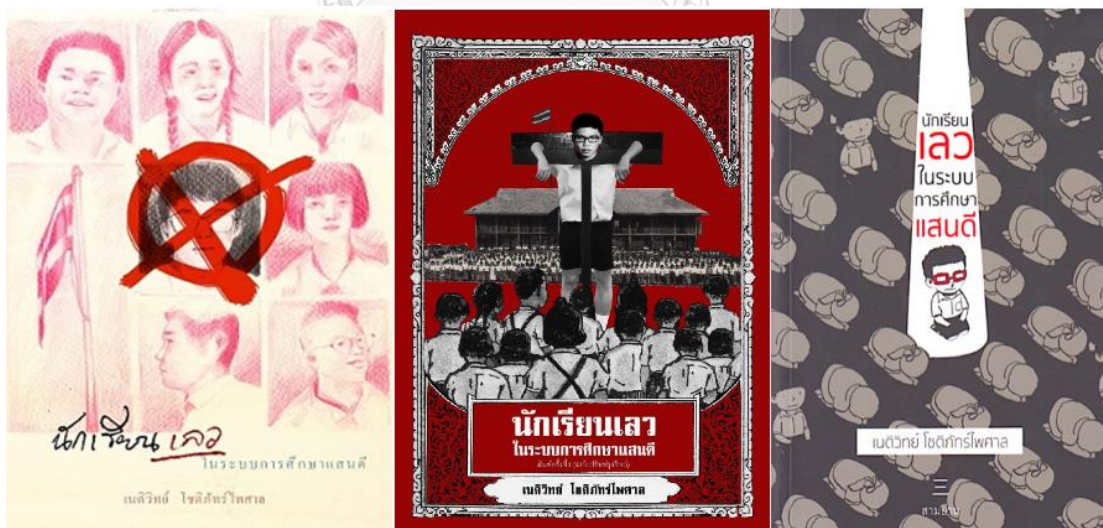
5.2 “นักเรียนแล้ว” ในฐานะจิตวิญญาณ: การสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหัวขบถในสังคมไทย

ในบทสัมภาษณ์ของกลุ่มกับสำนักสื่ออะเดียแม็กกาซีน อันถือเป็นบทสัมภาษณ์แรกๆ ที่กลุ่มได้ให้หลังได้รับความสนใจจากสังคมวงกว้างหลังการจัดมีอบหน้ากระทรวงศึกษาธิการได้สำเร็จ²³ ทางกลุ่มได้ให้คำอธิบายว่าการออกมาเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะและสื่อของพวกเขาที่มีมาจากการตั้ง

²³ ที่มา: <https://adaymagazine.com/bad-student> โดยเป็นบทสัมภาษณ์ที่ตีพิมพ์ลงในนิตยสารอะเดียแม็กกาซีนเดือนตุลาคม และจึงมีการเผยแพร่ทางออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2563 (ในวันเดียวกับการทำแคมเปญแต่งชุดไปรเวทไปโรงเรียน) ทั้งนี้วันที่สัมภาษณ์ไม่แน่ชัด แต่ผู้วิจัยคาดว่าประมาณช่วงเดือนกันยายนของปีดังกล่าว

คำถามถึงความไม่สมเหตุสมผลในประสบการณ์การเป็นนักเรียนในระบบการศึกษา อย่างที่เป็นรูปธรรมกับการใช้ชีวิตของพวกเขาในฐานะนักเรียนที่สุดคือการบังคับทรงผมและเครื่องแต่งกาย (โดยผู้วิจัยจะอภิปรายประเด็นนี้โดยละเอียดในบทถัดไป) ซึ่งมักเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในกลุ่มนักเรียนเลวได้ตั้งคำถามกับอำนาจในระบบการศึกษาไทยในเชิงนามธรรมมากขึ้น ทั้งประเด็นเรื่องเสรีภาพของเยาวชน ความไม่เท่าเทียมทางอำนาจระหว่างนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ไปจนถึงการไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง (และรัฐธรรมนูญ) ของสถานศึกษาไทย อันเป็นปัญหาเชิงระบบของรัฐที่พวกเขาในฐานะเยาวชนไม่ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมนักในยามปกติ

และในบทสัมภาษณ์เดียวกันนี้ ทางกลุ่มก็ได้เปิดเผยอย่างเป็นทางการว่าชื่อกลุ่มนั้นได้รับแรงบันดาลใจมาจากชื่อหนังสือ “นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแสนดี” อันเป็นงานเชิงอัตชีวประวัติที่เล่าชีวิตการทำกิจกรรมทางสังคมการเมืองในโรงเรียนของเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล อดีตนักเรียนผู้ก่อตั้ง “กลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท” (อีกหนึ่งนักกิจกรรมผู้มีชื่อเสียงที่เคยสังกัดกลุ่มดังกล่าวก็ได้แก่ พริษฐ์ ชิวารักษ์) ในปี พ.ศ. 2556 โดยกลุ่มดังกล่าวมีประเด็นเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาและผลักดันวาระการปฏิรูประบบการศึกษาไทยเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรต้นแบบและแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มนักเรียนเลวในฐานะกลุ่มเครือข่ายนักเรียนแรกๆ ที่เยาวชนจัดตั้งกันเองเพื่อออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองภาพกว้างในสังคมไทยร่วมสมัย



ภาพ 6: ปกหนังสือ “นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแสนดี” ทั้ง 3 ฉบับ (เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา)



ภาพ 7: ชื่อและคำบรรยายเกี่ยวกับกลุ่มนักเรียนเลวในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์

โดยหนังสือเล่มดังกล่าวถือได้ว่าเป็นงานเขียนที่เล่าการเป็นนักเรียน ‘หัวขบถ’ ในระบบการศึกษาไทยอย่างเป็นเนื้อเป็นหนังมากที่สุดงานหนึ่ง และพร้อมกันนั้นก็ยังเป็นหนังสือที่สร้างแรงบันดาลใจในการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวอีกด้วย อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ว่าชื่อของหนังสือได้ถูกหยิบมาใช้เป็นชื่อกลุ่มโดยตรงพร้อมคำอธิบายตัวเองของกลุ่มในทวิตเตอร์ว่า “ผลผลิตที่ผิดพลาดจากระบบการศึกษาที่แสนดี” และในฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ซึ่งได้ถูกตีพิมพ์เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ก.ย. 2559; ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ต.ค. 2561) เพื่อตอบรับกระแสความต้องการหลังจากการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมในขณะนั้น เนติวิทย์ได้บรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวเองในคำนำผู้เขียนไว้ว่า

...นักเรียนที่เคลื่อนไหวบางคนบอกว่าเคยซื้อฉบับพิมพ์ครั้งก่อนไปอ่านแล้วได้แรงบันดาลใจ ผู้เขียนทบทวนดูจึงเห็นว่าหนังสือเล่มนี้น่าจะยังพอมีความหมายอยู่บ้าง อย่างน้อย คงไม่ได้ถูกตราว่าเป็น “หนังสือเล่าชีวิตและประสบการณ์ที่ไม่สลักสำคัญใดๆ ของคนบ้าๆ คนหนึ่งสมัยที่เขาเป็นนักเรียน” แต่อาจเป็น “หนังสือเล่าชีวิตและประสบการณ์ของคนทั่วไปที่มีความหวังสมัยที่เขาเป็นนักเรียน” ซึ่งนั่นก็เพียงพอแล้ว

อนึ่ง ผู้เขียนมีไฟจะพิมพ์เล่มนี้ก็เพราะไม่นานมานี้มีกลุ่ม “นักเรียนเลว” เกิดขึ้น ซึ่งได้เขย่าวงการการศึกษาไทยไม่น้อยเลย ...ผู้เขียนไม่รู้ว่าคนตั้งชื่อกลุ่มจะได้แรงบันดาลใจจากหนังสือเล่มนี้หรือไม่ แต่ก็อดดีใจไม่ได้ว่า “นักเรียนเลว” ที่ผู้เขียนเคยใช้บรรยายตัวเองอย่างประชดประชันกับการถูกยึดเยียดให้เป็นตัวร้ายเพราะต้องการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนและสังคม ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ผู้เขียนและนักเรียนไม่กี่คน แต่ขยายใหญ่ไปทั่วประเทศ ทั้งคำประชดประชันนี้ก็เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง (เนติวิทย์ เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล 2563, 9)

การเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของความหมายของทั้งตัวหนังสือและคำว่า “นักเรียนเลว” นี้ของเนติวิทย์ และการที่กลุ่มนักเรียนเลวในขณะนั้นก็ได้เขียนคำนิยามที่เท่าความถึงแรงบันดาลใจจากข้อเขียนและการเคลื่อนไหวของเนติวิทย์ให้แก่ฉบับการตีพิมพ์ครั้งดังกล่าวนั้นก็เป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนถึงการสืบทอดความเป็นนักเรียนหัวขบถภายในระบบการศึกษาไทย จากเนติวิทย์ผู้เป็น

‘นักเรียนเลว’ ในอดีต โดยมีหนังสืออัตชีวประวัติเล่มดังกล่าวของเนติวิทย์เป็นสื่อกลางการส่งผ่าน ความรู้สึกนึกคิดทางประวัติศาสตร์ของความเป็นขบถดังกล่าวไปสู่ “นักเรียนเลว” ในฐานะกลุ่มแนวร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนในปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ไม่ว่าจะถูกยอมรับในฐานะดีหรือร้ายในสายตาของแต่ละฝ่ายก็ตาม นอกจากนี้การตีพิมพ์ซ้ำของหนังสือเล่มดังกล่าวของเนติวิทย์นั้นก็ถือได้ว่าเป็นการบ่งบอกของโอกาสทางสังคมผ่านความต้องการทางการตลาดของ ‘มรดกทางความคิด’ นี้อย่างไม่อาจปฏิเสธได้

จากจุดนี้เราจะเห็นได้ว่าการข้องเกี่ยวทางเวลาของเนติวิทย์ (และกลุ่มการศึกษาเพื่อความ เป็นไท) ในฐานะ “ผู้มาก่อนกาล” กับกลุ่มนักเรียนเลวในฐานะ “ผู้ขับเคลื่อนปัจจุบัน” ของความเป็น หัวขบถในระบบการศึกษาไทยภายใต้ระบอบอำนาจนิยม ซึ่งแม้จะเกิดการบรรจบกันในการตีพิมพ์ “นักเรียนเลวฯ” ในรอบล่าสุดดังกล่าวแต่ก็แตกต่างไปจากรูปแบบการข้องเกี่ยวทางเวลาที่ยกตัวอย่าง ไปในเนื้อหาส่วนที่แล้วที่มีลักษณะของการเปิดพื้นที่การสนทนาในแนวระนาบมากกว่า จึงทำให้เกิด คำถามว่า อะไรคือปัจจัยทางสังคมที่ทำให้การร่วมเวลาของ ‘เหล่านักเรียนเลว’ เชิงแนวตั้งนี้เกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องย้อนกลับไปดูบริบทเชิงโครงสร้างของการศึกษาไทยที่ทำให้ ระบอบอำนาจนิยมในสถานศึกษาได้แพร่หลายมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้

5.3 ระบบการศึกษาไทยที่ถูกแซ่แข่งในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป: พลวัตเชิงโครงสร้างของการชำระ ความทรงจำเกี่ยวกับระบบการศึกษาไทย


หนึ่งในข้อเรียกร้องที่สำคัญที่สุดของกลุ่มนักเรียนเลวคือการปฏิรูปการศึกษาไทย ซึ่งเป็น ประเด็นสำคัญที่ผ่านมามีเห็นถึงความพยายามที่จะปรับปรุงระบบการศึกษาไทยในด้านดังกล่าวมา ตลอดในช่วง 20 ปีมานี้หลังวิกฤตเศรษฐกิจและการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 แต่ก็ไม่ประสบ ความสำเร็จเท่าที่ควรนัก²⁴ เนื่องจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากการควบคุมของกองทุนการเงินระหว่าง ประเทศ (IMF) ที่ทำให้ปัญหาของระบบการศึกษาถูกแก้ไขโดยการใช้แนวทางของระบบตลาดเป็น หลัก ซึ่งได้เปลี่ยนบทบาทของรัฐจากผู้ให้บริการสาธารณะพื้นฐานมาเป็นผู้กำกับดูแลตลาดหรือไม่มี ก้าวหน้าของผู้ที่ขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาแทน และระบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาซึ่ง ถือเป็นหนึ่งในจุดเด่นของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก็เป็นไปอย่างครึ่งๆ กลางๆ จนสุดท้ายแล้วกลับ






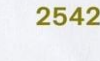


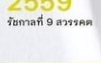

²⁴ “ปฏิรูปการศึกษาไทยยังไม่ ทำไ่มยังอยู่ในกะลาณีเชียร์” (<https://urbancreature.co/thailand-education-reformed>)

กลายเป็นการสร้างแรงเสียดทานกับบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ในสังกัดข้าราชการส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเสียแทน (ปฏิญญাপันธุ์ พจนนะลาวัฒน์ 2565ข) ซึ่งมีส่วนทำให้คนกลุ่มนี้มีทัศนคติที่ต่อต้านประชาธิปไตยเป็นอย่างมากในความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา

มองหลักสูตรการศึกษาไทย

'คนดี' แบบไหนที่รัฐไทยต้องการ



 สฤชดี อนุวัชต์	 2503 <small>สงครามเย็น</small>	แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 - พลเมืองทุกคนเรียนในโรงเรียน จนอายุอย่างน้อย 15 ปี - ตอบโจทย์ตามแผนเศรษฐกิจ และแผนการปกครองประเทศ
 ถนอม กิตติขจร	 2516 <small>เหตุการณ์ 14 ตุลา</small>	
 มร.ศีกฤทัย ปราโมช มร.เสนีย์ ปราโมช อานันท์ กรีวิเชียร	 2521 <small>เหตุการณ์ 6 ตุลา</small>	
 เกรียงศักดิ์ ชมนันทน์	 2521	
 ชชาติชาย ชุมหะวัน	 2533	
 ชชาติชาย ชุมหะวัน อานันท์ ปันยารชุน	 2534 <small>รัฐประหาร รสช.</small>	
 อานันท์ ปันยารชุน ชวน หลีกภัย	 2535 <small>พฤษภาทมิฬ</small>	
 ชวน หลีกภัย	 2542	
 ทัก ชิน	 2544	
 ทัก ชิน ชินวัตร สุรยุทธ์ จุลานนท์	 2549 <small>รัฐประหาร โดย คมช.</small>	
 สุรยุทธ์ จุลานนท์	 2550 <small>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี 2550</small>	
 สมคิด สุนทรเวช สมชาย วงศ์สวัสดิ์ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	 2551	
 ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร	 2556 <small>การชุมนุม 9 ธ.ค.</small>	
 ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ประยุทธ์ จันทร์โอชา	 2557 <small>รัฐประหาร คสช.</small>	
 ประยุทธ์ จันทร์โอชา	 2559 <small>วิกฤตที่ 9 สวรรคต</small>	
 2560		

THEMODERNIST.IN.TH | OPINION FOR THE BETTER

ภาพ 8: ลำดับเวลาการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาไทยของสื่อ The Modernist

ที่มา: www.facebook.com/photo/?fbid=701583495310333

ตั้งแต่การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ระบบการศึกษาไทยก็มีแนวโน้มที่จะหยุดการพัฒนาจากความผันผวนทางการเมืองที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้รัฐบาลจากการเลือกตั้งไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหลังจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่มีท่าทีว่าจะถดถอยกว่าเดิมเสียด้วยซ้ำ ยิ่งในด้านสิทธิมนุษยชนของเยาวชนที่เป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนแล้ว เช่นประเด็นเรื่องเสรีภาพเหนือร่างกายของเยาวชน เสรีภาพการแสดงออกทางการเมือง และความรุนแรงทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นต่อเพศหญิงหรือเพศทางเลือกก็ตาม อันมีสาเหตุหลักจากระบอบเผด็จการนั้นได้ส่งเสริมความเป็นอำนาจอานิยมของสังคมไทยโดยรวมที่เห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ชอบธรรมเพื่อที่จะธำรงวินัยนักเรียน จึงทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงนั้นสามารถพ้นผิดลอยนวลจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเยาวชนได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่เมื่อการใช้อำนาจอานิยมเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาดังที่เราได้เห็นได้จากอินโฟกราฟิกข้างต้น ซึ่งตั้งแต่หลักสูตรปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมาก็มีแนวโน้มที่จะขบเน้นอุดมการณ์แบบอนุรักษ์จารีตนิยมขึ้นเรื่อยๆ ก็ส่งผลให้การใช้อำนาจเพื่อจุดประสงค์ในการบรรลุตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นเรื่องที่ชอบธรรมอย่างที่ไม่มีการขัดขืนได้

ในงานของกนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้ทำการชี้ถึงพลวัตและความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมไทยที่ทำให้อำนาจของคนรุ่นใหม่ที่นักเรียนมัธยมเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งไม่มีความมั่นคงเท่าคนรุ่นก่อนๆ ซึ่งสิ่งที่จำเป็นในการที่จะต่อกรกับความไม่แน่นอนต่างๆ ตั้งแต่ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ความรวดเร็วของการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ (โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์) และผลจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาสทางสังคมต่างๆ ทำให้ชีวิตของคนรุ่นใหม่หดแคบและเชื่อมโยงถึงกันได้ยากขึ้นเรื่อยๆ เยาวชนรุ่นหลังที่เติบโตมาท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาจึงรู้สึกอึดอัดคับข้องใจอย่างมากกับระบบการศึกษาไทยภายใต้วัฒนธรรมจารีตภายใต้ระบอบอำนาจอานิยมที่ไม่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความซับซ้อนที่คนรุ่นใหม่ต้องเผชิญกับความท้าทายของปัญหาสังคมที่กล่าวไว้ ทำให้เยาวชนที่ได้เติบโตในช่วงรัฐบาลทหารได้พยายามหาคำอธิบายและทางออก ซึ่งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 ที่พรรคอนาคตใหม่ได้มีส่วนเข้ามาเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองในสนามการเลือกตั้งครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นทางออกและกลายเป็นคำตอบทางการเมืองของคนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทย และเมื่อพรรคอนาคตใหม่ถูกยุบด้วยอิทธิพลของอำนาจอเผด็จการในระบบการเมืองไทยจึงมีผลทำให้ความคับข้องใจดังกล่าวได้ปะทุขึ้นบนพื้นที่สาธารณะแทน

การก่อตัวและการขึ้นมามีบทบาทเด่นของกลุ่มนักเรียนเลวในฐานะปรากฏการณ์ทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงจุดบรรจบของการข้องเกี่ยวทางเวลาระหว่างความล่าช้าในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่เกิดจากการไม่ปรับตัวของอุดมการณ์แบบอนุรักษจารีตนิยมภายใต้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมไทยดังกล่าว และการตกผลึกของเยาวชนรุ่นโบว์ขาวจากมรดกการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับประเด็นการศึกษาของนักกิจกรรมทางการเมืองอย่างเนติวิทย์และกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไทก่อนหน้านี้ ซึ่งกลุ่มนักเรียนเลวได้อาศัยมรดกทางความคิดดังกล่าวและความได้เปรียบจากสถานการณ์ทางการเมืองในการนำเสนอความคิดที่เชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้นในการเมืองระดับประเทศเข้ากับปัญหาของระบบการศึกษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านโซเชียลมีเดีย จึงสามารถสร้างความข้องเกี่ยวทางสังคมที่เชื่อมต่อกับกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสร้างพันธมิตรแนวร่วมทั้งที่เป็นนักเรียนด้วยกันและคนรุ่นก่อนหน้านี้ในฐานะ “อดีตนักเรียน” ที่เคยรู้สึกคับข้องใจต่อระบบการศึกษาไทยได้อย่างรวดเร็ว

5.4 สรุป: บาดแผลของอดีตที่ “ทุกคน” ต้องช่วยกันเพื่อก้าวผ่าน

จากเนื้อหาในบทนี้เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มนักเรียนเลวนั้นได้พยายามสร้างเรื่องเล่าเพื่อให้สังคมไทยเกิดการเติบโตทางความคิด โดยอาศัยมรดกทางความคิดของการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยอย่างเช่นเนติวิทย์และกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไทและความคิดเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่ก้าวหน้าที่มีอยู่ในสังคมไทย (เช่น แนวคิดทางการศึกษาของคณะราษฎร²⁵) ในการสร้างเรื่องเล่าเชิงวิพากษ์ต่อระบบการศึกษาไทยซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังตัวอยู่ในสังคมไทยมานานจนถึงปัจจุบัน การออกมาสร้างเรื่องเล่าดังกล่าวนี้ถือเป็นการออกมาสร้างรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลาแบบแรกๆ ที่ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงตำแหน่งแห่งที่ของประสบการณ์การเป็นนักเรียนของตัวเองในระบบการศึกษาของรัฐไทยซึ่งนำมาสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนรุ่นต่างๆ ที่เห็นว่าระบบการศึกษาไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ตัวผู้วิจัยเองก็ถือเป็นหนึ่งในอดีตนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากระบบการศึกษาไทยเช่นกัน ซึ่งประสบการณ์การเป็นนักเรียนของผู้เขียนนั้นอาจกล่าวได้เพียงแค่ว่าเป็นช่วงชีวิตที่แม้จะค่อนข้างจะตัดขาดจากตัวตนปัจจุบันของผู้วิจัยไปมาก แต่ก็มีผลกระทบที่ไม่อาจปฏิเสธได้เช่นกัน ทั้งความรุนแรงจากครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ความคาดหวังให้อยู่ในร่องในรอยจากพ่อแม่ที่เป็นบุคลากรทาง

²⁵ <https://www.facebook.com/Badstudent.th/photos/a.122750796183540/321271356331482/>

การศึกษา ความรู้สึกท้อแท้และไม่แน่ใจต่อตัวตนของตัวเอง ไปจนถึงความอยากยอมแพ้ต่อการมีชีวิตเป็นของตัวเอง ทั้งหมดนี้ถือเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ผู้เขียนได้เผชิญระหว่างการเป็นนักเรียน ซึ่งการที่กลุ่มนักเรียนเลวได้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นได้สร้างการเหยียดหยามจิตใจให้แก่ตัวผู้เขียนเป็นอย่างมาก และก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวผู้เขียนกำลังเขียนงานวิจัยนี้อยู่ในฐานะ “อดีตนักเรียน” ที่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของนักเรียนเลว และยิ่งรู้สึกยินดีมากด้วยเมื่อได้เห็นโรงเรียนมัธยมที่ผู้วิจัยจบออกมาก็มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวดังกล่าว

แต่ทั้งนี้ความเป็นประวัติการณ์ของการเคลื่อนไหวของนักเรียนเลวเมื่อปี พ.ศ. 2563 ก็ยังเพียงเป็นแค่จุดเริ่มต้นเท่านั้น ผู้เขียนขอย้อนกลับมาที่ตัวเลขจำนวนเยาวชนที่ประสบความรุนแรงในสถานศึกษาว่า 600,000 คนของยูนิเซฟ แม้ว่าจำนวนสถิติดังกล่าวได้ถูกสำรวจมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 แล้ว แต่การที่ในที่สุดแล้วกลุ่มนักเรียนเลวก็ออกมาเคลื่อนไหวในปี พ.ศ. 2563 และได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางก็ถือเป็นตัวชี้วัดเป็นอย่างดีว่าพลวัตความรุนแรงในสถานศึกษาอันมีต้นกำเนิดมาจากวัฒนธรรมอำนาจนิยมในโรงเรียนนั้นก็ยังคงดำรงอยู่ไม่หายไปไหน และเป็นการบ่งบอกได้อีกว่าโรงเรียนในฐานะ “สังคมจำลอง” ของเยาวชนนั้นไร้กระบวนการประชาธิปไตยในการแก้ไขความขัดแย้งและครูในฐานะบุคลากรของโรงเรียนนั้นยังมีความสามารถและความแข็งขันที่ไม่เพียงพอในการป้องกันหรือจัดการความเป็นอำนาจนิยมที่ถูกถ่ายทอดผ่านความรุนแรงนี้แค่ไหน หรือที่ยิ่งกว่าคือเมื่อครูกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมกับการก่อความรุนแรงเสียเอง อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มนักเรียนเลวออกมาเคลื่อนไหวเพื่อพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของนักเรียนโดยการเป็นผู้แจ้งเตือนเหตุและประสานงานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจนถึงตอนนี้

และยิ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า แนวร่วมของกลุ่มนักเรียนเลวที่ออกมาร่วมทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวในปี พ.ศ.2563 ร่วมกันนั้นโดยส่วนมากเป็นเยาวชนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ และโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดหัวเมืองต่างๆ จึงอาจถือได้ว่าเสียงตัวแทนหลักในการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่ผ่านๆ มาเป็นของลูกหลานชนชั้นกลางภายในเมือง และอาจถือได้ว่าเป็นส่วนน้อยในกลุ่มตัวอย่างที่เทียบเคียงกับการเก็บสถิติเยาวชนผู้ประสบความรุนแรงของยูนิเซฟข้างต้น แม้ผู้เขียนจะยังไม่อาจประเมินได้อย่างเที่ยงตรงนักเนื่องจากยังไม่มีข้อมูล แต่ก็มีโอกาสความเป็นไปได้ไม่น้อยว่ายังมีเสียงของเยาวชนผู้ประสบกับความรุนแรงในสถานศึกษาอีกจำนวนมากที่ไม่ถูกรับรู้หรือแม้แต่ตัวเหยื่อผู้ประสบเองจะสามารถสะกดออกมาว่าเป็นความรุนแรงอย่างที่เหล่าแนวร่วมนักเรียนเลวในเมืองทำได้เสียด้วยซ้ำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเขตแดนเวลาแบบอำนาจนิยมจำนวนมากที่ยังกระจายตัวอยู่ทั่วไปในสังคมไทย

แน่นอนว่าสังคมเรายังต้องการการเปิดพื้นที่เพื่อให้คนอีกมากมายที่ได้ประสบกับความแปลก
แยกในระบบการศึกษาไทยได้สามารถสะกดความรู้สึกนึกคิดของตัวเองออกมาเป็นเสียงเรียกร้องได้
เพื่อที่คนในสังคมจะสามารถรับรู้และนำไปสู่การพูดคุยและสร้างการเติบโตทางความคิดเกี่ยวกับความ
รุนแรงในสถานศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และนำไปสู่การปฏิเสธการส่งต่อความสัมพันธ์เชิง
อำนาจทางสังคมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงสู่นักเรียนรุ่นต่อไป โดยในบทนี้เราจะเห็นได้ว่าแพลตฟอร์ม
สื่อออนไลน์ไม่ได้มีบทบาทเด่นมากนักนอกจากการเผยแพร่เรื่องราวของกลุ่มนักเรียนแล้วเพื่อสร้างแนว
ร่วมให้แก่การเคลื่อนไหวของพวกเขา แต่ในบทถัดไปนั้นแพลตฟอร์มดังกล่าวมีบทบาทอย่างมากต่อ
การต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยมที่คอยกำกับควบคุมเรือนร่างของนักเรียนในระดับชีวิตประจำวัน ซึ่ง
ฉายภาพให้เราได้เห็นอีกสมรภูมิหนึ่งที่นักเรียนแล้วได้พยายามสร้างขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนแปลงของ
ความชอบธรรมไปจากเดิม



บทที่ 6

การต่อสู้กับ “ปัจจุบัน”: เรือนร่างของผู้เยาว์และความเป็นอำนาจนิยมในสังคมไทย

ในบทที่แล้วผู้เขียนได้กล่าวถึงการตั้งคำถามต่อมรดกของระบบการศึกษาไทยในการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวอันเป็นการทบทวน “อดีต” ผ่านความทรงจำจากการใช้เรื่องเล่าเป็นสำคัญ แต่เราก็ไม่ควรจะลืมว่ากระแสการเคลื่อนไหวนี้เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบโต้กับสถานการณ์ปัจจุบันของนักเรียน โดยเฉพาะกับความรุนแรงทั้งในเชิงกายภาพและจิตใจที่พวกเขาต้องเผชิญอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันในสถานศึกษา ซึ่งเรือนร่าง (Body) กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการต่อต้านระบอบอำนาจนิยมที่ผลิตซ้ำความรุนแรงต่อตัวนักเรียนอย่างทันทีทันใด (Immediate) ถึงที่สุด

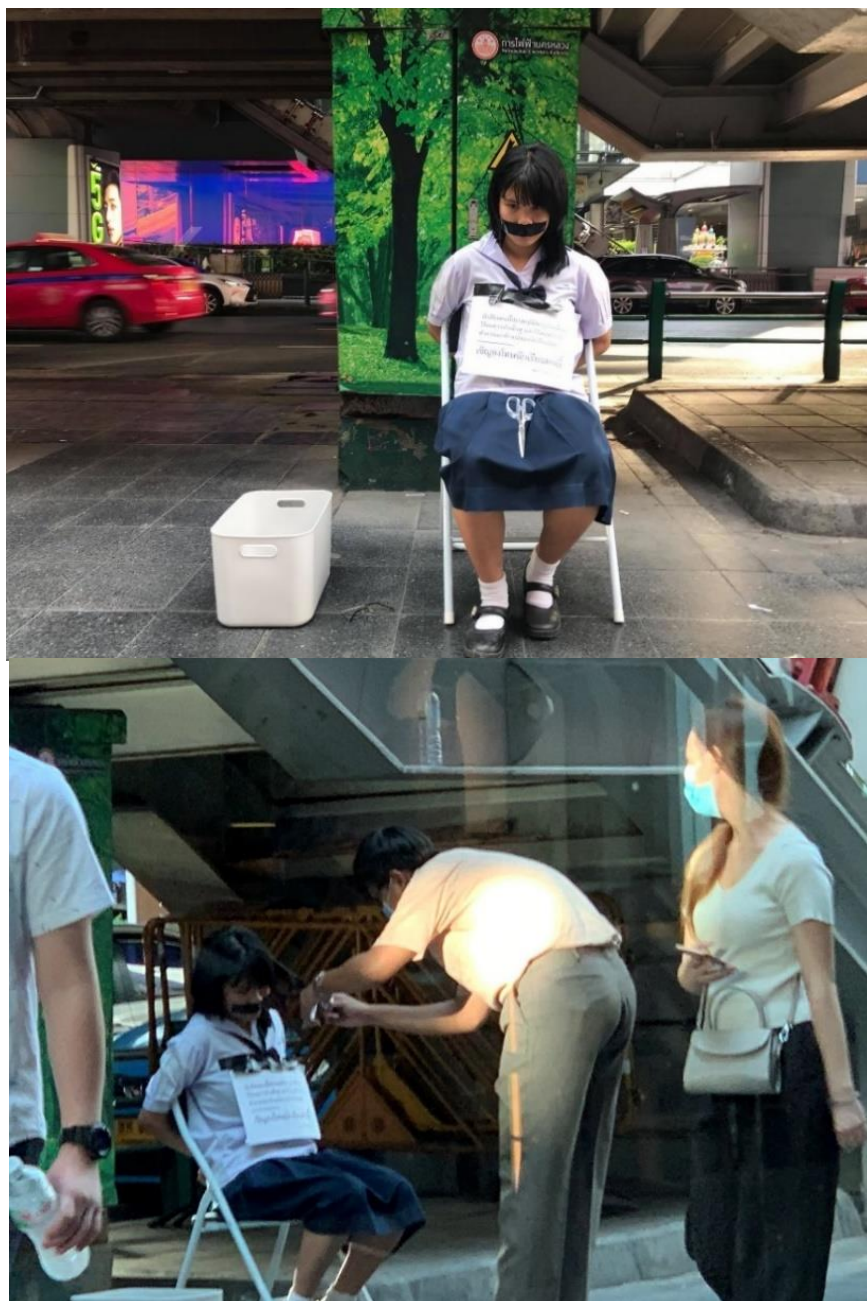
ท่ามกลางบริบทและพลวัตทางสังคมที่เปลี่ยนไปนี้ แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์นั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากในการต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยม โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการเสนอการปะทะระหว่างการแข่งขันเชิงเวลาที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมที่พยายามจะกำชับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง “ผู้ใหญ่” และ “ผู้น้อย” ในขณะที่นักเรียนเลวในฐานะคนรุ่นใหม่หัวก้าวหน้าต้องการที่จะสลายความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวผ่านการสร้างรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ที่สามารถกดดันการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของอีกฝ่ายได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับปฏิบัติการหรือสร้างวาทกรรมที่รัฐใช้ในการควบคุมร่างกายผู้เยาว์ และความหมายที่แฝงไว้ในการก่อสร้างดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6.1 ระเบียบทรงผมและเรือนร่างของนักเรียน: การประกอบสร้างตัวตนของผู้เยาว์ของระบอบอำนาจนิยม

การเรียกร่องเส้นทรงผมดูเหมือนจะเป็นภาพจำของการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลว ซึ่งเป็นผลมาจากประเด็นเรื่องทรงผมนั้นถือได้ว่าเป็นประเด็นแรกเริ่มของสมาชิกหลายคนในกลุ่มนักเรียนเลว เช่น มิน (อ้างอิงจากการเล่าของมินในรายการถกถามที่ยกมาในบทก่อน) โดยกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะครั้งแรกซึ่งก็ทำให้ทางกลุ่มได้เริ่มมีชื่อเสียงในโลกออนไลน์คือแคมเปญ **#เลิกบังคับหรือจับตัด** เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2563 บริเวณสยามสแควร์ ซึ่งทำให้ได้รับความสนใจจากผู้คนที่สัญจรบริเวณนั้นและโซเชียลมีเดียจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะในทวีตเตอร์ที่แฮชแท็กดังกล่าวมีการ

ติดเทรนดร์ร้อนแรงในวันนั้น โดยหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมดังกล่าวของพลอย เบญจมาภรณ์ หนึ่งในแกนนำกลุ่มนักเรียนเลว (สถานะในขณะนั้น) ที่เป็นผู้ดำเนินการหลักของกิจกรรมดังกล่าวได้ให้คำสัมภาษณ์กับสำนักข่าวเดอะแมทเทอร์²⁶ โดยมีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า



ภาพ 9, 10: กิจกรรม #เลิกบังคับหรือจับตัด

ที่มา: https://twitter.com/BadStudent_/status/1344589015089958912

²⁶ “#เลิกบังคับหรือจับตัด : ความรู้สึกของนักเรียนที่ถูกคุมขังภายใต้อำนาจนิยมในโรงเรียน” (<https://thematter.co/social/hair-rule-and-authoritarianism-in-school/116163>)

“อำนาจนิยมในโรงเรียนมันคือสิ่งที่กดทับอนาคตของชาติเอาไว้และพวกเราอยู่กับมันมานานมากจนมันถูกซึมซับเข้าไปในตัวของเราจริงๆ ทุกคนคงจะเห็นได้ว่ายังมีคนบางส่วนที่เห็นด้วยกับการมีอยู่ของกฎเกี่ยวกับทรงผมนักเรียน เพราะนี่คือผลพวงของระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียนที่ปิดกั้นเสรีทางความคิด ไม่ให้เราคิดต่างและตั้งคำถาม คนคิดต่างจะถูกโจมตีจนแทบไม่มีที่ยืนในสังคม ตราบใดที่ยังไม่มีคนออกมาต่อต้านหรือลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลง อำนาจนิยมในโรงเรียนก็จะยังคงอยู่และถูกส่งต่อไปเรื่อยๆ ยันรุ่นลูกรุ่นหลานของพวกเรา”

โดยแรงจูงใจการทำแคมเปญดังกล่าวทางกลุ่มได้ให้สัมภาษณ์ว่า²⁷ ก่อนหน้านี้พยายามเคลื่อนไหวประเด็นเรื่องเลิกบังคับทรงผมมาสักพักแล้ว แต่ไม่ได้รับการตอบรับจากผู้มีอำนาจในกระทรวงศึกษาธิการมากนัก จนมีสมาชิกในองค์กรประชุมกล่าวออกมาว่า “ถ้าอยากให้ผู้ใหญ่ในกระทรวงออกมาเคลื่อนไหว ก็ต้องทำให้มันดัง” พลอยจึงตัดสินใจที่จะทำแคมเปญในรูปแบบดังกล่าวเพื่อเป็นการดึงความสนใจของสื่อมาอยู่กับตัว ซึ่งก็ได้รับกระแสตอบรับที่ดีในระดับหนึ่งจนสามารถนำไปกดดัน “ผู้ใหญ่” ที่กระทรวงได้เมื่อกลับไปทำแคมเปญซ้ำข้างหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันต่อมา

จากแคมเปญดังกล่าวนี้ทำให้กลุ่มนักเรียนเหล่านั้นได้จับทางการเกิดขึ้นของการข้องเกี่ยวกับเวลาแบบใหม่ของแพลตฟอร์มโลกดิจิทัลออนไลน์ ซึ่งทำให้สลายกระบวนการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวรัฐกับเยาวชนในฐานะพลเมืองเสียใหม่ และในคำสัมภาษณ์ข้างต้นเราจะเห็นได้ว่าตัวพลอยนั้นตระหนักได้เป็นอย่างดีถึงวาทกรรมและพลวัตทางอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องต่อการกำหนดความรู้สึกนึกคิดของคนไทย จนทำให้ไม่สามารถเห็นถึงความเป็นไปได้ทางสังคมแบบอื่นๆ ที่คนในสังคมจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีอารยะที่เป็นสากลกว่านี้ได้ ซึ่งความตระหนักดังกล่าวได้ทำให้พลอยออกมาให้คำอธิบายเพิ่มเพื่อให้คนในสังคมได้ตั้งคำถามถึงความสมเหตุสมผลของการละเมิดสิทธิเสรีภาพเหนือตัวร่างกายของเยาวชนในสังคมไทย

แต่ในอีกทางหนึ่งฝ่ายจารีตก็ยังคงมีพลวัตเชิงอำนาจที่ไม่อาจปฏิเสธได้อยู่ และการข้องเกี่ยวกับอำนาจนิยมนี้ยังมีความเคลื่อนไหวไปตามสถานการณ์อย่างคาดไม่ถึงอีกด้วย ดังเช่นในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนแบบออนไลน์ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 เองก็มีความพยายามใน

²⁷ คลิปการให้สัมภาษณ์ <https://www.youtube.com/live/scjhEaPW06Y>

การควบคุมระเบียบและกิจกรรมของนักเรียนทั้งที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของสถานศึกษา ดังเช่นกรณีที่นักเรียนเลวได้นำเสนอตามภาพด้านล่างนี้และกรณีอื่นๆ²⁸



ภาพ 11: กรณีนักเรียนในวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ถูกบังคับแต่งเครื่องแบบเพื่อทำพิธีกรรมออนไลน์
ที่มา: [เพจนักเรียนเลว](#)

โดยจากกรณีดังกล่าวจะเห็นว่าเขตแดนสังคมแบบอำนาจนิยมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงอำนาจระหว่างบุคลากรทางการศึกษาระดับต่างๆ ที่ส่งผ่านมาถึงตัวนักเรียนที่อยู่นอกพื้นที่ของสถานศึกษา และมีความยึดหยุ่นอย่างสูงในการสร้างความชอบธรรมต่อการใช้อำนาจดังกล่าวผ่านสถานการณ์และกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่มาจากข้อกำหนดของอำนาจรัฐที่ไม่ได้ประเมินความสำเร็จของการศึกษาผ่านการพัฒนาของผู้เรียนเท่านั้น แต่จากการใช้อำนาจของครูในการอบรมทางจริยธรรมและศีลธรรมให้แก่เด็กนักเรียนอีกด้วย ซึ่งการที่กลุ่มนักเรียนเลวได้เผยแพร่ชุด

²⁸ “ไอเดียผู้ว่าฯ ชง ใสชุดนักเรียน เรียนออนไลน์ ส่งเสริมวินัย!” (<https://www.pptvhd36.com/news/สังคม/148626>)

ข้อมูลดังกล่าวในแพลตฟอร์มออนไลน์ของพวกเขาได้เป็นการทำให้สาธารณชนเห็นถึงความไม่สมเหตุสมผลของการใช้อำนาจแบบดังกล่าวมากขึ้น และยังทำให้คนเกิดความตื่นตัวต่อพลวัตของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบอำนาจนิยมที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมอีกด้วย

ในสังคมไทยร่วมสมัย เรามักจะได้ยินวาทกรรมจากฝ่ายอนุรักษจารีตนิยมที่ว่า ข้อบังคับเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและทรงผมของนักเรียนนั้นมีไว้เพื่อธำรงไว้ซึ่งระเบียบวินัยของตัวนักเรียนเอง ซึ่งทำให้บุคลากรทางการศึกษาอย่างครู ผู้ปกครอง และผู้ใหญ่ในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่สามารถดูแลนักเรียนผู้เป็น “อนาคตของชาติ” ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งกฤติกร วงศ์สว่างพานิช (2562) ได้บรรยายในบทความ “อาภรณ์โพลิติกส์” ไว้ว่า ชุดนักเรียนเปรียบเสมือนกลไกระบอบการสรรพทัศน์ (Panopticon) ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่คอยสอดส่อง ตรวจสอบ และตัดสินพฤติกรรมของผู้ที่ถูกกำหนดสถานะของสิทธิและอำนาจต่างจากคนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ใส่ชุดเครื่องแบบ และหนังสือ “เครื่องแบบ ทรงผม หน้าสะอาด ไม้เรียว: ประวัติศาสตร์วินัยและการลงทัณฑ์ในโรงเรียนไทย” ของภิญญาพันธุ์ พจนะลาวิญญ์ (2565ก) ก็ได้ให้ทัศนะไปในทางเดียวกัน โดยงานดังกล่าวได้บรรยายให้เราเห็นว่าวาทกรรมเกี่ยวกับระเบียบวินัยนั้นถือเป็นปฏิบัติการทางการเมืองที่รัฐไทยได้ลงแรงก่อสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดสำนึกความเป็นชาติภายในหมู่ประชาชนท่ามกลางสถานการณ์การเมืองโหม่งที่อ่อนไหวและสับสนเสี่ยงต่อสภาวะสงครามที่เริ่มตั้งแต่ช่วงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้รับการสืบทอดต่อมาโดยทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ 2) และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยุคสงครามเย็น) ที่ฝ่ายขววจารีตได้กลับมามีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มตัว วาทกรรมดังกล่าวถูกให้ความชอบธรรมแม้แต่ในงานวิชาการที่ควรจะมีมุมมองวิพากษ์ต่อสังคมอย่างรอบด้านก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานสาย ‘พฤติกรรมศาสตร์’ ที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงสงครามเย็นที่มีลักษณะสำคัญคือ

...การกำหนดนิยามของระเบียบวินัยและการลงทัณฑ์เป็นสิ่งที่งานกลุ่มนี้ให้ความสำคัญในความหมายที่ตายตัวและมีความชอบธรรมในตัวเอง หรือผลิตซ้ำการให้ความชอบธรรมของระบบปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากนำไปสู่การเข้มงวดในระเบียบวินัยที่ล้นเกินแล้ว ยังนำไปสู่การขัดขวางพัฒนาการเรียนรู้ในห้องเรียนและสถานศึกษา เนื่องจากปฏิบัติการนี้ทำให้นักเรียนเชื่องอยู่กับคำสั่งและการบอกให้ทำตาม เนื่องจากความกดดันและหวาดกลัวจากระเบียบวินัยที่แผ่ซึ่มอยู่ทั่วสถานศึกษา ทั้งยังปลุกฝังความคิดว่า ปัญหาของสังคมนั้นอยู่ที่พฤติกรรมทางวินัยของตัวบุคคล ไม่ใช่โครงสร้างทางสังคมที่อยู่ดีพร้อมและเปิดโอกาสให้ความรุนแรงก่อตัวขึ้น (เพ็งอ้าง, 13)

จากข้อค้นพบดังกล่าวเราจะเห็นพลวัตของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน (และผู้ปกครอง และอาจารย์ไปถึงชุมชนโดยรอบ) ได้อย่างชัดเจน คือ เครื่องแบบนักเรียนได้เปลี่ยนผู้เยาว์ให้กลายเป็นผู้ที่โดนสอดส่อง ตรวจสอบ และตัดสินว่าเป็น “พลเมืองที่ดี” หรือไม่ผ่านผู้ถืออำนาจรัฐอย่างครู การจัดระเบียบดังกล่าวนี้ทำให้เกิดรูปแบบเชิงปฏิสัมพันธ์ของ “การตื่นตัวระมัดระวัง” (Attentiveness) ถึงเรือนร่างและอากัปภิกขัยของนักเรียนอยู่ตลอดระหว่างตัวผู้เยาว์และผู้มีอำนาจในการตัดสินอย่างครู ซึ่งทำให้เกิดจิตสำนึกทางเวลาระหว่างผู้เยาว์และผู้มีอำนาจมีต่อกันเกี่ยวกับบทบาทของตัวเองภายในสถานศึกษาขึ้นมา เราจึงสามารถพิจารณาได้ว่าการจัดระเบียบเรือนร่างและอากัปภิกขัยผู้เยาว์ผ่านการใช้เครื่องแบบ วินัยและการลงทัณฑ์ภายในระบบการศึกษาไทยนั้นมีไว้เพื่อสร้าง “ระบอบของความเป็นประวัติกาล” (Hartog 2015) อันเน้นไปที่การขังเกี่ยวทางเวลาแบบปัจจุบัน (Presentist-Temporal Sociation) ผ่านสถานะแบบ ‘ผู้น้อย’ ที่ ‘ผู้เยาว์’ ถือเป็นซบเซตส่วนหนึ่งและ ‘ผู้ใหญ่’ ที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกันตราบไต่ที่สถานะดังกล่าวถูกธำรงไว้อยู่ และกฎระเบียบการบังคับเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการขีดเส้น “เขตแดนเวลา” ลงในร่างกายผู้เยาว์โดยตรงของอำนาจรัฐ หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งได้ว่า รัฐ (ผ่านสถาบันการศึกษา) นั้นปฏิเสธถึงสิทธิเสรีภาพของผู้เยาว์

6.2 เว็บไซต์นักเรียนเลวและสื่อสังคมออนไลน์: การสร้างเขตแดนเวลาแบบใหม่เพื่อการต่อรองเชิงอำนาจ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ดิจิทัลถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ไม่เคยมีมาก่อนของสังคมไทย โดยคุณลักษณะเด่นของโลกออนไลน์ที่ทำให้ปัจเจกเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและไม่ถูกจำกัดจากการเซ็นเซอร์ของรัฐได้โดยง่ายนั้นได้เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระดับที่ไม่เคยมีมาก่อนจนนำมาสู่การเรียนรู้ทางสังคมที่เข้มข้นขึ้นเป็นอย่างมาก นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของโลกออนไลน์ที่สามารถอำพรางร่องรอยเชิงปัจเจกของมวลชน (Anonymous Mass) ได้ทำให้ปัจเจกและกลุ่มทางสังคมขนาดเล็กมีอิสรภาพสูงมากในการที่จะดำเนินกิจกรรมทางสังคมใดๆ เท่าที่แพลตฟอร์มจะสามารถเอื้ออำนวยด้วยการจัดตั้งของพวกเขาเองได้ ด้วยปัจจัยเหล่านี้ทำให้กลุ่มของนักเรียนเลวจึงได้ถือกำเนิดและเติบโตทางสังคมขึ้นมาภายใต้การถูกกดทับจากระบอบอำนาจนิยมในสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว



ภาพ 12: ป้ายแคมเปญ #1ธันวาคมอกลาเครื่องแบบ

ที่มา: <https://www.brighttv.co.th/news/politics/uniform-bad-student>

เนื่องด้วยการที่รุ่มทางสังคมของกลุ่มนักเรียนเลวได้เติบโตมากับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันนั้นก็ยิ่งทำให้พวกเขามีทักษะในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อให้ตอบรับต่อการเคลื่อนไหวของพวกเขาได้เป็นอย่างดี โดยตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือการทำแคมเปญ **#1ธันวาคมอกลาเครื่องแบบ** ที่เป็นกิจกรรมการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อหยิกเลิกระเบียบการบังคับแต่งชุดนักเรียน โดยทางผู้พัฒนาเว็บของกลุ่มนักเรียนเลวได้ดัดแปลงเว็บไซต์ของกลุ่ม (badstudent.co) เพื่อให้แนวร่วมของนักเรียนทั่วประเทศกว่า 20 แห่งที่นัดหมายแสดงจุดยืนร่วมแต่งชุดไปรเวทเข้าเรียนในวันเปิดเทอมการศึกษาสามารถรอกข้อมูลตามเวลาเหตุการณ์จริงได้ว่ามีครูและโรงเรียนใดบ้างที่ขัดขวางหรือล่งละเมิดการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของนักเรียน และในเว็บไซต์ก็ยังคงมีการแสดงสถิติจำนวนครั้งของการโรงเรียนที่มีการละเมิดนักเรียนแบบจัดอันดับอีกด้วย

รายชื่อครู-โรงเรียน ไม่ให้นักเรียนแต่งไปรเวท

ปิดความเห็น



บัญชีแห่งหมาประจําครู-โรงเรียนล้าหลัง

จังหวัด	โรงเรียน	จังหวัด
ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์ (ศึกษาศาสตร์)	ฉะเชิงเทรา
ชลบุรี	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ชลบุรี	สตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ชลบุรี	สตรีศรีนครินทร์	เชียงใหม่
ชลบุรี	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ฉะเชิงเทรา	สตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	เชียงใหม่
ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร
ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์	กรุงเทพมหานคร

#รับวาทะถกเถียงเรื่องแบบ

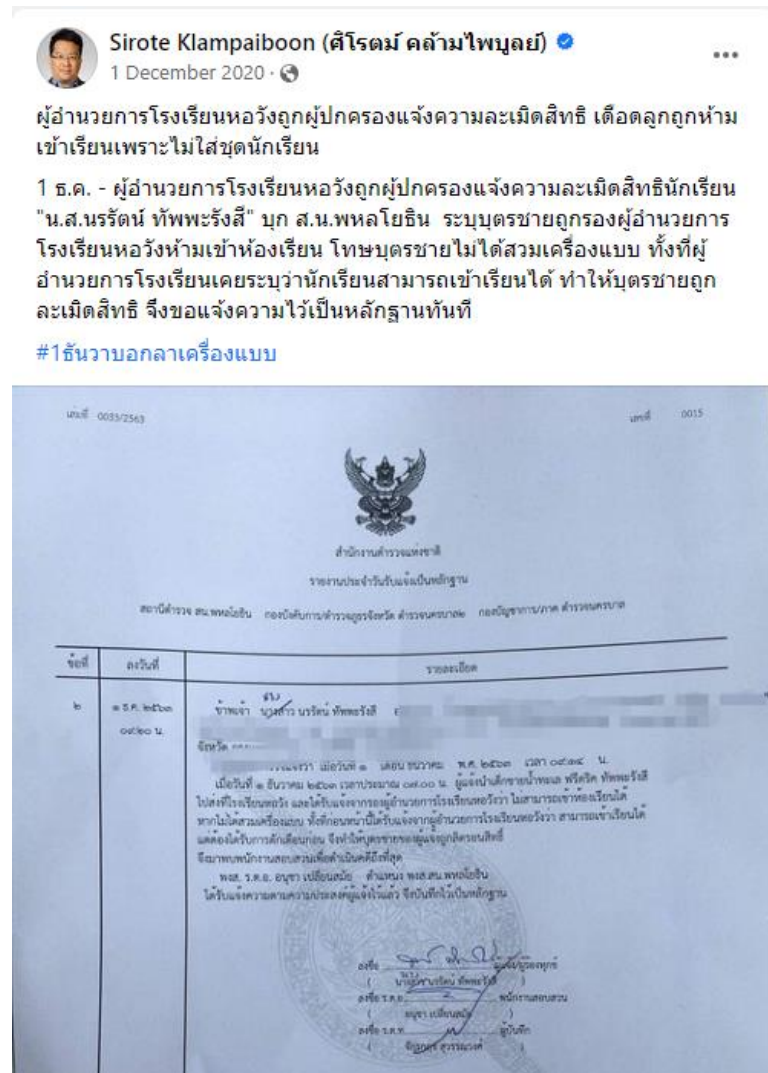
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพ 13, 14: หน้าเว็บไซต์ของกลุ่มนักเรียนเลวระหว่างการดำเนินแคมเปญ #รับวาทะถกเถียงเรื่องแบบ

ที่มา: www.khaosod.co.th/special-stories/news_5439311

จากภาพหน้าเว็บไซต์ข้างต้นที่มีการแสดงรายชื่อครูและโรงเรียนออกมาโดยตรงเช่นนี้ทำให้เราสามารถพิจารณาได้ว่ากลุ่มนักเรียนเลวได้มีการพิจารณาถึงชุดของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ตามมาในการทำแคมเปญดังกล่าวอย่างใคร่ครวญและละเอียดมาก เพราะข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดในการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงกดดันต่อสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียจากแนวร่วมของกลุ่มที่ไม่ใช่ นักเรียน หรือกระทั่งการแจ้งความจากผู้ปกครองที่มองว่าปฏิกริยาการใช้อำนาจต่อนักเรียนที่เข้าร่วมแคมเปญของบุคลากรในโรงเรียนเป็นสิ่ง

ที่ไม่ชอบธรรมตามกฎหมาย (เช่น การปฏิเสธไม่ให้เด็กเข้าเรียน การกักขังหน่วงเหนี่ยว) ดังที่เห็นใน ภาพ 15



ภาพ 15: การรายงานข่าวผู้ปกครองแจ้งความบุคลากรโรงเรียนที่ลงโทษเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกินกว่าเหตุ ของคุณศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์

การออกแบบและจัดวางแพลตฟอร์มในการทำแคมเปญดังกล่าวนี้ถือเป็นตัวอย่างการสร้างปฏิสัมพันธ์ของการปะทะทางการเมือง (Political Contention) ที่ใช้ผลผลิตของแพลตฟอร์มดิจิทัลออนไลน์คือความสนใจ (Attention) ของสื่อและมวลชนต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นและดำเนินไปได้อย่างหลักแหลมมาก ซึ่งความสนใจต่อสถานการณ์การทำกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของแนวร่วมผู้ติดตามดังกล่าวก็ได้แปรเปลี่ยนเป็นอำนาจทางสังคมที่สามารถทำให้บุคลากรและผู้มีอำนาจในสถาบันการศึกษาต้องกลับมาระแวดระวังการใช้อำนาจของตัวเองต่อนักเรียนแทนได้ ซึ่งจาก

เหตุการณ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนได้ว่าแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์นั้นถือเป็นส่วนสำคัญของเขตแดนเวลาแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นไปยังการสลาย “ความเป็นปัจจุบัน” (Presentness) ที่ระบอบอำนาจนิยม (Authoritarianism) บังคับให้เยาวชนทำตามได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้แคมเปญ **#1ธันวาบอกลาเครื่องแบบ** ยังสะท้อนให้เราเห็นถึงรูปแบบการร่วมเวลาทั้งในเชิงระนาบระหว่างตัวนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงออกทางสัญลักษณ์ร่วมกัน และในเชิงตั้งกับแนวร่วมของกลุ่มนักเรียนแล้ว เช่น “อดีตนักเรียนแล้ว” ผู้เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนต่างๆ ที่เป็นต้นกำเนิดในแคมเปญดังกล่าว และรวมไปถึงผู้ปกครองของนักเรียนที่สนับสนุนการยกเลิกบังคับใส่ชุดนักเรียน ซึ่งทำให้เรือนร่างของตัวนักเรียนเป็นปัจจัยหลักในการสร้างการข้องเกี่ยวทางสังคมของการร่วมเวลาดังกล่าว และจำนวนของเรือนร่างที่เข้าร่วมแคมเปญดังกล่าวก็มีความสำคัญในแง่ที่จะทำให้เกิด “อุบัติเหตุทางเขตแดน” ของการต่อสู้เพื่อสิทธิเหนือเรือนร่างของนักเรียนต่อระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียน เพราะ “ถ้าเราแต่งไปเรียนกันให้หมด ดูสิว่าทางโรงเรียนจะยังหมกมุ่นกับการใช้อำนาจหรือจะกลับไปจัดการเรียนการสอนมากกว่ากัน” ซึ่งถือว่าเป็นการถกเถียงโมฆกรรมของการเป็นครูและพันธกิจของสถานศึกษาว่าแท้จริงแล้วควรจะทำอะไร

6.3 การปะทะกันของระบอบการร่วมเวลา: พรหมแดนเวลาแบบอนุรักษ์จารีตนิยมที่กำลังเสื่อมถอย

จากเนื้อหาส่วน 6.1 เราจะเห็นได้ว่าสถานะเชิงอำนาจแบบ ‘ผู้น้อย’ และ ‘ผู้ใหญ่’ ในสังคมไทยได้ถูกปฏิบัติการณ์ในชีวิตประจำวันของตัวผู้เยาว์อย่างไร²⁹ การโดนผลิตซ้ำต่อสถานะผู้ด้อยทางอำนาจของตัวเองอยู่ในทุกเมื่อเชื่อวันนั้นส่งผลทำให้เยาวชนต้องยอมจำนนต่อผู้ใหญ่ที่สร้างกฎเกณฑ์การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกันจนกว่าที่ตัวเองจะได้ก้าวขึ้นมาสู่สถานะทางอำนาจที่ทัดเทียมกัน ซึ่งนำไปสู่รูปแบบการร่วมเวลาที่มีลักษณะไม่สมมาตรเชิงอำนาจสูง ทำให้สังคมไทยมีลักษณะแบ่งแยกลำดับชั้น (Hierarchical) ที่สูง ยิ่งในระหว่างสถานะทางสังคมที่มีความปฏิสัมพันธ์อันใกล้ชิดต่อกันอย่างครู-นักเรียนก็ยังมีโอกาสทำให้นำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ผิดและใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคลมากกว่าเดิมได้ง่าย ดังที่เราจะเห็นได้จากความถี่ของข่าวความรุนแรงหรือการประพาดโดยมิชอบของบุคลากรทางการศึกษาของรัฐในห้วงยามที่รัฐราชการออกมาจับตาดูทางการเมืองสูงหรือในยามที่เกิดวิกฤตความชอบธรรมของอำนาจจนตัวแทนรัฐจำเป็นต้อง

²⁹ โดยระบบโซตัสเองก็ดำเนินไปด้วยตรรกะทางวัฒนธรรมแบบเดียวกันนี้ ซึ่งกล่าวได้ว่าระบอบโซตัสเองก็เป็นส่วนขยายของปฏิบัติการผลิตซ้ำสถานะผู้ใหญ่-ผู้น้อยเช่นกัน

แสดงอำนาจดังกล่าวเพื่อตอบโต้ออกมา โดยปฏิบัติการจากฝั่งรัฐหลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองปี พ.ศ. 2563 ก็ถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ดังกล่าว

ในทางกลับกัน แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์สมัยใหม่นอกจากจะมีความเปิดกว้างของพื้นที่แล้ว ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ยังถูกพัฒนาให้มีความเร็วสูงขึ้นมาอีกด้วย ส่งผลให้เกิดการแชร์และ แลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ทำให้เขตแดนทางสังคมของกลุ่มผู้ใช้สามารถถูกขยายได้ ไปอย่างมหาศาล ซึ่งก็ทำให้นักเรียนที่เข้าถึงและสามารถใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้ดีไม่สามารถพึงพอใจกับระบบการศึกษาไทยที่ไม่ปรับตัวตามยุคสมัยได้อีกต่อไป ความไม่พอใจดังกล่าวทำให้สถานะ แบบเดิมของครูในฐานะผู้กุมอำนาจทางสังคมในห้องเรียนนั้นสั่นคลอน และทำให้ครูหัวเก่าที่ไม่ทันโลก ของเยาวชนรุ่นปัจจุบันที่เข้าถึงพื้นที่สังคมออนไลน์อย่างกว้างขวางนั้นไม่สามารถอบรมสั่งสอนทาง ศิลธรรมแบบจารีตได้มีประสิทธิภาพเหมือนเมื่อก่อน จนเกิดเป็นวิกฤตความชอบธรรมที่หนักกว่าเดิม ซึ่งการออกมาพยายามแสดงอำนาจห้ามปรามหรือลงโทษนักเรียนที่เข้าร่วมทำกิจกรรมของกลุ่ม นักเรียนเลวอย่างรุนแรงของบุคลากรทางการศึกษาถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน

โดยในบริบทดั้งเดิมก่อนการเข้ามาของเทคโนโลยีสื่อออนไลน์นั้นแม้จะเกิดความรุนแรงและ ความไม่ชอบธรรมภายในระบบการศึกษาไทย แต่ด้วยความสำเร็จของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมตลาดของประเทศไทยภายใต้การดูแลของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ช่วงสงครามเย็น นั้นก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบการศึกษาแบบเน้นความมั่นคงของรัฐ (เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์) ที่เน้นการก่อกวนเกลตาทางสังคมแบบอำนาจนิยมผ่านการใช้กฎระเบียบแบบทหารใน สถานศึกษา ยังคงถูกซิมซบไว้ได้ (ภิญญพันธ์ พจนานวณ 2565) และสำหรับผู้ที่เติบโตมาในยุค สงครามเย็น (ดังที่จะเห็นได้ในเพลงของกลุ่มนักเรียนดี) ก็มักจะมีทัศนคติที่เห็นว่าการพัฒนา (Development Path) แบบอำนาจนิยมนั้นถือเป็นเอกลักษณ์ที่สังคมไทยจำเป็นต้องยึดถือและถูก อนุรักษ์ไว้อย่างแข็งขันอีกด้วย (เช่น วาทกรรม “ได้ดีเพราะไม่เรียว”) แม้ความฉ้อฉลของผู้มีอำนาจ และเครือข่ายในระบบจะยังเกิดขึ้นและถูกรับรู้อยู่ตลอดก็ตาม แต่ก็ถูกมองว่าเป็นเพียงปัญหาเชิง พฤติกรรมของปัจเจกหรือภาคส่วนหนึ่งๆ เท่านั้น ซึ่งมักจะตามมาด้วยการถูกกลบเกลื่อนจากการใช้ อิทธิพลทางสังคมที่สั่งสมมาตามระบอบอำนาจนิยมจึงทำให้ไม่นำไปสู่การเรียนรู้ทางสังคมในภาพ กว้างและการสร้างกลไกทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาอย่างเป็นระบบ

ความไม่พัฒนาของรัฐราชการตามพลวัตของโลกดังกล่าวได้ทำให้สมรรถภาพของรัฐราชการ ไทยได้เริ่มหดตัวลงหลังจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ทำให้ระบอบอำนาจนิยมจึงเริ่มมาถึงทางตัน

และกลายเป็นปัจจัยเพิกพูนที่สร้างปัญหาทางสังคมแทน (ชัชฎา ชัชฎา กำลิ่งแพทย์ 2564) และส่งผลให้เส้นพรมแดนเวลาที่แนวคิดอนุรักษจารีตนิยมเคยได้ฉายภาพให้เห็นไว้ได้หดแคบลงอย่างมากไปด้วย ในอีกทางหนึ่งเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ก็ทำให้เกิดการตรวจสอบความฉ้อฉลของระบอบอำนาจนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้เหลือเพียงแต่ภาพลักษณ์ความฉ้อฉลของผู้มีอำนาจในระบบที่ถูกสั่งสมมาอย่างยาวนานเท่านั้น (ไม่ว่าจะในแวดวงครู กองทัพกับตำรวจ หรือแม้แต่ศาลก็ตาม) ซึ่งการใช้แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์ของกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นถือได้ว่าเป็นการจ้องออกแบบรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจเพื่อเร่งกระบวนการเสื่อมถอยของเขตแดนเวลาแบบอำนาจนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเพียงเท่านั้น พร้อมกันนั้นก็เป็นการเสริมสร้างอำนาจ (Empower) ผู้คนต่อการมีส่วนร่วมในการผลักดันสังคมไทยไปสู่เส้นทางใหม่ที่ตอบโจทย์ความต้องการ และสามารถที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่คิดกันจากระบอบอำนาจนิยมยิ่งกว่าเดิม

6.4 สรุป: ความพยายามช่วงชิงความเป็นปัจจุบันในระบบการศึกษาและสังคมไทย

แม้ในวงการวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาไทยจะมีการพูดถึงการปฏิรูประบบการศึกษาไทยมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษ 2540 แล้ว แต่การปฏิรูปอย่างแท้จริงก็ยังไม่เกิดขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ชี้แจงนโยบายที่รัฐบาลและรัฐมนตรีแต่ละวาระ (โดยเฉพาะหลังจากการรัฐประหารปี 49) ต่างพยายามจะดำเนินการอย่างไม่พิจารณาภาระงานที่บุคลากรทางการศึกษาแบกรับอยู่แล้วก็ยิ่งทำให้เกิดความซับซ้อนและความสับสนให้แก่บุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะกับบุคลากรชั้นผู้น้อยที่ถูกผลกระทบให้ทำงานส่วนดังกล่าวจากการมอบหมายผ่านคำสั่งของบุคลากรชั้นผู้ใหญ่ และการที่ความก้าวหน้าทางอาชีพของบุคลากรนั้นไม่ได้มีน้ำหนักอยู่ที่การเรียนรู้ของนักเรียนมากนักแต่เป็นจากการประเมินโดยบุคลากรชั้นผู้ใหญ่ที่มีระดับชั้นสูงกว่าก็ยิ่งทำให้แรงจูงใจของโรงเรียนในความสนใจต่อกระบวนการสร้างการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ครูมีต่อนักเรียนลดน้อยถอยต่ำลงกว่าเดิมอีกด้วย จากโครงสร้างอำนาจที่กำหนดการรับผิดชอบอย่างที่เป็นอยู่ข้างต้นนั้นทำให้การรับและการถูกผูกมัดคำสั่งจาก “ผู้ที่ใหญ่กว่า” นั้นคือความเป็นปัจจุบันแบบอำนาจนิยมของบุคลากรของรัฐในระดับต่างๆ ยังต้องเผชิญอยู่ ทำให้บุคลากรทางการศึกษานั้นไม่ได้ “ร่วมเวลา” ในรูปแบบที่สอดคล้องไปกับหลักการจัดการเรียนการสอนที่ควรจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้เรียนอย่างชัดเจน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการจะสลายระบอบอำนาจนิยมในสถานศึกษา

นั่น จำเป็นที่จะทำให้การแก้ไขระบบการรับสมัครสอบทางการศึกษาเข้าไปด้วย ดังที่นโยบาย “คืนครูให้นักเรียน” ของพรรคการเมืองฝ่ายก้าวหน้าอย่างพรรคก้าวไกลได้เสนอไว้ตามภาพข้างล่างนี้



ภาพ 16: นโยบายปฏิรูประบบการศึกษาของพรรคก้าวไกล

ที่มา: www.bangkokbiznews.com/politics/1048104

จากตรงนี้เราจะเห็นได้ว่ารูปแบบการข้องเกี่ยวกับสังคมแบบอำนาจนิยมที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษานั้นไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับนักเรียนเท่านั้น แต่ยังกระทบไปถึง “ผู้น้อย” ที่อยู่ในสถานะทางสังคมที่มีอำนาจต่ำกว่าในระบบการศึกษาไทยทุกคน พรอมแดนเวลาที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ว่ากับนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่บุคลากรทางการศึกษาเองก็มีพรอมแดนเวลาที่ทำให้ไม่อาจใช้เวลาไปกับการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างที่ควรจะเป็นอีกด้วย ซึ่งมีผลทำให้ครูที่มีความตั้งใจที่จะจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนจริงๆ นั้นอยู่ได้อย่างยากลำบากในโครงสร้างอำนาจแบบดังกล่าว แม้ในช่วงหลายปีมานี้ เราจะได้เห็นถึงความพยายามในการรวมกลุ่มหรือสร้างชุมชนของบุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ เพื่อที่จะสร้างการร่วมเวลาทางศึกษากับนักเรียนในรูปแบบที่ควรจะเป็นไปได้อย่างมากที่สุดก็ตาม (เช่น เครือข่าย insKru โครงการก่อการครู กลุ่มครูขอสอน) แต่ก็ยังไม่มีอัตราส่วนและพลังมากพอในการที่จะสร้างนิยามความเป็นปัจจุบันของระบบการศึกษาไทยอย่างที่มีนควรจะเป็นสำหรับนักเรียนจำนวนมากได้ และการขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเปิดกว้างทางการเรียนรู้นั้น สำหรับผู้เขียนแล้วยังทำให้เยาวชนไม่สามารถเรียนรู้กระบวนการในการนิยาม “ชีวิตที่ดี” ในรูปแบบที่หลากหลายอีกด้วย ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดสภาวะยากจนทางความคิดและไร้จินตนาการถึงอนาคตทางสังคมของตัวเอง

ได้ ทำให้นำไปสู่การผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคมแบบเดิมในที่สุด ซึ่งมีผลทำให้กระบวนการพัฒนาวัฒนธรรม “ผู้ใหญ่-ผู้น้อย” นี้ถูกผลิตซ้ำด้วยเช่นกัน

แน่นอนว่าสถานะในระบบการศึกษาไม่ได้เป็นสิ่งที่ชี้ขาดถึงการมีอำนาจเสมอไป เพราะเป็นที่รับรู้ทั่วไปในสังคมไทยว่ายังมีสถานะทางสังคมอื่นๆ ที่มีตำแหน่งแห่งที่ทางอำนาจที่สำคัญกว่าสถานะในแวดวงการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานะจากวงการความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งการครอบงำระบบการศึกษาจากโครงสร้างทางอำนาจเหล่านี้ก็ยิ่งเพิ่มความซับซ้อนให้แก่ระบบอำนาจนิยมในสังคมไทยมากกว่าเดิม และทำให้คนที่ไม่สามารถไต่เต้าลำดับชั้นทางอำนาจในแวดวงต่างๆ ได้ ถูกทำให้เป็นผู้น้อยในหลากหลายระดับตามบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์ไปด้วย ซึ่งผู้เยาว์ส่วนใหญ่ถือเป็นผู้น้อยในระดับขั้นที่พื้นฐานถึงที่สุดแล้ว และแม้จะได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปตามชนชั้นทางสังคมที่แต่ละคนสังกัดก็ตาม แต่ในทางการเมืองเยาวชนก็มักจะไม่ได้รับการรับฟังอย่างจริงจังจากผู้ใหญ่ส่วนมากอยู่ดี เปรียบดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเองนั้นได้เคยเผชิญทัศนคติดังกล่าวจากขุนนางชั้นผู้ใหญ่หลังจากที่พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์ในวัย 15 พรรษา ซึ่งแม้สุดท้ายแล้วรัชกาลที่ 5 จะสามารถปฏิรูปการปกครองเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ แต่ก็ต้องรอไปถึงหลังจากที่ขุนนางฝ่ายเดิมหมดอำนาจไปแล้วอยู่ดี (ภาคิน ภาคิน นิมมานนรงค์ 2558, 96-132)

สิ่งที่กลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วมออกมาต่อสู้คือระบบอำนาจนิยมที่บังคับให้คนส่วนใหญ่ต้องเติบโตไปตามความต้องการของเครือข่ายผู้กุมอำนาจของระบบเช่นนี้ ซึ่งเรื้อรังถือเป็นพรมแดนแรกสำหรับผู้เยาว์ต้องเผชิญอย่างทุกเมื่อเชื่อวันที่สุดในชีวิตของพวกเขา การต่อสู้กับระบบอำนาจภายในโรงเรียนจึงไม่ใช่แค่เป็นประเด็นทางการเมืองในชีวิตส่วนตัวของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังมีหมายถึงโอกาสที่เหล่าผู้น้อยในสังคมไทยจะสามารถนิยาม “อนาคต” ของตนเองและเติบโตไปตามเส้นทางที่ตัวเองสามารถเลือกได้โดยไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวระบบอำนาจนิยมอันฉ้อฉลที่พาสังคมไทยมาถึงทางตันอีกต่อไป

บทที่ 7

การกลายเป็น “อนาคต”: การเมืองของสถานะผู้เยาว์ในสังคมไทย

"คนไทยสัมพันธ์กันบนฐานของการกำหนดรู้ว่าใครเป็นผู้ใหญ่ ใครเป็นเด็ก และสองคนนั้นหาได้เท่าเทียมกันไม่ เราทุกคนต่างต้องเป็นผู้ใหญ่ในบางครั้ง และเป็นเด็กในบางครั้ง ตลอดชั่วชีวิตของเรา สถานะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กนี้ไม่ได้บังคับความสัมพันธ์ของเรากับคนอื่นเท่านั้น แต่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมของเราในที่สาธารณะด้วย" (นิธิ เอียวศรีวงศ์ อ้างอิงใน ภาคิน ภาคิน นิมมานนรงค์ 2558, 51)

ในสองบทที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ว่าเหล่านักเรียนเลวเคลื่อนไหวด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใดและพวกเขาทำเธอออกมาพูดถึงสิ่งที่เป็นปัญหาในชีวิตการเป็นนักเรียนของทุกๆ คนทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างไร แต่ในบทนี้จะเห็นโดยเบื้องต้นแล้วจะเป็นการย้อนถามว่า “อดีตนักเรียน” อย่างพวกเขาจะคาดหวังอย่างไรกับบทบาทของ “นักเรียนเลว” ต่ออนาคตของสังคมไทย และเราควรจะสะท้อนย้อนคิดถึงพลวัตทางสังคมที่การเคลื่อนไหวของนักเรียนเลวได้สะท้อนต่อสังคมการเมืองในระดับมหภาคอย่างไรบ้าง หรือถ้าจะให้พูดอย่างรวบยอดคือ เราในฐานะ “อดีตผู้เยาว์” ควรจะมีกระบวนการทัศนอย่างไรในการร่วมสรรค์สร้างสังคมไทยแบบใหม่ไปกับ “คนรุ่นโบว์ขาว” เหล่านี้

เราย่อมไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมในปัจจุบันนั้นถือเป็นจุดหมุดหมายที่มีความสำคัญหรือเป็น ‘ประวัติศาสตร์’ (Historicity) อย่างมากในประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย การนิยามกลุ่มเยาวชนที่เคลื่อนไหวในปัจจุบันว่าเป็น “คนรุ่นโบว์ขาว” (กนกรัตน์ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล 2564) อันเกิดจากการใช้โบว์ขาวเป็นสัญลักษณ์ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในชีวิตประจำวันถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของความสลักสำคัญดังกล่าว ซึ่งถ้าเราพิจารณายยะของ “คนรุ่นโบว์ขาว” แบบเดียวกับ “คนรุ่นเดือนตุลาฯ” (ที่ขบวนการร่วมสมัยได้แยกกลุ่มผู้อยู่ในเหตุการณ์ 14 ตุลาและ 6 ตุลาออกจากกันอย่างชัดเจนแล้ว) หรือ “คนรุ่นพฤษภา(ทมิฬ)” ก็จะสามารถกล่าวออกมาได้ว่า คนในหลายภาคส่วนของสังคมไทยปัจจุบันเองก็ดูจะมีความคาดหวังบางอย่างที่มีต่อคนรุ่นโบว์ขาวไม่ต่างกับที่คนแต่ละยุคต่างก็มีความคาดหวังต่อคนรุ่นที่เคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เห็นถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมไทยนั้นคนรุ่นโบว์ขาวนั้นเปรียบเสมือนได้กับ ‘ความหวัง’ ของ

สังคมไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายทางการเมืองของสถานะผู้เยาว์ที่แตกต่างไปจากมุมมองของฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมที่เหล่านักเรียนเลวต้องต่อสู้ด้วยดังที่ได้อภิปรายในบทที่แล้วเป็นอย่างมาก

ในบทนี้ผู้เขียนจะทำการอภิปรายถึงต้นตอและที่มาที่ไปของนโยบายทางการเมืองของสถานะผู้เยาว์ ทั้งในแง่มุมมองที่แนวร่วมกลุ่มนักเรียนเลวได้ทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของตัวเอง และการสร้างสรรค์นโยบายทางการเมืองดังกล่าวที่กลุ่มนักเรียนเลวได้เผยแพร่ไปยังสังคมไทยภาพกว้างเพื่อสร้างจินตนาการถึงเส้นทางสู่ “อนาคต” เส้นทางใหม่ที่ก้าวพ้นไปจาก “พรมแดนทางเวลา” เดิมของสังคมไทยที่ถูกขีดไว้ด้วยระบอบอำนาจนิยม

7.1 สถานะผู้เยาว์ในเรื่องเล่าแบบราชาชาตินิยมไทย: ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของ “นักเรียน” ในอดีต

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นช่วงขบวนการทางการเมืองเดือนตุลาในทศวรรษ 2510 (สุธาชัย สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ 2564) จนกระทั่งช่วงทศวรรษ 2550 เยาวชนระดับนักเรียนมักไม่ได้มีบทบาทนำในการเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับมหภาคมากนัก ส่วนมากมักจะเป็นแนวร่วมของขบวนการทางการเมืองที่จัดตั้งโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยหรือแม้แต่มีอบของ “ผู้ใหญ่” อย่างพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจากการนำของกลุ่มผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติแล้วเยาวชนเหล่านี้ไม่ได้เคยเป็น ‘เจ้าภาพ’ (Principal) ทางการเมืองระดับมหภาคอย่างแท้จริง

สาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเมืองระดับชาตินั้นมักจะเกี่ยวกับประเด็นระดับมหภาคของสังคม เช่น เศรษฐกิจฝืดเคือง ความฉ้อฉลของรัฐบาล ซึ่งมักเป็นประเด็นที่ไกลตัวจากชีวิตประจำวันของเยาวชนที่ยังไม่ได้รับการอนุญาตให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ในขณะที่สถานะทางปัจเจกบุคคลตามกฎหมายไทยมักจะได้รับสิทธิในการเลือกตั้งแล้วในช่วงเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย จึงย่อมที่จะมีความตื่นตัว (ไม่ว่าจะมากหรือน้อย) ต่อประเด็นทางการเมืองระดับชาติมากกว่านักเรียนระดับมัธยมเป็นธรรมดา ซึ่งทำให้เราเห็นได้ว่าสถานะ “ผู้เยาว์” ในทางกฎหมายเองนั้นคือพรมแดนทางเวลาที่สำคัญองเยาวชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมหภาคอย่างที่เรามักจะรับรู้วาทกรรมเช่น “การเมืองไม่ใช่เรื่องของเด็ก” “หน้าที่ของเด็กคือเรียนหนังสือ ไม่ใช่เคลื่อนไหวทางการเมือง” จนไปถึงการปฏิเสธความเป็นผู้กระทำการในตัวของเด็ก โดยมักจะคิดไปเองว่าการเคลื่อนไหวของเด็กมีผู้ใหญ่ที่อยู่เบื้องหลังหรือ “โดนคนไม่ดีปั่นหัว” (ซึ่งแม้แต่เด็กศึกษาใน

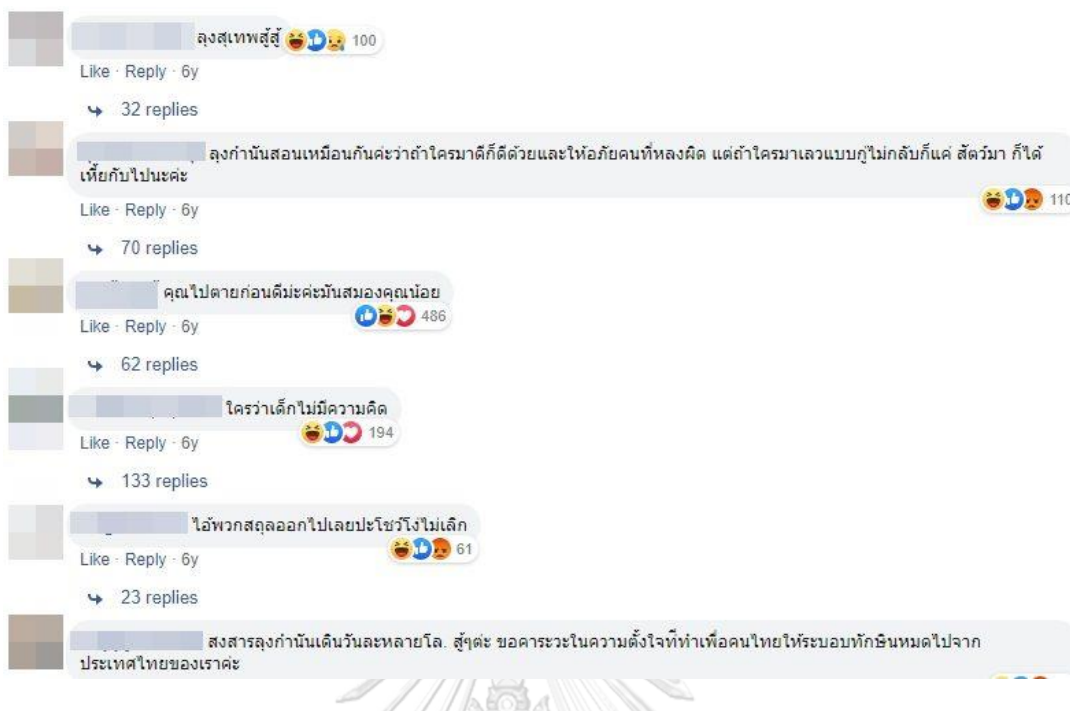
ระดับ ‘อุดมศึกษา’ ที่เน้นการพัฒนาความคิดความอ่านในระดับสูงแล้วก็ยังโดนข้อกล่าวหาเช่นนี้เรื่อยๆ) จึงทำให้เยาวชนมักถูกกีดกันออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่เสมอ

แต่กระนั้นในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่ปลายพุทธศวรรษ 2540 เยาวชนมักถูกใช้เป็นกระบอกเสียงทางการเมืองของผู้ใหญ่อยู่เสมอ เพราะผลจากการถูกกีดกันทางการเมืองนี้เองที่ทำให้เยาวชนจึงมักถูกมองว่าเป็นพลังทางสังคมที่ ‘บริสุทธิ์’ และนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะจากฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมเอง ย้อนกลับไปขบวนการเคลื่อนไหวก่อนปี พ.ศ. 2563 ที่ใกล้ที่สุดคือ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ก็ได้มีการนำเยาวชนมาขึ้นเวทีปราศรัยในมือบและมีการจัดเทศกาลวันเด็กในมือบสำหรับเยาวชนอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนของ กปปส. ก็ยังมีหลักฐานทิ้งไว้ในสื่อโซเชียลอีกด้วย ดังในภาพข้างล่างนี้



Suthep Thaugsuban (สุเทพ เทือกสุบรรณ) added 199 new photos to the album การเดินขบวนจากอโศก (23 ม.ค. 57).
24 January 2014

ถึงแม้จะมีประกาศพรก. จกเงินเมื่อวันที่ 22 ม.ค. 57 การเดินขบวนจากเวทีอโศกสุด. สุขุมวิท หลังสวนวิทยุ ก็เต็มไปด้วยผู้คนต่างออกมาให้กำลังใจบอกให้สู้ต่อไปจนทำให้การเดินทางระยะแค่ 6 ก.ม. ใช้เวลาถึง 9 ชม.



ภาพ 17, 18: อัลบั้มภาพกิจกรรมการเดินขบวน กปปส. ในวันที่ 22 ม.ค. 2557

ของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำกลุ่ม กปปส.

ที่มา: www.khaosod.co.th/politics/news_4738756 หรือสามารถดูต้นฉบับได้ที่

www.facebook.com/media/set/?set=a.745675038778314

การปราศรัยในแฟลชม็อบเองก็มักจะเป็นภาคปฏิบัติการของการรื้อฟื้นและทบทวนสถานะของนักเรียนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านความทรงจำทางการเมืองในสังคมไทยอยู่บ่อยครั้ง เช่นในการปราศรัยของนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563³⁰ ก็มีการทวงถามถึงความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยการยกตัวอย่างถึงกิจกรรมทางการเมืองที่นักเรียนเตรียมอุดมฯ ถูกดึงเข้าไปร่วมกับฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมในอดีต เช่น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2549 และ กปปส. เมื่อปี พ.ศ. 2556 ซึ่งถือเป็นคู่อริทางการเมืองโดยตรงต่อขบวนการทางการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยรอบนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความย้อนแย้งหรือแม้แต่ ‘ความชี้หลงลืม’ ของกลุ่มผู้สนับสนุนการเมืองฝ่ายขวา และยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าในความเป็นประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่เป็นกระบวนทัศน์การผลิตเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์หลักของฝ่ายจารีตนั้น “เยาวชน” ก็ไม่ได้มีสถานะอะไรมากไปกว่าเครื่องมือสร้างความชอบธรรมเท่านั้น

³⁰ รับชมได้ที่ youtu.be/Ok13rkxNUes?t=141

7.2 การอุบัติของเยาวชน “รุ่นโบว์ขาว” และการแตกขั้วทางเวลาในสังคมไทย

ปรากฏการณ์ที่เป็นจุดหมุดหมายที่สุดและทำให้เกิดคำเรียกขานว่า “เยาวชนรุ่นโบว์ขาว” คือ เหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงวันที่ 17-18 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ที่นักเรียนมัธยมในหลากหลายจังหวัดได้ทำการผูกโบว์ขาวและชูสามนิ้วเพื่อร่วมแสดงจุดยืนต่อต้านรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาตามแคมเปญของกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก” (ก่อนที่จะมาเป็น “ประชาชนปลดแอก” ในภายหลัง) ท่ามกลางกระแสการชุมนุมจากกลุ่มการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เสนอข้อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระดับมหภาค³¹ โดยโบว์ขาวแต่เดิมนั้นเป็นสัญลักษณ์ยุติความรุนแรงต่อสตรี ก็ได้ถูกขยายความหมายไปยังเด็กและผู้เห็นต่างทางการเมืองด้วย³² ในขณะที่การชูสามนิ้วนั้นมีที่มาจากซีรีส์ภาพยนตร์เรื่อง “เกมล่าชีวิต” (The Hunger Games) ซึ่งในไทยการหยิบยกนัยยะการต่อต้านเผด็จการจากภาพยนตร์ซีรีส์ดังกล่าว³³



³¹ <https://d.dailynews.co.th/regional/790286/>, <https://www.bbc.com/thai/thailand-53821787>

³² <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/127085>, <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/131554>

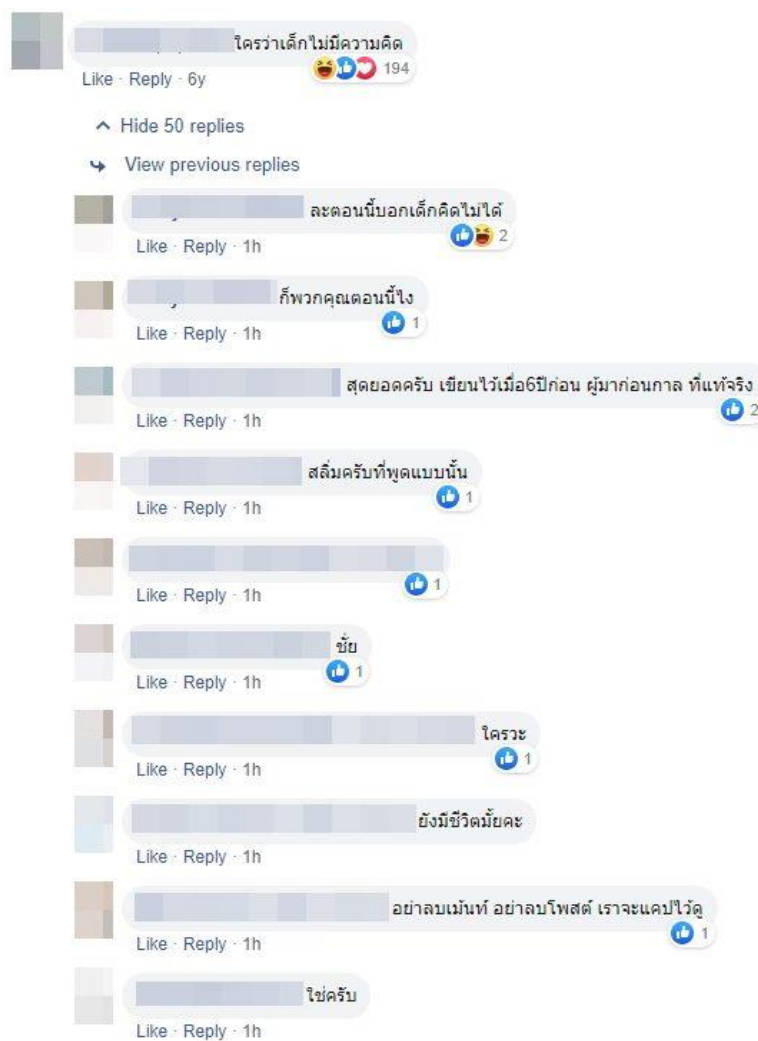
³³ <https://www.sanook.com/campus/1401752/>



ภาพ 19, 20: กิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองในโรงเรียนช่วงวันที่ 17-18 สิงหาคม 2563

ที่มา: <https://www.bbc.com/thai/thailand-53821787>

โดยการออกมาทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ของนักเรียนในสองวันนี้ได้ทำให้ในวันต่อมา (19 สิงหาคม) ได้เกิดมวลชนผู้สนับสนุนการเคลื่อนไหวของเยาวชน “รุ่นโบว์ขาว” ได้เข้าไปแสดงความคิดเห็น (มักจะด้วยท่าทีประชดประชัน) ต่อจากความคิดเห็นเมื่อปี พ.ศ. 2557 บนหน้าอัลบั้มภาพที่มีเยาวชนอยู่ในการทำกิจกรรมทางการเมืองของ กปปส. ในบัญชีเฟซบุ๊กของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำคนสำคัญของขบวนการที่งอไว้ดังที่ปรากฏตามภาพ 20 (หน้าถัดไป) ซึ่งความเจ็บงันของเสียงฝ่ายขวาที่เกิดขึ้นหลังการหักท้วงในภาพดังกล่าวตามที่ได้เห็นในภาพ 16 และ 17 ด้านบนก็เปรียบเสมือนปฏิกิริยาที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีถึงสถานการณ์ร่วมเวลาของอุดมการณ์ฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมในขณะนั้นที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการตอบรับต่อกระแสความรู้สึกรุนแรงที่คิดทางการเมืองของเยาวชนที่ออกมาเคลื่อนไหว และจากกรณีดังกล่าวเราจะเริ่มเห็นถึงการเกิดของการแตกช่วงเวลาของสังคมไทยที่มีเยาวชนเป็นสัญลักษณ์หลักของการแตกช่วงดังกล่าว จากผู้เยาว์ที่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่คิดสงสัยหรือตั้งคำถามต่อปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทย และเชื่อในเส้นทางของความเป็นไทยที่มีสถาบันกษัตริย์เป็นแกนกลาง ไปสู่ผู้เยาว์ที่ตั้งคำถามกับความไม่สมเหตุสมผลต่างๆ และหวัชบถต่อมรดกทางสังคมแบบอำนาจนิยมที่มีอยู่ในสังคมไทยอย่างชัดเจน



ภาพ 21: ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในอัลบั้มรูปที่มีเยาวชนถ่ายรูปร่วมกับ กปปส. วันที่ 19 ส.ค. 2563

ที่มา: www.khaosod.co.th/politics/news_4738756

จากการอุบัติขึ้นของ “เยาวชนรุ่นโบว์ขาว” ทำให้ฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมที่เห็นชอบกับการใช้อำนาจจากรัฐในรูปแบบปัจจุบันก็ไม่สามารถนิ่งเฉยต่ออิทธิพลของอุดมการณ์ต่อต้านอำนาจนิยมในการเคลื่อนไหวของนักเรียนได้อีกต่อไป แรงปฏิกริยาดังกล่าวนำมาสู่การจัดตั้งกลุ่ม “นักเรียนดี” โดยมีร่องรอยการพยายามจัดตั้งกลุ่มครั้งแรกในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ในเดือนสิงหาคม แต่ดูเหมือนจะไม่สามารถต้านทานกระแสฝ่ายก้าวหน้าที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนั้นได้ ประกอบกับประชากรกลุ่มผู้ใช้แพลตฟอร์มที่ค่อนข้างเป็นคนรุ่นใหม่เสียมากเลยไม่ได้รับการตอบรับที่ดีนักจึงได้ยุติบทบาทไปก่อน จนมีการจัดตั้งรอบที่สองผ่านเคลื่อนไหวออกสื่อพร้อมกับกลุ่มการเมืองฝ่ายขวาของผู้ใหญ่ที่มีอยู่ก่อนแล้ว เช่น กลุ่มไทรักษา กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2563

แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก พร้อมทำให้ถูกล้อเลียนว่าเป็นการจัดตั้งของผู้ใหญ่ที่ใช้เด็กบังหน้าเหมือนดังที่เคย ซึ่งทำให้ทางกลุ่มได้ลดบทบาทและเจียบหายจากกระแสสังคมไปอีกครั้ง



ภาพ 22, 23: การปรากฏตัวของ “นักเรียนดี” ในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ช่วงปี พ.ศ.2563

จนหลังจากกระแสการชุมนุมของนักเรียนมัธยมได้เริ่มซาลงไปหลังจากมีการใช้ “นิติสงคราม” หลายกรณี (ซึ่งรวมไปถึงการใช้มาตรา 112 ด้วย) กับแกนนำขบวนการเคลื่อนไหวระดับมหภาคอย่างกลุ่มประชาชนปลดแอก กลุ่มคณะราษฎร 2563 กลุ่มนักเรียนดีที่ได้ผ่านการปรับภาพลักษณ์ (Rebranding) ตัวเองจึงกลับมาเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 ทั้งในหน้าสื่อและโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กที่มีสภาพแวดล้อมที่รับมือได้ง่ายและมีกลุ่ม

ประชากรผู้ใช้ที่มีอายุเฉลี่ยมากกว่าแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ โดยมีการจัดทำและเผยแพร่เนื้อหาเพื่อต่อต้านอุดมคติและเป้าหมายการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวและกลุ่มแนวร่วมฝ่ายก้าวหน้าที่เคลื่อนไหวในประเด็นการเมืองระดับมหภาคที่กล่าวถึงข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งในขณะนั้นทางกลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วมก็ได้เป็นเจ้าภาพจัดการประท้วงร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวหลักที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำหลายครั้งแล้ว จึงทำให้กลุ่มแนวเรียนดีสามารถสร้างวาทกรรมเพื่อใช้โจมตีกลุ่มนักเรียนเลวแบบเหมารวมกับขบวนการเคลื่อนไหวระดับใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และพร้อมเร่งให้เกิดการแตกขั้วทางเวลา (Temporal Polarization) ภายในไทยออกเป็นสองขั้วคือ ขั้วอำนาจเผด็จการ-อนุรักษจารีตนิยม และขั้วเสรี-ประชาธิปไตย-สังคมนิยม³⁴

ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการแตกขั้วทางเวลาภายในสังคมไทยที่เป็นรูปเป็นร่างชัดเจนขึ้น โดยในกรณีกลุ่มนักเรียนเลวและกลุ่มนักเรียนดีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันคือการปะทะทางการเมือง (Political Contention) ของวิสัยทัศน์ต่อระบบการศึกษาไทยที่แตกต่างกันอย่างมาก (แม้ทางฝั่งนักเรียนดีจะไม่ได้แสดงวิสัยทัศน์เกี่ยวกับระบบศึกษาไทยใดๆ อย่างเป็นระบบเลยก็ตาม) ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้เชิงสาธารณะว่าทั้งสองกลุ่มไม่สามารถ “ร่วมเวลา” ทางอุดมการณ์กันได้อีกต่อไป และคนในสังคมต้องเลือกเพียงฝั่งใดฝั่งหนึ่งเท่านั้น

7.3 นกหวีด ธงชาติ และอนุสาวรีย์: ความเป็นสารัตถะทางประวัติศาสตร์กระแสหลักที่เสื่อมสลาย

ในการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาของกลุ่มนักเรียนเลว นอกจากกลวิธีการใช้เรื่องเล่าในการปราศรัยและการตอบโต้วาทกรรมผ่านแคมเปญต่างๆ แล้ว เรายังได้เห็นถึงความสร้างสรรค์ของกลุ่มนักเรียนและแนวร่วมในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองต่างๆ ที่ฝ่ายอนุรักษจารีตนิยมได้ใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของตัวเองในอดีตเพื่อยกย่องถึงสารัตถะที่กลุ่มการเมืองฝั่งอำนาจนิยมได้ใช้อ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองของตัวเองไว้อีกด้วย เช่น การใช้ทั้งนกหวีดและการจัดเวทีมีอบด้วยธิมธงไตรรงค์อันเป็นสัญลักษณ์เฉพาะตัวของขบวนการ กปปส. ในการประท้วงและขับไล่ นายฉัตรพล ทิปสุวรรณ รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นผู้เป็นหนึ่งในแกนนำร่วมจัดตั้งขบวนการ กปปส. ดังที่จะเห็นได้ในภาพด้านล่างนี้

³⁴ ตัวอย่างปีกสังคมนิยมที่มีบทบาทเด่นในขบวนการทางการเมืองปี 2563 เช่น กลุ่มรีเดม (REDEM) ซึ่งภายหลังได้พยายามจัดรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบของตนเองแยกออกมาหลังการโดนจับกุมของแกนนำ แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนและประสบความสำเร็จมากนัก



ภาพ 24: การพกนกหวีดของนักเรียนผู้ร่วมเข้าชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันที่ 19 ส.ค. 2563
ที่มา: <https://thestandard.co/bad-students-mob-blowing-whistle-against-minister-of-education>



ภาพ 25: เวทีในการชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันที่ 5 ก.ย. 2563
ที่มา: www.posttoday.com/politic/news/632277

การใช้สัญญาดังกล่าวในการสร้างเขตแดนทางสังคมที่ให้บริการภาคจำลองของการชุมนุม กปปส. นั้นถือเป็นการแตกดันตัวนายฉัฐพล ทีปสุวรรณและผู้สนับสนุนฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมอย่าง ร้ายแรง เนื่องจากเมื่อครั้งที่ขบวนการ กปปส. ได้ทำการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 นั้นทางแกน นำได้อ้างความชอบธรรมโดยการผูกขาดการนิยาม “ความดี” ตามอุดมการณ์และเรื่องเล่าแบบราชา ชาตินิยมที่ซบแน่นถึงศีลธรรมและจรรยาบรรณของผู้มีอำนาจไว้กับตัวเอง ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวได้ เสื่อมถอยไปหลังการเข้ามาใช้อำนาจของนายประยุทธ์ จันทร์โอชาและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จากการรัฐประหารในปีต่อมาที่แกนนำของขบวนการ กปปส. มีส่วนอย่างมากในการวางแผน คบคิดทางการเมือง (Political Machination) เพื่อสร้างสถานการณ์ให้เกิดการแทรกแซงจากกองทัพ ที่สมาชิกกลุ่ม คสช. เป็นผู้นำองค์กรอยู่ การที่นายฉัฐพลได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ แม้ไม่ได้ดูมีวิสัยทัศน์ทางนโยบายหรือประวัติการทำงานเกี่ยวกับการศึกษาที่โดดเด่นเลยจึงดูกลายเป็น การต่างตอบแทนทางการเมืองที่นายฉัฐพลในฐานะอดีตแกนนำกลุ่ม กปปส. ได้รับจากกลุ่ม คสช. ที่ได้สืบทอดอำนาจมาในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 มากกว่า โดยความสำเร็จของการประกอบสร้างเขต แแดนที่ใช้กลยุทธ์การใช้สัญญาและเรื่องเล่าเพื่อ “หัวร่อต่ออำนาจ” (จันจิรา สมบัติพูนศิริ 2558) ดังกล่าวเปรียบเสมือนเป็นบทตอบรับที่กลุ่มนักเรียนมัธยมในปัจจุบันมีต่ออัตชีวประวัติทางการเมือง ของนายฉัฐพลที่ใช้การเคลื่อนไหวทางการเมืองในการแอบอ้างว่าตนทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่กลับมารับตำแหน่งทางการเมืองจากระบอบอำนาจนิยมที่ฉ้อฉลเสียแทน



ภาพ 26: ภาพกิจกรรม #กูจะเป็นเพศอะไรก็เรื่องของกู ในวันที่ 18 มิ.ย 2564

ที่มา: <https://prachatai.com/journal/2021/06/93577>

นอกจากกรณีของนายณัฐพล ที่ปัสุวรรณแล้ว กลุ่มนักเรียนเลยยังได้จัดกิจกรรม **#จะจะเป็นเพศอะไรก็เรื่องของกู** ในวันไพรด์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงความหลากหลายทางเพศของเยาวชนที่ถูกปิดกั้นในสถานศึกษาที่อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหน้ากระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย อันมีที่มาที่ไปจากจริยวัตรทางเพศของพระองค์ซึ่งแตกต่างออกไปเมื่อเทียบกับกษัตริย์องค์อื่นๆ (ชานันท์ ยอดหงษ์ 2556) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ารัชกาลที่ 6 คือตัวอย่างของความเป็นควีร์ (Queer) ที่ปรากฏขึ้นในชนชั้นปกครองไทย และสังคมไทยควรที่จะเปิดกว้างต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศมากกว่านี้

ทั้งสองตัวอย่างนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเสื่อมถอยของความเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักของรัฐอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในแง่ความศักดิ์สิทธิ์ของระบบคุณค่าและสถาบันหลักแบบจารีตนิยมของรัฐไทย เพราะวิกฤตการณ์ทางสังคมการเมืองที่ตามมาอันเป็นผลโดยตรงจากมายาคติของแนวร่วมทางการเมืองและความไร้ความสามารถในการรับมือกับปัญหาของชนชั้นนำฝ่ายขวาเองที่เป็นหลักฐานที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีที่สุดว่าระบอบอำนาจนิยมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมในทางการเมืองสมัยใหม่ และไม่มีศักยภาพใดๆ ที่จะสามารถยกระดับชีวิตของคนในสังคมไทยให้ดีกว่านี้ได้อีกแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางรุ่นใหม่ที่นอกจากตนแล้วยังกังวลถึงอนาคตที่ครอบครัวและเครือญาติรุ่นต่อไปของตัวเองต้องเผชิญ (ไม่ว่าปัจเจกแต่ละคนจะตัดสินใจที่จะมีครอบครัวของตัวเองหรือไม่ก็ตาม) ซึ่งระบบการศึกษาของประเทศถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญระดับต้นๆ ที่เป็นตัวแปรโดยตรงต่อความรู้สึกกังวลใจดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

7.4 ประชาธิปไตยและการเรียนรู้: สังคมไทยและการเติบโตทางการเมืองที่ถูกเหนี่ยวรั้ง

“โรงเรียนหรือห้องเรียนเป็นภาพจำลองของสังคมใหญ่ เพราะฉะนั้นถ้าห้องเรียนไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ก็จะแปลว่าสังคมก็ไม่ได้มีความเป็นประชาธิปไตยตามไปด้วย มันเป็นภาพสะท้อนซึ่งกันและกันเสมอ”

อรรถพล ประภาสโนบล ครูผู้ช่วยสอนและสมาชิกกลุ่ม “พลเรียน”
ที่มา: thepotential.org/knowledge/democracy-in-classroom

ข้อความข้างต้นถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนในฐานะ ‘สังคมจำลอง’ ที่เยาวชนจะได้ไปเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตทางสังคมกับผู้อื่นที่ไม่ใช่ครอบครัวของตนเอง และได้ไปพบเจอความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคมผ่านพื้นที่โรงเรียน ซึ่งขัดแย้งกับภาพลักษณ์และวิถีปฏิบัติ

ที่พบเห็นในปัจจุบันของการศึกษาไทยที่พยายามจะยึดยึดแม่พิมพ์แบบเดียวกันให้กับเยาวชนทุกคน ดังที่ระเบียบการแต่งชุดเครื่องแบบและการควบคุมเรือนร่างของนักเรียนในผู้เขียนกล่าวถึงในบทที่แล้วเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจน

ในงาน *ครอบครัวจิตรกรรม: บทวิพากษ์ว่าด้วยชุมชน การปกครอง และรัฐ* (2561) ธเนศ วงศ์ยานนาวาและคณะผู้ร่วมเขียนได้พยายามใช้แนวคิด “เทคนิคการปกครอง” หรือ “การปกครองชีวญาณ” (Governmentality) ของมิเชล ฟูโกต์ในการสืบเสาะและอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวในช่วงยามการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของไทย โดยเฉพาะความคิดอันซับซ้อนเกี่ยวกับการก่อตัวของความคิดเกี่ยวกับ “วัยเด็ก” ที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีอำนาจของรัฐต่อ “เด็ก” ที่ถือเป็นกิจการภายในของครอบครัวผ่านการให้การศึกษาเพื่อให้ราษฎรกลายเป็นตัวตน (Subject) ที่อยู่ใต้การปกครองขององค์อธิปัตย์แห่งรัฐสมัยใหม่ โดยพิพัฒน์ พสุธารชาติ หนึ่งในผู้ร่วมเขียนงานชิ้นดังกล่าวได้ชี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ของไทยนั้นอาจจะไม่ได้ใช้เทคนิคการปกครองแบบเสรีนิยมอันเป็นตัวอย่างร่วมสมัยหลักที่ฟูโกต์ได้ยกขึ้นมาในการบรรยายแนวคิดดังกล่าวของเขา แต่น่าจะใช้เทคนิคการปกครองแบบตรวจการ (Police) ที่เน้นการจัดระเบียบและตรวจตราศีลธรรมของผู้คนผ่านการสร้างสิทธิอำนาจของรัฐ (State Authority) ในสังคมเสียมากกว่า เพราะเทคนิคการปกครองแบบเสรีนิยมเกิดจากการยินยอมให้ปัจเจกสามารถมี “ชีวิตที่ดี” ได้ ระบบสวัสดิการทางสังคมจึงเริ่มมีความสำคัญขึ้นมา ซึ่งรัฐไทยที่เพิ่งก่อตัวขณะนั้นยังไม่น่าจะดำเนินการสร้างสวัสดิการสังคมเช่นนั้นได้ โดยเฉพาะในสายตาขององค์อธิปัตย์ที่ต้องการเน้นเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองของตัวเองโดยการลงทุนกับความเข้มแข็งและความมีประสิทธิภาพของกองทัพเหล่าต่างๆ เสียก่อน

แม้ว่าเราจะยังไม่สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีอิทธิพลแค่ไหนและยังหลงเหลือมรดกโดยตรงมาจนถึงปัจจุบันอย่างไร แต่ผู้วิจัยเห็นด้วยกับพิพัฒน์ว่าเราสามารถปะติดปะต่อพลวัตดังกล่าวเข้ากับกระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) อีกระลอกในช่วงสงครามเย็นที่ไทยได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาคือยุคของสฤชดี ณะรัชต์ ซึ่งสฤชดีได้สถาปนาระบบที่ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2552) นิยามว่าเป็น “พ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ” (Despotic Paternalism) อันเป็นการเผยตัวที่ชัดเจนล่าสุดของการจินตนาการรัฐไทยในฐานะ “ครอบครัวจิตรกรรม” ภายใต้พลวัตแบบอำนาจนิยมขึ้นมา ทำให้เกิดการผสมผสานเทคนิคการปกครองแบบเสรีนิยมและแบบตรวจการไปพร้อมๆ กัน อันหมายถึงรัฐยินยอมที่จะให้พลเมืองมีชีวิตที่ดีได้ แต่การนิยาม “ชีวิตที่ดี” ต้องเป็นไปตามการกำกับ

ควบคุมของรัฐเท่านั้น จึงเป็นเหตุผลและเป็นแรงขับเคลื่อนทางการเมืองอันสำคัญของฝ่ายขวาที่ทำให้แนวคิดแบบสังคมนิยมที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้นถูกปราบปรามอย่างโหดเหี้ยมและรุนแรง เนื่องจากแนวคิดสังคมนิยมสามารถฉายภาพชีวิตที่ดีภายใต้ระบบทางการเมืองอีกแบบที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งชนชั้นนำดั้งเดิมที่ถือครองอำนาจรัฐในระบอบกษัตริย์ได้

พลวัตเหล่านี้เองที่มาประกอบกันในเรือนร่างของเยาวชนมาจนถึงปัจจุบันผ่านชุดเครื่องแบบและระเบียบการควบคุมเรือนร่าง และเราสามารถสังเกตได้ว่าในยุคดังกล่าว นอกจากความสอดคล้องกันของพลวัตแบบอำนาจนิยมในองคาพยพทางสังคมอย่างต่อเนื่องแล้ว ระเบียบอำนาจนิยมดังกล่าวยังแปรสภาพให้พลเมืองกลายเป็น “ผู้น้อย” ที่ได้รับการอุปถัมภ์จากผู้ปกครองที่ถือเป็น “ผู้ใหญ่” (และ “ผู้ยิ่งใหญ่”) ในครอบครัวจินตกรรมอีกด้วย และเมื่อประชาชนถูกทำให้คุ้นชินกับความสำเร็จของการพัฒนาประเทศภายใต้เส้นทางแบบอำนาจนิยมแล้ว จึงพร้อมที่จะยอมรับหนทางแบบอำนาจนิยมในการแก้ไข ‘ปัญหาของประเทศ’ ได้อยู่เสมอ ซึ่งสามารถยืนยันได้ด้วยสถิติการรัฐประหาร 13 ครั้งหรือเฉลี่ยทุกๆ 4 ปี และสัดส่วนเวลาที่รัฐบาลจากการเลือกตั้งได้บริหารประเทศตั้งแต่การปฏิวัติระบอบมีเพียงประมาณหนึ่งในสามเท่านั้น

ระยะของการเว้นว่างของกระบวนการประชาธิปไตยทางการเมืองที่บ่อยและกินอายุยาวนานนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นการแข่งแซ่งการเติบโตทางการเมืองของสังคมไทยเท่านั้น แต่ในอีกด้านยังเต็มไปด้วยการสั่งสมความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เรียกร้องประชาธิปไตยและความเป็นธรรมทางสังคมที่รอวันปะทุเช่นเดียวกัน จากคำบอกเล่าของกนกกรรัตน์ เลิศชูสกุล หนึ่งในนักวิชาการสังคมศาสตร์ผู้ศึกษาการเคลื่อนไหวของเยาวชนรุ่นปัจจุบันในรายงานของผู้จัดการ³⁵ รูปแบบการสั่งสมเชิงรูปธรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเคลื่อนไหวระลอกนี้คืองานเขียนเชิงวิชาการ โดยเฉพาะงานประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองไทย ซึ่งมีสาเหตุเนื่องจาก

“...ความอยากรู้และการแสวงหาความจริงประการแรก เป็นเพราะกลุ่มวัยรุ่นคือวัยที่กำลังแสวงหา คือต้องการแสวงหาความจริงจากสังคมในปัจจุบัน คนที่เติบโตมาในสมัยนี้คือคนที่ถูกให้ท่วงคุณธรรม 12 ประการมาตลอด จากเด็กที่วันนั้นน่าจะอายุ 12 ปี ปัจจุบันก็ต้องอายุ 19 ปีแล้ว พวกเขาอาจจะเกิดคำถามว่า เกิดอะไรขึ้นในยุคของเขา แล้วจะหาความรู้ ความจริงจากไหน ก็ต้องจากหนังสือ เมื่อมีคนผลิตหนังสือตรงกับใจของเขา การอ่านก็ยิ่งเพิ่มขึ้น นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กในรุ่นปัจจุบันสนใจหนังสือแนวทางการเมือง ซึ่งถือเป็นเรื่องดีที่เยาวชนสนใจ เขาจะรู้สึกกว่า

³⁵ “สุดว้าว! เผยเทรนด์การอ่านหนังสือของเด็กไทย เน้น “การเมือง สังคม ประวัติศาสตร์”

(mgronline.com/online/section/detail/9630000129251)

การเมืองอยู่รอบตัวเขา เขาคืออนาคตของชาติ และคงไม่ต้องการให้อนาคตของเขาเป็นดังเช่นปัจจุบัน”

จรัญ หอมเทียนทอง เจ้าของสำนักพิมพ์แสงดาว (ที่มา: แหล่งเดียวกัน)

ถึงจุดนี้เราสามารถกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของความเป็นประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่เป็นกระแสหลักของรัฐไทย ได้ทำให้คนรุ่นใหม่รุ่นปัจจุบันได้ค้นหาแนวทางการอธิบายที่มาที่ไปของสังคมไทยแบบใหม่ ซึ่งความเป็นประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์นั้นสามารถให้แนวทางใหม่แก่พวกเขาได้³⁶ และงานวิชาการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์เหล่านี้จึงมักเปรียบได้ว่าเป็นอนุสรณ์ (Memorial) ทางความรู้ของกระแสความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาของสังคมไทยผ่านการเป็นสักขีพยานไม่ทางใดก็ทางหนึ่งของนักวิชาการ หรือแม้แต่จากประสบการณ์ตรงของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในสมัยที่ปัจเจกผู้นั้นเป็นนักกิจกรรมทางการเมืองเอง อาทิ ธงชัย วินิจจะกูล (เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ) งานเขียนวิชาการเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนสิ่งสร้างทางประวัติศาสตร์ (Historical Artifacts) ของความเป็นประวัติศาสตร์แบบประชาธิปไตยที่ได้ส่งต่อบทเรียนทางการเมืองให้แก่ขบวนการเคลื่อนไหวร่วมสมัย ซึ่งทำให้ขัดแย้งกับการไม่ยอมเติบโตทางการเมืองของระบอบอำนาจนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน

7.5 สรุป: ที่ทางทางการเมืองของผู้เยาว์ในสังคมไทย

จากบทนี้เราจะเห็นได้ว่าในความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ภาพจำเกี่ยวกับเยาวชนจากตัวแทนของ “ความบริสุทธิ์” ในทางการเมืองซึ่งมีที่มาจากกรณีการโดนกีดกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า เยาวชนเองก็ได้เติบโตภายในสถานการณ์ความขัดแย้งทางสังคมการเมืองที่ผ่านมานี้เช่นกัน และจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวของนักเรียนนักศึกษาในปี พ.ศ. 2563 อย่างการยุบพรรคอนาคตใหม่ที่เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนเสียงของคนรุ่นใหม่ก็ถือเป็นแสดงให้เห็นถึงเขตแดนเวลาของรัฐแบบจารีตนิยมจากการสืบเนื่องเชิงประวัติศาสตร์ของการยุบพรรคการเมืองก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็น พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคไทยรักษาชาติ (ที่ถูกยุบก่อนการเลือกตั้งในรอบเดียวกันใน

³⁶ “ประชาชนปลดแอก: กระแสความนิยมหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เกี่ยวพันอย่างไรกับการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย” (<https://www.bbc.com/thai/thailand-53970497>)

ปีก่อนหน้า) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พวกเขาออกมาตั้งคำถามอย่างหนักต่อตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของ “เสียงทางการเมือง” ของพวกเขาในสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าว

โดยองค์การพหุทางการเมืองทั้งหมดที่ได้สร้างสถานการณ์เหล่านี้ขึ้นมาถือเป็นมรดกของยุคสงครามเย็นที่ตรึงความมั่นคงของรัฐครอบงำระบบและสถาบันรัฐในระดับต่างๆ อย่างเข้มข้น ซึ่งระบบและสถาบันการศึกษาของไทยก็ดำเนินอยู่ในครรลองตรึงความมั่นคงของรัฐมาโดยเกือบตลอดเช่นกัน จนทำให้ตัวระบบไม่สามารถก้าวทันตามพลวัตของโลกร่วมสมัยอย่างที่ควรจะเป็นได้ และยิ่งถูกทำให้แข็งเกร็งภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหารของประยุทธ์ จันทร์โอชา ดังที่เราจะเห็นจากการพยายามสร้างความเข้มแข็งของชาติด้วยจริยธรรมค่านิยม 12 ประการ ซึ่งมีแนวโน้มที่พยายามจะบังคับการปลูกฝังให้นักเรียนให้รักษาสถาณะและโครงสร้างทางสังคมแบบเดิมไว้ เพียงแต่ด้วยพลวัตของเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ก็ทำให้เยาวชนรุ่นโบว์ขาวดังกล่าวไม่อาจถูกจำกัดการตีกรอบด้วยกรอบทางความคิดและค่านิยมดังกล่าวได้อีกต่อไป

การเคลื่อนไหวทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมาเราจะเห็นได้ว่าเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่มิพบทบทต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าวอย่างมีนัยยะสำคัญ ไม่เว้นแม้แต่ในการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับมัธยมอย่างนักเรียนแล้ว ในขณะที่เนื้อหาของประวัติศาสตร์ทางการในโรงเรียนนั้นก็ยังคงครอบงำด้วยความเป็นประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยมที่มีแก่นเรื่องเล่าอยู่ที่วีรกรรมของชนชั้นปกครอง โดยประวัติศาสตร์แบบดังกล่าวนอกจากทำให้มองไม่เห็นพลวัตทางสังคมของผู้คนที่หลากหลายแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดทางประวัติศาสตร์ที่ผิดที่ผิดทางอีกด้วย ซึ่งก็ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดปัญหาการทำความเข้าใจสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหาสำหรับเขาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่ต้องพบเจอทุกเมื่อเชื่อวัน หรือปัญหาที่อาจจะอยู่ ‘ไกลตัว’ แต่ก็ยังได้รับผลกระทบก็ตาม

จุดเริ่มต้นของการทำความเข้าใจที่นำมาสู่ปัญหาที่เยาวชนในฐานะนักเรียนปัจจุบันได้พบเจออาจจะมาจากหลากหลายที่มา ตั้งแต่การบังคับทรงผม การบังคับแต่งเครื่องแบบนักเรียน พฤติกรรมการใช้อำนาจและการเลือกปฏิบัติของครู หรือภาระการเรียนในระบบที่ไม่สมดุลและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนกับสังคมในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวทั้งหมดแม้จะไม่ได้มีสาเหตุเดียวกัน แต่แนวคิดและปฏิบัติการแบบอำนาจนิยมก็มักจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่คอยผูกโยงปัญหาเหล่านี้ไว้ด้วยกันเสมอ และการที่แนวร่วมกลุ่มนักเรียนสามารถสะกดถึงความเชื่อมโยงทางสังคมผ่านความเป็นประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ที่ถูกสั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนนำมาสู่การปะทะกันอย่าง

รุนแรงระหว่างอุดมการณ์และการแยกตัวของความร่วมมือในสังคมไทย คำถามสำคัญคือ เราจะ
สามารถเรียนรู้อะไรจะปรากฏการณ์ กระบวนการ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านี้ได้บ้าง

หนึ่งในคุณูปการสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์คือการได้รู้ถึงที่มาที่ไปของสิ่ง
ต่างๆ ที่เราพบเจอภายในสังคม และทำให้ผู้คนสามารถประเมินได้ว่าควรจะมีจุดยืนและจะตัดสินใจ
ต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับสิ่งๆ นั้นอย่างไร ซึ่งโดยนัยยะก็หมายถึงที่มาที่ไปของตัวปัจเจกและ
สังคมเองด้วย ความเป็นประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่แค่เครื่องมือทางญาณวิทยาของการสร้างเรื่องเล่าทาง
ประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความรู้สึกถึงการได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่ง (Sense
of Belonging) ของคนในสังคมอีกด้วย ในกรณีของเยาวชนไทยในปัจจุบันเราจะเห็นได้อย่างชัดเจน
ว่าพวกเขารู้สึกว่าตัวเองถูกทำให้แปลกแยก (Alienated) ในสังคมการเมืองนี้ และยังคงยอมรับ
ระบบที่กดขี่พวกเขาโดยที่ระบบดังกล่าวไม่สามารถรับประกันการดำรงอยู่ของอนาคตชีวิตพวกเขาใน
ขั้นต่ำที่สุดได้เสียด้วยซ้ำ การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนมัธยมในปัจจุบันจึง
เปรียบเสมือนเป็นการพยายามสร้างที่ทางของตนเองในสังคมที่เยาวชนรุ่นแล้วรุ่นเล่าถูกระบอบอำนาจ
นิยมมองข้ามและกระทำทางการเมืองมาโดยตลอด ซึ่งก็ทำให้นักเรียนรุ่นก่อนๆ ที่เคย (หรือก็ยัง) เกิด
ความอัดอั้นตันใจต่อระบอบอำนาจนิยมในระบบการศึกษา (และระบบต่อๆ มา ทั้งระบบราชการ
ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ฯลฯ) มาอย่างยาวนานต่างก็ได้แสดงตัวออกมาด้วยความหวังที่ว่า
ระบอบอำนาจนิยมไทยอย่างที่เป็นอยู่นี้จะสามารถถูกก้าวพ้นให้เป็นอดีตไปและสามารถเริ่มต้นอนาคต
ของชาติแบบใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยได้จริงๆ

บทที่ 8

บทสรุป: ความเป็นผู้เยาว์และการเติบโตของสังคมไทย

จากภาพรวมเนื้อหาของงานวิจัยชิ้นนี้เราจะเห็นได้ว่า นักเรียนเลวในฐานะที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นได้สร้างมิติทางการเมืองแบบใหม่ในสังคมไทยและยังได้ทลายพรมแดนเวลาทางการเมืองเดิมๆ ทั้งในแง่ของการริเริ่มกระบวนการทัศน์ การสร้างสรรค์เชิงวิธีการ และความแหลมคมต่อประเด็นการเคลื่อนไหว ซึ่งสะท้อนกับความเสื่อมถอยของแนวคิดอนุรักษจารีตนิยมที่ครอบงำระบบการศึกษาไทยผ่านระบอบอำนาจนิยมมาอย่างยาวนาน แต่ก็ยังคงทรงพลังอยู่ในตามกลไกและหน่วยงานรัฐต่างๆ ทำให้กลุ่มเครือข่ายนักเรียนเลวจึงพยายามใช้กลวิธีต่างๆ ในการสร้างแนวร่วมการเคลื่อนไหว และการใช้ทรัพยากรต่างโดยเฉพาะแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรื้อถอนเขตแดนเวลาแบบอำนาจนิยมและสร้างเขตแดนกับการร่วมเวลาแบบใหม่ที่เปิดให้ “ความเป็นผู้เยาว์” ได้สามารถพูดถึงปัญหาของตัวเองและได้รับการรับฟังให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทย

โดยทั้งนี้ในบทที่ 5, 6 และ 7 ผู้วิจัยได้เล่าถึงกระบวนการสร้างการข้องเกี่ยวทางเวลาระหว่างกลุ่มนักเรียนเลวกับกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทย ทั้งแนวร่วมของกลุ่มและฝ่ายปฏิปักษ์ผ่านจุดยืนทางการเมืองที่แสดงออกมาในแคมเปญการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ซึ่งตัวผู้วิจัยได้ซึมซับ (Internalize) จุดยืนดังกล่าวและทำการวิเคราะห์ต่อยอดออกมาดังที่แสดงให้เห็นในเนื้อหาที่ผ่านมา จึงสามารถกล่าวได้อีกแง่ว่าแต่ละบทเป็นการปรับ (Orientation) มุมมองของผู้อ่านให้เข้ากับจุดยืนของนักเรียนเลวผ่านการร่วมเวลาทั้งในกิริยาแบบอดีต (บทที่ 5: ความทรงจำ) แบบปัจจุบัน (บทที่ 6: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านเรือนร่าง) และแบบอนาคต (บทที่ 7: สถานะความเป็นผู้เยาว์) ตามลำดับ ซึ่งในบทสรุปผู้เขียนจะขอทำการอภิปรายถึงข้อพิจารณาทางจริยธรรมเกี่ยวกับเขตแดนเวลาและสถานะการร่วมเวลาของผู้เยาว์ในสังคมไทยดังต่อไปนี้

กระบวนการเติบโตทางสังคม (Socialization)

จากผลรวมของการข้องเกี่ยวทางสังคมที่ผู้วิจัยได้ทำการแจกแจงและอภิปรายในบทที่ผ่านมา เราสามารถสรุปได้ว่าสิ่งที่กลุ่มนักเรียนเลวได้ทำให้เกิดในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ผ่านมาคือ “กระบวนการเติบโตทางสังคมเชิงปะทะ” (Contentious Socialization) ของความเป็นผู้เยาว์ที่มีต่อ

ระบอบอำนาจนิยมในสังคมไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชิงนัยยะโดยตรงกับการทำความเข้าใจมโนทัศน์ดังกล่าวในวงวิชาการไทย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาเรามักจะแปล “Socialization” ว่า “การกล่อมเกลாதงสังคม” ตามทฤษฎีของทาลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) แต่ที่จริงแล้วพาร์สันส์นั้นได้ยืมความคิดนี้มาจากนักคิดฝั่งยุโรป โดยเฉพาะนักคิดเยอรมันที่ให้ความสำคัญกับไอเดียเรื่อง “บิลดูง” (Bildung; “การอบรม-ปลูกฝัง-ฝึกฝน”) เป็นอย่างมาก ซิมเมลในฐานะนักคิดเยอรมันเองก็ได้รับอิทธิพลจากความคิดดังกล่าวเช่นกัน และก็เป็นคนแรกที่ใช้คำ Socialization นี้ในความหมาย “การผลิตซ้ำทางสังคม” ที่คุ้นเคยกันในแวดวงสังคมวิทยา โดยซิมเมลมองว่ากระบวนการดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นสังคมของมนุษย์แต่แรก ในบทความบทความมโนทัศน์นี้แบบพันแนวคิดหน้าทฤษฎีนิยม (Post-Functionalist Socialization) ของกูฮินและคณะ (Guhin, Calarco, and Miller-Idriss 2021) ได้ให้ข้อถกเถียงว่า มโนทัศน์นี้ได้ชี้ให้เห็นถึงนัยยะของวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างกรอบเชิงปทัสสถาน (Normative Frames) ที่ส่งผลต่อการประเมินเชิงคุณค่าต่างๆ ของเรา ซึ่งกรอบดังกล่าวรวมไปถึงอุดมการณ์ทางการเมืองด้วย

โดยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้เราจะเห็นได้ถึงการมีบทบาทนำของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้ก่อให้เกิดการสร้างความเป็นสังคมนูปแบบใหม่ที่ต่างไปจากความเป็นสังคมแบบเดิมของฝ่ายขวาไทยที่ตลอดมา มีรัฐราชการเป็นศูนย์กลาง ทำให้เมื่อรัฐราชการมีสมรรถภาพไม่พอในการตามพลวัตของโลก ก็ทำให้ความเป็นสังคมนูปแบบอนุรักษจารีตถดถอยไปด้วย ซึ่งสามารถกล่าวได้อีกแบบว่า “กระบวนการกล่อมเกลาทงสังคม” แบบอนุรักษจารีตนิยมที่เคยประสบความสำเร็จมานานใช้ไม่ได้ผลกับคนรุ่นใหม่ๆ อีกต่อไป และถ้าจะกล่าวแบบให้สุดกว่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่า Socialization นั้นไม่ใช่เรื่องของ “การกล่อมเกลาทงสังคม” มาตั้งแต่แรกแล้วด้วยซ้ำ เพราะโลกสมัยใหม่เป็นโลกที่เรียกร้องให้มนุษย์เติบโตไปเรื่อยๆ ซึ่งทำให้การที่จะมีต้นแบบอุดมคติใดๆ ที่จะให้คนในสังคมทุกคนยึดถือและกล่อมเกล่าไปในทางเดียวกันก็เป็นความคิดที่ดูจะเป็นไปไม่ได้ตั้งแต่แรกแล้ว เพราะฉะนั้น Socialization จึงเป็นเรื่องของ “กระบวนการเติบโตทางสังคม” ซึ่งในโลกสมัยใหม่เป็นสิ่งที่แต่ละคนจำเป็นต้องเรียนรู้การเติบโตของตัวเองด้วยตัวเอง และจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนมัธยมที่มีกลุ่มเครือข่ายนักเรียนเลวนี้เป็นแกนนำ เราจะสามารถเห็นข้อเสนอในการสร้างการข้องเกี่ยวทางสังคมไปสู่กระบวนการเติบโตทางสังคมได้ 3 ประการดังต่อไปนี้

1.) กระบวนการสะท้อนคิดทางประวัติศาสตร์

กระบวนการสะท้อนคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Reflexivity) เป็นสิ่งที่เราได้พบเห็น อยู่เสมอในการเคลื่อนไหวและการสร้างเนื้อหาในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียของกลุ่มนักเรียนแล้ว โดย ในบทที่ 5 ของงานชิ้นนี้ถือเป็นการฉายภาพถึงกระบวนการก่อตัวของกลุ่มนักเรียนและแนวร่วมใน กระแสการประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในสังคมไทย โดยกลุ่มนักเรียนแล้วได้เข้ามาตั้ง คำถามกับความเป็นประวัติศาสตร์ของการเป็นนักเรียนในระบบการศึกษาไทยว่าเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ที่ สังคมไทยต้องเผชิญในปัจจุบันหรือไม่ ซึ่งทำให้คนรุ่นต่างๆ ในสังคมได้เกิดกระบวนการสะท้อนคิดเชิง ประวัติศาสตร์ถึงผลกระทบที่ระบอบอำนาจนิยมในโรงเรียนมีต่อชีวิตของตัวเอง และเกิดการ ตกตะกอนทางความคิดร่วมกันว่าระบอบอำนาจนิยมเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาหรือได้รับการสืบเนื่อง ทางประวัติศาสตร์อีกต่อไปในระบบการศึกษาไทย

โดยกระบวนการสะท้อนคิดเชิงประวัติศาสตร์จนสามารถตกตะกอนทางความคิดของกลุ่ม นักเรียนแล้วได้เกิดจากการสังสมทางประวัติศาสตร์และความเปลี่ยนแปลงเชิงบริบทของสังคมไทยร่วม สมัย กล่าวคือการสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ของมรดกทางความคิดและอุดมการณ์ของการเคลื่อนไหว เกี่ยวกับสิทธิของผู้เรียนในระบบการศึกษาโดยอดีตนักกิจกรรมทางการเมืองในรั้วโรงเรียนที่เป็น “ผู้มา ก่อนกาล” อย่างเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล และกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท ซึ่งมาบรรจบกับความ ทำทายของโลกร่วมสมัยและปัญหาเชิงโครงสร้างต่างๆ ที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทย จนทำให้พรมแดนเวลา ของระบบการศึกษาไทยถูกบีบรัดเข้ามา และถูกกลุ่มนักเรียนแล้วรื้อถอนเขตแดนเวลาดังกล่าวจาก การแพร่กระบวนการสะท้อนคิดทางประวัติศาสตร์ให้แก่แนวร่วมที่เป็น “อดีตนักเรียน” ที่ได้ร่วมเวลา ในการสร้างเรื่องเล่าถึงความเป็นไปได้ที่ดีกว่านี้ของการศึกษาไทยซึ่งนำมาสู่การเติบโตทางสังคมที่มี ความสลักสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทยปัจจุบัน

จากจุดนี้เราจะเห็นได้ว่ากระบวนการสะท้อนคิดทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นปฏิบัติการสร้าง การข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลาแนวดิ่ง (Vertical Temporal-Sociation) ซึ่งส่งผลให้สาธารณชนได้ พิจารณาถึงความตื้นลึกหนาบางของการร่วมเวลาในการร่วมกันรื้อถอนเขตแดนเวลาแบบอำนาจนิยม ที่ยึดเกาะอยู่ในสังคมไทยมานาน

2.) กระบวนการสร้างตัวตนพลเมือง

รูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมในแบบที่สองคือกระบวนการสร้างตัวตนพลเมือง ซึ่งมักจะเกิด โดยการให้ “ประชาธิปไตยทางตรง” เป็นหลัก ดังเช่น การสร้างบทสนทนาเกี่ยวกับความเป็น

ประวัติการณ์การเป็นนักเรียนในระบบการศึกษาไทยที่ยกตัวอย่างไปในบทที่ 5 หรือแคมเปญ #1 **ฉันวบบอกลาเครื่องแบบ** ในตัวอย่างของบทที่ 6 ที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ในการเชื่อมโยง (Synchronize) ปฏิบัติการทางเรือนร่างของนักเรียนทั่วประเทศในการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวเข้ากับกระแสและความสนใจของผู้คนในสังคมผ่านแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์เพื่อจับตาดูการใช้อำนาจของบุคลากรทางการศึกษาในแคมเปญดังกล่าวไม่ให้เกิดการลงทัณฑ์นักเรียนผู้เข้าร่วมแคมเปญเกินกว่าที่ควรจะเป็น

โดยรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวของนักเรียนก็ยังคงมีอยู่ตลอด จากการเฝ้าระวังและเตือนภัยถึงความรุนแรงในสถานศึกษาต่างๆ ไปจนถึงการทำ “คู่มือเอาตัวรอดในโรงเรียน”³⁷ แจกนักเรียนในที่ต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีคู่มือสามารถเข้าถึงแนวทางปฏิบัติที่จะปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองได้อย่างทันท่วงทีเมื่อเผชิญกับสถานการณ์จริง จากตัวอย่างเหล่านี้ทำให้เราเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างพลเมืองนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบัน (Presentist) ในเชิงประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตัวผู้กระทำการตลอด จึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการเติบโตทางสังคมที่กระทำอย่างต่อเนื่องทุกขณะ และเป็นรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมเชิงเวลาแนวระนาบ (Horizontal Temporal-Sociation) ที่ทำให้ทุกคนที่เข้ามาปฏิบัติการใดๆ ในการต่อต้านและรื้อถอนระบอบอำนาจนิยมอยู่ในระนาบของการร่วมเวลาเดียวกัน

3.) การจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้เยาว์กับการเมืองของชาติแบบใหม่

การเติบโตทางสังคมดังกล่าวถือว่าเป็นรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมแบบทแยง (Diagonal) อันเป็นรูปแบบที่มีความเป็นนามธรรมมากที่สุดในทัศนะของผู้วิจัย เนื่องจากเป็นรูปแบบการข้องเกี่ยวทางสังคมที่มุ่งเป้าไปยังการพยายามเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างความคิด โดยเฉพาะในเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นเด็กภายใต้ตรรกะการปกครองของรัฐสมัยใหม่ อันเป็นลักษณะไม่ได้จำกัดอยู่ในการพิจารณาเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องข้องเกี่ยวกับการเติบโตและการบรรลุ “วุฒิภาวะ” (Maturity) ทั้งในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างซับซ้อนอีกด้วย ซึ่งในสังคมหนึ่งๆ อาจจะมีการเติบโตในแต่ละมิติที่อาจจะต่างกันหรือไม่สอดคล้องกันก็ได้

³⁷ “นักเรียนคือประชาชน ชวนดูสิทธิของเด็กจาก ‘คู่มือเอาตัวรอดในโรงเรียน’ ของกลุ่มนักเรียนแล้ว” (<https://thematter.co/quick-bite/bad-student-manual/161297>)

โดยการวิจัยนี้ได้เสนอว่าระบบและสถาบันการศึกษาไทยที่ผ่านมานั้นได้ลดทอนความเป็นมนุษย์ของสังคมไทยต่อการมีจินตนาการทางสังคมที่ดีกว่านี้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาที่ระบอบอำนาจนิยมของฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยม (และพันธมิตรนอกประเทศในบางช่วง ตัวอย่างเช่น; ญัฐพล ใจจริง 2563) ได้ทำการขีดขวางพัฒนาการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสังคมไทยมาโดยตลอด แต่ในช่วงสองทศวรรษหลังมานี้ปัญหาต่างๆ ที่ได้ถูกสั่งสมเอาไว้ได้ถูกเรียนรู้อย่างรวดเร็วผ่านการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ผ่านแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์ ทำให้เกิดคนรุ่นใหม่ๆ นั้น “โตเร็วขึ้น” เรื่อยๆ ในการตื่นตัวทางการเมือง อันนำมาสู่ “อุบัติเหตุทางเขตแดน” (Boundary Event) ที่เยาวชนระดับนักเรียนมัธยม (ทั้งต้นและปลาย) ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยอุดมการณ์ของตัวเองในระดับเข้มข้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งคุณูปการของกลุ่มนักเรียนเลวและแนวร่วมคือการเติบโตได้อย่างเกินคาดและกล้าที่จะทำกิจกรรมที่แหลมคมจนทำให้สังคมไทยเกิดการตระหนักรู้ถึงสิทธิของเยาวชนเพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน อย่างที่ในการเลือกตั้งสามัญ พ.ศ. 2566 พรรคการเมืองต่างก็ตอบรับถึงประเด็นดังกล่าวอย่างถ่วงหน้าในเวทีการถกเถียงนโยบายที่ทางกลุ่มนักเรียนเลวไปเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการร่วมด้วย



ภาพ 27: เวทีโต้วาทีนโยบายการศึกษา ก่อนการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566

ลิงค์ <https://www.youtube.com/live/ugiAcc0y80c>

แต่ทั้งนี้เรายังต้องตระหนักว่ากว่าหลายสิบปีที่ผ่านมาสังคมไทยเราอยู่ภายใต้ “กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม” โดนฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมมาโดยตลอด และเราได้อาศัย “กระบวนการเติบโตทางสังคมแบบปะทะ” ในการขยายวาระทางการเมืองอย่างถึงที่สุดในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา แม้ชัยชนะของพรรคการเมืองที่ต่อต้านระบอบอำนาจนิยมของฝ่ายอนุรักษ์จารีตนิยมในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาอย่างถล่มทลายได้กลายเป็นสัญญาณที่ดีว่าสังคมไทยเราจะได้เริ่ม “การเติบโตทางสังคมแบบประชาธิปไตย” ได้อีกครั้งเสียที แต่ก็เป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้นเท่านั้น เนื่องจากกรณีของ “หยก” เยาวชนที่ถูกจับด้วยข้อกล่าวหาละเมิดมาตรา 112 ที่เมื่อได้กลับมาเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาในสถานศึกษาแบบเดียวกับ “นักเรียนเลว” ในโรงเรียนของเธอ ก็มีเสียงวิจารณ์และถูกต่อต้านอย่างมากในหมู่สาธารณชน มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ออกมาแสดงความเห็นด้วยหรือยืนหยัดในเสรีภาพการแสดงออกของหยก ซึ่งยิ่งแสดงให้เห็นถึงความหนักหน่วง (Severity) ของการแบ่งขั้วทางเวลาภายในสังคมไทยเป็นอย่างดี ทำให้เราเห็นว่ารุดคทางความคิดของระบอบอำนาจนิยมในระบบการศึกษาไทยนั้นยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อคนในสังคมไทย และจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึง ‘ความเป็นประชาธิปไตยเชิงเนื้อหา’ เกี่ยวกับตัวสถานะของเยาวชนโดยตรง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัญหาที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในกรณีของหยกคือผู้เยาว์นั้นสามารถมี “ศักดิ์ศรี” ทางการเมืองเป็นของตนเองได้หรือไม่

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความก้าวหน้าทางสังคม (Human Dignity & Social Progress)

ในเนื้อหาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเครือข่ายกลุ่มนักเรียนเลวที่ได้กล่าวถึงในบทต่างๆ ที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่าสิ่งที่กลุ่มนักเรียนเลวพยายามทำคือการทวงคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้เยาว์ หรือกล่าวโดยกว้างกว่านั้นคือประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการเป็นผู้เยาว์ของสังคมไทยที่เติบโตขึ้นและเลิกผูกติดคุณค่าของตัวตนของคนไทยกับระบอบอำนาจนิยมในระบบและสถาบันการศึกษาอันเป็นวิถีทางที่ถูกทำให้ฝังแน่นอยู่ในสังคมไทยมาอย่างช้านาน ดังที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นในบทที่ 5 คือการสร้างกระบวนการทัศน์ของเรื่องเล่าที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดอันคับข้องใจที่ผู้เล่าแต่ละคนมีต่อการถูกกดทับเชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในวัยเรียนของตัวเอง และความคาดหวังในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาโดยการนำประสบการณ์บาดแผลของตัวเองมาเป็นบทเรียนยืนยันถึงความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย ซึ่งกลุ่มนักเรียนเลวในฐานะตัวเชื่อมถึงการต่อสู้ในปัจจุบันที่ได้เรียนรู้ทางการเมืองด้วยตัวเองจากมรดกของกลุ่มนักเรียนผู้เคลื่อนไหวประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาก่อน

หน้าและการศึกษาเชิงเปรียบเทียบถึงการจัดการศึกษาในหลากหลายสังคมประชาธิปไตยทั่วโลกนั้นจึงได้ตั้งตัวเองเป็นเจ้าภาพของวาระทางสังคมดังกล่าว และทางกลุ่มได้มีบทบาทอย่างยิ่งในการเปิดพื้นที่ที่สร้างการบรรจบกันของความเป็นประวัติศาสตร์ของคนรุ่นต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ของระบบการศึกษาไทยที่ผ่านมา จนเกิดเป็นการร่วมเวลาที่ “อดีต/นักเรียนหัวขบถ” เหล่านี้ได้ช่วยสะกดประสบการณ์ดังกล่าวออกมาในฐานะ “ระบอบอำนาจนิยม” ออกมาเป็นเสียงเรียกร้องในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ได้พรวดศักยภาพความเป็นมนุษย์ในการเรียนรู้และเติบโตเมื่อครั้งยังเป็นเยาวชนได้อย่างมีพลังมากที่สุด

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการต่อต้านระบอบอำนาจนิยมบนเรือนร่างและการขยายประเด็นเกี่ยวกับอำนาจนิยมในโรงเรียนไปสู่ระบอบเผด็จการของประเทศไทยในบทต่อๆ มานั้นก็เป็นการขยายให้เห็นถึงขอบฟ้าหรือ “พรมแดนทางสังคม” ของความเป็นอำนาจนิยมที่ต่อต้านกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยในงาน Belittled Citizens ของกวีเซ็ปเป้ โบล็อตต้าได้ให้นัยยะไว้ว่าระบอบอำนาจนิยมหรือเผด็จการของประเทศไทยนั้นมักมีแนวโน้มที่จะทำให้ประชาชน “กลายเป็นเด็ก” (Infantilization) ซึ่งก็สะท้อนกับความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้น้อย” และ “ผู้ใหญ่” (และ “ผู้ยิ่งใหญ่”) ในสังคมไทย (Bolotta 2021, 5) นอกจากนี้ยังสอดคล้องไปกับวงจรทางการเมืองของไทยที่มีการรัฐประหารบ่อยครั้งตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ทำให้เราเห็นได้ว่าการต่อต้านกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางการเมืองของประเทศไทยนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดอย่างยิ่งกับกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในทางการเมืองที่ผู้เยาว์ไม่ได้ถูกให้การยอมรับว่ามี “ศักดิ์ศรีทางการเมือง” เป็นของตัวเอง อันมีรากมาจากการโดนกีดกันให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ มาตลอด ซึ่งแสดงให้เห็นออกมาอย่างชัดเจนในกรณีของเนติวิทย์ โชติวัตรไพศาลผ่านหนังสืออัตชีวประวัติของเขา ประกอบกับกระบวนการทำให้โรงเรียนกลายเป็นกองทัพ (Militarization of Education) ทำให้คนไทยหลายรุ่นที่ผ่านมาขาดโอกาสการพัฒนาวิจารณ์แบบพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ครั้งเป็นผู้เยาว์ จนไม่สามารถใช้หลักการในการถกเถียงทางการเมืองที่ควรจะเป็นได้

โดยตัวอย่างที่ชัดเจนคือวิจรรณาญาณทางการเมืองเกี่ยวกับการแต่งชุดนักเรียนที่ถูกวิพากษ์ในบทที่ 6 ว่าเปรียบเสมือนเป็น “กลไกการสร้างตัวตนแบบอนุรักษจารีตนิยม” ที่รัฐไทยได้กำหนดให้พลเมืองต้องทำตามออกมา ซึ่งผู้เขียนจะขอทำการยกตัวอย่าง 3 กรณีย่อยเพื่อที่จะเทียบเคียงความย้อนแย้งถึงวาทกรรมที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการแต่งชุดนักเรียนดังต่อไปนี้

- 1.) การเปิดรับจอง “ชุดนักเรียนเลว” ของกลุ่มนักเรียนเลว: เป็นกรณีที่เกิดขึ้นตอนกลุ่มนักเรียนเลวได้ออกทำการเคลื่อนไหวในช่วงแรกๆ หลังจากเป็นที่รู้จักทางสาธารณะไม่นาน (ช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563) ซึ่งถูกวิจารณ์จากสาธารณชนเป็นอย่างมากจนต้องออกมายกเลิก³⁸ โดยทางกลุ่มได้ออกมาเปิดตัวผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเพื่อหารายได้มาเป็นทุนในการใช้ทำกิจกรรมของตัวเอง เพราะทางกลุ่มยังเป็นเยาวชนที่ไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าสมาชิกกลุ่มหลายคนมีปัญหากับผู้ปกครองของตนเองจนต้องออกจากบ้านอีกด้วย ทางกลุ่มจึงได้ทำการออกแบบชุดเครื่องแบบนักเรียนตามฉบับแบบของตัวเอง (ซึ่งแน่นอนว่ายังคงผิดระเบียบการแต่งกายของสถานศึกษาโดยทั่วไปอยู่ดี) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว
- 2.) การทำการตลาดผ่านชุดนักเรียนของตัวแทนจำหน่ายนมเปรี้ยว: นอกจากนี้ยังรวมถึงสินค้าอื่นที่มีคนแต่งชุดนักเรียน (ไม่ว่าจะยังอยู่ในสถานะนักเรียนจริงๆ หรือไม่ก็ตาม) ที่จำหน่ายตามพื้นที่สาธารณะ เช่น สีแยกไฟแดง เป็นต้น โดยจากการรายงานของสื่อเดอะอีสานเรคคอร์ด³⁹ ได้ปรากฏคำสัมภาษณ์ของตัวแทนจำหน่ายนมเปรี้ยวผู้หนึ่งที่แต่งชุดนักเรียนว่าตัวเขาโดยสถานะไม่ได้เป็นนักเรียนอีกต่อไปแล้ว แต่เนื่องจากครอบครัวไม่มีรายได้เพียงพอจึงไม่สามารถศึกษาต่อในระดับสูงกว่านี้ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเส้นทางชีวิตของคนขาดโอกาสคนหนึ่ง และกรณีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (และเป็นที่น่าประจักษ์แล้ว) โดยทั่วไปกับเยาวชนในครอบครัวชนชั้นล่างที่เผชิญกับวิกฤตกรรมทางเศรษฐกิจ
- 3.) การแต่งชุดส่วนตัวไปเรียนของ “หยก” ชนลภัย: หยกเป็นที่รู้จักในฐานะนักกิจกรรมทางการเมืองอายุต่ำกว่า 15 ปีคนแรกที่โดนแจ้งจับกรณีละเมิดมาตรา 112⁴⁰ โดยหลังจากหยกได้ถูกปล่อยตัวออกมาจากสถานพินิจ (ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี) ทางหยกได้ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการที่ตนได้เลื่อนขั้นเข้าเรียนระดับชั้นมัธยมปลายต่อ (อนึ่ง หยกเป็นนักเรียนของ

³⁸ “กลุ่ม “นักเรียนเลว” ยกเลิกแล้ว! หลังพรีออเดอร์ชุด นร. ราคาแพงลิบ ถูกวิจารณ์สนั่น”

(khaosod.co.th/politics/news_5049267)

³⁹ “เมื่อชุดนักเรียนกลายเป็นยูนิฟอร์มขายนมเปรี้ยว แหล่งรายได้บนความสงสาร” (theisaanrecord.co/2023/05/23/sour-milk-seller)

⁴⁰ “รู้จัก “หยก” เด็กหญิงผู้ถูกดำเนินคดี 112 ที่อายุน้อยที่สุด กับการตระหนักรู้ว่าประเทศไม่ได้เป็นอย่างในนิทานที่ถูกล่า” (tlhr2014.com/archives/55017)

โรงเรียนนี้มาตั้งแต่ชั้น ม.1 แล้ว) คือการเรียกร้องเลิกการบังคับแต่งชุดและทรงผม นักเรียน โดยแรงจูงใจของหยกในการเคลื่อนไหวเรื่องดังกล่าวมาจากการรับรู้ข่าวการฆ่าตัวตายของนักเรียนคนหนึ่งที่มีปมปัญหาในประเด็นดังกล่าว⁴¹ แต่การเคลื่อนไหวดังกล่าวก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนเป็นอย่างมากว่า “ก้าวร้าว” “ไม่เคารพกฎระเบียบ” หรือ “เอาแต่ใจตัวเอง” และต่อมาทางโรงเรียนก็ได้ทำการ ‘ไล่หยกออก’ ในทางกฎหมาย ซึ่งก็ได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่อ้างว่าตนสนับสนุนอุดมการณ์ประชาธิปไตย (จากการสนับสนุนพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับกองทัพ) จำนวนไม่น้อย แต่ทางหยกก็ยังคงทำอารยะขัดขืนโดยการแต่งชุดส่วนตัวเข้าเรียนอยู่ แม้จะต้องปิ่นกำแพงโรงเรียนเข้าไปก็ตาม

โดยในแต่ละกรณีที่เราเห็นถึงความแตกต่างของกระแสตอบรับทางสังคมนั้นสะท้อนได้ถึงระดับของ “ความอดทนอดกลั้น” (Tolerance) อันเป็นคุณค่าทางการเมืองที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย ซึ่งกรณีทั้งสามนี้มีสิ่งร่วมกันอย่างชัดเจนในกระแสความคิดเห็นของสังคมไทยคือกระบวนการทำให้การรับรู้กลายเป็นเรื่องทางศีลธรรม (Moralization of Aesthetics) ที่สื่อดิจิทัลมีส่วนอย่างมากในการสร้างอัตวิสัยดังกล่าวให้แก่กลุ่มผู้แสดงความคิดเห็น จึงทำให้เกิดความสามารถในการตัดสินทางศีลธรรมได้โดยง่าย โดยในกรณี “ชุดนักเรียนเลว” นั้นแท้จริงแล้วไม่ได้มีปัญหาในทางการเมืองแต่อย่างใด เพราะข้อเรียกร้องของกลุ่มคือการยกเลิกข้อบังคับการแต่งชุดนักเรียน (และทรงผม) ไม่ใช่การ “ยกเลิกเครื่องแบบ” นักเรียนและทรงผมนักเรียน (ในความหมายว่าทำให้ชุดเครื่องแบบและทรงผมหายไปโดยการออกกฎว่า “ห้ามมี” โดยรัฐ) ซึ่งจะทำให้ชุดนักเรียนและทรงผมกลายเป็นตัวเลือกของนักเรียนแต่ละคนในการแต่งกาย หรือกล่าวได้อีกแง่ว่าเป็นเรื่องของ “แฟชั่น” ส่วนบุคคลไป และทางกลุ่มก็ชี้แจงไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เปิดจองเพื่อหารายได้มาเป็นทุนในการทำกิจกรรมเท่านั้น นอกจากนี้มีการระบुरาคาอย่างชัดเจน ถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม ถ้าไม่ถูกใจก็ไม่จำเป็นต้องจองแต่อย่างใด (ซึ่งก็ควรประเมินในแง่ความเหมาะสมเชิงฟังก์ชันและรสนิยมส่วนบุคคลต่อชุดอันขึ้นอยู่กับบริบทของผู้สวมใส่เป็นหลักมากกว่า)

ส่วนกรณีของตัวแทนจำหน่ายนมเปรี้ยวที่ใส่ชุดนักเรียนนั้นถือเป็นปฏิบัติการทำให้การรับรู้กลายเป็นศีลธรรมเช่นกัน แต่เป็นในแง่เศรษฐกิจ โดยการแต่งชุดนักเรียนดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้าง “ความสงสาร” ให้แก่ลูกค้าที่เห็นผู้ชายใส่ชุดนักเรียนที่ผูกติดอยู่กับสถานะผู้เยาว์

⁴¹ “หยก” เด็กหญิงวัย 15 ปี ผู้ตั้งคำถามถึง “อนาคตทางการศึกษา” ในวันที่ตามหา มารดาไม่พบ”

(www.bbc.com/thai/articles/cx9pq00yqko)

ที่มีความเปราะบางทางสังคม (แม้ว่าเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่ปรากฏขึ้นในเศษของชุดนักเรียนแล้วแต่ก็ตาม) เพื่อกระตุ้นต่อมทางศีลธรรมให้เกิดการซื้อขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้ขายและกิจการนมเปรี้ยว ซึ่งการหาเลี้ยงชีพดังกล่าวของตัวแทนจำหน่ายนั้นได้สะท้อนถึงการติดหล่มอยู่กับบรรทัดฐานเชิงคุณค่าของสถานะทางสังคมของผู้จำหน่ายที่ย้อนแย้งเป็นอย่างมาก คือแม้ตัวผู้ขายจะเป็น ‘ผู้ใหญ่’ แล้ว ทั้งในแง่การเป็นผู้บรรลุนิติภาวะและเป็นแรงงานผู้ทำงานหารายได้เข้าสู่ครัวเรือน (แม้จะไม่เต็มใจก็ตาม) แต่ก็ยังจำเป็นที่จะต้องใช้สัญญาณทางวัฒนธรรมของผู้เยาว์อย่างชุดนักเรียนเพื่อสร้างการตลาดของความสงสารแก่ผู้คนในการหารายได้จุนเจือตนเองและครอบครัว ในกรณีนี้แม้คนจำนวนไม่น้อยจะคิดว่ามีความหมิ่นเหม่ทางจริยธรรมอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ยังมีความอดทนอดกลั้นอยู่ (ไม่เช่นนั้นก็คงโดนรณรงค์ให้กำจัดไปนานแล้ว) ทำให้ไม่โดนต่อต้านอย่างรุนแรงนักเหมือนในกรณีของชุดนักเรียนแล้ว เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับ ‘ปัญหาปากท้อง’ ของผู้ขายโดยตรง

ในขณะที่การเคลื่อนไหวของหยกนั้นแม้จะเป็นการเคลื่อนไหวแบบปัจเจกชนที่ดู ‘โดดเด่นอย่างรุนแรง’ ก็ตาม แต่ก็ยังดำเนินรอยตามแคมเปญ **#1ธันวาบอกลาเครื่องแบบ** ของกลุ่มนักเรียนแล้วเมื่อ 2 ปีก่อนหน้านั้นอย่างชัดเจน แม้จะไม่เหมือนครั้งของกลุ่มนักเรียนแล้วที่มีการออกแบกิจกรรมในลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวแบบรวมหมู่ (Collective Mobilization) อย่างเป็นทางการก็ตาม (ซึ่งเราย่อมอนุมานได้ไม่ยากว่าแนวร่วมนักเรียนที่เข้าร่วมแคมเปญดังกล่าวส่วนใหญ่ได้จบการศึกษาในระดับมัธยมไปแล้ว) แต่ใจความของการเคลื่อนไหวดังกล่าวของหยกก็ไม่ได้เปลี่ยนไปจากคราวของกลุ่มนักเรียนแล้วนักคือ “การชำระหน้าที่พื้นฐานในการจัดการศึกษาของรัฐ” เพียงแค่เกิดความแหลมคมยิ่งขึ้นเนื่องจากความสันโดษ (Solitude) ของการเคลื่อนไหวแบบปัจเจก ซึ่งการเคลื่อนไหวของหยกแม้จะดูหัวรุนแรง แต่ก็เป็นแค่ในเชิงสัญญาณที่มุ่งให้เกิดความโดดเด่นทางสาธารณะเท่านั้น และยังอยู่ในหลักการของเสรีภาพการแสดงออกทางการเมืองที่ผู้คนในสังคมจำเป็นจะต้อง “อดทนอดกลั้นทางการเมือง” ต่อการแสดงออกของหยก โดยเฉพาะผู้มีอำนาจรัฐอย่างบุคลากรทางการศึกษา และจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนในฐานะสถาบันการศึกษาภายใต้อำนาจการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการจะต้องดำเนินพันธกิจทางการศึกษาต่อหยกอันเป็นไปตามหลักการของสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเยาวชน โดยไม่สามารถอ้างเหตุผลอื่นๆ ที่มีความสำคัญน้อยกว่าหรือการรับรู้เชิงศีลธรรมของสาธารณชนในขณะนั้นมาหักล้างกับหลักการดังกล่าวได้

จากทั้งสามกรณีที่ยกตัวอย่างไปนี้ได้แสดงให้เห็นถึงระดับความอดทนอดกลั้นในมิติต่างๆ ของสังคมไทยที่มีความ ‘ไม่คงเส้นคงวา’ มากเพียงใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตทางความคิดด้านต่างๆ ของคนในสังคมไทยที่ไม่สอดคล้องไปด้วยกัน กล่าวคือยังมี “ความเฉื่อยทางการเมืองเรียนรู้” อยู่ ดัง

กรณีชุดนักเรียนเลวนั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่ยังไม่ตกผลึกพอของสังคมไทยที่ไม่สามารถแยกมิติทางศีลธรรมและมิติทางการเมืองดังกล่าวออกจากกันได้อย่างชัดเจน หรือในอีกแง่คือการ ‘มาไว’ เกินไปของชุดนักเรียนเลวดังกล่าว แต่ในทางเศรษฐกิจที่เป็นมิติหลักของกรณีการตลาดของความรู้สึกลทางศีลธรรมผ่านชุดนักเรียนนั้นสังคมไทยมีความพร้อมที่จะอดทนอดกลั้นต่อที่ไปที่มาที่ไปทางเศรษฐกิจของผู้จำหน่ายถึงในระดับส่วนตัวได้ในฐานะ ‘ปัญหาปากท้อง’ และในทางการเมืองที่ยังชัดเจนในกรณีการแสดงออกทางการเมืองของหยกกลับมีความอดทนอดกลั้นทางความคิดที่น้อยกว่ามาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ของผู้วิจัยที่แสดงไว้ว่าการเติบโตทางความคิดนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่อง และประชาธิปไตยคือระบอบทางการเมืองที่ส่งเสริมต่อการเติบโตทางความคิดร่วมกันของคนในสังคมมากที่สุด การที่สังคมไทยนั้นโดนระบอบเผด็จการเข้ามาตัดตอนกระบวนการเจริญเติบโตทางสังคมแบบประชาธิปไตยอยู่ตลอด จึงทำให้คนในสังคมไม่สามารถตอบรับต่อสิ่งที่ตนเองคิดว่าผิดแปลกไปจากมาตรฐานศีลธรรมที่ตนมีอยู่ได้ดั่งนี้

ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่หยกได้แสดงออกมาในการเคลื่อนไหวในสถานศึกษาของตนเองนั้นมีความพยายามอย่างมากในการแสดงออกและคืน “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ให้แก่ผู้เยาว์ผ่านการใช้เหตุผลที่ตัวเธอได้เรียนรู้จากการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ผ่านมา โดยเฉพาะของกลุ่มนักเรียนเลวเมื่อปี พ.ศ. 2563 เพื่อหักล้างกับ “การถูกทำให้กลายเป็นเด็ก” หรือ “การไม่เติบโตทางความคิด” ที่คนในสังคมไทยถูกรัฐกระทำเรื่อยมาตั้งที่งานของโบลิตต้าได้สะท้อนไว้ โดยในหนังสือ *Why Grow Up?: เติบโตอย่างไรไม่เจ็บปวด* (2561) ของซูซาน นิแมน (Susan Neiman) นักปรัชญาสายคานต์เขียนได้นำเสนอใจความอันหนึ่งของการมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ไว้คือ “ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีศักดิ์ศรี ฉันทายกมอบลายเซ็นให้แก่โลกว่านี่คือสิ่งที่ฉันเป็น (อย่างที่ฮันนาห์ อาเรนดท์เขียนไว้ว่า คำสาปของการเป็นทาสอย่างหนึ่งก็คือการเคยอยู่ในโลกนี้แต่ไม่มีใครรับรู้)” (เพ็งอั่ง, 159) ซึ่งสำหรับ ‘โลก’ ของเยาวชนวัย 15 ปีที่เธอได้กล่าวว่าเธอสามารถเรียกร้องถึงความเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาได้เพียงแค่ 3 ปีก่อนที่เธอจะสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมออกไป ระยะการสานต่อภารกิจของเหล่านักเรียนเลวรุ่นก่อนหน้าที่ตั้งข้อเรียกร้องอันเป็น “ลายเซ็น” ของกลุ่มที่สะกดไว้เมื่อ 2 ปีก่อนจากการพันสภาพนักเรียนอย่างเป็นทางการไปแล้วนั้นจึงเป็นเวลาที่สั้นสำหรับการสร้างความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งอาจมีจำนวนเยาวชนอีกไม่น้อยที่หายไปโดยไม่ทันได้ตั้งลายเซ็นตามความพอใจของตนเองลงในสังคมไทยอันเป็นผลจากระบอบอำนาจนิยมที่กระทำต่อเนื้อตัวหรือ ‘วิกฤตตัวตน’ (Existential Crisis) ของนักเรียนอย่างไม่จำเป็นต้อง จึงมีความจำเป็นที่ผู้ที่เห็นชอบกับการ

สร้างกระบวนการประชาธิปไตยภายในสังคมไทยนั้นจะต้องทวงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเยาวชน เป็นอย่างยิ่ง ไม่ใช่เพียงแค่หยกเพียงคนเดียว

จากข้อถกเถียงเกี่ยวกับการเติบโตทางความคิดของสังคมนั้นจะทำให้เราได้ว่าการสร้างความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress) นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการที่เยาวชนจะได้เรียนรู้ในการเป็นตัวของตัวเองในโลกของพวกเขาเอง ซึ่งสิทธิเสรีภาพในการที่พวกเขาจะเรียนรู้ด้วยตนเองในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตพวกเขาตามครรลองที่ควรจะเป็น นั้นสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และผู้เขียนเห็นว่าหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการเอื้อให้เกิดความก้าวหน้าทางสังคมได้นั้นคือความสัมพันธ์ข้ามรุ่น (Transgenerationality) ของความเป็นสังคมที่ก่อตัวขึ้นจากการควบรวมองค์ประกอบต่างๆ ของการเติบโตทางสังคมดังที่ได้แจกแจงไว้ในเนื้อหาย่อส่วนก่อนเข้ามา ในสถาบันทางสังคมต่างๆ โดยเฉพาะในสถาบันทางการศึกษาที่เยาวชนจะได้เรียนรู้กับปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการประกอบสร้างรูปแบบการมีชีวิต (Form of Life) ที่เป็นไปได้ของคนรุ่นพวกเขา

ในแง่การสะท้อนคิดทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อคนรุ่นก่อนหน้าโดยเฉพาะคนรุ่นที่จะจากโลกนี้ไปว่าชุดคุณค่าใดบ้างที่พวกเขาจะยังสามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไปที่ต้องเผชิญโลกที่คนรุ่นก่อนไม่อาจคาดฝันได้ ซึ่งอาจเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ที่นับว่าตนเองเป็นนักคิด (รวมถึงนักวิชาการอย่างผู้เขียนเช่นกัน) ในการสร้าง “เขตแดนของการร่วมเวลา” ดังที่งานวิจัยชิ้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเอื้อให้คนรุ่นก่อนๆ สามารถตั้งคำถามกับรูปแบบการมีชีวิตของตัวเองที่ผ่านมาได้ว่า ทำไมชีวิตพวกเขาจึงไม่สามารถบรรลุคุณค่าที่จะคงอยู่กับโลกไปได้ยาวนานกว่านี้ และมีปัจจัยใดบ้างที่เอารัดเอาเปรียบจนบังคับให้พวกเขาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมที่คงทนสถาพรกว่านี้ได้ และที่สำคัญที่สุดคือ เมื่อคนรุ่นก่อนได้จากโลกนี้ไป คุณค่าที่ถูกยึดถือระหว่างการมีชีวิตอยู่จะสามารถมีความหมายในโลกของคนรุ่นหลังได้อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าในงานชิ้นนี้คงแสดงให้เห็นได้ว่าอย่างน้อยชีวิตของพวกเขาที่ผ่านมา (รวมถึงของผู้วิจัยด้วย) ก็สามารถเป็นบทเรียนทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความผิดพลาดทางสังคมในสายตาของคนรุ่นหลังได้ไม่มากนักน้อย แต่ถ้าเราตระหนักถึงความผิดพลาดนี้แล้วก็เป็นเรื่องที่ดีกว่าไม่ใช่หรือที่เราจะเริ่มปฏิวัติทางความคิดและสร้างมรดกทางสังคมแบบใหม่ที่ยั่งยืนให้แก่คนรุ่นหลัง โดยเริ่มจากคนรุ่นที่ตามหลัง “ผู้หลักผู้ใหญ่” ของสังคมไทยที่ครองอำนาจกันอยู่ในปัจจุบัน?

บรรณานุกรม

งานภาษาไทย

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. 2562. เขียนชนบทให้เป็นชาติ : กำเนิดมานุษยวิทยาไทยในยุคสงครามเย็น.

กรุงเทพฯ: มติชน.

---. 2565. *FUTURE*: ว่าด้วยเวลา ประวัติศาสตร์ กับการเปลี่ยนแปลงในระบบทุนนิยมดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล. 2563. นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแอสดี. 3 ed. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ นิสิตสามย่าน.

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. 2564. สงครามเย็น(ใน)ระหว่างโบว์ขาว. มติชน.

กฤติกร วงศ์สว่างพานิช. 2562. "อาภรณ์โพลิติกส์: เครื่องแบบ ชุมนักเรียน กับความเหลื่อมล้ำ." *The Matter*, 2562/01/14/, 2562.

กীরดี ชื่นพิทยากร. 2562. "จาก "วันทำความสะอาดครั้งใหญ่" สู่ "ปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ" : เรื่องเล่าและการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่ม กปปส. พ.ศ. 2556-2557." In การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย เล่ม 1 : เรื่องเล่า, edited by ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร, 255-300. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คงกฤษ ไตรยางค์. 2563. "ประพันธ์ศิลป์ของเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ตามทัศนะของปอล ริเกอร์." In วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์, edited by ชนิตา พรหมพยัคฆ์ and ญัฐพงษ์ สกุลเลี่ยว, 243-270. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์มหาวิทยาลัย

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. 2558. หัวร่อต่ออำนาจ: อารมณ์ขันและการประท้วงด้วยสันติวิธี. กรุงเทพฯ: มติชน.

ซ์ชฎา กำลิ่งแพทย์. 2564. ประยุทธ์ไม่ใช่สฤษดี: พลวัตรัฐธรรมนูญไทยจากยุครุ่งเรืองสู่ยุคเสื่อมถอย. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.

ชานันท์ ยอดหงษ์. 2556. "นายโน" สมัยรัชกาลที่ 6. กรุงเทพฯ: มติชน.

ชูชาน นีแมน. 2561. *Why Grow Up?*: เติบโตอย่างไรไม่เจ็บปวด. Translated by โทมัส สุขปรีชา. กรุงเทพฯ: Salt Publishing.

ฐานิดา บุญวรรณ. 2563. หมุนนาฬิกาสู่เวลาทางสังคม. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.

ญัฐพล ใจจริง. 2563. ชุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี: การเมืองไทยภายใต้ระเบียบโลกของ สหรัฐอเมริกา 2491-2500. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

ตามไท ดิลกวิทย์รัตน์. 2563. "จริยศาสตร์ของประวัติศาสตร์นิพนธ์: บทวิเคราะห์แนวคิดของเฮย์เดน

- ไวต์." In *ปริทรรศน์นักทฤษฎีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมสมัย*, edited by วิศรุต พึ่งสุนทร, 380-425. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา (โครงการจัดพิมพ์คบไฟ).
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. 2552. *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. 3 ed. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา, พิพัฒน์ พสุธารชาติ, ภาคิน นิมมานนรวงศ์, and เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. 2561. *ครอบครัวจินตกรรม: บทวิพากษ์ว่าด้วยชุมชน การปกครอง และรัฐ*. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.
- ธงชัย วินิจจะกุล. 2556. *กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.
- ธงชัย วินิจจะกุล, เกษียร เตชะพีระ, ผาสุก พงษ์ไพจิตร, อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, and ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. 2555. *สยามยามเปลี่ยน (ไม่) ผ่าน: ชุมนุมปรารภ 70 ปี ชาลววิทย์ เกษตรศิริ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร, ed. 2562. *สู่สังคมไทยเสมอหน้า*. 2 ed. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ภาคิน นิมมานนรวงศ์. 2558. "ประวัติศาสตร์เด็กและวัยเด็กช่วงต้นรัตนโกสินทร์ถึงการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5." *ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์. 2565ก. *เครื่องแบบ ทรงผม หน้าเสาชัง ไม่เรียว: ประวัติศาสตร์วินัยและการลงทัณฑ์ในโรงเรียนไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- . 2565ข. *เลาะตะเข็บอำนาจประวัติศาสตร์การศึกษาไทย: ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการศึกษาในสังคมไทยจากการรวมศูนย์ของรัฐ การรัฐประหาร และระบบราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2562*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.
- รับขวัญ ธรรมบุษดี. 2564. "“นักเรียนเลว” และการรื้อเรื่องเล่าของผู้ถูกกดทับ: การทวงคืนเรื่องเล่าของภาษา พื้นที่ และ ร่างกาย ของกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาไทยในปี พ.ศ. 2563." *วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา* 1 (1): 87-107. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/artsjournal_ssru/article/view/253582.
- วศิน ปั่นทอง. 2564. "การบริโภคข่าวสารการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร." *รัฐศาสตร์สาร* 42 (1): 23-58.
- สุรชัย ยิ้มประเสริฐ. 2564. *เมื่ออรุณจะรุ่งฟ้า: ขบวนการนักศึกษาไทย พ.ศ. 2513-2519*. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. 2564. *เส้นทางเศรษฐกิจไทย: จากต้มยำกุ้งสู่ต้มกบ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, and ชุตติเดช เมธีชุตติกุล. 2564. "“OK, Boomer” : เสียงสะท้อนจากเยาวชนไทย จากคูหาสู่การเคลื่อนไหว." รัฐศาสตร์สาร 42 (2): 37-68.

งานภาษาอังกฤษ

- Abbott, Andrew. 2001. *Time matters: on theory and method*. Chicago: University of Chicago Press.
- Adam, Barbara. 1990. *Time and social theory*. Cambridge: Polity Press.
- Amit, Vered. 2015. *Thinking Through Sociality: An Anthropological Interrogation of Key Concepts*. Berghahn Books.
- Anamwathana, Panarat, and Sawaros Thanapornsanguth. 2023. "Youth Political Participation in Thailand: A Social and Historical Overview." *International Journal of Sociology* 53 (2): 146-157. <https://doi.org/10.1080/00207659.2023.2167381>.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00207659.2023.2167381>.
- Antonio, Robert J. 1981. "Immanent Critique as the Core of Critical Theory: Its Origins and Developments in Hegel, Marx and Contemporary Thought." *The British Journal of Sociology* 32 (3): 330-345.
<https://doi.org/https://doi.org/10.2307/589281>.
- Aspers, Patrik. 2010. "The Second Road to Phenomenological Sociology." *Society* 47 (3): 214-219. <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9306-6>.
<http://link.springer.com/10.1007/s12115-010-9306-6>.
- Aspers, Patrik, and Sebastian Kohl. 2013. "Heidegger and socio-ontology: A sociological reading." *Journal of Classical Sociology* 13 (4): 487-508.
<https://doi.org/10.1177/1468795X13480647>.
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468795X13480647>.
- Bevernage, Berber, and Chris Lorenz. 2013. "Breaking up Time – Negotiating the Borders between Present, Past and Future. An Introduction." In *Breaking up Time*, edited by Berber Bevernage and Chris Lorenz, 7-36. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Birth, Kevin K. 2017. *Time Blind: Problems in Perceiving Other Temporalities*. Cham: Springer International Publishing.

- Bolotta, Giuseppe. 2021. *Belittled Citizens: The Cultural Politics of Childhood on Bangkok's Margins*. NIAS Press.
- Brown, Michael E. 2014. *The Concept of the Social in Uniting the Humanities and Social Sciences*. Temple University Press.
- Bryant, Rebecca. 2020. "The Anthropology of the Future." *Etnofoor* 32 (1): 11-22.
<https://www.jstor.org/stable/26924847>.
- Burawoy, Michael. 1998. "The Extended Case Method." *Sociological Theory* 16 (1): 4-33.
<https://doi.org/10.1111/0735-2751.00040>.
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1111/0735-2751.00040>.
- . 2009. *The Extended Case Method: Four Countries, Four Decades, Four Great Transformations, and One Theoretical Tradition*. Univ of California Press.
- . 2017. "On Desmond: the limits of spontaneous sociology." *Theory and Society* 46 (4): 261-284. <https://doi.org/10.1007/s11186-017-9294-2>.
<https://doi.org/10.1007/s11186-017-9294-2>.
- Casey, Edward S. 2007. "Boundary, place, and event in the spatiality of history." *Rethinking History* 11 (4): 507-512. <https://doi.org/10.1080/13642520701645552>.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13642520701645552>.
- Cornwell, Benjamin, Jonathan Gershuny, and Oriel Sullivan. 2019. "The Social Structure of Time: Emerging Trends and New Directions." *Annual Review of Sociology* 45 (1): 301-320. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022416>.
<https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-soc-073018-022416>.
- Edgeworth, Matt. 2021. "Transgressing Time: Archaeological Evidence in/of the Anthropocene." *Annual Review of Anthropology* 50 (1): 93-108.
<https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-101819-110118>.
<https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-anthro-101819-110118>.
- Elliott, Sinikka, Josephine Ngo McKelvy, and Sarah Bowen. 2017. "Marking time in ethnography: Uncovering temporal dispositions." *Ethnography* 18 (4): 556-576.
<https://www.jstor.org/stable/26359197>.
- Elster, Julius. 2017. "The temporal dimension of reflexivity: linking reflexive orientations to the stock of knowledge." *Distinktion: Journal of Social Theory* 18 (3): 274-293.
<https://doi.org/10.1080/1600910X.2017.1397527>.

- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1600910X.2017.1397527>.
- Ertman, Thomas. 2017. "Otto Hintze, Stein Rokkan and Charles Tilly's Theory of European State-building." In *Does War Make States?*, edited by Lars Bo Kaspersen and Jeppe Strandsbjerg, 52-70. Cambridge University Press.
- Ethington, Philip J. 2007. "Placing the past: 'Groundwork' for a spatial theory of history." *Rethinking History* 11 (4): 465-493. <https://doi.org/10.1080/13642520701645487>.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13642520701645487>.
- Fabian, Johannes. 2014. *Time and the other: how anthropology makes its object*. New York: Columbia University Press.
- Fitzi, Gregor ed. 2020. *The Routledge International Handbook of Simmel Studies*: Routledge.
- Gerstel, Naomi, and Dan Clawson. 2018. "Control over time: Employers, workers, and families shaping work schedules." *Annual review of sociology* 44: 77-97.
- Giddens, Anthony. 1979. *Central Problems in Social Theory*. London: Macmillan Education UK.
- Goodall, H. Lloyd. 2000. *Writing the New Ethnography*. Rowman & Littlefield.
- Gubrium, Jaber, and James Holstein. 2008. "Narrative Ethnography." In *Handbook of Emergent Methods*, 241-264.
- Guhin, Jeffrey, Jessica McCrory Calarco, and Cynthia Miller-Idriss. 2021. "Whatever Happened to Socialization?" *Annual Review of Sociology* 47 (1): 109-129.
<https://doi.org/10.1146/annurev-soc-090320-103012>.
<https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-soc-090320-103012>.
- Harrington, Austin, and Thomas M. Kemple. 2012. "Introduction: Georg Simmel's 'Sociological Metaphysics': Money, Sociality, and Precarious Life." *Theory, Culture & Society* 29 (7-8): 7-25. <https://doi.org/10.1177/0263276412459087>.
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0263276412459087>.
- Hartog, François. 2015. *Regimes of Historicity: Presentism and Experiences of Time*. Translated by Saskia Brown. Columbia University Press.
- Heidegger, Martin. 2010. *Being and Time*. SUNY Press.
- Hewison, Kevin. 2021. "Crazy Rich Thais: Thailand's Capitalist Class, 1980–2019." *Journal of Contemporary Asia* 51 (2): 262-277.

<https://doi.org/10.1080/00472336.2019.1647942>.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00472336.2019.1647942>.

Hopkins, Terence K., and Immanuel Maurice Wallerstein. 1982. *World-Systems Analysis: Theory and Methodology*. SAGE Publications.

Jansen, Harry. 2015. "TIME, NARRATIVE, AND FICTION: THE UNEASY RELATIONSHIP BETWEEN RICOEUR AND A HETEROGENEOUS TEMPORALITY." *History and Theory* 54 (1): 1-24. <https://doi.org/10.1111/hith.10738>.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/hith.10738>.

Kirtsoglou, Elisabeth, and Bob Simpson. 2020. "Introduction: The time of anthropology: studies of contemporary chronopolitics and chronocracy." In *The Time of Anthropology*. Routledge.

Koselleck, Reinhart. 2002. *The Practice of Conceptual History: Timing History, Spacing Concepts*. Stanford University Press.

---. 2004. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. Columbia University Press.

---. 2018. *Sediments of time: on possible histories*. Translated by Stefan-Ludwig Hoffmann and Sean Franzel. *Cultural memory in the present*. Stanford, California: Stanford University Press.

Lamont, Michèle, and Virág Molnár. 2002. "The Study of Boundaries in the Social Sciences." *Annual Review of Sociology* 28 (1): 167-195.

<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.141107>.

<https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.soc.28.110601.141107>.

Lertchoosakul, Kanokrat. 2021. "The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests." *Critical Asian Studies* 53 (2): 206-218.

<https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1883452>.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14672715.2021.1883452>.

Long, Nicholas J., and Henrietta L. Moore. 2013. *Sociality: New Directions*. Berghahn Books.

Nichols, Naomi, and Emanuel Guay. 2022. "Ethnography, Tactical Responsivity and Political Utility." *Journal of Contemporary Ethnography* 51 (4): 516-537.

<https://doi.org/10.1177/08912416211060870>.

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/08912416211060870>.

- Nielsen, Kelly, and Tad Skotnicki. 2019. "Sociology towards death: Heidegger, time and social theory." *Journal of Classical Sociology* 19 (2): 111-137.
<https://doi.org/10.1177/1468795X18772745>.
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468795X18772745>.
- Pathmanand, Ukrist, and Michael K. Connors. 2021. "Thailand's Public Secret: Military Wealth and the State." *Journal of Contemporary Asia* 51 (2): 278-302.
<https://doi.org/10.1080/00472336.2019.1635632>.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00472336.2019.1635632>.
- Pierson, Paul. 2004. "Politics in Time: History." *Institutions, and Social Analysis* 2.
- Ragin, Charles C., and Howard Saul Becker. 1992. *What Is a Case?: Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge University Press.
- Remme, Jon Henrik Ziegler, and Kenneth Sillander. 2017. *Human Nature and Social Life: Perspectives on Extended Sociality*. Cambridge University Press.
- Ricoeur, Paul. 1980. "Narrative Time." *Critical Inquiry* 7 (1): 169-190.
<https://www.jstor.org/stable/1343181>.
- . 1990. *Time and Narrative, Volume 1*. Translated by Kathleen McLaughlin and David Pellauer. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Rosa, Hartmut. 2013. *Social acceleration: a new theory of modernity*. Translated by Jonathan Trejo-Mathys. *New directions for critical theory*. New York: Columbia University Press.
- Salice, Alessandro, and Bernhard Schmid, eds. 2016. *The Phenomenological Approach to Social Reality: History, Concepts, Problems*. Vol. 6, *Studies in the Philosophy of Sociality*. Cham: Springer International Publishing.
- Sayer, Derek. 2002. *Capitalism and Modernity: An Excursus on Marx and Weber*. Routledge.
- Schritt, Jannik. 2022. "An ethnography of public events: Reformulating the extended case method in contemporary social theory." *Ethnography* 23 (1): 38-59.
<https://doi.org/10.1177/1466138119891446>.
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1466138119891446>.
- Schwarz, Ori. 2019. "'Everything is designed to make an impression': The moralisation of aesthetic judgement and the hedonistic ethic of authenticity." *European Journal*

- of *Cultural Studies* 22 (4): 399-415. <https://doi.org/10.1177/1367549419861629>.
- Sewell Jr, William H. 1990. "Three temporalities: Toward a sociology of the event." ---. 2005. *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*. University of Chicago Press.
- Simmel, Georg. 1997. *Simmel on culture: selected writings. Theory, culture & society*, edited by David Frisby and Mike Featherstone. London ; Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Sinpeng, Aim. 2021. "Hashtag activism: social media and the #FreeYouth protests in Thailand." *Critical Asian Studies* 53 (2): 192-205. <https://doi.org/10.1080/14672715.2021.1882866>. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14672715.2021.1882866>.
- Skocpol, Theda. 1979. *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China*. Cambridge University Press.
- Smith, Dorothy E. 1999. *Writing the Social: Critique, Theory, and Investigations*. University of Toronto Press.
- Somers, Margaret R. 1994. "The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach." *Theory and Society* 23 (5): 605-649. <https://www.jstor.org/stable/658090>.
- Stewart, Charles. 2016. "Historicity and Anthropology." *Annual Review of Anthropology* 45 (1): 79-94. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102215-100249>. <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-anthro-102215-100249>.
- Tate, Winifred. 2020. "Anthropology of Policy: Tensions, Temporalities, Possibilities." *Annual Review of Anthropology* 49 (1): 83-99. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-010220-074250>. <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-anthro-010220-074250>.
- Thanapornsangstuth, Sawaros, and Panarat Anamwathana. 2022. "Youth participation during Thailand's 2020-2021 political turmoil." *Asia Pacific Journal of Education*: 1-15. <https://doi.org/10.1080/02188791.2022.2037513>. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02188791.2022.2037513>.
- Thelen, Kathleen. 1999. "HISTORICAL INSTITUTIONALISM IN COMPARATIVE POLITICS." *Annual Review of Political Science* 2 (1): 369-404.

<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.2.1.369>.

<https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.polisci.2.1.369>.

- Tilly, Charles, ed. 1975. *The formation of national states in Western Europe, Studies in political development*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press.
- Tuomela, Raimo. 2007. *The Philosophy of Sociality: The Shared Point of View*. New York, US: Oup Usa.
- Wallerstein, Immanuel. 1974. *The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the european world-economy in the sixteenth century. Studies in social discontinuity*. San Diego: Academic Press.
- . 1980. *The modern world-system II: mercantilism and the consolidation of the European world-economy, 1600-1750. Studies in social discontinuity*. New York: Academic Press.
- . 1989. *The modern world-system III: the second era of great expansion of the capitalist world-economy, 1730-1840s. Studies in social discontinuity*. San Diego, Calif.: Academic Press.
- . 1996. *Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences*. edited by Immanuel Wallerstein. Stanford: Stanford University Press.
- . 1998. "The time of space and the space of time: the future of social science." *Political Geography* 17 (1): 71-82. [https://doi.org/10.1016/S0962-6298\(96\)00097-2](https://doi.org/10.1016/S0962-6298(96)00097-2). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0962629896000972>.
- White, Hayden. 2014. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-century Europe*.
- Zerubavel, Eviatar. 1999. *Social Mindscapes: An Invitation to Cognitive Sociology*. Harvard University Press.
- . 2003. *Time Maps: Collective Memory and the Social Shape of the Past*. University of Chicago Press.



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	กันต์ นาเมืองรักษ์
วัน เดือน ปี เกิด	3 พฤษภาคม 2536
สถานที่เกิด	อุทัยธานี
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 91/3 หมู่ 3 ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี 61000
ผลงานตีพิมพ์	Presentations (งานนำเสนอ) "Proprieties" without "Festivities": Reflections on Temporal-Spatial Structure in Modern Thailand". The 14th International Conference on Thai Studies "Thailand at a Global Turning Point". Kyoto University, Japan. April 29 - May 1, 2022 (Online). "Sociality, Historicity and Metamodernism: Essay on Philosophy of Historical Social Science". Asian Network for the Philosophy of the Social Sciences (ANPOSS) Conference 2023. Thammasat University (Tha Prachan Campus), Bangkok, Thailand. June 22-24, 2023.